Mehdeviyet Özel Sayısı

Misbah

İSLAMİ DÜŞÜNCE VE ARAŞTIRMA DERGİSİ YAZ 2019 YIL: 8 SAYI: 15

Doç. Dr. S. Ali Musavi
Mehdi'yi Bekleme Felsefesi ve Bekleyişin En Faziletli Amel Oluşu

Doç. Dr. Hüseyin Sûzençî
Üstad Mutahharî'nin Düşüncesinde Mehdeviyet ve İntizâr

Dr. S. Mehdi Mir Bakıri
Nudbe Duasına Dair Bir İnceleme

Prof. Dr. Mehdi Hadevi Tahranî
Hz. Mehdi ve Mehdeviyet Doktrini

Dr. Vahid Hurşidî
İbn Teymiyye'nin Hz. Mehdi Hakkındaki Görüşlerinin Tenkidi

Yusuf Tazegün
Ahirzamanda İmam Özlemi

Nudbe Duâsı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

جامعة المصطفى (ص) العالمية
نمایندگی ترکیه

Uluslararası
el-Mustafa Üniversitesi
Türkiye Temsilciliği

Misbah

İslami düşünce ve araştırma dergisi

Kış 2019

Sahibi
Uluslararası el-Mustafa
(Üniversitesi Türkiye Temsilciliği)
adına, Dr. S. Vahid Kaşanî

Yayın Yönetmeni
Yusuf Tazegün

Yazı İşleri Müdürü
Dr. Fazil Agiş

Yayın Kurulu
Dr. S. Vahid Kaşanî, Dr. Resul Abdullahi, Abdullah Turan, Abbas Kazimi, Musa Güneş, Mikail Gürel, Ozan Sarıalioğlu, Rıdvan Murat Altun, Dr. Muhammed Taki Sohrabifer, Dr. Mehdi Bahtaver, Dr. Şemsettin Şehidi

Teknik Redaksiyon
Hasan Bedel, Kadir Tezşah, Nurcan Altun

Baskı Hazırlık
DBY Ajans
İrfan Güngörür, Emre Güngör

Misbah
İslami düşünce ve araştırma dergisi

Yayın Türü:
Ulusal Süreli Yayın

Kış 2019,
Yıl: 8, Sayı: 15

ISSN 2146-2569

9 772146 256009

Adres
Merkez Efendi Mah. Mevlana Cad. Aktaş Apt. No:108
Zeytinburnu / İSTANBUL
Tel: (0212) 664 46 40 • el-mustafa@hotmail.com

Dergide yer alan yazıların içeriğinden doğabilecek her türlü yükümlülük ve sorumluluk yazarlarına aittir.

İçindekiler

	5	Başlarken
Dr. S. Ali Hâşimî	7	İmamların Asrındaki Şiiler ve Mehdîlik Konusu
Doç. Dr. S. Ali Musavi	31	Mehdi'yi Bekleme Felsefesi ve Bekleyişin En Faziletli Amel Oluşu
Doç. Dr. Hüseyin Sûzençî	43	Üstad Mutahharî'nin Düşüncesinde Mehdeviyet ve İntizâr
Dr. Vahid Hurşidî	59	İbn Teymiyye'nin Hz. Mehdi Hakkındaki Görüşlerinin Tenkidi
Prof. Dr. Mehdi Hadevi Tahrani	77	Hz. Mehdi ve Mehdeviyet Doktrini
Prof. Dr. Muzir Hekim	117	Gaybet-i Sugra ve Gaybet-i Kubra Dönemi
Dr. S. Mehdi Mir Bakıri	155	Nudbe Duasına Dair Bir İnceleme
Dr. Cafer Yusufî	171	Ehlisünnet Rivayetlerinde Mehdi
Abdullah Turan	213	İslam Öncesi Dinlerde ve İslamiyet'te Mehdi İnancı
Yusuf Tazegün	245	Ahirzamanda İmam Özlemi
	249	**Nudbe Duâsı**

Başlarken

İnsanoğlu için gerçek hayat, ilim ve bilgi ile oluşacağından, öğrenip öğretmeyi ihmal edenler, hayatta olsalar dahi ölü sayılırlar. Zira insanın sorumluluklarının başında, öğrenmek ve öğrendiklerini başkalarına bildirmek gelmektedir. Bu Allah ve Resul'ünün en fazla önem verdiği husustur. Öyle ki bu, yaratılmışların en üstünü, âlemlere rahmet olarak gönderilen son peygamberine evrensel ilk mesajıdır.

Münezzeh olan Allah, ilmi en yüce şerafet kılmış, Ademoğlunun yaratılışından ve yokluk karanlığından, varlık aydınlığına çıkarılmasından sonra, kendisine bağışladığı ilk nimet olarak takdir etmiştir. Yüce Allah, peygamberi Hz. Muhammed'e (s.a.a) nazil buyurduğu ilk surede şöyle buyurmuştur:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı pıhtılaşmış kandan yarattı. Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir."

Biz Müslümanlar, Kur'an ayetlerine dayanarak kurtuluşun tek yolunun ilim öğrenmek, Allah'a iman ve Onun emirlerine uymak olduğuna inanıyoruz. Kur'an'da muttakilerin –gaybe iman, namaz kılmak, infak etmek, Kur'an'a, önceki kutsal kitaplara ve ahirete imandan ibaret olan- özellikleri anlatıldıktan sonra şöyle buyruluyor:

"İşte onlardır Rablerinden bir hidayet üzere olanlar ve işte onlardır, sadece onlardır felaha erenler. Şüphesiz küfre sapanları uyarsan da uyarmasan da birdir; iman etmezler. Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir; gözlerinde perde vardır ve büyük azap da onlar içindir."

Filozofların çoğu da insanın ilahî vahiy ve ilahi önderlerden yardım almadan saadete ulaşamayacağına inanır. İbn Sina şöyle diyor:

"İnsan türünün devamı ve varlığındaki kemallere ulaşabilmesi için Peygamber'e ve ilahi önderlere ihtiyacı, kaşlarda tüy çıkması ve ayağın altında girintinin olması gibi insanın devamlılığında zarurî olmayan faydalara ihtiyacından çok daha fazladır."

Dolayısıyla İslam'ın sunduğu tüm esaslar insanın fıtratına uygundur. Bu yüzden bu esaslar şu veya bu şekilde diğer dinlerde ve hatta bütün İslam toplumlarında görülebilir. Bir inancın saptırılmış ve tahrif edilmiş şeklinin diğer toplumlarda görülmesi onun insan fıtratına uygun olduğunu gösterir. Örneğin Allah'a tapmak insanın yaratılışından kaynaklanan bir hakikat olduğu için, bu gerçek farklı şekillerde kendini göstermektedir.

Hem fıtrata uygun ve hem de ilahi önderlerin bahsettiği en önemli esaslardan biri de hiç şüphesiz ahirzamanda bir kurtarıcıya olan inançtır. Tarih boyunca hatta günümüzde bile siyasi ve maddi çıkar amacıyla yalancı Mehdilerin çıkışı, bu meselenin ne denli köklü bir inanç olduğunu göstermektedir.

Yahudilik, Hıristiyanlık, Mecusilik ve İslam gibi dünyada hâkim olan din ve diğer ideolojilerde "insanlığın kurtarıcısı" diye birisinden söz edilmiştir. Tatbik ve uyarlamada farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen hepsi onun zuhur edeceğini, zulüm ve fesatla dolan yeryüzünde adaleti hâkim kılacağını müjdelemişlerdir.

Mehdilik konusu, Kur'an ve sünnet açısından temelleri sağlam olan ve toplumların hayatında etkin role sahip bulunan, bu yüzden de sürekli canlı ve gündemde tutulması gereken en önemli İslamî ilkelerden biridir.

el-Mustafa Üniversitesi Türkiye Temsilciliği olarak siz kıymetli okuyucularımızla Misbah dergisinin bu sayısında buluşmanın sevincini yaşamaktayız.

Dergimizin bu sayısını Hz. Mehdi ve Mehdeviyet doktrinine ayırdık. Alanında uzman âlim ve düşünürler tarafından yazılan makaleleri okumak suretiyle; Hz. Mehdi hakkında daha derin bilgiye ulaşıp, Mehdeviyet inancının Kuran ve sünnete uygun olduğunu müşahede edeceğiz.

Dergimizin son bölümünde ise her Cuma sabahları okunması çokça tavsiye edilen Nudbe Duasını sizlerle paylaştık. Şunu da unutmayalım ki Nudbe Duası, sadece Allahtan bir şeylerin istenildiği bir dua değildir. İçinde üstün öğretileri barındıran, doğru yolu insana gösteren ve bu yolun önderlerini tanıtan bir maarif mecmuasıdır.

Umulur ki bu çalışmalarımız ile Kuran, sünnet ve Ehlibeyt gülistanının öğretileri sayesinde bilinç, ilim ve amel dünyamızı çok daha güzel yenileyip, canlı tutalım.

Son olarak; bu derginin tercüme, tashih, basım ve dağıtım aşamalarında emeği geçen herkese çok teşekkür ederiz. Ayrıca kıymetli okuyucularımızdan dergi hakkındaki değerli görüş ve yapıcı eleştirilerini, sonraki baskılarda değerlendirmek üzere bizimle paylaşmalarını bekliyoruz.

Büyük cihad alanında atılan bu küçük adımın, Rabbimiz tarafından makbul ve İslami öğretilere susamış insanlara faydalı olması umuduyla…

Dr. S. Vahid Kaşanî
el-Mustafa Üniversitesi Türkiye Temsilcisi

İmamların Asrındaki Şiiler ve Mehdîlik Konusu

Dr. S. Ali Hâşimî

Özet

Vadedilen kurtarıcıya inancın tarihsel temeli, zamanımızda kimilerinin eleştiri yönelttiği önemli konulardandır. İlk tarih ve rivayet kaynaklarının tavsif-tahlil incelemesiyle ulaştığımız sonuç şudur ki, bu öğretinin özgünlüğü ve Masum İmamların (a.s) asrındaki Şiilere ait oluşu, Müminlerin Emiri Ali'nin (a.s) zamanından itibaren İmamların hazır bulunduğu asır boyunca ispatlanabilir ve köklerine ulaşılabilir. Bu dönem süresince ihtilaf konusu olan veya belirsizlik içeren ise daha ziyade vadedilen Mehdi'nin şahsen tanınması meselesi olmuştur. Çünkü Şiî maarifin açıklanması konusunda huzur asrındaki siyasi durumun güçlükleri gözönünde bulundurulursa bazı öğretilerin açıklanıp yerleşmesinin tedrici süreci, Mehdîlik öğretisinin ayrıntılarının belirsiz olmasının doğal karşılanması ve bunun gereği, bireylerin bilgi farklılıkları vs. tabii görünmektedir ve İmamların asrındaki Şiiler arasında bu öğretinin esasına ilişkin herhangi bir sorun oluşturamaz.

Anahtar kelimeler: Mehdîlik, kurtarıcı, İmamların (a.s) ashabı, ilk Şiiler.

Giriş

İmamların (a.s) asrındaki Şiilerin inançları hakkında yapılan tahkikler ve zamanımızdaki Şiilerin makbul düşünceleriyle onlarınkinin kıyaslanması, son yıllarda üzerinde fazlaca odaklanılmış bahislerdendir. Bu arada ilk Şiilerin imametle bağlantılı konular hakkındaki bakışaçısının incelenmesi de özel bir önem ve hassasiyet taşımaktadır. Çünkü imamet, Şia'yı diğer İslam fırkalarından ayıran en temel özelliğidir. Bu tür araştırmalar, Şia'nın günümüzdeki inançlarının itibar ve özgünlüğüyle irtibatlı olmasına ilaveten, geçmişteki Şiilerin inançlarının, sahih itikadın tashihi ve güçlendirilmesinde etkili olan tenkidi ve yeni bir okumasıdır.

Bazı ihtilaflara rağmen ilke olarak Mehdîliğe itikat İslam'ın kesin öğretilerindendir. Allah Rasülü'nden (s.a.a) ve Masum İmamlardan (a.s) bu konuda çok sayıda rivayet nakledilmiştir.[1] Bununla birlikte özellikle son yıllarda kimileri, hassaten tarihsel tartışmalara

[1] Bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din ve Tamamu'n-Ni'me*; Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Ğaybe*; Muhammed b. İbrahim Nu'manî, *el-Ğaybe*.

dayanarak Şia tarihinde bu inancın aslı olup olmadığı mevzusunda ortaya çıkan birtakım kuşkuları münakaşa etmeye çalışmıştır.[2] Bu makalede inceleme konusu yapacağımız nokta, İmamların (a.s) ashabı ve Şiilerinin, İmamların (a.s) döneminde ve gaybetin başlangıç yıllarında bu öğretiye ne ölçüde aşina olduklarıdır. Böylece ilk Şii toplumda bu düşüncenin iniş çıkışlarının tahkiki sayesinde Şiilerin günümüzde bu inanca olan itikadının köklerinin o dönemde mi olduğu, yoksa sonradan ortaya çıkmış bidat mi sayılması gerektiği açıklık kazanacaktır.

Bu satırların yazarı, şimdiye dek, bu mevzunun tarihsel boyutunu inceleyen müstakil bir kitap veya makaleye ulaşabilmiş değildir. Bu tahkikin ana kaynakları, birinci el rivayet ve tarih kaynaklarıdır. Tarihsel yaklaşım, özgün kaynaklara dikkat çekilmesi, inançlarına aşinalık konusunda kişilerin kendi sözlerinin altının çizilmesi bu araştırmanın getirdiği en önemli yeniliklerdir.

Hz. Ali'nin İmameti Döneminde Mehdîlik

Emirul Müminin Ali'nin (a.s) imameti dönemini iki aşamaya ayırmak mümkündür: Hazret'in (a.s), toplumun kültürel ve sosyal idaresini yürütmekten uzak kaldığı ilk yirmibeş yıllık devre ve kısa süreli hükümet dönemi. İmametin ilk döneminde Mehdîlik düşüncesi pek o kadar gündemde değildi. İmam'ın (a.s) ashabı için daha ziyade ilkesel olarak imamet bahsi ve tecellileri ve halifelere nasıl davranılacağı gibi konular söz konusuydu. Mehdîlik bahsi, imamet mevzusunun füruatındandır. Dolayısıyla henüz imamet konusunun bütünüyle açıklığa kavuşmadığı bir zamanda onun alt başlıklarının daha fazla üstü kapalı olması doğaldır. Şiilerin Allah Rasülü (s.a.a) veya Ali'den (a.s) bu konuda işitilmiş hadislere vukufiyeti sınırlı oluyordu.[3] Tabii olarak bu miktarda vakıf olunması da herkesin harcı değildi. O dönemde bu miktarda aşinalığın bu öğretinin tanıtılmasına Ehl-i Beyt'in (a.s) verdiği önemin alameti olduğuna dikkat edilmelidir.

Cabir b. Abdullah Ensarî, Allah Rasülü'nün (s.a.a) zamanından itibaren, içinde tek tek İmamların, bu cümleden olarak da Onikinci İmam'ın (a.s) isim ve bazı sıfatlarının yazılı olduğu bir sahifeden haberdardı ve onun bir nüshasını kendine saklamıştı.[4] Ammar da Peygamber-i Ekrem'den (s.a.a), İmamların oniki kişi olduğunu ve İmam Hüseyin'in (a.s) neslinden dokuzuncu evlat olan onikincisinin, uzun bir gaybet dönemi geçirip zuhuruyla dünyanın adaletle dolacağı vadedilen Mehdi (a.f) olduğunu işitmişti.[5]

Bir grup İbn Abbas'ın vefatı sırasında Taif'te onu ziyarete gitmişti. Dediler ki: "İnsanlar hükümet mevzusunda ihtilaf içinde. Bazısı Ali'yi diğerlerine öncelikli görüyor. Kimisi

---

2 Bu isimler arasında Ahmed el-Kâtib de vardır. *Tatavvuru'l-Fikri's-Siyasiyyi'ş-Şîî mine'ş-Şûra ila Velayeti'l-Fakih* kitabında ilk Şiiler arasında Mehdîliğe inancı aslı olmadığını inkar etme ve onun Şiiler arasındaki bazı toplumsal etkenler sonucunda ortaya çıktığını savunma gayretindedir.

3 Müminlerin Emiri'nin (a) Hazret-i Mehdi (a) hakkındaki konuşmaları konusunda daha ileri araştırma için bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 1, s. 277; Muhammed Bâkır Meclisî, *Biharu'l-Envar*, c. 51, s. 109 (babu ma verede an Emiri Mü'minin salavatullahi aleyhi fi zalike).

4 Muhammed b. Yakub Kuleynî, *el-Kafi*, c. 1, s. 527-528.

5 Ali b. Muhammed Hazaz Kummî, *Kifayetu'l-Eser*, s. 120.

Mehdîliğe itikat İslam'ın kesin öğretilerindendir. Allah Rasülü'nden (s.a.a) ve Masum İmamlardan (a.s) bu konuda çok sayıda rivayet nakledilmiştir. Bununla birlikte özellikle son yıllarda kimileri, hassaten tarihsel tartışmalara dayanarak Şia tarihinde bu inancın aslı olup olmadığı mevzusunda ortaya çıkan birtakım kuşkuları münakaşa etmeye çalışmıştır.

de onu üç halifeden sonraya yerleştiriyor." İbn Abbas onlara Peygamber'den (s.a.a) bir hadis nakledip şöyle dedi:

> "Ali (a.s) Peygamber'den (s.a.a) sonraki imamdır… Ali'den sonra Hasan ve Hüseyin ve Hüseyin'in evlatlarından dokuz kişi imamdır. Mehdi de (a.f) onlardandır."[6]

Emirulmüminin'in (a.s) kısa süreli hükümet dönemi, aralarında Mehdîlik mevzusunun da bulunduğu Şiî maarifin gelişip yayılmasının altın çağı kabul etmek mümkündür. Bu dönemde İmam Ali (a.s) Şiilerin dinî mercii olarak Ehl-i Beyt'e (a.s) ait ilimlerin muhtelifi boyutlarını Şiilere açtı. Hz. Ali (a.s), vadedilen Mehdi (a.s) hakkında Kumeyl b. Ziyad Nehaî[7], Esbağ b. Nebate[8] ve Âsım b. Damre'ye[9] ve ashabından başkalarına konuşmuştur. Aynı şekilde ondan, doğrudan veya ima yoluyla Mehdîlikten bahsettiği rivayetler de nakledilmiştir.[10] Müminlerin Emiri'nin (a.s), bazı ashabının sorusu üzerine vadedilen Mehdi'yi (a.s) ve Mehdi'nin (a.s) özelliklerini bildirdiği rivayetler de vardır.[11] Bu rivayetler Mehdîlik mevzusunun onun Şiileri ve ashabı arasında yabancı bir konu olmadığını ve bu gelişim döneminde onların mevzuya iyice aşina olmasını sağladığını göstermektedir.

---

6 A.g.e., s. 20.
7 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, s. 289-291.
8 Ali b. l-Hüseyin İbn Babeveyh el-Kummî, *el-İmame ve'l-Tebsira mine'l-Hayre*, s. 120.
9 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Emalî*, s. 382.
10 Bu rivayetlerden bazılarının mütalaası için bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 1, s. 288 (babu ma ahbara bihi Emiru'l-Mü'minin Ali b. Ebi Talib)
11 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 212.

İmam Hasan ve İmam Hüseyin Döneminde Mehdîlik

Mehdîlik öğretisinin revaç bulmasında bu güzel başlangıç, Emirulmüminin'in (a.s) kısa ama çok bereketli dönemi sonrasında düşüşe geçmiştir. Bunun sebebi, İmam Hasan-ı Mücteba'nın (a.s) altı aylık zâhiri hükümetinden sonra Muaviye hükümetinin karanlık ve zehirli döneminin başlamış olmasıdır. Bu devre, İmam Hasan ve İmam Hüseyin (a.s) ve onların Şiileri için en zor zamanlardır. Mevcut nakillerden, Şia'nın ilmî ve itikadî konuları için ortamın hazır olmaması nedeniyle İmam Mehdi'den (a.s) sözedilmesinin de pek gündeme gelmediği sonucu çıkmaktadır.

İmam Mücteba'nın (a.s) sözlerinde[12] Oniki İmam (a.s) ve Mehdîlikle ilgili bazı işaretler bulmak mümkündür. Nakledilen bir rivayette Hazret (a.s), vadedilen Mehdi'yi (a.s) kıymetli kardeşi İmam Hüseyin'in (a.s) neslinden, uzun gaybet dönemi geçirecek dokuzuncu evlat olarak tanıtmıştır.[13] Yine İmam Hüseyin'den de (a.s) bu konuda elimize birtakım rivayetler ulaşmıştır.[14] Bu iki büyük imamın, Müminlerin Emiri'ni (a.s) veya Allah Rasülü'nü (s.a.a) görmüş olan Cabir b. Abdullah Ensarî[15] ve Abdullah b. Abbas[16] gibi bazı ashabı da Mehdîlik konusunda rivayetler nakletmiştir. Ama onların diğer ashabından bu konuda bir konuşmaya rastlanmamaktadır.

Bu durgunluğun, Şîî toplumunun bu öğretiye aşina olmadığı manasına gelmediğine, bilakis daha ziyade bu dönemde öğretinin yayılması ve güçlenmesinin oldukça yavaşladığı anlamı taşıdığına dikkat edilmelidir. Bu öğretinin bir sonraki dönemde görülen siyasi çıkışı, her ne kadar özellikleri ve detayları tamamen aydınlanmamışsa da bu öğretinin esas itibariyle Şiilerin zihin ve inancında yerini koruduğunun en güzel şahididir. Aynı dönemde bir nakilde geçtiğine göre İmam Hüseyin'in (a.s) ashabından birisi ona sordu: "Bu işin sahibi siz misiniz?" İmam (a.s) olumsuz cevap verdi ve sonra beklenen imamın alametlerini açıkladı.[17] "Sahibu'l-emr" ifadesi, İmamların (a.s) ve ashabının cümlelerinde ve rivayetlerinde vadedilen Mehdi'ye (a.s) işaret olarak kullanılmış meşhur vasıflardandır. Bu nakil, ashabının tamamının Mehdîlik konusuna aşina olduğunu ve o dönemde zuhurun beklendiğini beyan etmesine ilaveten, ravi gibi bazı Şiiler için onun tatbikinin belirsizlik içerdiğini göstermektedir.

İmam Seccad'ın İmameti Döneminde Mehdîlik

Emirulmüminin'in (a.s) imameti döneminde ortaya çıkmış "Sebeiyye" gibi Mehdîlikle ilgili bazı sapkın akımlar bir yana, bu dönemi, vadedilen Mehdi ünvanının tatbikiyle bağlantılı, sonraki dönemlerde de devam edecek ciddi siyasi ve kültürel krizlerin başlangıcı kabul etmek mümkündür.

---

12 Ali b. Muhammed Hazaz Kummî, a.g.e., s. 160 ve s. 226.
13 A.g.e., s. 226.
14 Bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 1, s. 316 (babu ma ahbara bihi el-Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib)
15 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Emalî*, s. 499-501.
16 Ali b. Muhammed Hazzaz Kummî, a.g.e., s. 20.
17 Ali b. el-Hüseyin İbn Babeveyh el-Kummî, a.g.e., s. 115.

Zorba Emevi hükümetlerinin ve ondan sonra da Abbasilerin Şiilere uyguladığı baskı ve zaman içinde bu hükümetlerde, özellikle de aralarında iktidarın el değiştirmesi sırasında ortaya çıkan zayıflama bu meseleyi güçlendiren etkenlerdendi.

Emevilerin sayısız zulümlerinden bezmiş olan Şiiler, bu hükümetlerde zayıflık gördüklerinde kendi kurtarıcılarının peşine düştü. Mehdî ünvanının Emevilere kıyam eden Alevilere tatbiki onlar için yatıştırıcıydı ve hoşlarına giden bir şeydi. Bu yanlış karşılaştırmalar bu koşullarda Şia akımları arasında genel anlamıyla başlamış oldu.[18] Bu ünvan, Kisaiyye ve Vâkıfe gibi fırkaları da içine almaktadır.

Bu dönemde Muhammed b. Hanefiyye'nin Mehdîlik iddiasını, Muhtar b. Ebi Ubeyd'i izlediğini öne süren ve zaman içinde Kisaiyye adında sapkın bir fırkaya dönüşen bazı kimseler ortaya attı. Kisaiyye'den kimisi Muhammed b. Hanefiyye'nin İmam Mehdi olduğuna inanıyordu. Bu kişiler, Muhammed'in vefatından sonra onun ölmediğine ve ölmeyeceğine, bilakis geri döneceğine ve hükümeti ele geçireceğine inandı.[19]

Bununla birlikte Teşeyyu'nun asli akımı, yani İmam Seccad'ın (a.s) ashabı arasında Mehdîlik hakkında pek bir konuşmaya rastlanmamaktadır. Bu da onların bahsi geçen sapmadan selamette kaldıklarını göstermektedir. Bir nakilde geçtiğine göre Ebu Halid Kâbilî, İmam Zeynulabidin'den (a.s), Allah'ın Rasulullah'tan (s.a.a) sonra itaat ve dostluğu vacip kıldığı İmamları kendisine tanıtmasını istedi. O büyük şahsiyet de ona, Emirulmüminin'den (a.s) başlayıp İmam Sâdık'a (a.s) kadar İmamların adını tek tek saydı. Sonra Ebu Halid'in sorusu münasebetiyle söz, İmam Sâdık'ın "Sâdık" şeklinde lakaplandırılması nedeniyle Cafer-i Kezzab'a ve İmam-ı Zaman'ın (a.f) gaybet dönemine geldi. İmam Seccad (a.s), Onikinci İmam (a.f) ve onun gaybeti konusundan bahsetti.[20] Hazret (a.s) başka bir rivayette imametin kıyamete kadar İmam Hüseyin'in (a.s) neslinden yürüyeceğini belirtmiş ve Kâim'in (a.f) iki gaybet geçireceğini haber vermiştir.[21] Bazı rivayetlerde de İmam Zeynulabidin'in (a.s) ashabından Said b. Cübeyir, Amr b. Sabit ve Sabit Sumâlî gibi bazılarıyla vadedilen Muntazır (a.f) hakkındaki konuşmaları anlatılmıştır.[22]

Dolayısıyla bu dönemde İmamiyye Şiası cereyanının, İmam Seccad'ın (a.s) tedbir ve kılavuzluğuyla Kisaiyye fitnesinden emniyette kaldığı görülmektedir. Ama genel olarak Şia akımı içindeki bu yanlış mukayese Şiiler arasında ilk siyasi-itikadi ayrışmanın meydana gelmesinin mayasını oluşturdu. Tartışmanın odağında Mehdîlik meselesi vardı.

İmam Muhammed Bâkır'ın İmameti Döneminde Mehdîlik

İmam Bâkır'ın (a.s) asrında Mehdîlik mevzusu Şiî toplumunun ciddi ilgi odağı olmuş ve bu ilgi sonraki İmamların döneminde de devam etmiştir. Kisaiyye akımı, Hazret'in (a.s) döneminde de faaldi.

---

18 Bu makalede genel anlamıyla Şia'dan murad, hükümetin Peygamber (s) hanedanına -Ehl-i Beyt İmamları (a) veya diğer seyyidler- layık olduğunu savunanlardır. Bu da genel olarak Şia adı verilen Zeydiyye, Kisaiyye, Vâkıfe vs. gibi fırkaların tamamını kapsamaktadır.

19 Hasan b. Musa Nevbahtî, *Furuku'ş-Şia*, s. 27-29.

20 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 1, s. 319.

21 Ali b. Hüseyin İbn Babeveyh Kummî, a.g.e., s. 40.

22 Bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 1, s. 322-323.

O dönemin siyasi olayları, bazı Şiilerin bilgi zaafiyeti ve vadedilen Mehdi'nin bazı kimselere tatbik edilmesine sebep olan sapkınların propagandaları bu devrenin ciddi konuları arasındadır. Bir nakilde geçtiğine göre Hannan b. Sedir İmam Bâkır'a (a.s) sordu: "Muhammed b. Hanefiyye imam mıydı?" İmam (a.s) cevap verdi: "Hayır. Ama mehdiydi."[23] Hannan sonraları sapkın Vâkıfe akımına katıldı.[24] Eğer yukarıdaki nakil sahihse, Muhammed'in imameti reddedildiğine göre onun "mehdi" olarak adlandırılması kelimenin lugat manasında, yani yol gösteren kılavuz anlamında kullanıldığı ve vadedilen Muntazır'ın (a.f) kastedilmediği anlaşılmaktadır. Aksi takdirde onun imameti reddedilmezdi.

Bir taraftan Emeviler hükümetinin zayıflaması, diğer taraftan Alevilerin kıyamları bazı Şiileri, İmamların (a.s) kıyamı ve Peygamber (s.a.a) hanedanının hükümetine dönüş için şartların uygun olduğu düşüncesine sevketti. Mehdi'nin vasıflarına ve kıyamının şartlarına aşina olunmaması bazen bu öğretinin yanlış tatbikin yol açıyordu.

Abdulhamid Vâsıtî, İmam Bâkır'a (a.s) dedi ki: "Fereci beklemek için çarşımızı terkettik." Hazret, ümit manasında ona sabrı emretti.[25] Bu tür nakiller, Şiilerin vadedilen Mehdi'nin (a.f) zuhuru için ciddi beklenti içinde olduğunu göstermektedir. Bu da, Şiilerin Mehdîlik öğretisine ilke olarak aşina bulunduklarını ama detaylarına pek vakıf olmadıklarını göstermektedir. Hazret'in ashabının zuhurun zamanı hakkındaki sorularından da o dönemde insanların ve ashabın ferecin beklentisi içinde olduğu anlaşılmaktadır.[26] İmam (a.s) ise onları sabra ve beklemeye çağırdı, zuhur için vakit belirlemedi ve Kâim İmam'ın (a.f) kıyamı için vakit tayin edenleri de yalancılıkla suçladı.[27]

Abdulgaffar b. Kasım şöyle der: İmam Bâkır'ın (a.s) yanına gittim. Ashabından bir grup da huzurundaydı. Bazı meseleleri sordum ve cevabını aldım. Sonra dedim ki: "Ey Allah Rasülü'nün evladı, annem babam sana feda olsun, yaşlandım, ama hâlâ sizi zulüm ve adaletsizlik altında görüyorum. Her gün kendime Kâiminizin bugün yarın kıyam edeceğini söylüyorum." [İmam] buyurdu ki:

> "Ey Abdulgaffar, Kâimimiz, benim neslimden yedinci evlattır. Şimdi onun zuhur zamanı değil."

Hazret rivayetin devamında Peygamber'den (s.a.a), imamların sayısının İsrailoğullarının nakipleri sayısınca oniki olduğunu, İmam Hüseyin'in (a.s) neslinden dokuzuncu evladın onların Kâim'i olacağını ve yeryüzünü zulümle dolduktan sonra adaletle dolduracağını nakletti.[28]

Kumeyt b. Ebi Müstehil, İmam Bâkır'ın (a.s) yanında Ehl-i Beyt'i (a.s) öven şiirler okudu. Şiirlerin sonunda "Mehdiniz ne zaman gelecek?" sözü ortaya atıldı. Hazret şöyle dedi: "Kâimimiz, Hüseyin'in neslinden dokuzuncu evlattır. Zira İmamlar, Allah Rasülü'den

---

23 Ali b. Hüseyin İbn Babeveyh Kummî, a.g.e., s. 60.
24 Bkz: Seyyid Ebu'l-Kasım Hoî, *Mu'cemu Ricali'l-Hadis*, c. 6, s. 300-302.
25 Ahmed b. Muhammed b. Halid el-Berkî, *el-Mehasin*, c. 1, s. 173.
26 Mesela bkz: Ali b. Hüseyin İbn Babeveyh Kummî, a.g.e., s. 94.
27 A.g.e., s. 95.
28 Ali b. Muhammed Hazzaz Kummî, a.g.e., s. 250.

(s.a.a) sonra oniki kişidir." Kumeyt, İmam'a onların adlarını sordu. İmam Bâkır (a.s) İmam Askerî'ye (a.s) kadar tek tek isimlerini saydı ve şöyle buyurdu: "O, yeryüzünü adaletle dolduracak ve Şiilerimizin kalbine şifa verecek Kâim'in babasıdır." Kumey sordu: "Ne zaman zuhur edecek?" Hazret şöyle buyurdu: "Zuhurunun zamanı, tıpkı kıyamet gibi ansızın gelecektir."[29]

Bu tür nakiller, buraya kadar açıklananları teyit ederek İmam Bâkır'ın (a.s) bu mevzuda bilgi bahşeden rolünü ortaya koymaktadır. İmamlardan (a.s) kıyam talebi de Şiilerin kurtarıcının zuhurunu beklediklerini beyan etmekte ve zımnen bu kişilerin İmam Kâim'in (a.f) özelliklerine ilişkin net bir tarife sahip olmadıklarını göstermektedir. İmamların (a.s) cevaplarından da gayet iyi anlaşılmaktadır ki bu kıyamı yalnızca İmam Kâim'e (a.f) has kabul etmekteydiler ve kendilerini beklenen imam görmüyorlardı.

Abdullah b. Atâ anlatır: İmam Bâkır'a (a.s) dedim ki: "Irak'ta Şiileriniz çok fazla. Allah'a yemin olsun, sizin aranızda sizin gibi bir hanedan da mevcut değil. Neden kıyam etmiyorsunuz?" İmam şöyle buyurdu: "Ey Abdullah, ahmak insanların sözlerine kulak veriyor gibisin. Ben o şahıs değilim." Dedim ki: "Öyleyse o mevlamız kim?" Şöyle buyurdu: "Bakın, doğumu halktan gizli olan kimse sizin mevlanızdır."[30]

Kumeyt b. Ebi Müstehil, İmam Bâkır'ın (a.s) yanında Ehl-i Beyt'i (a.s) öven şiirler okudu. Şiirlerin sonunda "Mehdiniz ne zaman gelecek?" sözü ortaya atıldı. Hazret şöyle dedi: "Kâimimiz, Hüseyin'in neslinden dokuzuncu evlattır. Zira İmamlar, Allah Rasülü'den (s.a.a) sonra oniki kişidir." Kumeyt, İmam'a onların adlarını sordu. İmam Bâkır (a.s) İmam Askerî'ye (a.s) kadar tek tek isimlerini saydı ve şöyle buyurdu: "O, yeryüzünü adaletle dolduracak ve Şiilerimizin kalbine şifa verecek Kâim'in babasıdır." Kumey sordu: "Ne zaman zuhur edecek?" Hazret şöyle buyurdu: "Zuhurunun zamanı, tıpkı kıyamet gibi ansızın gelecektir."

Abdullah'ın bu sözü, o dönem Şiilerinin kültürel atmosferinde Mehdîlik ve vadedilen kurtarıcının kıyamı mevzusu çok hararetli ve heyecan vericiydi. O da bu atmosferin etkisi altında vadedilen Mehdi'yi bekliyordu. İmam (a.s) bu fikrinin cahil insanların propagandalarından etkilendiğini düşünüyordu. İmam Bâkır'ın (a.s) sözündeki diğer bir nokta da şudur ki, o, vadedilen Muntazır (a.s) hakkında zuhur zamanının uzak ve onun da Onikinci İmam olduğunu söylememiştir. Aksine şöyle buyurmaktadır: "Takip edin,

29 A.g.e., s. 348.
30 Muhammed b. Yakub Kuleynî, a.g.e., c. 1, s. 342.

doğumu insanlardan gizli olan kimse vadedilendir." Bu tür ifadelerden ve ileride gelecek olan tanımlamalardan, İmamların (a.s), her ne kadar uygun gördükleri yerlerde muhataplara detayları beyan etseler de ferec beklentisini diri tutma kasdı taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Başka bir rivayette İmam Bâkır'ın (a.s) ashabından bir diğerinin Abdullah'ın sözlerine benzer konuşmayı İmam'a arzettiği ve "Ashabınız çok, neden kıyam etmiyorsunuz?" dediği geçmektedir. Hazret buna cevaben şöyle buyurdu: "Her biri bir ihtiyacı olduğunda o ihtiyacı kardeşinin cebinden karşılayacak kadar kendini yetiştirmiş mi?" "Hayır." cevabı verdi. Bunun üzerine Hazret şöyle buyurdu: "Onlar kendi kanları konu olduğunda çok cimridir. Kâim'in ortaya çıkma zamanı geldiğinde insan ihtiyacını kardeşinin cebinden karşılayacak ve o bunu men etmeyecektir."[31]

Bir nakilde geçtiğine göre İmam Bâkır (a.s), Şiilerinin zor imtihanlara hazırlanmasını sağlamaya çalışıyor ve şöyle buyuruyordu: "Beklediğiniz, halis olmadığınız ve elekten geçmediğiniz sürece gelmeyecektir. Beklediğiniz, umutsuzluğa kapılmadığınız sürece gelmeyecektir. Kirli insan kirlendikten ve mutlu insan mutlu olduktan sonra gelecektir."[32]

Mehdîlik bahsinin bu dönemde diri olduğuna ve bazı Şiilerin onun detaylarından haberdar olmadığına dair diğer şahitlerden biri de İmam Bâkır'ın (a.s) Mehdiliğinin ortaya atılmasıdır. Hazret'in ashabından bazıları, onun, Peygamber (s.a.a) sülalesinin kâimi olduğuna ihtimal veriyordu. Hakem b. Ebi Nuaym, İmam Bâkır'a (a.s) sordu: "Âl-i Muhammed'in kâimi siz misiniz? Eğer kâim sizseniz hizmetinize gireyim. Değilseniz işime gücüme bakayım." Hazret onu şöyle buyurdu: "Biz İmamların hepsi Allah'ın emrine kâim olanlarız." Hakem sordu: "Siz Mehdi misiniz?" İmam cevap verdi: "Hepimiz Allah'a doğru kılavuzluk yapıp yol gösteririz." Hakem sordu: "Siz, kılıcın sahibi ve onun varisi, Allah'ın düşmanlarını öldürecek, dostlarına izzet verecek ve Allah'ın dinini aşikar edecek olan mısınız?" Hazret ona vadedilen Muntazır olmadığını açıkladı ve ondan maişetini kazanmaya bakmasını istedi.[33] Hamran b. A'yan da İmam Bâkır'a (a.s) sordu: "Siz vadedilen misiniz?" Hazret bunu reddederek Hazret-i Hüccet'in (a.f) bazı zâhiri vasıflarını açıkladı.[34]

Üzerinde düşünülmesi gereken şey, bazı nakillerde İmam Bâkır'ın (a.s), İmam Sâdık'ı (a.s) kâim olarak tanıtmasıdır. Sonraki dönemlerde bazı İmamlar konusunda da bu ifadeyi görmekteyiz. Cabir b. Yezid Ca'fî İmam Bâkır'a (a.s) sordu: "Sizden sonra kâim kim olacak?" Hazret, İmam Sâdık'ı (a.s) işaret etti ve şöyle buyurdu: "Allah'a yemin olsun o, Âl-i Muhammed'in kâimidir."[35]

Bu nakilde İmam Bâkır'ın (a.s) kastettiği, İmam Sâdık'ın (a.s) Mehdîliği değildir. Başka bir rivayette Hazret'in maksadı izah edilmiştir. Anbese b. Mus'ab, Cabir'in bu rivayetini İmam Sâdık'ın (a.s) yanında dile getirdi. İmam, Cabir'in sözünü teyit etti ve Anbese'nin şaşkınlığı karşısında şöyle buyurdu: "Galiba her imamın önceki imamdan sonra kıyam

---

31 Muhammed b. Muhammed b. Nu'man Müfid, *el-İhtisas*, s. 24.
32 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 209.
33 Muhammed b. Yakub Kuleynî, a.g.e., c. 1, s. 209.
34 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 215.
35 Muhammed b. Muhammed Nu'man, *Müfidu'l-İrşad*, c. 2, s. 180-181.

ettiğini bilmiyorsunuz."[36] Başka bir nakilde de İmam Sâdık'a (a.s) Kâim (a.f) hakkında sorulduğu geçmektedir. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Hepimiz birbirinden sonra Allah'ın emrine kıyam edenleriz. Ta ki kılıç sahibi gelene dek. O geldiğinde vaziyet farklı olacaktır."[37] İmam'ın bu izahından, bazı rivayetlerde geçen Kâim'den muradın, imamet işine kıyam edenler olduğu açıklık kazanmaktadır. Fakat neden bu ifade kullanılmıştır? Belki de bunun hikmetlerinden biri, fereci beklemeyi diri tutmaktır.

Muhammed b. Müslim şöyle der: Âl-i Muhammed'in (s.a.a) kâimi hakkında sormak üzere İmam Bâkır'ın (a.s) yanına gittim. Sorumu yöneltmeden önce İmam bana şöyle buyurdu: "Ey Muhammed b. Müslim, Âl-i Muhammed'in kâimi beş peygambere benzer..." Rivayetin sonunda İmam Bâkır'ın, Süfyanînin Şam'dan çıkışı, Yemanînin hurucu, Ramazan ayında gökten gelen çığlık, gökten İmam-ı Asr'ın (a.f) ve muhterem babasının adını zikreden ses gibi olayları onun zuhurunun alametleri arasında saymıştır.[38] Bu rivayet, İmam ve ashabının Mehdîlik bahsinin detaylarına girdiklerini göstermektedir.

İmam Bâkır'ın (a.s) ashabı arasında Mehdîlik düşüncesine daha fazla vakıf bazı kimseler de vardır. Ebu Basir, kırk yıl önce Hazret'in "Bizden oniki muhaddis vardır. Yedinci muhaddis, benden sonra kâim evladımdır." buyurduğunu işittiğini iddia ediyordu.[39] Bu nakil göstermektedir ki, ashabından bazısının aksine İmam Bâkır'ın (a.s) Âl-i Muhammed'in (s.a.a) kâimi olmadığını ve vadedilen Mehdi'nin (a.f) onun yedinci evladı olduğunu biliyordu.

Zeyd b. Ali'den de, onun Mehdîliğe aşina olduğunun bariz alameti sayılabilecek bazı konuşmalar nakledilmiştir. Muhammed b. Bukeyir şöyle aktarır: "Zeyd'in Irak'a ziyareti sırasında onu görmeye gittim. Bana babasının sözlerini nakletmesini istedim. Şöyle konuştu: "Mustafa ve Murtaza bizdendir. Bu ümmetin kâimi olan Mehdi bizdendir." Dedim ki: "Ey Allah Rasülü'nün evladı, kâiminizin ne zaman kıyam edeceği hakkında size bir haber ulaştı mı?" Dedi ki: "Ey Bukeyir'in oğlu, sen onu göremeyeceksin. Bundan sonra vasilerden altı kişinin ardından yeryüzünü adaletle dolduracak kâimimizin huruc zamanı gelecektir." Sordum: "Ey Allah Rasülü'nün oğlu, siz bu işin sahibi değil misiniz?" Dedi ki: "Ben Itret'tenim." Sorumu tekrarladım. O da aynı cevabı verdi.[40]

Diğer bir nakilde Muhammed b. Müslim şöyle der: Zeyd b. Ali'nin yanına gittim ve ona dedim ki: "Bir topluluk sizin işin sahibi olduğunuzu düşünüyor." Dedi ki: "Fakat ben Itret'tenim." Dedim ki: "Öyleyse bu işi sizden sonra kim üstlenecek?" Dedi ki: "Altı halife. Mehdi onlardandır." Muhammed b. Müslim şöyle der: İmam Bâkır'ın (a.s) yanına gittim ve Zeyd'in sözlerini ona naklettim. Şöyle buyurdu: "Kardeşim Zeyd doğru söylemiş. Benden sonra vasilerden yedi kişi gelecek. Mehdi onlardan biridir." Sözünün devamında şöyle buyurdu: "Onu Kunase mahallesinde darağacına asılmış olarak görür gibiyim." İmam (a.s), devamında dedesi İmam Hüseyin'in (a.s) Allah Rasülü'nden (s.a.a) bir

36 Muhammed b. Yakub Kuleynî, a.g.e., c. 1, s. 307.
37 A.g.e., s. 536.
38 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 1, s. 327-328.
39 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 96.
40 Ali b. Muhammed Hazzaz Kummî, a.g.e., s. 299.

rivayetini nakletmiştir. Rivayette Allah Rasülü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: "Evladım, senin neslinden Zeyd isimli birisi ortaya çıkacak ve mazlumca öldürülecek. Kıyamet koptuğunda cennete gidecek."

Önceki rivayetten Zeyd'in imamet iddiasında bulunmadığı ve İmam Bâkır'a (a.s) muhalefet etmediği anlaşılmaktadır. İkinci rivayetin naklinde küçük bir belirsizlik vardır. Zeyd'in naklinde "sitte (altı)" imam zikredilmiştir. İmam Bâkır'dan (a.s) rivayetin devamında ise Hazret (a.s) Zeyd'i teyit ederken İmamların sayısını yedi olarak belirtmiştir. Öyle anlaşılıyor ki "seb'a (yedi)" sayısı doğrudur ve yanlışlıkla "sitte" yazılmıştır.[41]

İmam Bâkır'dan (a.s) Mehdîlik hakkında ashap ve Şiilerine konuştuğuna ve bunun, ashabının bu mevzudaki bilgisini arttırmada etkili olduğuna dair çok sayıda rivayet nakledilmiştir.[42] Dolayısıyla bu döneme özgü siyasi şartlar, İmamlar (a.s) tarafından Şiiler arasında bekleyişi diri tutma gayreti, Alevilerin kıyamları ve onların propagandaları, vadedilen Mehdi'nin bazı kimselere yanlışlıkla tatbikine ve belirsizliğin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Hatırlatmak gerekir ki Şia'nın tüm akımları bu siyasi maraza yakalanmadı ve yanlış tatbiklere uymadı. Sözkonusu nakiller, kuşkuya kapılmayan çoğu Şiinin bu öğretiden emin olması ve sükutu karşısında yeralır.

İmam Sâdık'ın İmameti Döneminde Mehdîlik

Şiî toplumunda Mehdîlik düşüncesi, İmam Sâdık'ın (a.s) imameti asrında da muhterem babasının dönemindeki gibi yoğun biçimde mevcuttu. Bu dönemde de sözkonusu etkenler Şiî toplumunda bazı dalgalanmalar meydana getirebildi.

Bazı kimselerin Muhammed b. Hanefiyye'nin Mehdi olduğuna inancı İmam Sâdık (a.s) döneminde de sürdü. Bu fırkanın mensuplarından Hayyan Sirac, İmam Sâdık'ın (a.s) yanına gidip gelen biriydi. Onun İmam'la (a.s) görüşmesi ve sohbetinden birkaç rivayet nakledilmiştir. Bu konuşmalarda İmam (a.s), Muhammed b. Hanefiyye'nin vefat ettiğini belirtmektedir.[43]

Bu dönemde Mehdîlik düşüncesindeki bir başka sapma da Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın vadedilen Mehdi olduğunun iddia edilmesidir. Bu da yine Mehdîlik mevzusunun ve vadedilen Mehdi'nin (a.f) özelliklerinin, İmamların dışındakileri de kapsayan genel anlamıyla Şii toplumunda yeterince açık olmadığını ve kötüye kullanıldığını göstermektedir. Abdullah b. Hasan, oğlu Muhammed'i bizzat kendisi vadedilen Mehdi olarak tanıttı, Haşimoğulları ve Şiilerden bir grup da Muhammed'e Mehdi olarak biat etti. Muhammed, Mansur Abbasî zamanında kıyam etti ve öldürüldü.[44]

Bir rivayette geçtiğine göre Zeyd b. Ali, onun bu ümmetin kâimi olduğuna inanıyordu. Bu nakilde İmam Sâdık'ın (a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Yalan söylemiş. Bu

41 A.g.e., s. 310.
42 Bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 1, s. 324 (babu ma ahbara bihi Ebu Ca'fer Muhammed b. Ali el-Bâkır).
43 Muhammed b. Ömer Keşşî, *Ricalu'l-Keşşî*, s. 314-316.
44 Bkz: Muhammed b. Muhammed Nu'man Müfid, *el-İrşad*, c. 2, s. 190-193.

makamda değil. Kıyam ederse öldürülür.”[45] Bu nakil başka bir rivayetle bağdaşmaktadır. O rivayette Zeyd b. Ali’nin dört imamın varlığına inandığı geçmektedir. Üçünün dönemi geçmiştir ve dördüncüsü onların kâimidir.[46] Elbette ki her iki hadisin senedi de zayıftır. Birinci hadisin ravilerinden biri Zeydî meşreptir. Bu rivayetlerin Zeydiyye fırkasının itikatlarını meşrulaştırmak için uydurulmuş olması uzak ihtimal değildir. Zeydiyye, Müminlerin Emiri, İmam Hasan ve İmam Hüseyin’den (a.s) sonra Zeyd b. Ali’nin imametine inanmaktadır.[47]

Emevi hükümetinin zayıflaması ve sonra da yıkılması ve hükümetin Ehl-i Beyt’e (a.s) iade edileceği iddiasıyla başlayan ayaklanmaların yayılması bazı Şiilerin de bu akımlardan etkilenmesine ve vadedilen Muntazır’ın kıyamının beklenmesine sebep olmuştur. Abdurrahman b. Kesir, İmam Sâdık’a (a.s) kıyamın zamanını sorduğunda şöyle cevap verdi: “Zamanı uzadı ve artık onlar için sabır zorlaştı.” İmam ona sabretmesi talimatını verdi.[48] İmam Sâdık’ın (a.s) Şiilerinden bir ihtiyar, kendisine dedi ki: “Her ay ve yıl kâiminizin kıyamını beklediğimin üzerinden yüz yıl geçti.” Hazret ona İmamların sayısını ve isimlerini beyan etti ve “İmamların hepsi masum ve mutahhardır” buyurdu.[49]

45 Muhammed b. İbrahim Nu’manî, a.g.e., s. 229.
46 Muhammed b. Ömer Keşşî, a.g.e., s. 350.
47 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 58-59.
48 Muhammed b. İbrahim Nu’manî, a.g.e., s. 198.
49 Ali b. Muhammed Hazzaz Kummî, a.g.e., s. 264.

Bir rivayette İmam Sâdık'ın Şiilerinden Kiram isimli birinin İmam'a (a.s) şöyle dediği geçmektedir: "Şiilerinizden biri (kastettiği kendisiydi) Âl-i Muhammed'in (s.a.a) kâimi zuhur edene dek günlerce oruç tutmaya ahdetti." İmam Sâdık (a.s) ona şöyle buyurdu: "Madem öyle ey Kiram, oruç tut." İmam (a.s) rivayetin devamında oruç tutmanın caiz olmadığı günleri Kiram'a açıkladı ve bir konuyu izaha koyuldu: "Allah, İmam Hüseyin'in kanının intikamını onikinci imam olan Hazret-i Mehdi (a.f) eliyle alacaktır."[50] Bu rivayet, soru soranın zuhuru ne kadar çok beklediğini göstermesinin yanısıra, İmamların da (a.s) insanlarda fereci bekleme psikolojisini diri tutma gayreti içinde olduğunu teyit etmektedir. Bu nedenle bu rivayette Hazret, soru sorana kıyamın zamanının uzak olduğundan bahsetmemekte, bilakis ona ahdini nasıl yerine getireceğini öğretmektedir.

Bazı Şiilerin bu öğretinin ayrıntılarını bilmemesi, İmam Sâdık'ın (a.s) vadedilen Mehdi olduğu beklentisine girmesine yol açmıştır. Bir nakilde geçtiğine göre Ebu Basir, İmam Sâdık'ın (a.s) göğsüne ve omuzuna dokunup inceledi. Çünkü İmam Bâkır'dan (a.s), Kâim'in (a.f) göğsünün ferah ve iki omuzunun arasının geniş olacağını işitmişti. İmam Sâdık (a.s) ona şöyle buyurdu: "Ey Muhammed, babam Allah Rasülü'nün (s.a.a) zırhını giydi. Ama ona uzun geldi. Yerde sürünüyordu. Ben de onu giydim. Bana da uzun geldi. Bu giysi Kâim'e aittir. Allah Rasülü'ne (s.a.a) ait olduğu, onunla sefere çıktığı ve boyu giysiden uzun olduğu gibi."[51] Bu nakilden anlaşıldığı kadarıyla Ebu Basir, İmam Sâdık'ın (a.s) vadedilen Mehdi olup olmadığını bilmiyordu. Bu nakil, önceki sayfalarda geçen nakle aykırıdır. O rivayette Ebu Basir'in İmamların sayısını ve beklenen kurtarıcının kaçıncı kişi olduğunu gayet iyi bildiği geçmekteydi.[52] Ebu Basir'in ilmî makamı da böyle bir vukufiyeti gerektirmektedir.

İmam Sâdık'ın (a.s) Şiilerinden bir diğeri, kendisine şöyle sordu: "Bizim sahibimiz siz misiniz?" İmam (a.s) şöyle buyurdu: "Sizin sahibiniz genç olacak. Ben yaşlandım."[53] Abdullah b. Atâ, İmam Sâdık'a (a.s) Kâim (a.f) hakkında sordu. İmam Sâdık (a.s) şöyle buyurdu: "Allah'a yemin olsun ki kâim değilim. Sizin sandığınız kişi de kâim değil. Bilakis kâim, doğumu gözlerden saklı olacak olandır..."[54] Kastedilen de, Abdullah'ın kâim olmasını beklediği kişi, yani Mansur Abbasî döneminde kıyam eden, Mehdilik iddiasındaki Muhammed b. Abdullah b. Hasan olmalıdır. İmam Bâkır'la (a.s) yaptığı bu konuşmanın benzerini yukarıda nakletmiştik.[55] Anlaşıldığı kadarıyla bu iki rivayet, ya aynı rivayettir ya da bu konuşma, bir kere İmam Bâkır (a.s) ve bir kere de İmam Sâdık (a.s) zamanında olmak üzere iki kere yapılmıştır.

Bazı Şiilerin Ehl-i Beyt'in (a.s) kâimi hakkındaki soruları da onlar açısından Mehdîlik mevzusunun ayrıntılarındaki belirsizliği ifade etmektedir. Bir nakilde Şiilerden birinin İmam Sâdık'a (a.s) "Sahibu'l-emr kimdir?" şeklinde sorduğu geçmektedir. İmam geleceği öngörerek Vâkıfe cereyanını haber vermiş ve şöyle buyurmuştur: Onlar, benim ölümümden

50 Muhammed b. Yakub Kuleynî, a.g.e., c. 1, s. 534.
51 Muhammed b. Hasan b. Ferruh Saffar, *Besairu'd-Derecat*, s. 188-189.
52 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 96.
53 Abdullah b. Ca'fer Hımyerî Kummî, *Kurbu'l-İsnad*, s. 44.
54 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 169.
55 Muhammed b. Yakub Kuleynî, a.g.e., c. 1, s. 342.

sonra fitneye sürüklenecek ve diyecekler ki: "O [İmam Kazım] kâimdir. Oysa kâim benden yıllar sonra gelecektir."[56]

Ebu Hadice (Salim b. Mükerrem), İmam Sâdık'a (a.s) Peygamber (s.a.a) hanedanının kâimi hakkında sordu. İmam (a.s) ona şöyle buyurdu: "Hepimiz birbirimizin ardından ilahî emre kıyam edenleriz. Ta ki tarzı farklı olacak kılıç sahibi gelinceye dek."[57] Zikredilen rivayetler, ilkesel olarak Mehdîlik meselesi bir yana, onun çoğu detayının İmam Sâdık'ın (a.s) ashabı için belirsiz bir şey olduğunu göstermektedir.

İmam Sâdık'ın (a.s) Haris b. Muğire gibi bazı ashabı, Âl-i Muhammed'in (s.a.a) kâiminin gaybetinden haberdardılar ve İmam'a (a.s) bu dönemdeki görevin ne olduğunu sormuşlardı.[58] İmam Sâdık'ın (a.s) ashabından biri Seyyid Yemanî'nin kıyamını, o dönemde kıyam edenlerden biriyle kıyasladı. Ama İmam (a.s) şöyle buyurdu: "O Seyyid Yemanî değil. Yemanî Ali'yi (a.s) sever. Ama bu adam ondan hoşlanmıyor."[59] Böyle bir nakil, zuhurun alametlerinin (Seyyid Yemanî'nin kıyamı gibi) ashaptan kimisi için büyük ölçüde tanındığını göstermektedir.

İmam Sâdık'tan (a.s), ashabını Mehdîlik maarifiyle tanıştırdığına ilişkin çok sayıda rivayet nakledilmiştir. Hazret'in bu konuşmalarının, ashabından çoğunun bu konuya vakıf olmasına sağladığına tereddüt yoktur. Gerçi bu mevzunun kapsamı ve zorluğu gözönünde bulundurulunca ashabın tamamının bu konuda tam bilgi sahibi olması beklenemez.

Bir nakilde Abdullah b. Ebi Ya'fur'un, İmam Sâdık'a (a.s) İmam Mehdi (a.f) hakkında sorduğu geçmektedir. Hazret şöyle cevap verdi: "Yedinci İmam'ın neslinden beşinci evlat, aranızdan kaybolacak. Onun adını dile getirmeniz caiz değildir."[60]

Bir rivayette İmam Sâdık (a.s), Zürare'ye zuhur asrını izah ederek şöyle buyurmuştur: "Kâimimiz kıyam edeceği zaman, Kur'an'ı ve dinin öğretilerini, Allah'ın Muhammed'e (s.a.a) indirdiği şekliyle size öğretecektir. Bu sırada cahilleriniz onu şiddetle inkar edecektir. Sadece başlarının üstünde sallanan kılıcın keskinliği korkusuyla Allah'ın dinine dayanacaklar. İnsanlar Peygamber'den (s.a.a) sonra Allah'ın dinini değiştirdi ve onu tahrif etti. Kimisi ona bir şeyler ekledi ve bazı şeyleri de çıkardı."[61]

Başka bir rivayette de İmam Sâdık (a.s) Mufaddal b. Ömer'e kendisinden sonraki imamı Musa Kazım (a.s) olarak tanıtmakta ve sonra vadedilen Muntazır'ın (a.f) nesebini İmam Kazım'a (a.s) kadar açıklamaktadır.[62]

Ebu Basir de İmam Sâdık'a (a.s) şöyle sorar: "Siz Ehl-i Beyt'in kâimi kimdir?" Hazret şöyle buyurur: "Oğlu Musa'nın neslinden beşinci evladım kâimdir." Sonra İmam Sâdık

---

56 Ali b. Ca'fer, *Mesailu Ali b. Ca'fer*, s. 319.
57 Muhammed b. Yakub Kuleynî, a.g.e., c. 1, s. 536.
58 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 159.
59 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Emalî*, s. 661.
60 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 338.
61 Muhammed b. Ömer Keşşî, a.g.e., s. 138.
62 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 334.

(a.s) İmam Muntazır'ın (a.s) gaybet ve zuhur dönemleri hakkında izah vermeye başlar.[63] Seyyid Hımyerî de İmam Sâdık'a (a.s) Mehdîlik hakkında sormuş ve Hazret ona açıklamıştır: İmamlar oniki kişidir. Altıncı evlat vadedilen Mehdi'dir."[64]

Bu nakillerden, Şia'nın bu dönemde, diğer bahislerin yanında, zaman içinde Mehdîlik mevzusundaki bilgilerini de tamamladığı ortaya çıkmaktadır. Doğaldır ki rivayetler nesilden nesile aktarılıyor ve kuşkular birbiri ardınca bertaraf edilip sapkın akımların Şia'nın asli bedeni üzerindeki etkisi azaltılıyordu.

İmam Kazım'ın İmameti Döneminde Mehdîlik

Mehdîlik cereyanının kötüye kullanımı, o dönemin zor siyasi şartlarından yararlanmak ve çevresine insanları toplamak isteyen bazı kimseler için tedavüldeki sikke değerindeydi. Bir kesim, İmam Sâdık'ın (a.s) şehadetinden sonra onun vefat etmediği ve zuhur edeceği propagandasına başladı. Onlar, İmam Sâdık'ı (a.s) vadedilen Mehdi olarak tanıtıyordu. Bu kişiler İmam Sâdık'ın (a.s) Mehdi olduğu hakkında bazı hadisler de nispet ediyordu. Bu fırkaya Navussiyye adı verildi.[65]

Bu asırda Mehdîlikle bağlantılı olarak ortaya çıkan diğer bir sapkın akım İsmailiyyedir. İmam Sâdık'ın (a.s) bazı Şiileri, onun şehadetinden sonra oğlu İsmail'in imametine inandı. İsmail, babası hayattayken vefat etti. Buna rağmen bu grup İsmail'in vefatını inkar etti. Çünkü İmam Sâdık'ın (a.s) imamet için onu işaret ettiğine ve İmam'ın da haktan başka bir şey söylemeyeceğine inanıyorlardı.[66] Bu grup, İsmail'in cenaze ve defin merasiminin, onun canını korumak için İmam Sâdık (a.s) tarafından planlandığını savundu. İsmail'in vadedilen Mehdi olduğuna inanmaktaydılar. Kaybolmuştu ve zuhur ederek yeryüzünün hâkimiyetini eline alacaktı. Bu gruba İsmailiyye-i Hâlise adı verildi.[67]

Mehdîlik mevzusunun ayrıntılarında varolan belirsizliklere ilaveten, sapkın akımların ortaya çıkışında rol oynayan dünya menfaati ve diğer etkenleri de ihmal etmemek gerektiğini hatırlatalım. Dolayısıyla bu tür sapkın akımlar daima mevzudaki belirsizliği gösteriyor değildir. Bilakis belirsizlik, etkenlerden sadece bir tanesidir.

Böyle durumlarda doğaldır ki Ehl-i Beyt'in (a.s) Şiilerinden bir kısmı için de bu mevzuda bazı kuşkular ve sorular ortaya çıkmış olabilir. Yunus b. Abdurrahman şöyle der: İmam Kazım'a (a.s) sordum: "Hakla kıyam eden siz misiniz?" Buyurdu ki: "Ben hakla kıyam edenim. Ama yeryüzünü Allah düşmanlarından temizleyecek ve yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracak olan, benim beşinci evladımdır. Onun uzun bir gaybet süresi olacaktır."[68] Anlaşıldığı kadarıyla İmamlar (a.s) bu tür rivayetlerle Şiileri Mehdîlik

63 A.g.e., s. 345.
64 A.g.e., s. c. 1, s. 33.
65 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 67.
66 İsmail'in İmam'ın (a) büyük oğlu olması ve ona özel muhabbeti bulunmasının bu zanna yol açması muhtemeldir.
67 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 67-68.
68 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 361.

öğretisine daha net aşina etmeye ek olarak, onları tedricen gaybet asrına da hazırlıyordu.

Elbette ki İmam Bâkır ve İmam Sâdık (a.s) gibi geçmişteki İmamların beyanatına dikkat edildiğinde bu mevzuda çoğu Şiinin kesin olarak böyle belirsizliklere düçar olmadığı görülecektir. Hatırlatmak gerekir ki, bu tür kuşkular ve yanlış kıyaslamalar daha ziyade o dönemde tansiyonun yüksek olduğu siyasi ortamlardan kaynaklanmaktaydı. Bekleyiş ve onun rolünün Şîî toplumunun gelişmesindeki önemi gözönünde bulundurulduğunda İmamlar da (a.s), Şiiler vadedilen kurtarıcının zuhur asrına uzak olma sebebiyle umutsuzluğa kapılıp donuklaşmasın diye bazen üstü kapalı biçimde konuşabiliyordu.

Hasan b. Hasan şöyle der: Eba'l-Hasan Musa'ya [İmam Kazım] şöyle arzettim: "Eba Abdillah [İmam Sâdık] (a.s) sizi bu işin kâimi olarak tanıttı." Buyurdu ki: "Ben bu işe kıyam eden değil miyim?" Sonra şöyle buyurdu: "Ey Hasan, ümmetin arasında kıyam eden her imam onun kâimidir. Onların dönemi geçtiğinde insanlara gizli kalan kâim ve hüccet olacak kişi gelecek."[69]

Belirtildiği gibi, bir taraftan her bir İmam'ın (a.s) kâim olduğunu teyit eden, diğer taraftan vadedilen kâimi başka biri olarak tanıtan bu tür cevaplar Mehdîlik düşüncesini diri tutmak için bir metottur.

Bir rivayette İmam Sâdık'tan (a.s), İmam Kazım'ı (a.s) Yezid Sâiğ'a Âl-i Muhammed'in (s.a.a) kâimi olarak tanıttığı nakledilmiştir.[70] Yezid Sâiğ meşhur yalancılardan biri olarak bilinir.[71] Bu nakil sahih olsa bile kastedilenin, daha önceki rivayetlerde değinildiği gibi imamet emrine kıyam olduğu anlaşılmaktadır.

69 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Ğaybe*, s. 41.
70 A.g.e., s. 44.
71 Seyyid Ebu'l-Kasım Hoî, a.g.e., c. 20, s. 121.

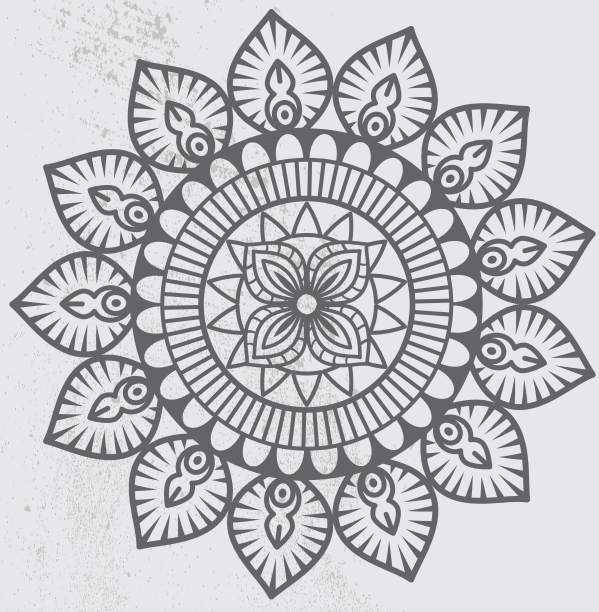

Mehdîlik cereyanının kötüye kullanımı, o dönemin zor siyasi şartlarından yararlanmak ve çevresine insanları toplamak isteyen bazı kimseler için tedavüldeki sikke değerindeydi. Bir kesim, İmam Sâdık'ın (a.s) şehadetinden sonra onun vefat etmediği ve zuhur edeceği propagandasına başladı. Onlar, İmam Sâdık'ı (a.s) vadedilen Mehdi olarak tanıtıyordu. Bu kişiler İmam Sâdık'ın (a.s) Mehdi olduğu hakkında bazı hadisler de nispet ediyordu. Bu fırkaya Navussiyye adı verildi.

İmam Sâdık'tan (a.s) kâimin kıyamının yakın olduğuna ilişkin ve kimileri de İmam Kazım'ı (a.s) Mehdi gösteren bazı rivayetler nakledilmiş veya uydurulmuştur.[72] Böyle rivayetlerin varlığı, Mehdîlik mevzusunda o dönemdeki kültürel karmaşayı anlatmaktadır.

Bir rivayette Davud Rakkî şöyle der: İmam Rıza'ya (a.s) arzettim: "Zerih'ten, İmam Bâkır'dan (a.s) nakledilmiş kafamı kurcalayan bir hadis işittim." "Hangi hadis?" buyurdu. Dedim ki: Zerih, İmam Bâkır'ın (a.s) şöyle buyurduğunu nakletti: "سابعنا قائماً ان شاءالله". İmam Rıza (a.s) şöyle buyurdu: "Doğru söyledin. Zerih de doğru söyledi. Ebu Cafer de doğru söyledi." Davud "Kuşkum daha da arttı." der. İmam (a.s) buyurdu ki: "Eğer Ebu Cafer inşaallah demeseydi söylediği gibiydi." Davud der ki: "Hazret'in sözünü kabul ettim."[73] Bu rivayetin muhtevası, yedinci İmam'ın, beklenen kâim olduğudur. Ama Allah'ın iradesi değişmiş ve bu iş yedinci İmam'dan sonraya ertelenmiştir. Rivayetin bu şekilde anlaşılması, İmamların sayısını oniki ve onikinci imamı da Kâim (a.s) olarak tanıtan gibi birçok rivayete aykırıdır ve kabul edilemez. Belki de İmam Bâkır'ın (a.s) maksadı, kendisinden sonra yedinci imamın beklenen Kâim olduğudur. Ama bu yorum, rivayetin devamında geçen İmam Rıza'dan (a.s) menkul sözle bağdaşmamaktadır. Orada şöyle buyurmaktadır: "Eğer inşaallah demeseydi aynen öyle olurdu." Dolayısıyla bu rivayet için bir izah bulunamazsa kabul edilmesi imkansızdır. Ayrıca Vâkıfiyye'nin[74] kendi itikadını meşrulaştırmak için uydurmuş olması da uzak ihtimal değildir. Genel olarak Şiilerin Mehdîlik mevzusu veya başka konulardaki inançlarında görülen kapalılığın nedenlerinden birinin de bazı sapkın akımların uydurduğu rivayetler olduğunun altını çizmemiz gerekir.

İmam Rıza'nın İmameti Döneminde Mehdîlik

Âl-i Muhammed'in (s.a.a) kâiminin zuhurunu bekleyiş, Ali b. Musa el-Rıza'nın (a.s) imameti döneminde de sürdü. Bu devrede bazı Şiilerin dünya menfaatine düşkünlüğü nedeniyle Şia tarihinde büyük sapmalar birbiri ardınca ortaya çıktı. İmam Kazım'ın (a.s) ashabı ve Şiilerinden bir grup onun şehadetini inkar etti ve İmam Kazım'ın (a.s) diri olduğunu savunarak bu ümmetin gaybette yaşayan kâimi olduğunu öne sürdü.[75] Bu gruptan bir kısmı ise onun vefat veya şehadetine inandı ama "İmam (a.s) tekrar diriltilecek ve kıyam edecek" dedi.[76] Bu düşünceler Vâkıfe (Vâkıfiyye) fırkasının ortaya çıkmasıyla sonuçlandı. Bu fırkanın kimi takipçileri de İmam Rıza'nın (a.s) ve sonraki İmamların imam olmadıklarına inandı. Fakat İmam Kazım'ın (a.s) zuhuru gelinceye dek onun halifeleri olacaktı.[77]

İmam Kazım'ın (a.s) ashabından diğer bir grubun da kendisinden sonra şaşkın halde onun vefat mı ettiği, yoksa hayatta mı olduğunda tereddüde düştükleri ve bu meselede

72 Şeyh Tûsî, *el-Ğaybe* kitabında bu rivayetleri aktarıp tenkit etmiştir. Bkz: Muhammed b. Hasan Tûsî, s. 43-65.
73 Muhammed b. Ömer Keşşî, a.g.e., s. 373-374.
74 İleride bu akımdan bahsedeceğiz.
75 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 80.
76 A.g.e., s. 80-81.
77 A.g.e., s. 81.

suskun kaldıkları nakledilmiştir. Bu kişilerden çoğu, Hazret'in kerametlerini gördükten sonra onun imametine iman etti.[78]

İmam Kazım (a.s) döneminin gulatından olan Muhammed b. Beşir, İmam Kazım'ın (a.s), gaybette yaşayan kâim Mehdi olduğunu iddia etti. Kendisini de İmam'ın (a.s) vekili ve ilim sahibi olarak tanıtıyor, imametin kendi neslinden yürüdüğünü savunuyordu. O, kendisinden sonra imamete oğlu Semi' b. Muhammed b. Beşir'i vasiyet etti.[79] Bu dönemin muhtelif nakillerinden anlaşılmaktadır ki vadedilen Mehdi'nin gaybeti mevzusu da konunun aslı gibi Şiî toplumu arasında tamamen açıktı.

Elbette ki İmam Rıza (a.s) döneminde bazı yeni şüpheler de zuhur etmişti. İmam Sâdık (a.s), Muhammed b. Abdullah b. Hasan'ın kıyamı hakkında soran yârânından birine cevap verirken şöyle buyurdu: "Gök ve yerin yatışıp sükûnet bulacağı zamana kadar oturun." İmam Rıza'nın (a.s) ashabından Abdullah b. Bukeyir bu rivayeti işitince, gök ve yer hep sakin olduğuna göre hiçbir kıyamın zuhur etmeyeceği ve hiçbir kâimin gelmeyeceği sonucunu çıkardı. İmam Rıza (a.s), İmam Sâdık'ın (a.s) sözünü teyit ederek Abdullah b. Bukeyir'in anladığını yanlış buldu ve şöyle buyurdu: "Murad şudur ki, semadan bir çığlık işitmedikçe ve yer bir orduyu yutmadıkça kıyamın zamanı gelmemiştir."[80]

Vâkıfe mektebinin takipçileri İmam Kazım'ın (a.s) Mehdîliğinden bahseden bazı rivayetleri de insanlar arasında yaymıştır. Hasan (Hüseyin) b. Kıyam Sayrafî, İmam Rıza'ya (a.s) İmam Kazım (a.s) hakkında sordu. Hazret şöyle cevap verdi: "Babalarının rıhleti gibi o da vefat etti." Hasan sordu: "Öyleyse Ebu Basir'in İmam Sâdık'tan (a.s) rivayetini ne yapacağız? Orada şöyle buyuruyor: Yanınıza birisi gelir ve oğlumun (İmam Kazım) vefat ettiğini, kefenlendiğini, defnedildiğini ve ellerini onun kabrinden toprakla doldurduğunu söylerse onu tasdik etmeyin." İmam Rıza (a.s) şöyle buyurdu: "Ebu Basir yalan söylemiş. O rivayette, işin sahibi [vadedilen Muntazır] hakkında böyle bir haber gelirse deniyor."[81]

Hasan (Hüseyin) b. Kıyam Vâkıfedendi. Bu rivayete aykırı rivayetlerde geçtiğine göre Ebu Basir İmamların sayısı, onların isimleri ve vadedilen Mehdi'nin kaçıncı imam olduğundan haberdardı.[82] Bu rivayet, Vâkıfe'den bir grubun kendi itikadını meşrulaştırmak için birtakım rivayetler uydurduğunu göstermektedir.

Hadise el değdiğinin buna benzer bir örneği de yine bir Vâkıfî olan Zer'a b. Muhammed'den nakledilmiştir. O, İmam Sâdık'ın (a.s) Sahibu'l-Emr (a.f) için beyan ettiği özellikleri İmam Kazım'a (a.s) nispet etmiştir.[83]

Vâkıfe ve Vakf cereyanı hakkındaki çok sayıda nakil, vadedileni bekleme mevzusunun o günlerde Şia toplumunda oldukça diri olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte

78 A.g.e., s. 82-83.
79 A.g.e., s. 83-84 ve bkz: Muhammed b. Ömer Keşşî, a.g.e., s. 477-478.
80 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Emalî*, s. 412-413.
81 A.g.e., s. 475.
82 Bkz: Seyyid Ebu'l-Kasım Hoî, a.g.e., c. 20, s. 80-83.
83 Muhammed b. Ömer Keşşî, a.g.e., s. 476.

çoğu kimse, kâim Muntazır'ın zuhur zamanı ve onun kaçıncı imam olduğu konusunda net bir bilgiye sahip değildi.

Di'bil Huzâî, İmam Rıza'nın (a.s) huzurunda okuduğu bir kasidede Ehl-i Beyt (a.s) hanedanından bir imamın kıyamına işaret etti. İmam (a.s) ona sordu: "Bu imamı tanıyor musun? Ne zaman kıyam edeceğini biliyor musun?" Di'bil cevap verdi: "Ey mevlam, sizden bir imamın kıyam edeceğini, yeryüzünü fesattan temizleyip adaletle dolduracağını işittim sadece." İmam Rıza (a.s), Hüccet-i Kâim'e (a.f) kadar İmamların silsilesini ona anlattı ve Hazret'in (a.f) kıyamı hakkında izahatta bulundu.[84]

İmam Rıza'nın (a.s) bazı Şiileri onun vadedilen Muntazır olduğu beklentisi içindeydi. Eyyub b. Nuh, İmam'a (a.s) şöyle arzetti: "Umarız bu işin sahibi sizsinizdir." İmam (a.s) bu düşünceyi reddetti ve işin sahibini, doğumu gizli kalacak kişi olarak tarif etti.[85]

Reyyan b. Salt, İmam Rıza'ya (a.s) sordu: "İşin sahibi siz misiniz?" Hazret şöyle buyurdu: "Ben bu işin sahibiyim. Fakat dünyayı adaletle dolduracak olan kişi benim dördüncü evladımdır." Sonra İmam Muntazır'ın (a.f) bazı özelliklerini beyan etti.[86]

Bu belirsizliklerden bir kısmının Mehdîlik mevzusunun tabiatına rücu ettiği söylendi. İmamlar (a.s), daha önemliyi önemliye takdim bakımından sürekli Mehdîliğin detaylarından sözetmeyi uygun bulmadılar. Çünkü zuhur zamanının uzun olduğunun açıklanması kendi zamanlarındaki insanları umutsuzluğa sürükleyebilirdi. Elbette ki Ehl-i Beyt İmamları (a.s) için Şiî maarifi özgürce beyan ve tebliğ etmeye mani güç siyasi koşullar gibi başka etkenlerin rolünü de gözardı etmemek gerekir.

İmam Cevad'ın İmameti Döneminde Mehdîlik

Mehdîlik düşüncesi İmam Cevad'ın (a.s) asrında da gündemdeydi ve Şiiler kâim İmam'ın (a.s) zuhurunu bekliyordu. Her ne kadar bu dönemde bu konular daha az göze çarpıyorsa da. Abdulazim Hasanî, kâimin Mehdi'nin kendisi mi, yoksa başka biri mi olduğunu sormak üzere İmam Cevad'ın (a.s) yanına gitti. İmam (a.s) onun sorusundan sonra cevap verdi: "Kâimimiz, gaybeti sırasında beklenilecek ve zuhurundan sonra itaat edilecek Mehdi'dir. O, neslimden üçüncü evlattır."[87]

Abdulazim'den başka bir nakilde geçtiğine göre İmam Cevad'a şöyle dedi: "Peygamber'in Ehl-i Beyt'inin (a.s) kâimi olmanızı çok isterdim." Hazret şöyle buyurdu: "Ey Eba'l-Kasım, her imam Allah'ın emrine kıyam eden ve onun dinine hidayet edendir. Fakat yeryüzünü küfür ve inkârdan temizleyip adaletle dolduracak olan kâimimiz doğumu gizli kalacak ve insanların görmeyeceği kişidir."[88] Husayn Sa'lebî, zuhurun zamanını İmam Muhammed Takî'ye (a.s) sordu. Hazret de ona vadedilen Mehdi'nin (a.f) bazı özelliklerini açıkladı.[89]

---

84 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 372.
85 A.g.e., s. 370.
86 A.g.e., s. 376.
87 A.g.e., s. 377.
88 Ali b. Muhammed Hazzaz Kummî, a.g.e., s. 281.
89 Muhammed b. İbrahim Nu'manî, a.g.e., s. 178.

Bu tür nakillerden anlaşılmaktadır ki İmam Cevad zamanında da kâim Muntazır'ın (a.s) özellikleri hâlâ bazı Şiiler için, hatta Abdulazim Hasanî gibi büyük şahsiyetler için bile açıklık kazanmış değildi. Tabii ki bu dönemin İmam Bâkır'ın (a.s) devresiyle veya İmam Sâdık'ın (a.s) dönemiyle mukayese edilmesinin imkânsızlığı doğaldır. Çünkü bu döneme kadar İmamlar bu konuda birçok bilgiyi beyan etmişti. Bu bakımdan sözkonusu belirsizlikler ya o dönemin zorlu siyasi şartlarıyla irtibatlıdır, ya sorular detay konularla ilgilidir, ya da o zamanda toplumda gündeme gelen kuşkulardan kaynaklanmış belirsizliklerdir.

İmam Hadi ve İmam Askerî'nin İmameti Döneminde Mehdîlik

İmam Hadi ve İmam Askerî'nin (a.s) imameti döneminde bu mevzuda ihtilafın alameti olacak bir söze rastlanmamaktadır. Ama çok sayıda rivayette bu iki büyük imam, Hazret-i Hüccet b. el-Hasan'ın (a.s) gaybetinden ve özelliklerinden bahsetmiştir.[90] Buna ilaveten Şiilerin İmam Hadi ve Askerî (a.s) ile irtibatının iyice güçleşmesiyle birlikte Şia pratikte gaybet asrına hazırlanmış oluyordu.

Bu dönemde imamet ve Mehdîlik mevzusunda ortaya çıkan sapmalar arasında, İmam Hadi'nin (a.s) Şiilerinden bir grubun onun şehadetinden sonra oğlu Muhammed'in imametine inanması da vardır. Muhammed, babasının zamanında Samerra'da vefat etmişti. Böyle olunca bu kişiler Muhammed'in ölmediğini ve babasının onu işaret ettiğini ve dolayısıyla onun beklenen Mehdi (a.f) olduğunu savunmak durumunda kaldı.[91] Bu ihtilaf bir yana bırakılırsa Mehdîlik hakkında bu dönemden ciddi tartışmalar bildirilmiş değildir. Buna mukabil hemen hemen tüm Şiiler arasında, hatta Abbasi hükümetinde İmam-ı Zaman'ın (a.f) onikinci imam ve İmam Hasan Askerî'nin (a.s) oğlu olduğu sözü yayılmıştı. Hükümettekilerin İmam Askerî'ye (a.s) karşı sert politikaları, onun özel olarak takibat altında tutulması ve Hazret'in (a.s) vefatından sonraki girişimler bu bilgi nedeniyle idi.

Hz. Mehdi'nin İmamet Döneminin Başlangıcında Mehdîlik

Hüccet b. el-Hasan Mehdi'nin (a.f) imametinin başladığı dönemin siyasi olayları, geçmiş dönemlerden daha çetindi. İmam Askerî'nin (a.s) şehadetiyle birlikte Şiiler -bir kesim hariç- şaşkınlık ve kaybolmuşluk içine girdi. Bunun nedeni de İmam Askerî'nin oğlunun insanların çoğu ve Şiiler için tanınmıyor olmasıydı. Müstebit Abbasi hükümeti, İmam Askerî'den (a.s) sonraki imamı tanıma ve onu şehit etmenin peşine düşmüştü. İmam Askerî'nin (a.s) evi sıkı biçimde kontrol altındaydı. Hatta Abbasi hükümeti, Hazret'in (a.s) evinde bir çocuk doğması halinde hükümete bildirmesi için kadınlar tayin etmişti.[92] Bu bakımdan İmam-ı Zaman'ın doğumu ve Hazret-i Musa'nın (a.s) doğumunun benzeri bir mucizevilikle gerçekleşti ve Hazret, İmam Askerî (a.s) hayattayken beş yıl boyunca gizli tutularak korundu. Tabii ki Şiilerden bir grup İmam Askerî (a.s) zamanında ve vefatından

90 Bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 379 ve 384, 407-409.

91 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 94.

92 Bkz: Muhammed Yakub Kuleynî, a.g.e., c. 1, s. 505-506 ve Muhammed b. Muhammed Nu'man Müfid, *el-İrşad*, c. 2, s. 323.

sonra onu görmekle müşerref oldular.[93] Şiiler arasındaki bu şaşkınlığın daha çok İmam-ı Zaman'ın (a.f) tamamen gizlenmiş doğumundan ve çoğu insanın doğduğundan haberi olmamasından kaynaklandığına dikkat çekmeliyiz. Bu yüzden onlarda böyle bir şaşkınlık başgösterdi. Vadedilen Mehdi'yi bekliyorlardı, ama onlara ulaşan bilgiler İmam Askerî'nin (a.s) evladı olmadığını haber veriyordu.

Bu gelişmelere bakarak İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şhadetinden sonra bazı kimseler onun diri olduğu iddiasını ortaya attı. Bu kimseler İmam Askerî'nin (a.s) ölmediğine ve ölmeyeceğine inanıyordu. Çünkü yeryüzü hüccetsiz kalmazdı. Bu nedenle onu Hüccet-i Kâim (a.s) olarak tanıttılar.[94] Başkaları ise İmam Askerî'nin (a.s) rıhletini kabul etti, ama tekrar dirileceğini ve onun İmam Kâim olduğunu savundu.[95]

Diğer bir fırka, Cafer'in ve İmam Askerî'nin (a.s) imametini reddetti ve İmam Hadi'den (a.s) sonra onun oğlu Muhammed'in imametine inandı. Çünkü Cafer'in ahlakının tasvip edilmez ve onun da fasık olduğuna, İmam Askerî'nin de (a.s) evlatsız vefat ettiğine inanıyordu. Öte yandan da vasi ve evlatsız imamın bulunmadığını biliyorlardı. Öyleyse bu iki imam değildi. Ama Muhammed (İmam Hadi'nin oğlu) takva ve fazilet ehliydi ve evladı vardı. Şu halde o, imam ve vadedilen Mehdi olmalıydı.[96]

Bazıları da imametin bu dönemde İmam Askerî (a.s) ile sona erdiğini düşünüyordu. Ta ki Allah dilediği başka bir zaman Âl-i Muhammed'in kâimini gönderene dek. Bu dönem, imametin fetret dönemi olacaktır.[97]

Daha önce anlatılan fırkalar[98] İmam Askerî'yi (a.s) çocuksuz kabul ediyordu. Onlara mukabil, İmam Askerî'nin (a.s) ashap ve Şiilerinden zaman içinde Şii toplumunun ekseriyetini oluşturan diğer bir grup, onun, kendisinden sonra vasi ve imam olan Muhammed adında bir oğlu olduğuna inanıyordu. O, beklenen Mehdi'ydi (a.f).[99] İçlerinden bazıları İmam Zaman'ı (a.s) İmam Askerî (a.s) hayattayken veya onun şehadetinden sonra görmüşlerdi. Yahut gizli konuları bildirmek gibi şahitler yoluyla Hazret'in varlığından haberdardılar.[100]

Bu nakillerden anlaşıldığı gibi, vadedilen kurtarıcıya itikat ilkesi, tatbikinde ihtilafa düşmüş olsalar da onlar arasında müşterektir. Şia'nın ana akımı, İmam-ı Zaman'a (a.s)

---

93 Bkz: Muhammed b. Ali Sadûk, Kemalu'd-Din, c. 2, s. 424; Muhammed b. Muhammed Nu'man Müfid, *el-İrşad*, c. 2, s. 329.

94 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 96-97; Temimi Mağribî, *Şerhu'l-Ahbar*, c. 3, s. 313.

95 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 97-98; Temimi Mağribî, *Şerhu'l-Ahbar*, c. 3, s. 313.

96 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 100-102.

97 A.g.e., s. 105-106.

98 Bu görüşlerin fırka olarak adlandırılması bir tür toleranstır. Zira gerçek fırkaların aksine bu görüşlerin çoğunun hayli az taraftarı vardı ve zaten bir müddet sonra da ortadan kalktılar.

99 Hasan b. Musa Nevbahtî, a.g.e., s. 102-103.

100 İmamların (a) gizli konuları haber vermesi, birçok belirsizlikler ortaya çıkaran konularda imamlıklarının ispatı için uygulanan yöntemlerden biriydi. İmam-ı Zaman (a) konusunda da bu yöntem, çok sayıda Şii'nin Hazret'i tanımasını ve varlığından emin olmasını sağlamıştır. Bkz: Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Ğaybe*, s. 281; Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 476; Muhammed b. Muhammed Nu'man Müfid, *el-İrşad*, c. 2, s. 364-365.

has hidayetler ve Hazret'in ashabının gayretiyle zaman içinde işin hakikatine aşina oldu ve İmam-ı Zaman'ın kendisini de tanıdı. İmam Askerî (a.s) güvendiği bir grup insana oğlunu gösterdi veya kendisinden sonraki imam olarak tanıttı. Hatta İmam Askerî'nin (a.s) ashabından bazısı İmam-ı Zaman'ın (a.f) doğduğu yıl, ay ve günü biliyordu.

İmam Cevad'ın (a.s) kızı Hakime, İmam-ı Zaman'ın (a.f) doğumu sırasında hazır bulunmuştu ve onun imametine inanıyordu. İmam-ı Zaman'ın (a.f) doğumu hadisesini Muhammed b. Abdullah Tahurî'ye nakletti.[101] Bir rivayette İmam Hasan Askerî'nin (a.s), oğlu Hazret-i Mehdi'yi (a.f) yaklaşık kırk kişi olan Şiileri arasında saydığı ve kendisinden sonraki hüccet olarak tanıttığı geçmektedir.[102]

İmam Askerî (a.s), İmam-ı Zaman'ı (a.f) Ahmed b. İshak'a gösterdi ve şöyle buyurdu: "Bizim yanımızda kıymetli olmasaydın onu sana göstermezdim." Ahmed, kalbinin yatışması için başka bir bürhan daha talep etti. O sırada İmam-ı Zaman (a.f), henüz üç yaşında bir çocuk olmasına rağmen fasih Arapça'yla kendisini "bakıyyetullah" ve "Allah düşmanlarından intikam alacak olan" şeklinde tanıttı.[103]

Kamil b. İbrahim[104], Amr Ahvazî[105], Yakub b. Mankuş[106], Muhammed Ali b. Bilal[107] ve başkaları[108] İmam Askerî'nin halifesini çok iyi tanıyorlardı. Bunlar, Hazret'in özel naipleri olmaktan başka, defalarca kendisine hizmetle müşerref olmuş isimlerdi.[109]

Hulasa İmam-ı Zaman'ın doğum ve imamet dönemindeki sıkı gizlilik gerektiren çetin koşullara bakınca bu dönemin başlangıcında Şii toplumunda yeni bir krizin patlak verdiği anlaşılmaktadır. Elbette belirtildiği gibi, bu durum, Mehdîlik mevzusunun aslındaki belirsizlikten veya onun İmam Askerî'nin oğluna uygulanmasından kaynaklanmaktan çok, Hazret'in beklenmedik doğumuyla alakalıdır. Bu kriz her ne kadar başta büyük görünüyorduysa da giderek Hazret'in huzuruyla müşerref olan kişilerin haberleri ve başka şahitler sayesinde bertaraf oldu. Zaman içinde Hazret-i Hüccet b. el-Hasan'ın (a.f) doğumuna ve imametine itikat, İmamiyye Şia'sının bariz inancına dönüştü ve diğer sapkın akımlar tedricen ortadan kalktı. Şeyh Müfid, hicri kameri 373 yılında, yani İmam Askerî'nin (a.s) şehadetinden yaklaşık 120 sene sonra sözkonusu fırkaların arasından sadece İmam Askerî'nin (a.s) oğlu Hazret-i Mehdi'nin imametine inanan Oniki İmam Şiasının mevcut bulunduğunu ve diğer fırkaları kimsenin tanımadığını, onlardan geriye ancak bazı kitaplarda anılmalarının kaldığını bildirmektedir.[110]

---

101 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 426.
102 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Ğaybe*, s. 357.
103 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 384.
104 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Ğaybe*, s. 247
105 Muhammed b. Muhammed Nu'man Müfid, *el-İrşad*, c. 2, s. 348.
106 Muhammed b. Ali Sadûk, *Kemalu'd-Din*, c. 2, s. 407.
107 A.g.e., s. 384.
108 A.g.e., s. 384, 407 ve 434.
109 Muhammed b. Hasan Tûsî, *el-Ğaybe*, s. 353.
110 Muhammed b. Muhammed Nu'man Müfid, *el-Fusûlü'l-Muhtara mine'l-Uyûn ve'l-Mehasin*, c. 2, s. 321.

Sonuç

Buraya kadar anlatılardan aşağıdaki sonuçları çıkarmak mümkündür:

Mehdîlik bahsi Allah Rasülü'nün (s.a.a) döneminden itibaren onun konuşmalarında gündeme gelmiş ve İmamların (a.s) döneminde de devam etmiştir. İmamların hazır bulunduğu tüm dönemlerde Mehdi'nin ve vadedilen kurtarıcının varlığına inanç, Şia toplumunda aşikâr görülebilmektedir. Dolayısıyla Mehdîlik öğretisinin aslı ve Şiilerin İmamlar hayattayken ona inandığı konusunda tarihsel bakımdan tereddüt yoktur.

İmamların asrında yaşamış bazı Şiilerin Mehdîlik öğretisinin kimi ayrıntılarıyla ilgili tereddüt ve kuşkuları, aslının olup olmadığından kuşku anlamında değildir ve sözkonusu tereddüt de Şia akımının bütününe genelleştirilemez. Bilakis, işaret edildiği gibi, Mehdîlik öğretisi ilke olarak İslam ve Şia toplumunda kesin bir konu olmuştur. Ashaptan bazısı onun detaylarına bile vakıftı.

Bazı Şiiler arasında Mehdîlik öğretisinin bazı detayları -zuhurun zamanı ve vadedilen Mehdi'nin şahsının tanınması ve tatbiki gibi konular- hakkında kuşkular doğduğu ve hayal kırıklıkları yaşandığı inkar edilemez. O dönemin koşulları ve başka etkenler dikkate alındığında bu durum doğal ve açıklanabilir gözükmektedir.

Hatırlatmak gerekir ki tarihsel nakiller daima bir düşüncenin yaygınlığının oranını açıklamaz. Birçok nakil bir düşünceyle birlikte bir kişi veya kişilerin varlığını da beyan eder, ama ona inananların ölçüsünü belirginleştirmez. Yaygın bir düşünce hakkındaki nice çok sayıdaki nakil, nadir ve kenarda kalmış bir düşünceye denk olabilir. Yahut kimi nedenlerle nadir cereyanın nakli çok bile olabilir. Bu bakımdan, bazı kimselerin kuşkuları veya sapkınlıklarını ifade eden nakillerin sayısı, Şia toplumundaki yaygınlıklarına denk değildir. Mesela İmamlar (a.s) için çetin siyasi şartlar, İmam Hadi ve Askerî'nin (a.s) imameti dönemi gibi pek çok dönemde Şiî toplumunun inançlarının nispeten ispatlanabilmekle birlikte Şiilerin itikatlarının detaylarına ilişkin birçok nakil ve habere imkân tanımayacak ağırlıktaydı. Cazibesi nedeniyle veya siyasi sebeplerle yalnızca bazı inhiraflar bildirilmiştir. Mesela Teşeyyu cereyanında ortaya çıkmış sapmalar İmam Askerî'nin (a.s) şehadetinden sonra tafsilatıyla nakledilmiştir. Hâlbuki bu sapmalara inananların sayısı oldukça azdı ve belirtildiği gibi, bir müddet sonra da tamamen ortadan kalktılar. Dolayısıyla birçok konuda tarihsel malumatın bir hadisenin inananlarının oranını vermediğine, aksine sadece bir vakıa veya bir düşüncenin ortaya çıktığını bildirdiğine dikkat etmek gerekir.

İmamların hazır bulunduğu asırdaki çetin siyasi koşullar, zulüm ve egemenlerin takibatı, özellikle de Emevi ve Abbasi idareleri Şiî maarifin gelişip yayılmasına mani olan önemli etkenlerdir. Bu dönemlerin ekserisinde İmamların (a.s) önem verdiği şey, Şiilerin canının korunması ve Şia'nın imamet ilkesi ve Mehdîliğe itikat gibi temel maarifinin muhafazası olmuştur. Dolayısıyla o dönemin koşullarının, bir düşüncenin yayılabildiği normal koşullarla mukayese edilememesi doğaldır. Bu karmaşık ve tehlikeli şartlara bakıldığında İmamlar (a.s) bazı kısa zaman kesitleri hariç, ilimlerini özgürce açıklayıp yayamadı. Sonuçta da bazı Şiiler arasında, hatta İmamların (a.s) özel ashabı arasında bile Şia'nın kimi inançları konusunda birtakım kuşkular görülebilmektedir.

Diğer bir nokta da, Mehdîlik öğretisi gibi bir düşüncenin ve onun ayrıntılarının bir toplumun genelinde ayağını sağlam basıp yaygınlaşmak için uzun bir zamana ihtiyaç duyacağıdır. Bu sebeple meselelerin açıklanmasında tedriç, öğretimin sahih metotlarındandır. Bu nedenle İmamlar doğal olarak Mehdîlik öğretisi ve ayrıntılarını Şia toplumunda tarihsel mecrada beyan ve tespit ettiler. Bazı kimselerin kuşku ve tereddütleri bu inancın asılsız olduğu manasına gelmez. Bilakis etkenlerden biri, meselelerin tedricî izahının tabiatıdır.

Mehdîlik mevzusunun doğası gereği, İmamlar (a.s) zuhur zamanının uzak olduğunu açıklayarak Şia toplumunda beklentiyi zayıflatmak istemedi. Çünkü bekleyişin etki ve faydaları, zuhurun zamanının uzak olduğunu bilmekten çok daha fazladır. Bu bakımdan İmamlar (a.s), yanlış bir söz söylememenin yanısıra, genellikle Şiilerin daima ferecin beklentisi içinde olacakları şekilde konuşuyorlardı.

Bir toplumdaki bireylerin ilim ve iman seviyesi de eşit değildir. Bu sebeple bir toplumda avam arasındaki bazı yanlış anlayışların veya kuşkuların varlığı o dinin veya mezhebin öğretilerden kuşkuya yol açmamalıdır. Çoğu kere İslam gibi mükemmel bir dinde bile avam Müslümanlar bazı meselelerde çok farklı ve hatta yanlış anlayışlara sahip olabilmektedir. Ama bu, mukaddes dinin maarifinde kuşku veya eksiklik bulunduğu manasına gelmez. Şîî toplumunda Mehdîlik konusundaki bazı tereddütler de bu kabildendir. Mesela Vâkıfe'nin fitne cereyanında çoğu kimse cahilce İmam Rıza'nın (a.s) imameti hakkında tereddüde düştü. Büyük bir çoğunluk sahih bilgiyle hiçbir kuşkuya kapılmadan Hazret'in imametine inanmışken. Dolayısıyla bireylerin inanç ve sözlerinin tamamının dinî maarifin doğru ve dakik anlaşılmasından kaynaklandığını düşünmek mümkün değildir. Tıpkı cahillikleri daima dinî maarifteki belirsizliğin alameti olmadığı gibi.

Kisaiyye, Vâkıf, gulat ve diğer fırkalar gibi bazı inhiraf cereyanlarının ortaya çıkıp yayılmasında dünya menfaatinin peşinde koşan ve sapkın insanların varlığı da etkili olmuştur.

Şia toplumunda her biri bu mevzudaki tarihsel kuşkuların bir bölümünü açıklayan bu etkenler bir yana, hangi sebeple olursa olsun bazı kimselerin şüphesi veya sapkınlığı bir itikadın yanlış olduğu anlamına gelmez. Mehdîlik öğretisi, Şia ve Ehl-i Sünnet'in kaynaklarında geçen muteber ve müteaddit Nebevî rivayetlerin ve Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) çok sayıda rivayetlerin tespit ettiği inançtır. Bundan dolayı bahsi geçen tarihsel ihtilaflar bu inancın bâtıl olduğunu göstermez.

Genel olarak denebilir ki, Şiiler arasında ilkesel olarak Mehdîlik mevzusuna inançtaki icmaya rağmen daha ziyade vadedilen Mehdi'nin şahsının tanınması ve onun geliş zamanı ya da bu mevzuyla irtibatlı kimi teferruat konular ihtilafların odağını oluşturmaktadır. Bu durum da İmamların (a.s) hazır bulunduğu dönemlerdeki çetin koşullar ve takiyye ortamı, öğretilerin beyanındaki tedricîlik, bireylerin fikir ve ilim seviyelerindeki farklılık, sapkın cereyanların gayretleri ve Mehdîlik bahsinin kendine has bazı sırları (zuhur zamanının tayin edilmemesi. Zuhuru bekleyişin diri tutulması vs. gibi) gözönünde bulundurulduğunda doğaldır ve Şiilerin Mehdîlik meselesine inancının aslı için sorun sayılmaz.

Kaynakça

Ali b. Ca'fer, *Mesailu Ali b. Ca'fer*, Kum, Müessese-i Âlu'l-Beyt (a.s), hicri kameri 1409.

Berkî, Ahmed b. Muhammed b. Halid, *el-Mehasin*, Kum, Daru'l-Kütübi'l-İslamiyye, hicri kameri 1371.

Hazzaz Kummî, Ali b. Muhammed, *Kifayetu'l-Eser*, Kum, Bidar, hicri kameri 1401.

Hımyerî Kummî, Abdullah b. Ca'fer, *Kurbu'l-İsnad*, Tehran, Kitabhane-i Ninova, tarihsiz.

Hoî, Seyyid Ebu'l-Kasım, *Mu'cemu Ricali'l-Hadis*, üçüncü baskı, Kum, Menşuratu Medineti'l-İlm, hicri kameri 1403.

İbn Babeveyh l-Kummî, Ali b. Hüseyin, *el-İmame ve't-Tebsira mine'l-Hayra*, Kum, Medrese-i İmam Mehdi (a.f), hicri kameri 1404.

Keşşî, Muhammed b. Ömer, *Ricalu'l-Keşşî*, Meşhed, Danişgah-i Meşhed, 1347.

Kuleynî, Muhammed b. Yakub, *el-Kafi*, Tehran, Daru'l-Kütübi'l-İslamiyye, 1365.

Meclisî, Muhammed Bâkır, *Biharu'l-Envar*, Beyrut, Müessesetu'l-Vefa, hicri kameri 1404.

Müfid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'man, *el-Fusûlu'l-Muhtara mine'l-Uyûn ve'l-Mehasin*, tarihsiz, el-Mu'temeru'l-Âlemî li-Elfiyyeti'ş-Şeyhi'l-Müfid, hicri kameri 1413.

Müfid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'man, *el-İhtisas*, Kum, Kongre-i Cihaniyy-i Şeyh Müfid, hicri kameri 1413.

Müfid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'man, *el-İrşad*, Kum, Kongre-i Cihaniyy-i Şeyh Müfid, hicri kameri 1413.

Nevbahtî, Hasan b. Musa, *Furuku'ş-Şia*, Necef, el-Matbaatu'l-Haydariyye, hicri kameri 1355.

Nu'manî, Muhammed b. İbrahim, , Tehran, Mektebetu's-Sadûk, hicri kameri 1397.

Sadûk, Muhammed b. Ali, *Kemalu'd-Din ve Temamu'n-Ni'me*, Kum, Daru'l-Kütübi'l-İslamiyye, hicri kameri 1395.

Saffar, Muhammed b. Hasan b. Ferruh, *Besairu'd-Derecat*, Kum, Kitabhane-i Ayetullah Mer'eşî, hicri kameri 1404.

Temimî Mağribî, Nu'man b. Muhammed, *Şerhu'l-Ahbar fi Fadaili'l-Eimmeti'l-Athar*, tahkik: Seyyid Muhammed Hüseynî Celalî, Kum, Müessesetu'n-Neşri'l-İslamî, hicri kameri 1409.

Tûsî, Muhammed b. Hasan, *el-Emalî*, Kum, Daru's-Sekafe, hicri kameri 1414.

Tûsî, Muhammed b. Hasan, *el-Ğaybe*, Kum, Müessese-i Maarif-i İslamî, hicri kameri 1411.

Mehdi'yi Bekleme Felsefesi ve Bekleyişin En Faziletli Amel Oluşu

Doç. Dr. S. Ali Musavi

Özet

Dinlerin, özellikle de İslam'ın önemli öğretilerinden biri, kurtarıcı ve onun ferecini bekleme meselesidir. Bu mesele, Şia düşüncesinde amellerin en faziletlisi olarak adlandırılır. Bu adlandırmanın sırrı şudur: Bu bekleyişin sadece sözden ibaret olmadığını belirli bir ortamda gerçekleşeceğini bilmeliyiz. Rivayetlere göre inançların ve sâlih amellerin zirvesi şu şekilde açıklanmıştır: İtikadi açıdan fereci bekleyebilecek olan kimseler, idrak açısından daha önceki dönemlerdeki tüm insanlardan üstündürler. Peygamber'i (s.a.a) görmemiş olmalarına rağmen, "Azamu'n nas yakinen" (Kesin olarak insanların en büyüğü) şeklinde lakap taşırlar. Salih ameller konusunda da hiçbir şeyi esirgemezler. Gerçek bekleyiş, bu ortamda bulunur ve fereci bekleyiş bu şekilde gerçekleşebilir. Dolaysıyla fereci bekleyişi ve amellerin en faziletli olmasının sırrını, tüm inançların ve amellerin özü olarak görmek mümkündür.

Bu makalede ferec bekleme meselesi ve onun felsefesi açıklanmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede öncelikle bekleyenlerin özellikleri, ondan sonra da bekleyenler için ayetlerde ve rivayetlerde söz konusu edilen bereketler açıklanacak. Rivayetlerde yer alan bekleyenlerin görevleri ve özellikleri ışığında da ferec beklemenin neden en hayırlı amel olduğu açıklığa kavuşmuş olacaktır.

Anahtar kelimeler: İmam-ı Zaman (a.s), ferec bekleme, gaybet, amellerin en faziletlisi

Giriş

Beklemek (intizar), yolunu gözlemek demektir. Bu kelime eklendiği diğer kelimeyle belirli bir anlam kazanır. Ona eklenen kelime ne kadar öneme, değere ve derinliğe sahip olursa bekleyiş de o ölçüde önemli ve değerli olur. (İbn Faris, c.4, 498)

Servet beklemek, mevki makam beklemek, çocuk beklemek, sevgiliyle görüşmeyi beklemek ve hak devletini beklemek (intizar-ı ferec), bunların hepsi bekleyiştir. Ama bu bekleyişlerin her biri kendinden önceki kelime ile önem kazanır, o kelime bekleyişin derinliğini tayin eder. Hiç kuşkusuz, bekleyişin zirvesi, kalıcı ve faydalı olan bekleyiştir, yani tek bir cümle ile beklemeye değer olmasıdır.

Para, makam, evlat ve dünya beklentileri, dünyada ulaşılabileceğimiz beklentilerdir ve ömür boyunca beklentisini duyduğumuz her şey, sona erer. Ama eğer beklenti kalıcı ve değerli olursa yani dünyadan sonra da faydası olursa, berzahta ve kıyamette de

fayda vermeye devam ederse onun değeri ve önemi diğer bekleyişlerle kıyaslanabilir nitelikte olmayacaktır.

Fereci beklemek, Hak devletin zuhurunu beklemek işte böylesine görkemli bir bekleyiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim ayetlerinde onu bekleyenlerin bu işte Allah'la beraber olma iftiharına ulaşacağı belirtilmiş rivayetlerde ise bu bekleyiş en faziletli amel olarak nitelenmiştir.

Ferec bekleme ile ilgili yazılmış makalelere baktığımızda şu noktadan gafil kalındığını görüyoruz: Niçin ferec bekleme konusunda bunca sevap ve fazilet zikredilmiş, hatta bu iş en üstün amel olarak adlandırılmıştır? Genellikle ferec bekleyişiyle ilgili yazı yazanlar, faziletlerini zikretmekle yetinmiş ve çoğunlukla okuyucuların kafasına takılan ferec beklemenin neden bunca sevap kazandırdığı ve faziletli olduğu sorusuna cevap verilmemiştir. Bu makalede rivayetlerden hareketle bu soruya cevaplar vermeye çalışacağız.

Bekleyiş için zikredilen özellikler dikkate alındığında bekleyiş böylesi bir ortamda şekilleniyor ve kendi anlamını kazanıyor. Bekleyişin (intizar) sözlük anlamı, gözün yolda olmasıdır. –Özellikle İmam-ı Zaman'ın (a.s) zuhuru için gözü yolda olan kimselerle ilgilidir- Bekleyiş, bir şahısta bekleyişin gerçek özellikleri oluşunca gerçekleşir. Bir başka deyişle, gözü yolda olmak ve İmam-ı Zaman'ın (a.s) ferecini beklemek, yalnızca ona kesin olarak inanan ve örnek bir şekilde sebat gösteren kimselerde oluşabilir. Ayrıca bunlar sâlih amelleri, Allah'ın Resulü'ne (s.a.a) kardeş olma iftiharına nail olacak ölçüde yerine getiren kimselerdir. (Bkz. Meclisi, 1403, c.52, 124.)

Dolayısıyla, bekleyiş sadece sözde olan bir şey değildir. Yakine dayalı derin bir inancın ve sâlih amellerin ürünüdür ve bekleyen kimse gaybet döneminde bunlara bağlıdır. Diğer bir deyişle bekleyiş, tüm inançların ve sâlih amellerin zirvesidir. Tevhidin, nübüvvetin, imametin maadın ve tüm ahkam ve ahlakın özüdür. Bekleyişin amellerin en faziletlisi diye adlandırılmasının ve bekleyenin İmam-ı Zaman'ın (a.s) gölgeliğinde yer almasının sırrı işte budur. (Saduk, c.2, s.380)

1- Bekleyenlerin Vasıfları ve Özellikleri

Gerçek anlamda bekleyenler, dini öğretiler çerçevesinde çeşitli vasıflara ve özelliklere sahiptir. Aşağıda bunlardan önemli olan bazılarına değinilecek.

1-1- Sebat Göstermek ve Doğru İnanç

Gerçek bekleyenlerin özelliklerinden biri, onların velayete bağlılık konusunda sebat göstermesidir. Gerçek bekleyenler, gaybet döneminde itikadi ve ameli açıdan rivayetlerde mümtaz sıfatlarla nitelendirilmiştir. Öyle ki onlar inancın zirve noktasına yerleştirilmiştir ve onların velayete ve Ehlibeyte bağlılık konusunda gösterdikleri sebat ise örnek verilecek türdendir. Bir rivayette Hz. Peygamber, (s.a.a) Hz. Ali'ye (a.s) gerçek bekleyenlerin inançlarıyla ilgili olarak şöyle buyuruyor:

> "Ey Ali' Bil ki yakîn açısından insanların en yüceleri, ahirzamanda gelirler. Onlar, Peygamberi görmemişlerdir ve hüccet onlardan gaiptir. Onlar, beyazın üstündeki siyahlıklara (Kur'an'ın ve hadislerin yazdıklarına) iman ederler."

Bu hadis-i Şerif'te gaybet dönemindeki bekleyenler, yakinin zirvesindeki kişiler

olarak diğer tüm insanlarla mukayese ediliyor. Onlar Peygamber'i görmemişlerdir ve İmamları da gaybet perdesinin arkasındadır. Onların elinde olan sayede ilahi hüccetlerden kalan hadislerdir. Onlar, itikadi açıdan peygamberi gören ve onun mucizelerine yakından tanıklık eden kişilerden daha ileridedirler. Bu durum onların kavrayış ve marifetin zirvesinde olduklarını ifade eder. Onlar, itikadi açıdan işte böylesine yüksek düzeyde bir yakine sahiptir.

1-2- İmanda Üstünlük

Gerçek bekleyenlerin ikinci özelliği onların iman açısından üstünlüğüdür. Hz. Peygamber, (s.a.a) nakledilen diğer bir hadiste gaybet dönemindeki bekleyenleri kendi kardeşi olarak nitelemekte ve onları görmeyi arzuladığını ifade etmektedir. Bu çok önemli olan unvan, Peygamber'in sahabesinin gıpta etmesine ve "Ey Allah'ın Resulü, bizler senin kardeşin değil miyiz?" demelerine neden oldu. Hz. Peygamber (s.a.a) ise "Sizler benim ashabımsınız; ama kardeşlerim ahir zamanda beni görmedikleri halde bana inanan kimselerdir" diye buyurdu. (Meclisi, 1403, c.52, 124; Saffar, 1404, c.1, s.84)

Hz. Peygamber'in (s.a.a) bu buyruğunda bekleyenlerin iman bakımından sahabesine olan üstünlüğü açık bir şekilde gözükmektedir.

1-3- Bekleyenlerin Hidayet Etme Rolü

Diğer bir konu da bekleyenlerin inançlarına, özellikle de gaybet zamanında Ehlibeyt'in velayetine bağlılıkta sebat göstermesidir. Bu, öylesine zordur ki karanlıkta dikenlerle dolu bir ağacın üstüne çıkmaya ya da ateşi eliyle tutmaya benzetilmiştir.

> "Her biri, zifiri bir gecede dikenler üzerinde yürümek ve avucunda ateş koru tutmaktan daha zor olmasına rağmen dinlerini korurlar. Onlar, kapkaranlık gecelerin kandilleridirler ve Allah onları her türlü bulanık ve karanlık fitneden kurtarır." (Meclisi, 1403, c 52:124)

Bu hadis-i şerifte bekleyenlerin bir diğer özelliğine işaret edilmiştir. Onlar, karanlıkta yön gösteren lambalardır. Diğer bir ifadeyle onlar, gaybet zamanında başkalarının hidayetine vesile olan bilgelik meşaleleridir. Bazı rivayetlerde gaybet döneminde imamı bekleyenler, muttakilerin misdakı olarak tanıtılmıştır.

> "Muttakiler için yol göstericidir. Onlar gaybe inanırlar" (Bakara:2-3) ayetinin tefsiriyle ilgili olarak İmam Sadık'tan rivayet edilen bir hadiste şöyle deniyor: "Onlar, Kaim'in kıyamının hak olduğuna ikrar edenlerdir." (İbn Babuye, 1395, c.2, 340)

Bu rivayette İmam Sadık (a.s) muttakileri -ki onlar Kur'an'ın özel hidayetinden yararlanırlar ve onların birinci özelliği gayba iman etmeleridir- İmam-ı Zaman'ın (a.s) kıyamını ve hakkaniyetini ikrar edenler olarak görmüştür.

1-4-Akıl, Anlayış ve Marifet Sahibi Olmak

İmam-ı Zaman'ı (a.s) bekleyenlerin en önemli özelliklerinden biri de Allah'ın onlara verdiği özel akıl, anlayış ve marifettir. Bu özellik sebebiyle İmam Seccad (a.s) onları tüm zamanların en üstün insanları olarak adlandırır.

> "Allah Resulü'nün vasileri ve kendisinden sonraki imamlardan olan on ikinci Allah velisinin gaybeti uzun sürecektir ey Eba

Bekleyiş sadece sözde olan bir şey değildir. Yakine dayalı derin bir inancın ve sâlih amellerin ürünüdür ve bekleyen kimse gaybet döneminde bunlara bağlıdır. Diğer bir deyişle bekleyiş, tüm inançların ve sâlih amellerin zirvesidir. Tevhidin, nübüvvetin, imametin maadın ve tüm ahkam ve ahlakın özüdür. Bekleyişin amellerin en faziletlisi diye adlandırılmasının ve bekleyenin İmam-ı Zaman'ın (a.s) gölgeliğinde yer almasının sırrı işte budur.

Hz. Peygamber, (s.a.a) nakledilen diğer bir hadiste gaybet dönemindeki bekleyenleri kendi kardeşi olarak nitelemekte ve onları görmeyi arzuladığını ifade etmektedir. Bu çok önemli olan unvan, Peygamber'in sahabesinin gıpta etmesine ve "Ey Allah'ın Resulü, bizler senin kardeşin değil miyiz?" demelerine neden oldu. Hz. Peygamber (s.a.a) ise "Sizler benim ashabımsınız; ama kardeşlerim ahir zamanda beni görmedikleri halde bana inanan kimselerdir" diye buyurdu.

Halid! Onun gaybet döneminde yaşayıp, imametine inanan ve zuhurunu bekleyenler bütün zamanların en faziletlileridir. Zira Allah Teala onlara öyle bir akıl, şuur ve marifet bahşetmiştir ki gaybet, onlar için doğrudan görmek mesabesindedir. Allah, onları Allah Resulünün (saa) hizmetinde kılıçlarıyla savaşan mücahitler düzeyine yükseltmiştir. İşte onlar, gerçek anlamıyla ihlas sahipleri, en doğru anlamıyla Şialarımız ve Allah'ın dininin gizli-açık davetçileridirler". (Meclisi, 1403, c.52, 122)

Bu hadiste İmam-ı Zaman'ı (a.s) bekleyenler, kendine özgü özelliklerle nitelendirilmiştir ve onlar sırasıyla şu şekilde adlandırılır: Onlar tüm zamanların en faziletli insanlarıdır. Allah'ın kendilerine özel olarak verdiği akıl, anlayış ve marifete sahiptirler. Öyle ki gaybet onlar için tıpkı müşahede gibidir. Onlar, Peygamber'in (s.a.a) yanı başında kılıçla cihat eden mücahitler gibidir. Onlar gerçek birer ihlas ehli, sadık Şii ve Allah'ın dinine açık ve gizli davet edicidir. Bu özellikler sayesindedir ki bekleyiş gerçek anlamını bulmaktadır. Nitekim İmam-ı Zaman'ın (a.s) ferecini bekleyenlerin safında yer almak da büyük bir lütuf ve büyük bir kurtuluştur. Bu yüzden hadisin sonunda İmam Seccad (a.s) şöyle buyurdu:

"Fereci beklemek, en büyük fereclerdendir."

Yani fereci beklemenin kendisi, insanın elde etmek için çalışması gereken en büyük kurtuluştur.

2- Bekleyişin Bekleyene Yönelik Etkileri ve Sonuçları (Sevap)

Bekleyiş felsefesinde önemli hususlardan biri de bekleyen için söz konusu olan etkiler ve sonuçlardır. Fereci bekleyiş, bekleyene

dünyevi ve uhrevi birçok bereket getirecektir. Bazı rivayetlerde fereci beklemenin bekleyene yönelik sevaplarından söz edilmiştir. Bunlar dikkate alındığında bekleyiş gerçekliği ve bekleyenin yüceliği daha iyi anlaşılmaktadır.

2-1- Fereci Beklemek En İyi Amel Mesabesindedir

Bir rivayette Hz. Ali (a.s) fereci beklemenin Allah katındaki en sevimli amel olduğunu belirtmiştir:

> "Fereci bekleyiniz, Allah'ın rahmetinden umut kesmeyiniz. Allah azze ve celle katında en sevimli amel fereci beklemektir." (İbn Babuveyh, 1362. c.2, 616. Meclisi, 1403, c.52. 123)

2-2- Bin Şehidin Sevabına Eşit

İmam Seccad'dan (a.s) gelen bir rivayette gerçek bekleyenlerin sevabı, Bedir ve Uhud şehitleri de dahil olmak üzere binlerce şehitle mukayese edilmiştir.

> "Herkim, Kaimimiz'in gaybet döneminde velayetimiz üzere sebat ederse, Allah ona Bedir ve Uhut şehitleri gibi bin şehidin sevabını bahşeder". (Erbili, 1381, c.2, 522; Şübber, 1424, 290.)

> "İmam-ı Zaman'ın gaybeti döneminde bizim velayetimize bağlı kalmakta sebat gösteren kimseye Allah, Bedir ve Uhud şehitleri gibi bin şehidin sevabını verecektir."

2-3- Bekleyenlerin Peygamber'e (s.a.a) Ve İmam-ı Zaman'a Arkadaş Olması

Bekleyenlerin sevabı, İmam-ı Zaman'ın (a.s) gölgeliğinde onunla birlikte oturan kimseler gibi vasıflandırılmıştır.

> "Ebu Abdillah'a (a.s): "Bu dava üzere ve onun yolunu gözlüyorken ölen kişi hakkında ne dersin?" diye sordum. İmam: "O, Kaim'in çadırında, onunla birlikte olan biri mesabesindedir" dedi ve sonra şöyle buyurdu: "O, Allah Resulü ile birlikte olan biri gibidir". (Hür Amili, 1422, c.5, s139)

> İmam Sadık'a (a.s) şöyle sordum: Sizin emrinizi beklerken bu dünyadan giden bir kimse hakkında ne buyurursunuz? İmam buyurdu ki: "O, tıpkı İmam-ı Zaman'ın gölgeliğinde oturan kimse gibidir." Daha sonra İmam durdu ve şöyle buyurdu: "O, tıpkı Peygamber'le (s.a.a) birlikte olan kimse gibidir."

Görüldüğü gibi bu hadis, bekleyenlerin yüceliğini yansıtıyor. Zira onlara İmam-ı Zaman'ın (a.s) gölgeliğinde yer veriyor veya ondan daha da üstün olmak üzere onları Peygamber'e (s.a.a) biat eden kimse gibi niteliyor. Bunlar bütünüyle İmam-ı Zaman'ı (a.s) gerçek anlamda bekleyenlerin ruhsal açıdan ileriliğin zirvesinde olduğunu ifade ediyor. İnsanın İmam-ı Zaman'ın (a.s) gölgeliğinde oturmasından daha büyük bir sevap veya lütuf ne olabilir?

2-4- Bekleyişin En Üstün Amel Olması

Masumların (a.s) diliyle çeşitli şekillerde tekrar edilen bir diğer hadiste, ferec beklemek en üstün amel olarak nitelenmiştir.

> Peygamber-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Ümmetimin en faziletli ameli Allah Azze ve Celle'den ferec beklemesidir." (İbn Babuveyh, 1395, c.2, 744)

Şimdiye kadar anlatılanlar çerçevesinde bu konunun sırrı bir ölçüde aydınlandı.

Konunun sırrı şudur: Gaybet döneminde Mehdi'ye inananlar, karanlık gecelerde ve zorluklarda imanlarını değerli kılıyorlar ve sebat gösteriyorlar, zorluklarıyla birlikte en üstün amelden yararlanıyorlar. Zira *"Amellerin an faziletlisi en zor olanıdır"*. (Meclisi, 1403, c.67, 191.) Öte yandan ferec bekleme sayesinde insan kendisini ferece hazır hale getirir. Karamsarlık ve umutsuzluktan uzak durur, Allah'tan umudunu kesmez; çünkü Allah katında en sevimli amel olan fereci beklemek ile Hz. Mehdi'nin (a.s) hükümetine ve ferece hazırlık kazanır. Böylece gaybet döneminin uzunluğu ve o dönemlerin zorlukları bekleyenlerin gücünü azaltmaz, bekleyenlerin safı sağlam şekilde korunur. (Musevi İsfehani, 1390. C.2, 235-236)

Ayrıca, fereci beklemek salt bir ruhsal durum değildir. Cereyan haline gelmiş, gerçekleşmiş bir haldir, eyleme geçmiş bir durumdur. Bu yüzdendir ki onun hakkında "amellerin en faziletlisi ve en sevileni" diye buyurulmuştur. Bu sayede sabır ve istikamet sahibi olmak gerekir. (Bkz. Age. Meclisi, 1403, c.2, 146)

Gaybet döneminde düşmanlar tüm şeytani planlarını ortaya koydular ve İmam Mehdi'nin takipçilerinin imanını hedef aldılar. Onların tuzağına düşmeyenler sadece umutsuzluğa düşmeyip sabredenlerdir. Çünkü umutsuzluğa düşüldüğünde onların her şeyi saldırıya ve yok oluşa hazır hale gelir. Fereci bekleyerek ise onlardaki direniş canlı kalır sorunlara galip gelme için yol açılmış olur.

2-5- Bekleyenlere Şehitlik Mükâfatı

Bekleyenler, sevap bakımından Allah yolunda canlarını verenlere benzetilmiştir. Nitekim Hz Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

> "Bizim emrimizi/davamızın zaferini bekleyen, Allah yolunda kanına boyanmış (şehitler) gibidir". (Age. 645)

2-6- Allah'la Yoldaş Olmak

Bir diğer hadiste İmam Rıza (a.s) sabrı ve fereci beklemeyi övmüş ve Kur'an ayetleri çerçevesinde Allah'ın bekleyenlere yoldaş olduğuna şahitlik etmiştir.

> "Ne kadar güzeldir, sabır ve fereci beklemek. Allah'ın şöyle buyurduğunu işitmediniz mi? 'Bekleyin ben de sizinle birlikte bekliyorum.' Ayrıca yine Allah şöyle buyuruyor: 'Öyleyse bekleyin ben sizinle birlikte bekliyorum." (Meclisi, 1403, c52, 129)

Bekleyişin güzelliği Allah'ın da kendisini bekleyenlerden olarak anması ve tüm bekleyenlere eşlik etmesidir. İnsanın kendisini Allah'la birlikte hissetmesi ne güzel bir bekleyiştir.

Bu iki bahisten de anlaşıldığı üzere gaybet zamanında İmam-ı Zaman'ın zuhurunu bekleyen –hem marifet açısından hem de amel açısından- tüm zamanların en üstünüdür. Onlar için söz konusu olan sevaplar en yüksek düzeydedir. Diğer bir ifadeyle bekleyen, halis Şiilerin özelliklerine ve halis müminlerin sevabına sahiptir. Dolayısıyla üstlendiği ağır görevleri vardır. Şimdi

rivayetlerden hareketle onlardan bazılarına işaret edilecek.

3- Bekleyenlerin Görevleri

Belki de denilebilir ki bekleyenleri kendi zirvesinde tutan en önemli görevleri huzurda olduğunu hissetmesidir. Yani bekleyen şahıs, bir taraftan yaptığı tüm amel ve davranışların İmam-ı Zaman'ın gözlerinin önünde yani onun huzurunda olduğunu bilir. Öte taraftan da Allah, ona o kadar akıl, marifet ve kalem vermiştir ki gaybet, onun için bir müşahede mesabesindedir.

Bu yüzden, böylesi şartlar içinde gaybet döneminde huzurda olduğu hissini kazanmaktadır. Bununla ilgili olarak Hz. Emir'den (a.s) şöyle nakledilir:

> Rumeyle Nami şöyle diyor: Hz. Ali (a.s) zamanında ağır bir hastalığa yakalandım. Cuma günü biraz hafiflemiş hissedince kendi kendime gidip Müminlerin Emiri'nin arkasında namaz kılayım dedim. Mescide gittim, Hz. Ali minbere çıktığında benim hastalığım yeniden ağırlaştı. Hz. Emir (a.s) minberden sonra bana: "Ey Rumeyle hastalıktan kıvrandığını görüyorum" dedi. Evet dedim ve durumumu anlattım. Hz. Ali buyurdu ki: "Ey Rumeyle, hasta olan hiçbir mümin yoktur ki biz de onun hastalığı vesilesiyle hasta olmayalım, üzüntüsü yoktur ki biz de onun üzüntüsüyle üzülmeyelim. Hiçbir duası yoktur ki biz ona âmin demiş olmayalım ve suskunluğu yoktur ki biz onun için dua etmiş olmayalım." Dedim ki: "Ey Müminlerin Emiri, canım sana feda olsun! Bu mesele sizin çevrenizdeki insanlar için geçerlidir; peki siz çevrenizde olmayan birini görüyor musunuz?" Bunun üzerine Hz. Ali (a.s) "Ey Rumeyle, ne yeryüzünün doğusundaki ne de yeryüzünün batısındaki mümin bizden gizli değildir" diye buyurdu." (Age. C.26, 140. H,11)

Bu hadis, onların müminleri ihata ettiğini açıklıyor. Onların tüm halleri, hastalıkları, üzüntüleri, sükûtları, duaları, her zaman İmamın gözünün önündedir. Ayrıca müminin İmam-ı Zaman'ın (a.s) onu gördüğüne inandığını açıklıyor.

İmam Seccad şöyle buyuruyor:

> "Ey Eba Halid! Onun gaybet döneminde yaşayıp, imametine inanan ve zuhurunu bekleyenler bütün zamanların en faziletlileridir. Zira Allah Teâla onlara öyle bir akıl, şuur ve marifet bahşetmiştir ki gaybet, onlar için doğrudan görmek mesabesindedir. (Tabersi, 1403, c.2, 318)

İmam bu hadiste buyuruyor ki zuhuru bekleyen ve onun imametine inanan kimseler, tüm zamanların en üstünüdürler. Bunun sebebini de Allah'ın onlara özel bir akıl, anlayış ve marifet vermesiyle açıklıyor. O kadar ki onlara verilen akıl, kavrayış ve marifetle gaybet meselesi onlar için müşahede hali gibidir.

Nitekim bekleyenlerin kendilerini Hz. Mehdi'nin (a.s) huzurunda hissetmesi, onların adeta İmam-ı Zaman'ı görüyormuş gibi yaşamasını sağlamaktadır. Böylesi bir his sayesinde ona karşı yapması gereken görevlerinin hiçbirini ihmal etmiyor. Dolayısıyla İmam Seccad'ın rivayetinin devamında onlardan, Peygamberle yan yana cihat eden kimseler, gerçek ihlas sahipleri ve sadık Şiiler diye söz edilmiştir.

Bazı görevler, bekleyenlerin geneli için bazı görevler ise sadece âlimler için söz konusudur. Önce genel için söz konusu olan görevleri sonra da bu alandaki âlimlerin görevini açıklayalım.

Bekleyenlere gaybet döneminde emredilen şeylerden biri de İmam-ı Zaman'ın (a.s) fereci için dua etmektir. Bundan daha da önemlisi mukaddes mercilerden gelen buyruklarda (tevkilerde) ferec için çok dua edilmesi istenmiştir. İmam-ı Zaman (a.s) İkinci Naibi Muhammed bin Osman'ın eline ulaşan mektubunda gaybetin sebeplerini açıkladıktan sonra ferecin çabuk gerçekleşmesi için çok dua edilmesini emretmekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Ferecin çabuk olması için çok dua ediniz. Bu, kesinlikle sizin kurtuluşunuzdur."

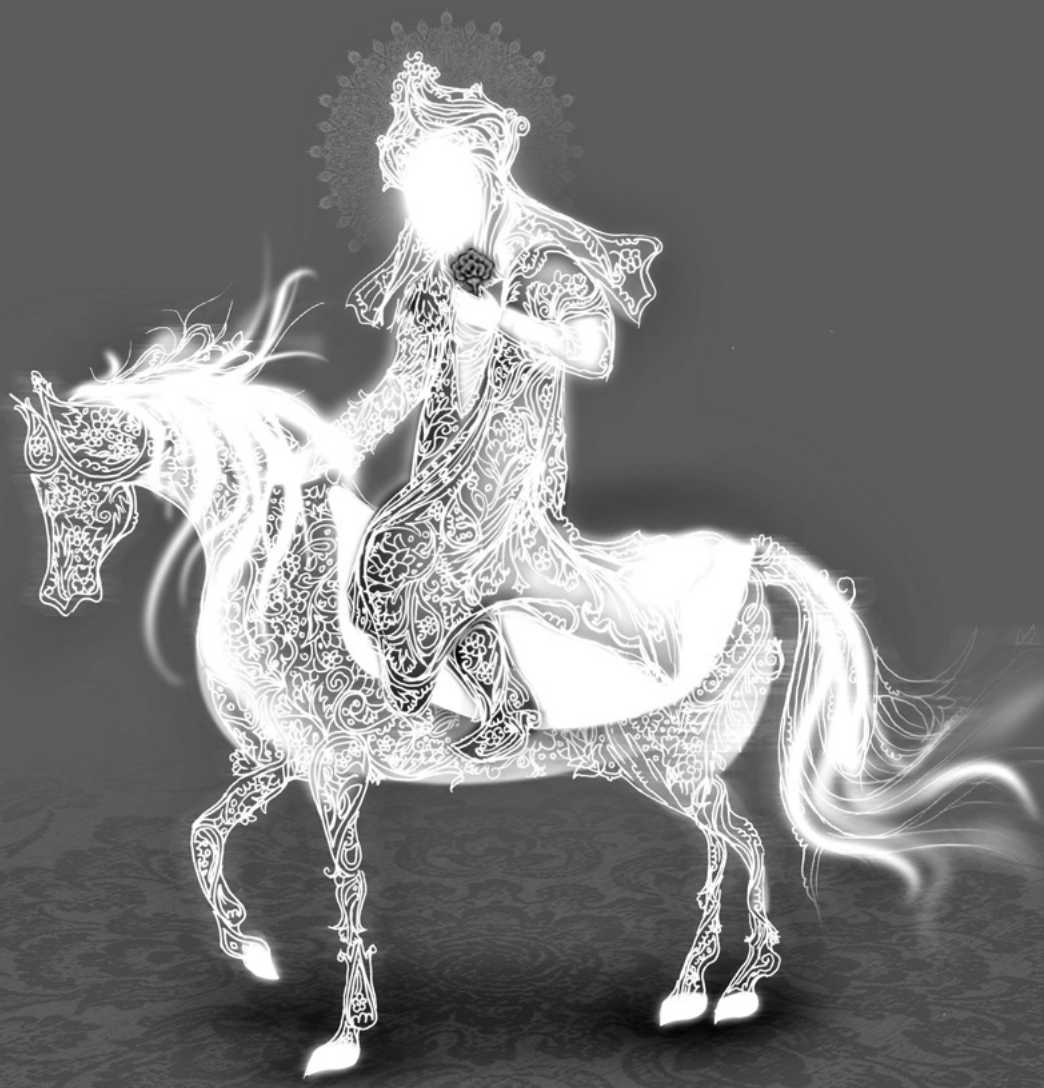

3-1- Sürekli Olarak İmam-ı Zaman'ı Yâd Etmek

Bir hadiste İmam Kazım (a.s) şöyle buyuruyor:

> "Şahıs olarak insanların gözünden gaip olsa da onun yâdı müminlerin kalplerinden gaip olmaz". (Meclisi, 1403, c.51, 150)

Bu rivayete göre İmam-ı Zaman (a.s) şahsen gözlerden kayıp olsa da o, mümin kalplerde zikredilerek asla unutulmaz. Bir başka deyişle müminler ve Hz. Mehdi'yi bekleyenler, sürekli onu yâd ederler ve onu zikrederek yaşarlar.

3-2- İmamların Velayetinde Sabır ve Sebat Göstermek

Gaybet döneminde bekleyenler için zikredilen önemli görevlerden biri de Ehlibeyt'in (a.s) velayetinde sebat göstermektir. Bu görev o kadar önemlidir ki sebat gösteren bekleyen, bin şehit sevabı kazanmaktadır. İmam Seccad, bu konuda şöyle buyuruyor:

> "Herkim, Kaimimiz'in gaybet döneminde velayetimiz üzere sebat ederse, Allah ona Bedir ve Uhut şehitleri gibi bin şehidin sevabını bahşeder". (Age. C.25, 125)

> "Kim İmam Mehdi'nin gaybeti döneminde bizim velayetimizde sebat gösterirse Allah ona Bedir ve Uhud şehitleri gibi bin şehidin sevabını verir."

3-3- Görevle Amel Etmek (Vera Ve İçtihat)

İmam Sadık, (a.s) İmam-ı Zaman'ın (a.s) dostlarını tarif ederken onların bekleyiin yanı sıra vera, iyilik ve ahlakla davrandıklarını söyler. Bu hadiste İmam Sadık açık bir şekilde vera, iyi ahlak ve bekleyişi birlikte emretmiş ve İmam Mehdi'nin ashabı olmanın şartını bu üç görevi yerine getirmek olarak açıklamıştır. Eğer bu yardımcı ölürse onun sevabı İmam-ı Zaman'ı idrak edinceye kadar vera ve iyi ahlakla bekleyen kişininki gibi olacaktır.

> "Hz. Mehdi'nin ashabı olmayı gönülden isteyen biri, bekleyiş içinde olmalı, vera ve iyi ahlakla amel etmelidir. O, bekleyiş halinde ölür de İmam ondan sonra kıyam ederse, o kişi İmamı idrak etmiş kişiler gibidir. Onun için de sevap vardır. O halde gayret gösterin ve bekleyiş içinde olun! Bu durumda nr mutlu size ey ilahi rahmete nail olanlar topluluğu!" (Numani, 1397, 200)

Görüldüğü gibi İmam, bekleyişin yanı sıra bekleyen kişilerden vera, takva ve iyi ahlakla amel etmeye çalışmalarını da istemektedir. Çünkü dinin esası vera, takva ve ahlaktır, bekleyen kişi bu iki dini görevi yerine getirerek gerçek bir bekleyen olur.

3-4- Fereci Beklemek ve Umutsuzluğun Olmaması

Bekleyenler için gaybet döneminde belirtilen görevlerden biri de beklentide umutsuzluğa düşülmemesi, şeytanın onlara verdiği vesveselerin onları umutsuzluğa düşürmemesidir. Onlar bilmelidir ki bekleyiş ne kadar uzun da sürse sonunda hak devletin zuhuru gerçekleşecektir.

Hz. Ali (a.s) ferec bekleme emrini umutsuz olmamakla birlikte zikretmiştir:

> "Fereci bekleyiniz, Allah'ın rahmetinden umut kesmeyiniz. Allah Azze ve Celle katında en sevimli amel fereci beklemektir". (Age.)

Fereci beklemek, umutsuzluğa kapılmama ile birlikte olursa insanı bekleyen olmaya layık kılar. İnsanın fereci bekleme zamanı boyunca umutsuzluğa kapılmaması zordur. Belki de bekleyenin Allah katında sevgili olmasının sırrı, bekleyiş süresi boyunca umutsuzluğa kapılmamasıdır.

3-5- Bize Ulaşana Tutunmak

Bazı rivayetlerde bekleyenler için İmamlardan (a.s) onlara ulaşanlara tutunmak ve onlara bağlı kalmak bir görev olarak zikredilmiş ve gaybet döneminde diğer bir emir size ulaşıncaya kadar önceki emre tutunun diye buyrulmuştur.

İmam Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyuruyor:

> "Size diğer emir açıklanıncaya kadar önceki emre tutunun!" (Age. 158)
>
> "Yeni emir sizin için açıklığa kavuşuncaya kadar elinizde olanlara tutunun." (Age. 159)
>
> "İşin hakikati size açıklanıncaya kadar hâlihazırda sahip olduğunuz önceki emre tutunun." (Age. 159)

Allame Meclisi, bu rivayetleri zikrettikten sonra, şu açıklamayı yapıyor: Bu rivayetlerdeki kasıt, dinde sarsıntıya ve amelde şaşkınlığa düşülmemesidir. Yani bu rivayetler demek istiyor ki usul-i dinde ve füru-u dinde İmamlardan size ulaşanlara tutunun, amelleri terk etmeyin, imamınız zuhur edinceye kadar sapmayın. (Meclisi, 1403, c.52, 133)

3-6- Ferec İçin Dua Etmek

Bekleyenlere gaybet döneminde emredilen şeylerden biri de İmam-ı Zaman'ın (a.s) fereci için dua etmektir. Bundan daha da önemlisi mukaddes mercilerden gelen buyruklarda (tevkilerde) ferec için çok dua edilmesi istenmiştir. İmam-ı Zaman (a.s) İkinci Naibi Muhammed bin Osman'ın eline ulaşan mektubunda gaybetin sebeplerini açıkladıktan sonra ferecin çabuk gerçekleşmesi için çok dua edilmesini emretmekte ve şöyle buyurmaktadır:

> "Ferecin çabuk olması için çok dua ediniz. Bu, kesinlikle sizin kurtuluşunuzdur." *(Tabersi, 1403, c.2, 471)*

Bu iş hem de İmam-ı Zaman (a.s) tarafından gaybet dönemi için tayin edilen önemli görevlerden biridir. Bekleyen şahıs Allah'a ferecin çabuk gerçekleşmesi için dua etmelidir.

Daha önce de söylediğimiz gibi İmam daima bekleyenlerin gönlündedir. Belki bu hadis şu şekilde toparlanabilir: Bekleyenler daima İmam-ı Zaman'ın fereci ve zuhuru için dua etmektedir. Çokça yapılan bu dualar, İmam-ı Zaman'ın (a.s) buyurduğu gibi onlar için başlı başına bir kurtuluş ve ferahlıktır.

3-7- Bekleyen Âlimlerin Görevleri

Gaybet döneminde din âlimleri için genele zikredilen görevlerden daha ağır görevler zikredilmiştir. Rivayetlere göre onlar, halkı imama çağırmalı, İmam'ın varlığıyla yol göstericiliği yapmalıdır. İmam'ın görüşlerini savunmalı, Allah'ın zayıf kullarını şeytanın ağına, şüphe ve sapkınlığa düşmekten kurtarmalıdır. Böylesi âlimler Allah katında en üstün olanlar diye adlandırılmıştır. İmam Ali bin Muhammed (a.s) şöyle buyurmuştur:

> "Eğer Kaimimizin gaybetinden sonra halkı ona çağıran, Allah'ın hüccetleriyle onun

ادرکنا
یا صاحب الزمان
علی ظهورک
عجل الله

dinini savunan, Allah'ın zayıf kullarını şeytanın ve Nasıbilerin ağına düşmekten kurtaran âlimler olmasaydı, Allah'ın dininden irtidat etmeyen hiç kimse kalmazdı. Zayıf Şiilerin kalplerinin dizginini tutan onlardır, tıpkı geminin dümenini tutan gemi kaptanları gibi. Onlar, Allah katında en üstün olanlardır". *(Meclisi, 1403, c.2, 6)*

Sonuç

Toparlayacak olursa şunu söyleyebiliriz: Bekleyen şahıs, bekleyenler için zikredilen vasıflara sahip olan ve gaybet zamanındaki görevlerini yapandır. Zikredildiği üzere, o, kendine özgü özellikleri –hem itikadi açıdan hem de ameli açıdan- bakımından zirvede yer almaktadır. Nitekim bekleyen unvanı, böylesi bir durumda anlamını kazanmaktadır. Bekleyen kelimesi bu vasıflarla ve gaybet dönemindeki görevlerini yerine getirerek liyakatli bir şahıs olmaktadır. Dolayısıyla bekleyenler için zikredilen bu vasıflar ve görevler sebebiyle gaybet döneminde bekleyişin en faziletli amel diye adlandırılması şaşırtıcı değildir.

Bekleyenler yakînin ve sâlih amelin zirvesindedir. Onlar, Allah'ın Resulü'nün (s.a.a) kardeşi unvanını almıştır. Muttakilerin misdakıdırlar. Tüm zamanlardaki insanların en üstünü olarak adlandırılmışlardır. Allah onlara özel bir akıl, marifet ve anlayış bahşetmiştir. Daha da önemlisi onlar, gaybet döneminde İmam-ı Zaman'ın hazır olduğunu hissetmektedirler. Sürekli olarak İmam-ı Zaman'ı zikretmekte ve gaybet döneminde hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmamakta, sürekli olarak vera ve güzel ahlakla hareket etmektedirler. Peygamberi görmedikleri, İmam ise kendilerinden gizli olduğu halde bu vasıflara sahip olarak bekleyiş, dindarlığın doruk noktasıdır. Bu ise, bekleyenler olarak onların en faziletli olmalarının sırrını herkes için açık hale getiriyor fereci beklemenin de en üstün amel oluşunu açıklıyor.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim,

Amidi, Seyyid Tamer Haşim, (1387) *Der İntizar-ı Kaknus*, Tercüme-yi Alizade Mehdi. Kum, Müessese-yi Amuseşi ve Pejuheşi-yi İmam Humeyni.

Erbili, Ali bin İsa, (1381) *Keşfu'l Gumme fi Marifetu'l Eimme*, Tebriz, Beni Haşimi.

Haşimi Şehidi, Esedullah, (1387) *Zuhur-ı Hazret-i Mehdi ez Didgah-ı İslam*, Kum: Mescid-i Cemkeran.

Hür Amili, Muhammed bin Hasan, (1422) *İsbatu'l Huda bi'n- Nusus ve'l Mucizat*, Beyrut, Elami,

İbn Babuveyh Muhamed bin Ali, (1363) *el-Hısal*, Kum, Camie-yi Müderrisin

İbn Babuveyh Muhamed bin Ali, (1395) *Kemaluddin ve Temamu'n Nime*, Tahran: İslamiye.

İbn Faris, Ahmed, (Tarihsiz) *Mucem-i Mekayis el-Luğa*.

Kazvini, Muhammed Kazım, (1387) *İmam Mehdi ez Veladet ta Zuhur*, KumÇ: El Hadi.

Meclisi, Muhammed Bakır, (1403) *Biharul-Envar*, Beyrut, Dar-ı İhyau et-Terasu'ul Arabi.

Musevi İsfehani, Seyyid Muhammed Taki, (1390) *Mekyalu'l Mekarim fi Fevaidu'd-Dua el-Kaim*, Kum: Mescid-i Cemkeran.

Numani, Muhamed İbrahim, (1397) *el-Gaybetu'n-Numani*, Tahran: Saduk.

Seffar, Muhamed bin Hasan, (1404) *Besairu'd-Deracat*, Kum, Mektebetu Ayetullah Maraşi Necefi.

Şubber, Abdullah, (1424) *Hakku'l Yakin fi Marifeti Usul-i Din*, Kum, Envaru'l Huda.

Tabersi, Ahmed bin Ali, (1403) *el-İhticac ala Ehlu'l Licac*, Meşhed: Murtaza.

Üstad Mutahharî'nin Düşüncesinde Mehdeviyet ve İntizâr

Doç. Dr. Hüseyin Sûzençî

Özet

Hz. Mehdi'nin kıyamı ve evrensel vaadin intizârı şuna benzer çeşitli polemiklerle karşı karşıyadır: Kâmil adalet ahirette tahakkuk edecekse dünyada adil ve evrensel bir hükümetin kurulmasına ne gerek var? Fereci beklemek neden amellerin en üstünü sayılmıştır? Oysa "bekleyiş" kategorisi, "amel etme" kategorisine dâhil bile değildir, buna rağmen nasıl en üstün amel olabilir? Hz. Mehdi'nin (a.f) tek evrensel hükümeti hususundaki görüşlerimiz dikkate alınarak günümüzdeki evrensel olma meselesine dair bir görüşe ulaşmak mümkün müdür?

Zuhurun şartı dünyanın zulümle dolması ise bizim ıslah çalışmalarımız zuhuru geciktirmez mi? Eğer bizim ıslah çalışmalarımız insanın tekâmül seyrini şekillendiriyorsa o zaman vaat edilmiş Mehdi'ye (a.f) ne gerek vardır?.. vb. Bu makalede bu tür soruları Üstad Murtazâ Mutahharî'nin düşüncesine bakarak cevaplamaya çalıştık.

Anahtar kelimeler: Mutahharî, Mehdi, Mehdeviyet, intizâr, bireyin asaleti, toplumun asaleti, hak ve batıl, gaybî yardım, evrensel olma, evrensel vaadin gerçekleşmesi.

Giriş

Vaat edilen Mehdi'nin (a.f) zuhuru ve intizâr konusu çeşitli boyutlarıyla polemik konusu olmuştur. Bunlardan bazıları:

1. Mehdi'nin kıyamının gerçekleşmesi hususunda zikredilen en önemli felsefe, kapsamlı ve geniş çaplı bir adaletin tahakkukudur. Meadın gerekliliğinin sebeplerinden birinin de bu olduğunu ve dünyanın yalnızca geçici bir ev, nihâî amacın ahiret olduğunu dikkate alırsak bu durumda dünyada kapsamlı bir adaletin gerçekleşmesine ne gerek vardır ve neden bu dünyada adalet bekleyişi içinde olalım?

2. Ayetlerde ve hadislerde bazı amellerin özel bir yeri vardır: Namaz dinin direği olarak bilinmiştir, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma diğer hükümlerin sağlamlaşmasını sağlar vb. Bu arada fereci bekleyiş ise amellerin en üstünü sayılmıştır. İntizârın neden böyle bir konumu vardır? Dikkat edilirse diğer konularda fiil, icâbîdir (müspet) ve

girişim gerektirir. Oysa intizâr, selbî (menfî) bir fiildir, girişimde bulunmamak ve beklemektir. Nasıl oluyor da "bir şey yapmamak", "en önemli ve en üstün iş" olarak bilinebiliyor?

3. Bugünlerde ciddi olarak işlenen konulardan biri evrenselleşmedir. Mehdi (a.f) hükümetinin de evrensel bir hükümet olduğunu biliyoruz. Onun kıyamının evrensel bir felsefesi vardır. İslâmî evrenselleşme modelinin işte bu Mehdi (a.f) hükümeti olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakılacak olunursa evrenselleşme başka bir renge ve kokuya bürünmeyecek midir? Bu durumda günümüzde evrenselleşme adıyla dile getirilen bu olguya karşı bizim vazifemiz nedir?

Mehdeviyet ve intizâr esasına dair bu tür sorulardan öte, intizâr kavramının kendisi kendi içinde de ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Onlardan en önemlisi belki de şudur: Hadislere göre zuhur, dünya zulümle dolduğu zaman gerçekleşecektir. Bunu dikkate alırsak acaba her türlü ıslah çalışması, bilfiil zuhuru geciktirmekte midir? Eğer zuhuru bekleyeceksek, bu durumda her türlü ıslah girişiminden geri durmalıyız. Bu da dinde insanın omuzlarına yüklenen (iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma gibi) toplumsal vazifelerin reddi anlamına gelmektedir. Eğer bu vazifeleri yerine getireceksek bu durumda nasıl bekleyiş içerisinde olacağız? Diğer bir deyişle eğer beşerin seyri bizim bu ıslahatlarımızla tekâmül doğrultusunda olacak ve bu seyir bu şekilde ilerleyecekse o zaman Mehdi'nin zuhuruna ne gerek kalacaktır?

Bu ve bunun gibi sorular, İslâm'da Mehdeviyet meselesine ikinci ve derin bir şekilde bakmayı gerektiriyor. Bütün meseleyi şu cümleyle özetlemek mümkündür: "Mehdi'nin (a.f) zuhurunu ve kıyamını beklemeliyiz." Bizim meselemiz bunun neden ve nasıl olacağıdır.

Bu makalede Şehid Murtazâ Mutahharî'nin düşüncelerinden istifade ederek bu sorunun cevabını bulmayı amaçlıyoruz.

Nedensellik sorusuna iki türlü cevap verilebilir: Bir defa neden sorusu, bir şeyin sebebine dair sorudur ve burada Mehdeviyet felsefesini açıklamak gerekir. Yani "Neden beklemek gerekir?" sorusu, "Mehdi'nin kıyamı neden gereklidir ki onu beklemek de gerekli olsun?" sorusuna dönmektedir. Diğer cevap, neticeler yoluyla cevap vermektir. Yani beklemek gerekir, zira beklemek, bizim için beraberinde bu etkileri taşır. Nitelik konusuna gelirsek, bu, iki nedensellik üslubunun arasında yer alır. Bu konu bir taraftan Mehdeviyet felsefesinin ayrıntılarındandır; zira intizârın niteliğinin anlaşılabilmesi için öncelikle onunla ilintili olan hususların anlaşılması gerekir.

Açıktır ki düşman saldırısını beklemek, misafirin gelişini beklemekten farklı bir niteliği gerektirir. Burada, vaat edilen evrensel kıyamın felsefesini ve zaruretini anladıktan sonra, bu kıyamın beşer toplumu ve tarihi üzerinde nasıl bir değişime sebep olacağının ve bizden nasıl bir intizâr beklendiğinin üzerinde durulabilir. Diğer taraftan ancak bu intizârın niteliği anlaşıldıktan sonra etkileri ve neticelerine dair bir söz söylenebilir. Bu durumda böyle bir intizârın şöyle neticeleri olacaktır, dememiz mümkün olabilir.

Bu şekilde konuyu üç bölüm üzerinden devam ettireceğiz: Birinci ve üçüncü bölümde Mehdeviyet felsefesi ve intizârın gerekliliği ile intizârın neticeleri konularını işleyecek, intizârın nedenselliğinden bahsedeceğiz. İkinci bölümde de intizârın şekli ve bizim vazifemizin niteliği hususunu işleyeceğiz.

Kur'an-ı Kerim'e göre insan yeryüzüne, yeryüzünde kalmak için gelmedi. Allah'a doğru ilerleyeceği yolu kat etmek ve kendisine layık olan Allah'ın halifesi makamına ulaşmak için, yani Allah'ın sıfatlarına mazhar olmak için geldi. İnsan, meleklerin zannettiği gibi yeryüzünde bozgunculuk yapıp kan dökecek bir varlık değildir. Aksine varlık sikkesinin diğer yüzü vardır ve bu, onun yaratılış felsefesidir.

1. Bölüm: Mehdeviyet Felsefesi ve İntizârın Gerekliliği

İslâmî felsefede had ve burhan telâzümü kaidesi denen bir kaide vardır. Bu kaideye göre bir mesele için sunulan her türlü burhan, ondan daha iyisiyle sonuçlanacaktır veya tam tersi. (İbrahimî Dînânî, 1372: c. 3, s. 240-249). Bizim bahsimiz de işte bu yönteme dayalıdır. Yani eğer Mehdeviyet'e dair münasip bir bilgi edinmek istersek, bunun bir yolu Mehdeviyet zaruretini gerektiren sebepleri incelemektir. Öyle görünüyor ki evrensel vaadin zaruretine dair en önemli delil, hilkat felsefesi de olan, enbiyanın bi'set felsefesinin ta kendisidir (Mutahharî, 1372, s. 69-73). Hilkat felsefesi ibadet ve ubudiyettir. Ubudiyetin hakikati de Allah'a yakınlaşmadır. Kur'an-ı Kerim'deki çeşitli ayetlere göre bi'set felsefesi de tevhid ve toplumsal adalet olarak tanıtılmıştır. Şehid Mutahharî'nin şerhine göre, adalet de tevhid içindir (a.e., s. 74-85). Vaat edilen evrensel kıyamın en önemli gerekliliği, yeryüzünü adaletle doldurmaktır ama daha önce söylendiği gibi eğer kâmil adalet ahirette gerçekleşecekse, neden dünyada da gerçekleşmesi için uğraşılmaktadır? Bu sorunun cevabı, bizim insana, adalete ve ahirete bakışımıza bağlıdır. Birkaç maddede bunu açıklayalım:

1. Yaratılış Düzeninde İnsanın Konumu

Kur'an-ı Kerim'e göre insan yeryüzüne, yeryüzünde kalmak için gelmedi. Allah'a doğru ilerleyeceği yolu kat etmek ve kendisine layık olan Allah'ın halifesi makamına ulaşmak için, yani Allah'ın sıfatlarına mazhar olmak için geldi. İnsan, meleklerin zannettiği gibi yeryüzünde bozgunculuk yapıp kan dökecek bir varlık değildir. Aksine varlık sikkesinin diğer yüzü vardır ve bu, onun yaratılış felsefesidir. Hakikatte insanda asil olan şey, onun varlığındaki yüce değerlerdir (a.e., s. 52-54).

2. Fıtrat Esası

Önceki konu dikkate alınırsa, insan yalnızca dış etkenlerin etkisi altında kalan nötr bir varlık değildir. Aksine kendi zâtında gerçek bir şahsiyeti ve kemâle doğru hakiki bir yönelişi vardır. Bu yöneliş, onun varlığının temel felsefesidir ve üzerine sermaye koyulabilecek bir şeydir (Mutahharî, 1375). Bu ilk sermaye o kadar önemlidir ki her türlü bâtılın varlığı, tamamen bu hak sermayenin bir cüz'üdür. Âlemde salt bâtıl yoktur, bütün bâtıllar haktaki ifrat ve tefrit neticesinde ortaya çıkar; müstakil bir hüviyetleri yoktur (Mutahharî, 1372 b, s. 35-37). Diğer bir deyişle insan, dış etkenlerin etkisi altında kalarak dolacak salt boş bir kap değildir. Aksine onun yapısında bir görüşler ve eğilimler silsilesinin tohumları gizlidir ve bu sebeple insanın "eğitilmesi" gerekir; yapay bir madde gibi "yapılması" değil (Mutahharî, 1371: s. 35).

3. Birey Ve Toplum İlişkisi

İslâm'da hem bireyin asaleti vardır, hem de toplumun. İslâm'a göre (toplumun sadece kurumsal bir yapı olarak görülmemesi için) ne salt bireyin asaleti vardır, (bireyin kimlik sahibi olmasına engel olmaması için de) ne de salt toplumun asaleti vardır. Aksine şöyle söylemek gerekir:

Her biri fıtrî bir sermayeyle ve tabiattan aldıkları bir sermayeyle toplumsal hayata dâhil olan bireyler, ruhen birbirleriyle kaynaşmakta ve bu şekilde toplumsal ruh diye tabir edilen yeni bir ruhsal hüviyete sahip olmaktadırlar. Bu bileşim, benzeri bulunmayan bir tür kendine has doğal bileşimdir. Bu bileşim, cüzlerin birbiri üzerindeki aynî etkisi ve etkileşimiyle birbirlerinin aynî değişimine sebep olmaları ve cüzlerin yeni bir hüviyete kavuşmaları yönünden tabiî ve aynî bir bileşimdir. Ancak "küll" ve birleşik olma yönünden bir "tek gerçek" olmadığından diğer tabiî bileşiklerden farklıdır. Yani diğer tabiî bileşiklerde bileşim, hakikî bileşimdir. Zira cüzlerin birbirleri üzerinde gerçek etkisi ve etkileşimi vardır; bireylerin hüviyeti, başka bir hüviyete dönüşür ve bileşik de bir "tek gerçek"tir. Yani salt tek bir hüviyet vardır ve cüzlerin kesreti, küllün vahdetine dönüşmüştür. Ancak birey ve toplum bileşiminde bileşim, gerçek bileşimdir. Zira gerçek etki ve etkileşim ve gerçek fiil ve infiâl meydana gelir. Toplumun bireylerinden ibaret olan bileşim cüzleri de yeni bir hüviyete ve surete kavuşurlar ama hiçbir şekilde kesret vahdete dönüşmez; kesretlerin, içerisinde eriyip kaynaştığı tek gerçek unvanıyla "ekmel insan" yoktur. Ekmel insan, birey topluluğunun ta kendisidir ve soyut bir varlığa sahiptir (Mutahharî, 1374, s. 26-27).[1]

Bununla beraber bireyin birey olarak saadetinin tahakkuku, toplumun toplum olarak saadetinin tahakkukunu gerektirmez. Çünkü ikisinin de asaleti vardır. İnsanın gerçekten saadete ulaştığının söylenebilmesi için, bireysel saadetine ilaveten toplum saadetinin de tahakkuk etmesi gerekir.[2]

4. Dünya ve Ahiret İlişkisi

Ahiret dünyanın bâtınıdır. Şu anlamda ki ahiret âlemi, dünya zamanının sona ermesinden sonra başlayacak olan tamamen müstakil bir âlem değildir. Eğer ayetlere ve rivayetlere derinlemesine bakılacak olunursa ahiretin, dünyanın bâtınında olduğu anlaşılacaktır. Öyleyse ahiret cezası, ne kararlaştırılmış bir cezadır, ne de dünya amelleri ile sebep-sonuç ilişkisi vardır. Aksine ahiret cezası, dünyadaki amellerimizin bâtınının ortaya çıkmasıdır (Mutahharî, 1373 a, s. 201 ve 1373 b, s. 30-32). Öyleyse şöyle denilebilir:

Ahiret saadeti, dünya saadetinin bâtınî ve hakikî tecellisidir. Kur'an-ı Kerim tabiriyle, Allah'ı anmaktan gâfil olan bir insan, çeşitli refah imkânlarına sahip olsa bile yine de hayatı zor ve nahoştur.[3] Buna karşın Allah'ın evliyâ kulları, görünüşte ne kadar sıkıntı ve

---

1 Bazıları (Misbah Yezdî, 1357) bu görüşü eleştirmiş ve şunu savunmuşlardır: Bireyin ve toplumun asaleti birlikte kabul edilemez. Buna dair tüm sorunlar, hem vahdetin hem de kesretin hakiki kabul edilemeyeceği noktasına dayanmaktadır. Yazara göre kesrette vahdete makul bir mana veren varlıkta teşkik esası kabul edilerek onun bütün sorunlarına cevap verilebilir (Cevâd Âmulî, 1357: s. 477-579). İlginç olan, Üstad Mutahharî'nin *Toplum ve Tarih* kitabında "Toplumlara bir tür kesrette vahdet ve vahdette kesret hâkimdir" diyerek bu konuya değinmiş olmasıdır (Mutahharî, 1374: s. 44).

2 Hem bireyin, hem de toplumun asaleti konusuyla ilgili Kur'an kaynağına başvurulmak istenirse *Tefsirü'l-Mîzân*'da, Âl-i İmrân suresinin 200. ayetinin tefsirine bakılabilir (Tabâtabâî, 1422: c. 4, s. 94 ve sonrası).

3 Kur'an-ı Kerim, Tâ-hâ (20)/124: **"Her kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz."**

zorluk içinde olsalar da kâmil bir huzur ve sükûnet içerisindedirler.[4] Bu şekilde, kıyamette hakikî adaletin gerçekleşebilmesi için, dünyada hem bireysel, hem de toplumsal açıdan kemâle ulaşmış insanın olması gerekir.

5. İnsanî Kemâl Türleri

İnsanın hayatındaki amellerini dört irtibat açısından incelemek mümkündür: Onun kendisiyle, Allah'la, diğer insanlarla ve tabiatla olan irtibatı. Ancak daha dakik bir yaklaşımla bu dört irtibatın, iki irtibata döndüğünü söyleyebiliriz: Allah'la irtibat ve diğerleriyle irtibat.

İnsanın kemâlinin Allah'la olan irtibatıyla sözkonusu edilmesi gibi, insanların birbirleriyle irtibatı da insanın kemâle ulaşması bahsinde incelenebilir. Buna göre şöyle söylenebilir:

Son Peygamber (saa) bireysel açıdan tüm insanî kemâl mertebelerini geçmiş olmasına rağmen henüz insan, kendi kemâl mertebelerinin tümünü aşamamıştır. Zira bu kemâl mertebelerini toplumsal açıdan da geçmek gerekir. Elbette bu, Peygamber'in (saa) makamına ait bir eksiklik değildir, henüz toplum kemâlini gerçekleştirmeye hazır olmayan tüm insanlara ait bir eksikliktir.[5] Diğer bir deyişle bireyden ayrı olarak toplumun da asaleti olduğu dikkate alınırsa, toplumun kemâle ulaşması da söz konusudur ve bu kemâle ulaşma insanî âlemde gerçekleşmelidir. Belki ric'atin felsefesi de budur.[6]

Nasıl ki bireysel açıdan Allah'ın insan için dikkate aldığı *Allah'ın halifesi* makamının tahakkuku için bu makamın gerçekleşeceği bir insanın olması gerekiyorsa, toplumsal açıdan *Allah'ın halifeliği* makamının tahakkuku için dünyada kâmil bir toplumun olması

---

4 Kur'an-ı Kerim, Yunus (10)/62: **"Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de."**

5 Peygamber'in (saa) bireysel açıdan ahiret mertebesini de geçtiği ve ahiret mertebesinin ötesinde olduğu noktasına dikkat etmek gerekir. Bunun en güzel delili Miraç hadisidir. Bu hadiste Peygamber efendimiz (saa) ahirette azap veya nimet içinde olan insanların ahvalini anlatmıştır (Tabâtabâî, 1422, c. 13, s. 10 ve 11). Bundan başka Allâme Tabâtabâî ayetlerden ve rivayetlerden istifade ederek, Resulullah'ın (saa) ve diğer bazı insanların (muhlisler) Sûr'a üflendiğinde ölmeyeceklerini **"Sûr'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar."** (Zümer (39)/68) ve onların diğerleri gibi kıyamette hazır bulunmayacaklarını bize göstermiştir: **"Bu sebeple muhakkak ki onlar, gerçekten hazır bulundurulacak olanlardır. Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka."** (Sâffât (37)/127 ve 128). Zira kıyamet onların huzurunda gerçekleşecektir, onların huzuruyla değil. Bunun için onların kendisi amellerin mizanıdırlar, onların amelleri tartılmaz. Daha fazla açıklama için *İnsanu Ba'de'l-Dunya* risalesine bakınız (Tabâtabâî, 1370). Netice itibarıyla önemli olan nokta ahiret hayatının ve ahiret sorgusunun bireysel olduğudur **"Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz."** (En'ām (6)/94) ve artık ahiret âleminde amelin, etkinin ve etkileşimin anlamı olmadığından, ahirette artık o toplum manasında bir toplum olmayacaktır. Ahiret hayatında insanlar beraber yaşayacak ama dünyadaki anlamıyla toplumsal bir hayat olmayacaktır. Bu yüzden, bu meselenin Resullullah'ın (saa) kemâline dair bir noksanlık olmadığını söyledik.

6 Allâme Tabâtabâî Bakara suresinin 208 ila 210. ayetlerinin zeylinde, Hz. Mehdi'nin (af) hükümetinin, ric'atin ve kıyametin, hakikatin zuhurunun üç mertebesi olduğunu, bunların sırayla birbiri ardına ortaya çıkacaklarını açıklamıştır (Tabâtabâî, 1422: c. 2, s. 110 ve 111). Bahsettiğimiz konuyu dikkate alarak tüm İmamların (as) ric'at felsefesinin şu olduğunu söyleyebiliriz: Onlar bireysel açıdan insanî kemâl makamına ulaşmışlardır ama kemâle ulaşmış bir toplum olmadığından, onlar toplumsal açıdan bu insanî kemâli kendilerinde ortaya çıkaramadılar. Bu sebeple ric'at edecekler ve böylece bireyin hakikî âdil toplumda ulaşabileceği toplumsal kemâli de elde etmiş olacaklar.

gerekir. İlginç olan, insanın bireysel açıdan cismî olarak ortaya çıkması ve ruhen bekâ bulması gibi (Sadru'l-Müte'ellihîn Şîrâzî, 1410: c. 8, s. 347), toplumsal açıdan da hareket seyrinin iktisadî yapılardan başlaması ve kültürel yapılarla sonlanmasıdır.

İnsan, tekâmülünün çok yönlü olmasının neticesinde, zamanla doğal ve toplumsal çevresine bağlılığını azaltmış ve bir şekilde akide ile imana bağlılıkla eşit olan özgürlüğünü artırmıştır. Gelecekte de tam bir manevî özgürlüğe kavuşacaktır (Mutahharî, 1371, s. 37).

Beşerin maddî tabiata, iktisadî şartlara, bireysel ve toplu menfaatlere esaretten özgürlüğe doğru tekâmül seyri ve bir hedef, bir yol üzerinde olması, imanın ve ideolojinin daha fazla hâkimiyeti ve asaletiyle oldu ve şimdi de öyledir. İlkel beşerin iradesi daha çok doğal çevresinin, toplumsal muhitinin ve hayvanî tabiatının tesiri altında şekillenmiştir. Ancak gelişmiş beşerin iradesi kültürel tekâmül, bakış açısının gelişmesi ve ileri ideolojilere eğilim sayesinde zamanla doğal ve toplumsal çevreye ve de hayvanî içgüdülere esaretten kurtularak özgürleşmiş ve hatta bu etkenleri kontrol altına alabilmiştir (Mutahharî, 1371: s. 48 ve 49).

6. İslamî Ülkülerin Hakikî Olması

İslamî öğretilere dair önemli bir nokta, İslam'da söz konusu edilen bütün ülkülerin hakikî, aynî ve ulaşılabilir olmasıdır. Son yüzyıllarda Batı dünyasında ortaya çıkan yeni ekoller ve sunulan ülküler, genel olarak kendi ülkülerinin bir tür ideal olduğunu itiraf etmişlerdir. Bu ideallere ulaşmak için ettikleri tavsiyeler de yöntemsel bir tavsiye değildir. Yani her ne kadar sonunda o ülküye ulaşamayacak olsanız da imkân dâhilinde o yönde ilerlemeye çalışın. Gerçekte onların "Medîne-i Fâzıla"ları ütopik değildir. Ülkü ve ideal kelimeleri anlamdaş kelimelerdir. İdeal kelimesinin sözlükteki tanımlarından biri "sadece zihinde ve zihin için mevcut olan"dır. Ancak İslâmî ülküler bu anlamıyla salt ideal ve hayalî değildir. İslam insanın *Allah'ın halifesi* sınırına ulaşmasını ister ve her şeyden önce bunun örneğini (Resulullah ve Emirü'l-müminin) beşerî topluma sunar. Böylece bu ülkünün ulaşılabilir olduğunu bilmelerini ister.[7] Bu şekilde, eğer bizden dünyada tam adaletli bir toplum kurmamızı istiyorsa bunun gerçekleşmesi mümkündür, ulaşılamaz bir ülkü değildir.

7. Hak İle Bâtılın Karşılaşması ve Sonunda Hakkın Kazanması

Genel olarak tarihin hareketi tekâmülî olsa da bu tekâmül cebrî ve şaşmaz değildir. Yani bu, her toplumun her tarih merhalesinde muhakkak bir önceki merhalesinden daha kâmil olacağı anlamında değildir. Bu hareketin temel etkeni insandır; insan da ihtiyar sahibi, özgür ve seçici olduğundan, tarihin kendi hareketinde dalgalanmalar vardır. Fakat genelinde bir tekâmül çizgisi üzerinde ilerlemiş ve ilerlemektedir (Mutahharî, 1371, s. 47 ve 48).

Diğer bir deyişle insanın özelliklerinden biri bireysel, sınırlı ve geçici şeylerden başka bir hedefi olmayan aşağıya doğru meyilli içgüdüleriyle bireysellik sınırından çıkıp bütün

7 Üstad Mutahharî bu konuyu İnsan-ı Kâmil adlı kitabında, İslam'daki kâmil insanı diğer ekollerdekilerle mukayese ettiği bölümde genişçe işlemiştir.

beşeri kapsamak isteyen yukarı doğru meyilli içgüdüleri arasındaki içsel tezadıdır. Eskilerin akıl ve nefis arasındaki savaş diye nitelendirdiği insanın bu içsel tezadı ister istemez insan güruhları arasındaki savaşa da yansımaktadır. Yani kemâle ulaşmış ve manevî özgürlüğe kavuşmuş insanlarla aşağılık ve hayvan sıfatlı insanlar arasındaki savaş ki Kur'an-ı Kerim bu savaşın başlangıcını Âdem'in iki oğlu Habil ile Kabil hikâyesine yansıtmıştır (a.e.: s. 38 ve 39).

Geçmiş tarihte ve gelecekte insan savaşları giderek inanca ve gidilen yola göre şekillenmiş ve şekillenmektedir. İnsan zamanla insanî değerler açısından kendi kemâl merhalelerine, yani ideal insan ve ideal toplum merhalesine yakınlaşmaktadır. Böylece nihayetinde hükümete ve adalete, yani İslamî tabirde Mehdi hükümeti diye adlandırılan insanî değerler hükümetine dâhil olacak, bâtıl, hayvan tabiatlı ve bencil güçlerin hükümetinden geriye biz iz kalmayacaktır (a.e., s. 44).

İlginç olan nokta şudur; bazı hadislere göre Mehdi'nin (a.f) kıyamı saidin[8] ve şakinin[9] kendi nihayetlerine ulaştıkları zamanda gerçekleşecektir (a.e., s. 66). Yani tarihin bu hareketi ilerledikçe hem şaki daha şaki olacaktır, hem de said daha said olacaktır. Hak ve bâtılın nihaî kıyamına da ancak böyle bir toplum zemin hazırlayabilir.[10]

8. Gaybe ve Gaybî Yardımlara İman

Hak ve bâtılın savaşında gaflet edilmemesi gereken çok önemli bir nokta, dünya nizamının ahlâkî nizam olduğudur. Dinî açıdan dünya, iyi ve kötü amellere aynı tepkiyi veren bir yer değildir. Bu da kendisinden gaybî yardımlar unvanıyla bahsedilen şeydir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

"Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, O da size yardım eder." (Muhammed (47)/7)

"Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar." (Talak (65)/2)

"Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelirler." (Enfal (8)/65)

Bunların hepsi dünyaya hâkim olan dengelerin, gözle görülen maddi ve sıradan dengelerden çok fazla olduğunu bize anlatır. Bu önemli dengelerden biri, hak ve bâtılın nihaî savaşı için Hz. Mehdi'nin (a.f) gelmesidir. Şehid Mutahharî'nin tabiriyle:

> "Ayetlerden ve rivayetlerden anlaşıldığına göre beklenen Mehdi'nin (a.f) kıyamı, dünyanın başlangıcından beri süren hak ve bâtıl savaşlarının son halkasıdır (Mutahharî, 1371: s. 68)."

---

8 Said: İyi ve güzel yaratılışı, üstün ahlâkı sebebiyle hak katında makbul olan, kurtulmuşlardan sayılan (kimse).

9 Şaki: Bahtsız, nasipsiz, Hak katında makbul olmayan kimse.

10 Üstad Mutahharî bir yerde şu hususa dikkat çekmiştir: "Aslında bozulmanın olduğu, hatta bozulmanın daha çok olduğu toplumlarda ruhî ve ahlâkî tekâmül için daha uygun bir zemin vardır. Zira ruhî, ahlâkî ve manevî tekâmül, muhalif hareketlere karşı mukavemet etmenin neticesidir (Mutahharî, 1372 a: s. 33 ve 34) ve bu yüzden şakilerin daha şaki olduğu bir toplumda iyiler de daha iyi olabilirler.

Bu, hak ehli cephesinin gaybî yardımıdır. Kur'an-ı Kerim mantığında dikkate almamız gereken, gaybî yardımların bizim çabalarımızla ve hareketimizle çelişmediği, esasında ancak çabalarsak yardımın bize yetişeceği noktasıdır. *Eğer Allah'a yardım ederseniz*, Allah da size yardım eder. **"Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı."** (Enfal (8): 17) ayetinde sen bir kenarda oturmuştun, gaybdan bir ok geldi ve düşmana saplandı buyurmuyor; senin fırlattığın oku biz hedefe sapladık, sen kendi başına olsaydın o okun hedefe saplanıp saplanmayacağı belli değildi, buyuruyor.

Hak ve bâtılın savaşında gaflet edilmemesi gereken çok önemli bir nokta, dünya nizamının ahlâkî nizam olduğudur. Dinî açıdan dünya, iyi ve kötü amellere aynı tepkiyi veren bir yer değildir. Bu da kendisinden gaybî yardımlar unvanıyla bahsedilen şeydir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

"Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, O da size yardım eder."

"Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar."

9. Mehdi'nin Kıyamından Sonra

Mehdeviyeti tanımak için gerekli olan son nokta, Mehdi (a.f) hükümetinin, insanın temel hareketinin başlangıcı olduğunu bilmektir, işin sonu değil.[11] Bu İslamî ideallerin en mühim güzelliğidir. Şehid Mutahharî'nin tabiriyle bütün ekollerin, idealleri gerçekleştiğinde işleri biter ve ölürler. Ancak bâtılla savaşlarını tamamlayan bir insanın gözünün önünde **"Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın!"** (Bakara (2)/148) emri kendini gösterir. O noksanlıkları bertaraf etmiş, yukarı doğru hareketinin henüz başındadır, yukarı çıkmalıdır. Bu hareketin sonu ve nihayeti yoktur. Ne kadar yukarı çıksa, varlık âleminde daha da yukarı çıkma imkânı vardır (Mutahharî, 1372 a, s. 57 ve 58). Belki de zuhur asrında insanların ilmî ve manevî açıdan fevkalade gelişim göstermelerinin felsefesi işte bu noktadır.

2. Bölüm: İntizârın Niteliği ve Bizim Vazifemiz

Mehdi'nin (a.f) inkılâbının beşer tarihinde büyük bir değişim olduğunu söyledik. Tarihsel değişimler hususunda iki tür görüş vardır, her ikisinde de intizâr kendine has bir mana taşır.

Bir görüşe göre tarihsel değişimlerin kriterleri yoktur, varsa da insan iradesinin onun üzerinde bir rolü yoktur; tarihin gidişatına göre bir cebir hâkimdir. Tarihsel değişimlerin kriterleri olmadığına inanan bir kimse, bu değişimlerin tanınamayacağını kabul etmelidir. Öyleyse Mehdi'nin (a.f) kıyamı da tahlil edilemez. O zaman intizâr, acayip ve garip bir olayın olmasını ve gaipten bir elin gelip bir şey yapmasını beklemektir. İşte burada zuhur

[11] Bu da ric'atin felsefelerinden bir diğeri olabilir.

hadisleriyle ilgili yanlış tevillerin kapısı açılır ve hatta bazıları şöyle derler: Mehdi'nin gelmesi için dünyanın zulümle dolması gerekir, öyleyse biz de zulmün yayılmasına yardım edelim. Değişimlerin kriterleri olduğuna ancak insan iradesinin bunlar üzerinde bir rolü olmadığına inanan kimsenin de şunu söylemekten başka bir çaresi yoktur: Bir şey yapılamaz, yapılabilecek tek şey bu cebrî seyir üzerinde hareket etmektir. Yine bu mantıkta ıslahatlar reddedilir. Bu görüşün yaklaşımına göre de Mehdi kıyamının salt patlayan bir mahiyeti vardır ve sadece ve sadece zulümlerin ve ayrımcılığın yayılmasıyla gerçekleşir. Düzelme sıfır noktasına vardığında, Hakk'ın ve hakikatin hiç taraftarı kalmadığında, meydanda yalnız bâtıl kaldığında bu patlama gerçekleşecek ve gayb eli hakikati kurtarmak için (hakikat ehlini değil, çünkü hakikatin taraftarı kalmamıştır) yenden dışarı çıkacaktır (Mutahharî, 1371: s. 56-64).

İkinci görüş şöyledir: Tarihsel değişimlerin kriterleri vardır ve insan iradesinin de bunlar üzerinde rolü vardır. Aslında birinci bölümde bu görüşün temellerini beyan ettik. Bu görüşte de iki türlü tasvir vardır. Dr. Şeriatî ve Üstad Mutahharî'nin intizar meselesine dair görüş farklılıklarını belki de bu noktada görmek mümkündür. Bir tasvir egzistansiyalisttir (varoluşçudur) ki bu tasvirde insan iradesinin çok önemli bir rolü vardır ama insan ötesi bir hedefi kabul etmez. İnsanın kendisine bir hedef yaratması gerektiğine inanır (Mutahharî, 1372 a: s. 46-51). Aslında onlara göre insan ötesi bir hedefi kabul etmek ve insanın o hedef yönünde hareketi, kendine yabancılaşmayı beraberinde getirir. Öyleyse insan için önceden hiçbir hedef belirlememek gerekir, herkesin kendi istediği hedefi seçmesi ve o yöne doğru hareket etmesi gerekir. Bu tasvire dair sorunlar, önceki görüşe dair olan sorunlardan daha çok olmasa da daha az da değildir. En önemli sorunu, değer yaratmanın tam anlamıyla manasız bir söz oluşudur. İnsanın, karşısında bir hedefi olduğunu farzetmesi, sonra bu farazi hedefe ulaşmak için o yönde hareket etmesi gerçekten makul mudur? Bu, putu kendileri yapıp sonra o puta tapanların yaptığına ya da kendisini rahatsız eden çocuklara, onlardan kurtulmak için "Yukarı sokakta helva dağıtıyorlar" deyip çocuklar o yöne koşmaya başlayınca kendi kendine "Belki de helva dağıtıyorlardır" diyerek o yöne doğru giden saf adamın hikâyesine benzemektedir. Farazi bir hedefin anlamı yoktur, hedef gerçek olmalıdır. Aynı zamanda insanın kendi varlığının derinlerinden kaynaklanmalıdır. Öyle ki ona doğru hareket, kendine doğru bir kemâl hareketi telakki edilmelidir, kendine yabancılaşmaya doğru bir hareket değil.[12] Her halükârda bu tasviriyle intizâr, her duruma karşı sürekli bir itiraz anlamındadır ve inkılabın asaletini gerektirir. Yani özel ve belirli hiçbir hedef kabul edilmezse, o zaman insan her haliyle muteriz olmalıdır ve bazılarının kabul ettiği hiçbir hedefi kabul etmemelidir. Zira artık intizâr sona erecektir. Göründüğü kadarıyla Dr. Şeriatî'nin *İntizâr, İtiraz Mektebi* adlı kitabı da böyle bir temele dayanmaktadır.

Görüşün ikinci tasvirine göre şöyle söylenmesi gerekir: İnsan iradesinin tarihsel değişimler üzerinde önemli bir role sahip olduğu doğrudur ama fıtratın asaletini ve insanın içindeki gerçek hedefe doğru yönelmesini dikkate alırsak bu intizâr özel bir anlama

[12] Bu konuyu Şehid Mutahharî *İnsanın Toplumsal Tekâmülü* adlı kitabının 48-50. sayfaları arasında muhtasar olarak, *Nehcü'l-Belâga'da Bir Seyir* adlı kitabında ayrıntılarıyla işlemiştir. Yazar da bu görüşün bir özetini daha önce aynı dergide yayımlamıştır (Sûzençî, 1383: s. 212).

kavuşur. Bu, öncelikle hakkın bâtıldan ayırt edilebileceğinin kabulüdür. İkinci olarak bu büyük evrensel savaşı neticeye ulaştırma yolunda bekleyenin aslî vazifesi "hak cephesinin sürekli takviye edilmesi ve hak ile bâtıl sınırının belirginleştirilmesi için çaba gösterilmesi" olacaktır. Bu anlamıyla intizâr, hem bireysel, hem de toplumsal açıdan sadece selbî bir hal olmadığı gibi, bütün fiillerimizi gölgesi altına alan icâbî bir fiildir. Bu sebeple en üstün amel sayılmıştır. Bireysel açıdan bir kimse ancak kendisi adaleti huy edinmişse ve mizacı adaletle uyumluysa gerçekten adalet hükümetini bekleyebilir ve evrensel adalet arzusuna sahip olabilir. Adaleti seven bir kimse evrensel adaleti bekleyebilir ve adaleti seven bir kimse, birinci derecede kendisi adalet ehli olacaktır. Bu yüzden "Bir muslihi bekleyenlerin kendileri sâlih olmalıdır" denilmiştir. Toplumsal açıdan da hakkın zaferi yönündeki bütün ıslah hareketleri, bekleyenlerin vazifesidir. Öyleyse cüz'î ve kademeli ıslahatlar kötü olmadığı gibi, kendi adına tarihin hareket seyrini hak ehli yararına hızlandırır. Tam tersi, bozulmalar, fesat, fısk ü fücurlar karşı güce yardım eder ve tarihin hareket seyrini hak ehli zararına yavaşlatır. Bununla beraber bu görüşe göre olması gereken, ağacın dalındaki bir meyveye ulaşma türündendir, bir buhar kazanının patlaması türünden değil. Nitekim bir ağaç, sulama vb. yöntemlerle daha iyi korunduğunda ve ona zarar veren şeylerden uzak tutulduğunda daha iyi, daha güzel ve daha çabuk meyve verir (Mutahharî, 1371: s. 47).

Bu anlamıyla, bizim evrenselleşme meselesi karşısındaki genel vazifemiz de belli olmaktadır. İslâmî açıdan evrenselleşme, evrensel adalet hükümetinin tahakkuku demektir. Bunun mukaddimesi de hak ve bâtılın nihâî savaşıdır. Bu savaş için hak cephesini takviye etmek gerekir. Bu, İmam Humeynî'nin (ra) şu sözünün karşılığıdır: "Biz inkılâbımızı dünyaya sunacağız."

Elbette bu cephenin takviye edilmesinin, askerî takviyeden önce kültürel ve manevî takviye anlamına geldiğine dikkat edilmelidir. Zira bu cephenin esas hüviyeti, maneviyattır. Kastedilen hak ve adaletin olabildiğince net ve parlak biçimde ortaya koyulması ve de insanların hak ve bâtılı anlama gücünün artırılmasıdır. Öyle olmalı ki insanlar adalet hükümetini kaldırabilmeliler! Hz. Mehdi'nin (a.f) Hz. Ali'den (a.s) daha yüce olmadığı noktası gözlerden kaçmamalıdır. Öyleyse Mehdi'nin adalet hükümetinin önemli özelliği, onun etkenine değil, edilgenine dönmesidir. Yani Mehdi (a.f) zamanında insanlar, hak ve bâtılı birbirinden ayırabilecek fikrî buluğ haddine ulaşmışlardır. Bu sayede halkın kendisinden yüz çevirmesi için bâtılı hak giysisine bürüyen düşmanlara teslim olmaz, hakla karışmış olan bâtıl yemine aldanmazlar.[13] Ancak sahih ve makul bir adalet idraki olmayan insanlara, Ali'nin (a.s) hükümeti bile dar gelmiştir; her ne kadar bilmeseler de. Emiru'l-Muminin'in (a.s) tabiriyle:

[13] Çoğu zaman insanlar hak ve bâtılı birbirinden ayıramadıkları için hakla ve adaletle savaşırlar ve hakkın peşinde olduklarını zannederler. Emiru'l-Muminin'in (as) tabiriyle: "*Eğer bâtıl haktan karışmaksızın arınmış olsaydı, şekte olanlar (hakikat peşinde koşanlar) için gizli kalmazdı. Eğer hak da bâtıl örtüsünden arınmış olsaydı, inatçı düşmanların dili ondan kesilmiş olurdu. Ama biraz bundan (haktan) biraz da ondan (bâtıldan) alınmış, sonra birbirine karıştırılmıştır. İşte o zaman şeytan dostlarına musallat olur. Sadece Allah'ın lütfuna mazhar olanlar kurtulur.*" (Nehcü'l-Belâğa, 50. Hutbe) Hak ve bâtılın her zaman karıştırıldığını ve bundan sonra da karıştırılacağını dikkate alarak, hak ve bâtıl cephesini birbirinden ayıracak

"Adalet ve dürüstlükte genişlik vardır." (Nehcü'l-Belâğa, 15. Hutbe)[14]

İntizârla ilgili söylenenleri dikkate alarak, zuhurun yeryüzü zulümle dolduktan sonra gerçekleşeceğini söyleyen meşhur hadise tekrar göz atmamız ve bu hadisin önceki konularla ne şekilde birleştirilebileceğine bakmamız yerinde olacaktır. Şöyle söylenebilir:

Evvela zulümle dolmak, zuhurun alametlerindendir, sebeplerinden değil. Aslında zulmün yayılmasına yardım edilmesi gerektiğini söyleyen bahis konusu şerh, zulmün yayılmasını, zuhur sebebi olarak gören düşünce kaynaklıdır. Oysa zuhurun sebebi, zuhur mukaddimelerinin (ki bunlar hak ve bâtıl cephesinin belli olması ve de hak cephesinin takviyesidir) hazır olmasıdır. Bir şeyin alameti ve bir şeyin sebebi arasındaki ayrımın daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki örnekten faydalanılabilir.

Farz edin bir tren istasyonunda, her tren istasyona girmeden bir dakika önce trenin gelişini bildiren bir tablo yapmış olsunlar. Elbette bu bildirimin ardından tren gelir. Burada bu bildirim, trenin geleceğinin alametidir, trenin gelme sebebi değil. Eğer biz, trenin gelmesine yardım etmek istersek, treni harekete geçiren motoru düşünmeliyiz, bahsi geçen tabloyu elden geçirmeyi değil. Biz tabloyu ne kadar değiştirirsek değiştirelim, kendi başına trenin gelişi üzerinde bir etkisi olmayacaktır.

Zulmün yayılması konusu da böyledir. Zuhur hususunda kendileri sebep olmayan bu tür birçok alamet zikredilmiştir. Mesela Deccâl'in gelişi. Zuhurun çabuklaşması için adı Deccâl olan birini arayıp bulmamız, onu belli girişimlerde bulunması için himaye etmemiz ne derece anlamsızsa, yine zuhurun çabuklaşması için zulmün artmasına çalışmamız da o derece anlamsızdır.

İkinci olarak Üstad Mutahharî'nin de belirttiği üzere "bu hadiste zulüm üzerinde durulmuştur ve zalim bir topluluktan bahsedilmektedir. Bu da mazlum bir topluluğun olmasını gerektirmektedir. Buradan, Mehdi'nin (a.f) kıyamının himaye edilme liyakatine sahip mazlumları himaye için olacağı anlaşılmaktadır.[15] Eğer hadiste "Yeryüzü küfür, şirk ve fesatla dolduktan sonra onu iman, salah ve tevhidle dolduracak" denseydi himaye edilmesi gereken bir topluluğun olmadığı anlaşılırdı. Bu durumda beklenen Mehdi'nin (a.f) kıyamının, azınlık da olsa hak ehli olan bir topluluğu kurtarmak için değil de, kaybedilmiş ve

olanın belli bir idrak ve şuur düzeyine ulaşacak insanlar olacağı söylenebilir. Mehdi (af) hükümeti bu şekilde zafer kazanacaktır; Emiru'l-Muminin (as) tabiriyle "Basiretlerini kılıçlarına taşıyan" insanlarla.

14 Elbette biz burada evrenselleşmeyle ilgili İslâmî görüşü işledik ki bu, günümüzde söz konusu edilen evrenselleşme (küreselleşme) meselesinden farklı bir paradigmadır. Aslında şu anda evrenselleşme hususundaki paradigmada asıl konu, diğer ülkelerle uluslar arası ilişkiler kurulurken benimsenecek usuldür. Benimsenen ilke hemen hemen şudur: Biz Batılı olma anlamında bütün dünyayı kabul edemeyiz ama beklenen Mehdi'nin (af) kıyamından önce İslâmî kriterlere göre diğer ülkelerle irtibat kurabiliriz. Şehid Mutahharî "İslâmî Uluslar arası İlişkiler" adlı makalesinde bu meseleyi işlemiştir (Mutahharî, 1380: s. 249-266).

15 İslâmî açıdan mazlum olmak ve münzalim olmak arasında fark vardır. İkisinde de haksızlığa uğramış kimseler vardır ama mazlum kişi, kendisi zulmün boyunduruğu altına girmek istemeyen ancak mukavenet gücü de olmayan kimsedir. Münzalim ise zulme karşı koyabileceği halde zulme boyun eğen kimsedir. Böyle bir kimsenin önce kendisinin, kendi hakkını korumak için kıyam etmesi gerekir ve kıyam etmediği sürece ona yardım etmek pek münasip değildir. Yani İslâm'da zulüm etmek kadar, münzalim olmak da kötüdür. Bu sebeple müminler hakkında şöyle buyurulmuştur: **"Ne zulmedersiniz, ne zulüm görürsünüz."**

sıfıra ulaşmış hakkı kurtarmak için olduğu iddia edilebilirdi (Mutahharî, 1371: s. 66).

Üçüncü olarak öyle görünüyor ki hak cephesinin nasıl takviye edilebileceğine dair (yani önemli vazifenin, insanların adaletle ilgili idraklerini ve hakla bâtılı ayırt etme derecelerini yukarı taşımak olduğuna dair) açıklamalara göre şöyle söylenebilir: Belki de yeryüzünün zulümle dolmasıyla kastedilen, insanların idrak etmesi şartına bağlı oluşudur, onların zalimane fiiller yapmalarına değil. Yani belki de kastedilen, insanların belli bir gelişim göstererek dünyanın zulümle dolmuş olduğunu idrak edecek ve artık bu zulme tahammül etmeyecek seviyeye gelmeleri ve bu yüzden adaleti beklemeleridir. Meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için beşer tarihine bir göz atabiliriz. Örneğin Firavun zamanındaki insanlar büyük bir zulme maruz kalıyorlardı ama şöyle söylenebilir: Bu zulme ciddi biçimde itirazları yoktu ve sanki bu durumdan memnun gibiydiler. Daha iyi bir mukayese yapabilmek için elli yıl önce bütün dünyada yapılan zulmü, bugün yapılan zulümlerle karşılaştıracak olursak belki de miktarının artmadığını ama dünya halklarının zulme olan hassasiyetlerinin fazlalaştığını söyleyebiliriz. Amerika'nın Vietnam'da işlediği cinayetler, belki de günümüzde Irak'ta işlenenlerden daha ağırdı ama bugün cinayetlere karşı dünyanın itirazı, o günlerde o cinayetlere karşı yoktu.

Dördüncü olarak bu hadisin yanında, şakinin ve saidin kendi durumlarının nihayetine ulaşmadıkça zuhurun gerçekleşmeyeceğine dair başka hadisler de vardır. Yani her iki grubun da kendi işlerinde nihayete ulaşacaklarından bahsedilmektedir, yalnız şakilerin şekavette nihâî dereceye ulaşacaklarından değil. Yine İslâmî rivayetlerde, İmam'ın zuhuruyla beraber ona katılacak seçkin bir topluluktan bahsedilmektedir. Zulüm ve fesat yaygınlaşırken, böyle bir güruhu eğitmiş çok güzel alanların da varolduğu anlaşılıyor. Bu durum, hem hakkın ve hakikatin sıfıra ulaşmadığını gösteriyor, hem de hak ehlinin nicelik açısından dikkate değer olmadığı farzedilse bile nitelik açısından iman ehlinin en değerlilerinden ve Seyyidü'ş-Şühedâ'nın yarenleri sınıfında olduğunu gösteriyor. İslâmî rivayetlere göre

İslâmî rivayetlerde, İmam'ın zuhuruyla beraber ona katılacak seçkin bir topluluktan bahsedilmektedir. Zulüm ve fesat yaygınlaşırken, böyle bir güruhu eğitmiş çok güzel alanların da varolduğu anlaşılıyor. Bu durum, hem hakkın ve hakikatin sıfıra ulaşmadığını gösteriyor, hem de hak ehlinin nicelik açısından dikkate değer olmadığı farzedilse bile nitelik açısından iman ehlinin en değerlilerinden ve Seyyidü'ş-Şühedâ'nın yarenleri sınıfında olduğunu gösteriyor.

(Bakara (2)/279) Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için *Seyrî der Sîre-i Nebevî* kitabına başvurabilirsiniz (Mutahharî, 1370: s. 96).

İmam'ın zuhuru ve kıyamının mukaddimesinde hak ehli tarafından bir dizi kıyam gerçekleştirilecektir. Bunların da kesinlikle öncesinde bir zemin hazırlanmadan, durağan bir şekilde ortaya çıkması mümkün değildir. Hatta bazı rivayetlerde Mehdi'nin (a.f) kıyamına dek varlığını sürdürecek hak ehli bir devletten söz edilmektedir (Mutahharî, 1371: s. 67).

3. Bölüm: İntizârın Etkileri

Mehdeviyete itikat ve evrensel kurtarıcının zuhuruyla ilgili iki tür etki incelenebilir: Birincisi bu inançla bağlantılı amelî etkiler; yani eğer Mehdi'nin zuhuruna inanıyorsak yapmamız gerekenler. Bu, bir önceki bölümde geçen intizâr konusuydu. İkinci grup teorik açıdan bu inançla bağlantılı olan etkilerdir. Bu açı, intizâr konusunun nedenselliğine dair başka bir cevap olabilir. Yani beklemek gerekir, zira önceki bölümde açıkladığımız gerçek bekleyiş, insan ruhuna bazı etkiler armağan eder. Burada bunların en önemlilerine değineceğiz:

1- Tüm Toplumsal İşlerde Makul Düzeyde Havf Ve Recânın Tahakkuk Etmesi.

Makul recâ (Beşerin geleceğine ümitle bakmak): İnsanlığın geleceğiyle ilgili muhtelif görüşler vardır. Bazıları kötülük, fesat ve bedbahtlığın, beşer hayatının ayrılmaz bir parçası olduğunu söylerler. Bu yüzden hayat değersizdir. En akıllıca iş, hayatı sona erdirmektir. Bazıları da beşerin, hayret verici teknik ilerleme ve tahrip edici korkunç aletleri depolama neticesinde kendi elleriyle kazmış olduğu çukura bir adım uzaklıkta olduğunu söylerler. Oysa bize göre fesat ve bozulmalar, insanın ruhsal ve manevî eksikliğinden kaynaklanmaktadır. İnsan daha olgunlaşmamış, gençlik döneminden geçmektedir. Aklına öfke ve şehvet hâkimdir. İnsan, fıtratı üzere fikrî, ahlâkî ve manevî tekâmül yolunda ilerlemektedir. Ne kötülük ve fesat beşer tabiatının ayrılmaz parçasıdır, ne de medeniyet zoruyla toplu intiharlar gerçekleşecektir. Aksine hak ve bâtılın savaşı devam edecek ve nihayetinde Hz. Mehdi'nin (a.f) adalet hükümetiyle sonlanana dek ilerleyecektir. Islah için çalışanların zahmetleri sonuçsuz kalacak değildir (Mutahharî, 1371: s. 59 ve 60 ve 1372 a: s. 58).

İnsan normal bir zamanda etrafına bakıp dünyadaki zulmün ve fesadın çokluğunu ve zahirde zalimlerin galip geldiğini görünce bazen kendi kendine bu büyük dalga karşısında bir şey yapmamız mümkün mü diye düşünür. Zuhur vaadi ise bize tüm yaptıklarımızın bir sonuca varacağını söyler:

> **"Andolsun, Zikir'den (Tevrat'tan) sonra Zebûr'da da, "Yere muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır" diye yazmıştık."** (Enbiyâ (21)/105)

Makul havf (Kendi çabalarına karşılık boş ümitlere kapılmama): Dünya kurtarıcısı vaadinde bize şunu da söylemektedir: Yalnız kendi çabalarınıza dair sınırsız bir ümide kapılmayın. Yani bütün âlemi tek başınıza ıslah edebileceğinize dair kendinizden beklentiniz olmasın. Sizin girişimleriniz dünyayı ıslah etmek için gerekli şarttır ama yeterli şart değildir. Yani özetle beşerî toplumun tekâmül seyri, Mehdi'ye ihtiyaç duyacaktır.

İnsanlığın geleceğiyle ilgili muhtelif görüşler vardır. Bazıları kötülük, fesat ve bedbahtlığın, beşer hayatının ayrılmaz bir parçası olduğunu söylerler. Bu yüzden hayat değersizdir. En akıllıca iş, hayatı sona erdirmektir. Bazıları da beşerin, hayret verici teknik ilerleme ve tahrip edici korkunç aletleri depolama neticesinde kendi elleriyle kazmış olduğu çukura bir adım uzaklıkta olduğunu söylerler. Oysa bize göre fesat ve bozulmalar, insanın ruhsal ve manevî eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

2- Nicelik Yerine Niteliği Dikkate Alma:

Toplumsal çalışmalarda önemli olan hak cephesinin kültürel ve manevî yönünün takviye edilmesidir. Bu da niteliksel bir girişimdir, niceliksel değil. Yani zuhurun mukaddimesi, kimliğinde Müslüman yazan kişilerin sayısının artması demek değildir, aksine daha çok öncelikli olan, insanların hakikate ve adalete susamasıdır. İmam'ın ilk ve asıl dostlarının sayısı az olabilir ama daha önce söylediğimiz gibi, nitelik açısından insanların en üstün zümresinden olacaklardır ve her biri çok sayıda ruhta bir inkılap gerçekleştirebilirler. Büyüklerden birinin tabiriyle, Mehdi'nin (a.f) dostları İmam Humeynî (ra) sınıfından veya ondan daha yüksek seviyede şahıslar olacaktır. Gerçekte iyilerin de kendi sınırlarının sonuna ulaşması gerekliliği, nicelikten önce niteliğin düşünülmesi yönünde yapılmış önemli bir tekittir.

3- Batılı Düşüncede Revaçta Olan Paradigmalardan Çıkış:

Yeni dönem, Batı dünyasının dünya üzerindeki kültürel hâkimiyeti dönemidir. Gerçek bekleyen, bu hâkimiyet altına girmeyen insandır. Biz günümüzde konuşmalarımızın, davranışlarımızın, eğilimlerimizin vb. çoğunu, modern dünyada ve modern örnekler tarafından kabul göreceği şekilde düzenliyoruz. Örnek olarak bu evrenselleşme (küreselleşme)

meselesine değinebiliriz. Mehdi'nin zuhuruna inandığı halde bazı muadillere göre davranmaktadır, oysa modern dünyada revaçta olanlar, sınırlı muadiller kabına sığmamaktadır. Bu sebeple onların tüm muadillerini rahatlıkla yıkıp geçer. Yine bu konuyla ilgili İmam Humeynî'nin (ra) hayatına bir bakış, ibret verici olabilir.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim.

Nehcü'l-Belâga; çev. Kadri Çelik, Asr Yayınları, İstanbul, 2011.

Cevâdî-i Âmulî, Abdullâh, Rahîk-i Mahtûm-ı Şerh-i Hikmet-i Müte'âliye, Kum, Merkez-i Neşr-i İsrâ, 1.bs, hş.1375, birinci cildin beşinci bölümü.

İbrahimî Dînânî, Golamhüseyin, Kavâ'id-i Küllî-i Felsefî der Felsefe-i İslâmî, Tahran, Müessese-i Mütalaat ve Tahkikat-ı Ferhengî, 2.bs, hş.1372, c. 3.

Misbah Yezdî, Muhammed Takî, Câmia ve Tarih ez Dîdgâh-ı Kur'an, Kum, Defter-i Neşr-i İslâmî, hş. 1375.

Mutahharî, Murtazâ, İnsân-ı Kâmil, Tahran, Sadra, 1.bs, hş. 1367, a.

_____, İmdâdhâ-yi Gaybî der Zendegî-yi Beşer, Tahran, Sadra, 3.bs, hş. 1367, b.

_____, Panzdeh Goftâr, Tahran, Sadra, 1.bs, hş. 1380.

_____, Tekâmül-i İctimâî-yi İnsan, be Zamîme-i Hedef-i Zendegî ve …, Tahran, Sadra, 7.bs, hş. 1372, a.

_____, Hak ve Bâtıl, Tahran, Sadra, 13.bs, hş. 1372, b.

_____, Seyrî der Sîre-i Eimme-i Athâr, Tahran, Sadra, 5.bs, 1369.

_____, Seyrî der Sîre-i Nebevî, Tahran, Sadra, 9.bs, 1370.

_____, Seyrî der Nehcü'l-Belâğa, Tahran, Sadra, 9.bs, 1372 c.

_____, Adl-i İlâhî, Tahran, Sadra, 8.bs, 1373 a.

_____, Fıtrat, Tahran, Sadra, 4.bs, 1372 d.

_____, Kıyam ve İnkılâb-ı Mehdi ez Didgâh-ı Felsefe-i Tarih, Tahran, Sadra, 12.bs, 1371.

_____, Mukaddimeî ber Cihânbînî-i İslâmî, c. 5, Camia ve Tarih, Tahran, Sadra, 7.bs, 1374.

_____, Mukaddimeî ber Cihânbînî-i İslâmî, c. 6, Zendegî-i Câvîd ya Hayat-ı Uhrevî, Tahran, Sadra, 8.bs, 1373 b.

Sadru'l-Müteellihîn Şîrâzî, Muhammed b. İbrahim Kavvam, el-Hikmetü'l-Müte'âliye fi'l-Esfâri'l-Akliyyeti'l-Erba'a, Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 4.bs, hk. 1410, c. 8.

Sûzençî, Hüseyin, "*Hall-i Paradoks-ı Âzâdî der Endîşe-i Şehid Mutahharî*", Kabasât, Kış 1382 ve Bahar 1383, 30 ve 31. Sayılar.

Şeriatî, Ali, İntizâr-ı Mekteb-i İtiraz, Tahran, Neşr-i İlham, hş. 1362.

Tabâtabâî, Seyyid Muhammed Hüseyin, el-Mîzân fi Tefsiri'l-Kur'an, Beyrut, Müessese-i A'lemî li'l-Matbuat, 2.bs, hk. 1363.

Tabâtabâî, Seyyid Muhammed Hüseyin, İnsan ez Âğâz tâ Encâm, Sâdık Laricanî, Tahran, İntişârât-ı el-Zehra, hş. 1363.

İbn Teymiyye'nin Hz. Mehdi Hakkındaki Görüşlerinin Tenkidi

Dr. Vahid Hurşidî

Giriş

Mehdilik ilkesine ve vadedilen Mehdi'nin (a.f) küresel ve adil hükümetine itikat Şiilere mahsus özelliklerden değildir. Bilakis bu meselede Ehl-i Sünnet'in görüşü de Şia'yla aynıdır. Ehl-i Sünnet'in kitaplarında geçen Peygamber'in Mehdilik hususundaki çok sayıda rivayeti, onları Mehdilik rivayetlerinin sıhhat ve tevatürünü ikrara mecbur bırakmıştır.[1] Bu makalede, Vahhabiliğin fikrî lideri sayılan İbn Teymiyye'nin İmam Mehdi (a.f) hakkındaki görüşünü tahkik ve tenkit etmeyi ve onun İmam Mehdi (a.f) konusundaki inancının ne olduğuna bakmayı amaçlıyoruz. İbn Teymiyye kitaplarında Mehdiliğin hangi meselelerini ele almıştır? İbn Teymiyye'nin Şiilere düşmanlığı gözönünde bulundurulduğunda Şia'nın Mehdilik inancı hakkındaki görüşü nedir? Vahhabiler bu hususta İbn Teymiyye'nin sözlerine istinat ederek kitaplarla, propagandayla, makaleler, uydular ve internet siteleriyle Şia'nın Mehdilik inancını hedef almakta ve vadedilen Mehdi'nin varlığını inkâr etmektedir. Bu nedenle İbn Teymiyye'nin bu mevzuda ortaya attığı şüpheleri tahkik ve tenkit etme zorunluluğu vardır.

İbn Teymiyye'nin Mehdilik Hadisleri Hakkındaki İnancı

Minhacu's-Sünne, İbn Teymiyye'nin en meşhur kitaplarındandır ve Allame Hıllî'nin *Minhacu'l-Kerame*'sini tenkit amacıyla yazılmıştır. İbn Teymiyye, *Minhacu'l-Kerame*'de Ehl-i Sünnet'in kitaplarından aktarılmış, sadece İmam Mehdi'ye (a.f) tatbik edilen, Hazret'in küresel ve adil zuhurunu, kıyamını müjdeleyen Mehdilik hadisleriyle[2] karşılaştığında bu rivayetlerin sıhhatini itiraf etmekten başka çaresi kalmamıştır. İbn Teymiyye bu konuda şöyle der: "Mehdi'nin hurucuna hüccet gösterilen hadisler sahih rivayetlerdir."[3]

Sözünün devamında, Hz. Fatıma'nın (s.a) evlatlarından olan İmam Mehdi'nin

1 Askalanî, İbn Hacer: *Fethu'l-Bari Şerhi Sahihi'l-Buhari*, c. 6, s. 493; Heytemi, İbn Hacer, *el-Savaiku'l-Muharrika*, c. 2, s. 480.

2 Hıllî, Hasan b. Yusuf, *Minhacu'l-Kerame*, s. 177.

3 İbn Teymiyye, Ahmed, *Minhacu's-Sünneti'n-Nebeviyye*, c. 8, s. 254.

(a.f) nesebi[4] ve onun küresel ve adil kıyamı[5] hakkındaki birkaç rivayeti zikretmiş ve şöyle demiştir: "Hz. Mehdi (a.f) hakkındaki rivayetler meşhurdur."[6] Aynı şekilde *Hukuku Âlu'l-Beyt* kitabında Mehdilik hususundaki rivayetleri nakletmiş ve şöyle demiştir: "Nebevî hadislerin âlimleri, hafızları ve muhakkikleri, Peygamber'in (s.a.a) gelişini müjdelediği Mehdi rivayetlerini nakletmiştir.[7]

İbn Teymiyye yalnızca Mehdilik rivayetlerine dayanmakla kalmamış, Mehdi'ye itikat ilkesini de kabul etmiştir. Hatta Mehdilik meselesini inkâr edenlerle karşılaştığında onlara sert biçimde ilmî mukabelede bulunmuş, delillerini eleştiriye tabi tutmuş ve Mehdilik akidesini savunmuştur. Mehdilik inancını inkâr edenler, Peygamber'in (s.a.a) "لا مهدي إلا عيسى بن مريم" "*İsa b. Meryem dışında Mehdi yoktur.*"[8] buyurduğu rivayeti delil göstererek Mehdi'nin İsa olduğuna inanmaktadır. Bu sözün neticesi, Peygamber'in (s.a.a) Ehl-i Beyt'inden Mehdi'nin (a.f) varlığının inkâr edilmesidir. İbn Teymiyye bu kişiler karşısında sert tavır takınmış ve bu rivayetin zayıf olduğunu belirtmiştir.[9] Onun inancına göre, Mehdilik rivayetini[10] inkâr eden taife hataya düşmüştür. Bu rivayetin ravisi Muhammed b. Cündî meçhul bir şahıstır ve güvenilmezdir. Nitekim İbn Teymiyye[11] ve Sicistanî[12], meşhur muhaddis[13], İbn Kayyım[14], Molla Ali Kâri[15], Beyhakî, Hâkim[16] ve el-Albânî[17] gibi başkaları onu zayıf kabul etmiş ve bu rivayetin zayıf olduğuna hükmetmişlerdir.

Dolayısıyla İbn Teymiyye Mehdilik rivayetlerinin sıhhat ve şöhretini dile getirerek Peygamber'in (s.a.a) Ehl-i Beyt'inden Mehdi'yi inkâr edenlerin delillerini eleştirmiş ve Mehdilik meselesindeki kendi tavrını açığa vurup ispatlamıştır. Ona göre, gelişi müjdelenen Mehdi, Ehl-i Beyt'ten ve Hz. Zehra'nın (s.a) evlatlarındandır. Vahhabiler de İbn Teymiyye'ye tâbi olarak Mehdilikle ilgili hadislerin sıhhat ve tevatürünü itiraf etmişlerdir. Vahhabilerin güvendiği ünlü muhaddis el-Albânî Mehdilik akidesini inkâr etmeyi, Allah'ın ulûhiyetini inkar gibi görmüştür.[18] Vahhabilerin baş müftüsü Bin Baz da İmam Mehdi'yle (a.f) ilgili rivayetleri manevi mütevatir kabul etmiş ve şöyle demiştir: "Bu babtaki rivayetler çoktur ve müstefiz seviyesindedir."[19]

---

4 Ebu davud, Süleyman, *Sünenu Ebi Davud*, c. 4, s. 107.
5 İbn Teymiyye, Ahmed, a.g.e., c. 8, s. 255.
6 A.g.e., c. 4, s. 95.
7 A.g.y., *Hukuku Âli'l-Beyt*, s. 51.
8 İbn Mace, Muhammed b. Yezid, *Sünenu İbn Mace*, c. 2, s. 1340.
9 İbn Teymiyye, Ahmed, *Minhacu's-Sünneti'n-Nebeviyye*, c. 4, s. 101-102.
10 İbn Teymiyye'nin kastettiği, Mehdi'nin Ehl-i Beyt'ten olduğuna delalet eden rivayetlerdir.
11 İbn Teymiyye, Ahmed, a.g.e., c. 8, s. 256.
12 Bkz: Ebrî Sicistanî, Muhammed b. Hasan, *Menakıbu'l-İmami'ş-Şafiî*, s. 95.
13 Bkz: İbn Asakir, Ali b. Hasan, *Tarihu Medineti Dımeşk*, c. 52, s. 339.
14 Bkz: İbn Kayyım, Muhammed b. Ebibekr, *el-Menaru'l-Münif fi's-Sahihi'd-Daif*, s. 142.
15 Bkz: Kârî, Ali, *Mirkatu'l-Mefatih*, c. 10, s. 101.
16 Bkz: Mebar Kefurî, Muhammed Abdurrahman, *Tuhfetu'l-Ehuzî*, c. 6, s. 402.
17 Bkz: Elbanî, Nasıruddin, *Silsiletu'l-Ehadisi'd-Daifa ve'l-Mevdua ve Eseruha's-Seyyiu fi'l-Ümme*, c. 1, s. 175.
18 A.g.y., *Silsiletu'l-Ehadisi's-Sahiha ve Şey'un min Fıkhiha ve Fevaidiha*, c. 4, s. 43.
19 İbn Baz, Abdulaziz b. Abdullah, *Mecmu Fetava Allame Abdulaziz b. Baz*, c. 4, s. 97.

Vahhabiler de İbn Teymiyye'ye tâbi olarak Mehdilikle ilgili hadislerin sıhhat ve tevatürünü itiraf etmişlerdir. Vahhabilerin güvendiği ünlü muhaddis el-Albânî Mehdilik akidesini inkâr etmeyi, Allah'ın ulûhiyetini inkar gibi görmüştür. Vahhabilerin baş müftüsü Bin Baz da İmam Mehdi'yle (a.f) ilgili rivayetleri manevi mütevatir kabul etmiş ve şöyle demiştir: "Bu babtaki rivayetler çoktur ve müstefiz seviyesindedir."

İbn Teymiyye'ye Göre İmam Mehdi'nin Babasının Adı

İbn Teymiyye, Ebu Davud'un Allah Rasülü'nden (s.a.a) naklettiği:

"لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطول الله ذلک اليوم حتى يخرج فيه رجل منى أو من اهل بيتي يواطئ اسمه اسمي و اسم أبيه اسم أبي يملأ الأرض قسطاً و عدلاً كما ملئت جوراً و ظلماً"

"Eğer dünyanın ömründen bir gün dahi kalacak olsaydı, Allah o günü, benden veya ehl-i beytimden biri olup ismi benim ismim, babasının ismi babamın ismiyle aynı olan, yeryüzünü tıpkı zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi insaf ve adaletle dolduracak olan biri huruç edinceye kadar uzatırdı."[20]

Bu rivayete istinat ederek;

"اسم أبيه اسم أبي", *"Babasının adı babamın adıdır"*[21] cümlesinin İmam Mehdi'nin (a.f) babasının adının Abdullah olduğuna delalet ettiğine inanmaktadır. Bu hususta,

[20] Ebi Davud, Süleyman, a.g.e., c. 4, s. 106.
[21] İbn Teymiyye, Ahmed, a.g.e., c. 4, s. 95.

Şiilerin, İmam Mehdi'nin (a.f) babasının adının İmam Hasan Askerî (a.s) olduğu iddiasını reddederek Şiileri, yalanlarıyla çelişmesin diye Allah Rasülü'nün rivayetinden "اسم أبيه اسم أبي" cümlesini çıkarmakla itham etmiştir. Sözünün devamında şöyle der:

"Bir grup da rivayeti tahrif etmiş ve demiştir ki: Mehdi'nin ceddi Hüseyin ve dedesinin künyesi Ebu Abdullah'tır. Oysa Allah Rasülü'nün rivayetinin manası şudur ki, Mehdi'nin ismi Muhammed b. Abdullah'tır ve ismi künyesi yapılmıştır." [22]

Bu Görüşün Tenkidi

İbn Teymiyye'nin bu iddiasına cevabımızı birkaç nokta halinde beyan edeceğiz:

a) İbn Teymiyye'nin istinat ettiği rivayet "اسم أبيه اسم أبي" cümlesi olmaksızın [23] Ehl-i Sünnet'in en eski kaynaklarında Hz. Ali (a.s) [24], İbn Mesud [25], Ebu Hureyre, Huzeyfe [26], İbn Abbas [27], Ebu Said Hudrî [28] ve Ümmü Seleme gibi sahabelerden sahih senedle [29] nakledilmiştir. Bu sahabelerden sahih senedle nakilde "اسم أبيه اسم أبي" cümlesinin olmaması rivayetin aslında bu cümlenin bulunmadığını ve rivayete sonradan eklendiğini göstermektedir. Nitekim Sicistanî [30] ve Genci Şafiî de bu noktaya işaret ederek hadisin ravisi tarafından rivayete ilave edildiğini, yani "zâide" olduğunu belirtmiştir. [31] Bu nedenle İbn Teymiyye'nin dayandığı rivayet muteber değlidir. [32]

b) Meşhur Vahhabi yazarlardan Şeyh Rebii b. Muhammed Suudî bu rivayeti uydurma kabul etmiş ve bunu Muhammed b. Abdullah Nefs-i Zekiyye'nin takipçilerinin uydurduğunu öne sürmüştür. Zira onun beklenen Mehdi olduğu meşhur şöhret kazanmıştı. [33]

Dolayısıyla "اسم أبيه اسم أبي" cümlesi olmaksızın nakledilen rivayetlerin sahih tariki vardır ve istifaze seviyesine varmaktadır. Şiilerin kendi iddiasını ispat için rivayeti tahrif ettiği iddiası bâtıl bir iddiadır ve yalandır. Şiilerin görüşü, Ehl-i Sünnet'in, fazlalık cümlenin yeralmadığı rivayet grubuna uygundur.

İbn Teymiyye'ye Göre İmam Mehdi'nin Nesebi

Belirtildiği gibi, İbn Teymiyye, Mehdi'nin Hz. Zehra'nın (s.a) neslinden olduğuna inanmaktadır. Fakat Hz. Mehdi'nin (a.f) Hz. Zehra'nın (s.a) hangi çocuğunun neslinden geldiğinde Şia ile görüş ayrılığı içindedir. O, İmam Mehdi'nin (a.f) nesebinin İmam Hüseyin'e (a.s) vardığına inanan Şiilerin aksine, vadedilen Mehdi'nin, İmam Hüseyin'in (a.s) değil, İmam Hasan'ın (a.s) evlatlarından olduğunu savunmaktadır. İbn

22 Bkz: A.g.e., c. 8, s. 254-260.
23 Babasının adı, babamın adının aynısıdır.
24 Bkz: Ebu Davud, Süleyman, a.g.e., c. 4, s. 108.
25 Bkz: A.g.e., s. 505; Taberanî, Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, c. 10, s. 131, h. 10208.
26 Bkz: Makdisî, Yusuf b. Yahya, *Akdu'd-Dürer fi Ahbari'l-Muntazır*, s. 82.
27 Bkz: Şaşî, Ebu Said, *Müsnedu'ş-Şaşî*, c. 2, s. 111, h. 636.
28 Bkz: Mervezî, Naim, *Kitabu'l-Yakin*, c. 1, s. 368, h. 1080.
29 Bkz: Ebu Davud, Süleyman, a.g.e., c. 4,s. 505.
30 Ebrî, Muhammed . Hüseyin, a.g.e., s. 96.
31 Gencî Şafiî, Muhammed, *el-Beyan fi Ahbari Sahibi'z-Zaman*, s. 483.
32 A.g.e., s. 485.
33 Suudî, Rebi' b. Muhammed, *el-Şiatu'l-İmamiyyeti'l-İsna Aşeriyye fi Mizani'l-İslam*, s. 307.

Teymiyye, görüşünü dile getirirken Hz. Ali'den (a.s) bir rivayete istinat eder. Orada Hz. Mehdi'nin (a.f), Hüseyin b. Ali'nin (a.s) değil, Hasan b. Ali'nin (a.s) neslinden geldiği geçmektedir.[34] İbn Teymiyye'nin kastettiği rivayet[35], Ebu Davud'un Sünen'inde naklettiği rivayettir:

> Ebu İshak anlatır: Ali (a.s) oğlu Hasan'a bakarken dedi ki: "Bu oğlum seyyiddir. Onun adını Allah Rasülü koyduğu gibi, onun neslinden Peygamberinizle aynı adı taşıyan, sireti ve ahlakı ona benzeyen, ama görünüşünde benzerlik olmayan bir evlat gelecektir." Sonra yeryüzünü adaletle dolduracağından bahseden bu kıssayı nakletti.[36]

Bu rivayet hususunda dikkat çekici olan, Ehl-i Sünnet'ten bazı âlimlerin, Peygamber'in (s.a.a) "إن ابني هذا سيد كما سماه النبي" cümlesinden muradının İmam Hasan (a.s) olduğunu ispatlamak için şu rivayete sarılmasıdır: Peygamber (s.a.a) minberin üstünden İmam Hasan'a (a.s) baktı ve şöyle buyurdu:

"ابْني هذا سَيِّدٌ و لعلَّ اللهَ أنْ يُصْلِحَ به بين فِئَتَيْنِ من مُسْلمينَ"[37],

> "Bu çocuğum seyyiddir. Umulur ki Allah onun eliyle Müslümanların iki büyük ordusu (İmam Hasan aleyhisselam ve Muaviye'nin ordusu) arasında sulh icat eder."[38]

Molla Ali Kârî[39], Azim Âbâdî[40], İbn Teymiyye[41] bu rivayetle istidlalde bulunup Peygamber'in (s.a.a) Ebi Davud rivayetinde İmam Hüseyin'i (a.s) değil, İmam Hasan'ı (a.s) kastettiğini savunmuş ve sonra Mehdi'nin İmam Hasan'ın (a.s) zürriyetinden olacağı sonucunu çıkarmışlardır.

İbn Teymiyye'nin Delilinin Tenkidi

İbn Teymiyye'nin ve diğer Ehl-i Sünnet ulemanın, Mehdi'nin (a.f) İmam Hasan'ın neslinden olduğunu ispatlamak için istinat ettiği rivayette onun itibarını düşürecek sorunlar vardır. Bu sorunlar şu şekildedir:

1. Ebu Davud rivayetinin senedinde iki müşkül vardır:

a) Ebu Davud senedin başında "Bana Harun'dan nakledildi." der. Ama bu rivayeti ona Harun'dan kimin naklettiğini belirtmez. Öyleyse rivayet bu yönden zayıftır. Çünkü isnadda muallaklık[42] vardır.

b) Hz. Ali'den (a.s) nakledilen bu rivayetin ravisi, Müminlerin Emiri'ni sadece bir kez görmüş olan Ebu İshak Amr b. Abdullah Sebîî'dir. Bu sebeple Ehl-i Sünnet

---

34 İbn Teymiyye, Ahmed, a.g.e., c. 4, s. 95.
35 A.g.e., c. 8, s. 255.
36 Ebu Davud, Süleyman, a.g.e., c. 4, s. 108, h. 4290.
37 Buharî, Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l-Buharî*, c. 3, s. 1328.
38 Bu rivayet hususunda dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki, bu rivayet, bizzat Buharî'nin Muaviye'nin saldırgan güruh olduğu hakkında Peygamber'den naklettiği 6 rivayetle çelişmektedir. Hazret-i Peygamber şöyle buyurur: "وَيْحَ عمّار تَقْتُلُ الفِئَةُ الباغِيةُ يدْعُوهم إلى الجَنَّةِ و يدْعُونهُ إلى النّارِ", "Vah Ammar. Şerli bir güruh (Muaviye ve taraftarları) onu öldürecek. Ammar onları cennete çağıracak ve onlar da Ammar>ı ateşe çağıracaklar." (A.g.e., c. 1, s. 172).
39 Kârî, Ali, a.g.e., c. 10, s. 101.
40 Azimâbâdî, Muhammed Şems, *Avnu'l-Ma'bud Şerhi Süneni Ebi Davud*, c. 11, s. 257.
41 İbn Teymiyye, Ahmed, *Hukuku Âli'l-Beyt*, s. 53.
42 Senedinin sonunda bir ravinin düştüğü hadise muallak hadis denir.

uleması bu rivayeti munkatı ve itibar bakımından sâkıt kabul etmiştir.

İbn Haldun rivayetin senedindeki bu iki sorun nedeniyle hadisi munkatı saymış ve şöyle demiştir: Her ne kadar Ebu İshak Sebiî'den Sahih-i Buhari ve Müslim'de rivayet nakledilmişse de ömrünün sonlarında karıştırmaya başlamıştı. Onun Hz. Ali'den (a.s) rivayeti ve Ebu Davud'un Harun'dan rivayeti de munkatıdır.[43] Mebar Kefurî bu rivayeti zikretmiş ve zeylinde rivayetin senedi hakkında Munzurî'den, rivayetin munkatı olduğunu ve Ebu İshak Sebiî'nin Hz. Ali'yi (a.s) sadece bir kez gördüğünü söylediğini nakletmiştir.[44] Aynı şekilde Albanî de yukarıdaki rivayeti birkaç bakımdan zayıf kabul ederek şöyle demiştir: Ebu Davud'un üstadının adı bu rivayette zikredilmemiştir. Öyleyse o meçhuldür. Zaten Ebu İshak gibi karıştıran biriydi. Ondan rivayet nakleden Şuayb b. Halid ise Ebu İshak'ın karıştırmaya başlamasından sonra ondan rivayet nakletmiştir[45], karıştırmasından önce değil. Elbanî, Daif-i Sünen-i Ebi Davud kitabında "Bu rivayet zayıftır." der.[46] Yine o, *Mişkatu'l-Mesabih* kitabında yaptığı tahkikte Ebu Davud'un rivayetini zayıf göstermiştir.[47]

2. Aralarında Cezerî Şafiî'nin de bulunduğu Ehl-i Sünnet ulemanın aktardığına göre aynı rivayet Ebu Davud'un Sünen'inde nakledilmiştir. Orada "نظر إلى إبنه الحسن" *"Oğlu Hasan'a baktı"* yerine "نظر إلى إبنه الحسين" *"Oğlu Hüseyin'e baktı"* cümlesi geçmektedir. Cezerî bu nakle güvenerek şöyle der: Sahih görüş şudur ki, Hz. Mehdi (a.f) Hüseyin b. Ali'nin (a.s) neslindendir.[48] Yine Mehdi'nin İmam Hüseyin'in (a.s) neslinden olduğunu tespit eden birçok rivayet vardır.

3. İbn Teymiye'nin *Minhacu's-Sünne*'de İmam Mehdi'nin (a.s) nesebi hakkında Ebu Davud'un rivayetine istinat etmesi, *Muhtasaru'l-Fetâvâ'l-Mısrıyye li-İbni Teymiyye* kitabında ondan nakledilenle çelişmektedir. Çünkü İbn Teymiyye'nin Mısırdaki fetvalarına yer veren *Muhtasaru'l-Fetâvâ'l-Mısrıyye li-İbni Teymiyye* kitabının yazarı Şeyh Muhammed b. Ali Ba'lî Hanbelî, İbn Teymiyye'nin Mehdilik hadislerinin sahih ve hasen olduğunu söylediğini aktardıktan sonra ondan bir rivayet nakleder. Bu rivayete göre Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: Mehdi, Hüseyin'in (a.s) evlatlarındandır.[49]

4. Mehdi'nin İmam Hüseyin'in (a.s) neslinden olduğunu söyleyen rivayet ile Hazret'in İmam Hasan'ın (a.s) neslinden olduğunu tespit eden rivayet şu şekilde uzlaştırılabilir: İmam Mehdi (a.s) baba tarafından İmam Hüseyin (a.s) neslinden ve ann tarafından İmam Hasan (a.s) neslindendir. Peygamber'in (s.a.a) buyurduğu hüküm de bunu teyit eder:

---

43 İbn Haldun, Abdurrahman, *Mukaddimetu İbn Haldun*, c. 1, s. 314.
44 Mebar Kefurî, Muhammed Abdurrahman, a.g.e., c. 6, s. 403.
45 Elbanî, Nasıruddin, *Silsiletu'l-Ehadisi'd-Daifa ve'l-Mevdua ve Eseruha's-Seyyiu fi'l-Ümme*, c. 13, s. 1097.
46 A.g.y., *Daifu Süneni İbn Ebi Davud*, s. 350, h. 4290.
47 Tebrizî, Muhammed b. Abdullah, *Mişkatu'l-Mesabih*, c. 3, s. 186.
48 Cezerî, Şemsuddin, *Esna'l-Metalib fi Menakıbi'l-İmam Ali*, s. 130.
49 Bedruddin, Muhammed b. Ali Hanbelî Ba'lî, *Muhtasaru'l-Fetava'l-Mısriyye*, c. 1, s. 250.

İbn Teymiye'nin Minhacu's-Sünne'de İmam Mehdi'nin (a.s) nesebi hakkında Ebu Davud'un rivayetine istinat etmesi, Muhtasaru'l-Fetâvâ'l-Mısrıyye li-İbni Teymiyye kitabında ondan nakledilenle çelişmektedir. Çünkü İbn Teymiyye'nin Mısırdaki fetvalarına yer veren Muhtasaru'l-Fetâvâ'l-Mısrıyye li-İbni Teymiyye kitabının yazarı Şeyh Muhammed b. Ali Ba'lî Hanbelî, İbn Teymiyye'nin Mehdilik hadislerinin sahih ve hasen olduğunu söylediğini aktardıktan sonra ondan bir rivayet nakleder. Bu rivayete göre Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: Mehdi, Hüseyin'in (a.s) evlatlarındandır.

"Ey Fatıma, beni hakla gönderene yemin olsun bu ümmetin Mehdi'si Hasan ve Hüseyin'dendir (a.s)."[50]

İbn Teymiyye'nin, Mehdi'nin (a.s) İmam Hasan'ın (a.s) neslinden olduğunu ispatlamak için Ebi Davud'un rivayetine istinadı, bu dayanmayı imkansızlaştıran ciddi sorunlarla karşı karşıyadır.

İbn Teymiyye'nin İmam Askerî'nin Çocuk Sahibi Olması Hakkındaki Görüşü

İbn Teymiyye, İmam Askerî'nin (a.s) kısır olduğu ve çocuğu bulunmadığı şüphesini ortaya atarak Şia'nın beklediği Mehdi'nin varlığını inkar etmekte ve bu konuda şöyle demektedir:

Muhammed b. Cerir Taberî, Abdulbaki b. Kâni' ve diğer nesep ve tarih âlimleri, [İmam] Hasan b. Ali Askerî'nin [aleyhisselam] çocuğu bulunmadığını nakletmiştir. Ama İmamiyye onun çocuğu olduğunu ve küçük yaşta Samerra'da bir evin bodrumuna girdiğini hayal eder. Bazı Şiiler onun bu sırada iki yaşında olduğunu söyler. Bazılarına göre üç yaşındaydı. Diğer bir grup da beş yaşında olduğunu savunur.[51]

Vahhabiler de İbn Teymiyye'yi izleyerek İmam Hasan Askerî'nin (a.s) kısır olduğundan bahsetmiş ve bundan şu neticeyi çıkarmıştır: Şiilerin İmam Mehdi'nin (a.f) mevcut bulunduğu hakkındaki inancı boş ve hayali bir itikaddır.[52]

Bu Görüşün Tenkidi

İbn Teymiyye'nin İmam Hasan Askerî'nin (a.s) çocuk sahibi olmadığı iddiasını şu şekilde tenkit edeceğiz:

---

50 Taberanî, Ebulkasım, a.g.e., c. 3, s. 57; Makdisî, Yusuf b. Yahya, *Akdu'd-Dürer fi Ahbari'l-Muntazır*, s. 152: "والذى بعثني بالحق ، إن منهم مهدي هذه الأمة" *"Beni hak üzere peygamber kılana andolsun ki onların içerisinde bu ümmetin mehdisi bulunmaktadır."*

51 İbn Teymiyye, Ahmed, a.g.e., c. 4, s. 87; a.g.y., *Kütüb ve Resail ve Fetava Şeyhulislam İbn Teymiyye*, c. 27, s. 452.

52 *Usulu Mezhebi'ş-Şiati'l-İsna Aşeriyye* kitabında Dr. Nasır el-Kafarî ve *el-Şia ve Ehlu'l-Beyt* kitabında İhsan İlahi Zahir gibi isimler bu şüpheyi zikretmiştir.

1. İbn Teymiyye bu meseleyi Taberî'ye nispet etmiştir. Oysa yapılan tahkikte Tarih-i Taberî'nin hiçbir yerinde İmam Hasan Askerî'nin (a.s) kısır olduğuna değinilmediği somut biçimde ortaya çıkmakta ve "لم يكن له نسل و لا عقب" "*Onun nesli ve geride kalanı yoktu*" tabiri bu kitapta asla yeralmamaktadır. Ehl-i Sünnet muhakkiklerden olan ve *Minhacu's-Sünne* kitabını tahkik eden Muhammed Reşad Salim, konunun Taberî tarihinde yeralmadığını görünce İbn Teymiyye'nin sözünü müstenid yapabilmek için mecburen *Minhacu's-Sünne*'nin dipnotunda[53] bu cümleyi, yazarı Arib b. Sa'd Kurtubî olan *Sılatu Tarihi't-Taberî* kitabına[54] nispet eder. Ama hiç farkında değildir ki, bu kitap elimizde mevcuttur ve orada İmam Askerî'nin (a.s) çocuk sahibi olmadığı hakkında böyle bir ifade geçmemektedir. Bilakis Muhammed Reşad, yaptığı bu işle İbn Teymiyye'nin yalanını örtbas etmek istemiştir. *Sılatu Tarihi't-Taberî*'de bu manadaki "لم يعقب الحسن" "*Hasan, geride kimseyi bırakmadı*" cümlesi[55] bir mesele hakkında geçer ama bu konunun İmam Askerî (a.s) ile hiçbir irtibatı yoktur. Oradaki mesele de şudur ki, Abbasilerin iktidar zamanında bir şahıs "Ben Muhammed b. Hasan b. Ali b. Musa b. Cafer el-Rıza'nın (a.s) çocuğuyum" iddiasında bulunur. Onun bu sözünü tekzip ederken bir grup insan "لم يعقب الحسن", "İmam Rıza'nın (a.s) evladı Hasan'ın hiç çocuğu yoktu" der. O şahsın yalanı ortaya çıktıktan sonra uyarı cezası olarak onu eşeğe ters bindirir ve sokaklarda gezdirirler.[56]

İbn Teymiyye'nin şüphesi ve Muhammed Reşad'ın istinadının temelsiz olduğu anlaşıldığına göre burada zikredilmesi zaruri olan nokta şudur ki, Kurtubî'nin *Sılatu Tarih*'te zikrettiği naklin bazı sorunları vardır. Çünkü Kurtubî'nin bu vaka için herhangi bir kaynak ve sened zikretmemesi bir yana, zaten kendisi de meçhul biridir. Sadece Zerkelî onun şerh-i haline kısaca işaret etmiştir ve onun aslen Hıristiyan olduğuna inanır.[57]

Bu konudaki diğer bir mesele, ulema arasında İmam Rıza'nın (a.s) Hasan adında bir oğlu olup olmadığı ihtilaflıdır. Muhammed b. Talha Şafiî[58] ve Sıbt b. Cevzî[59] Hazret'in Hasan adında bir çocuğu olduğuna inanmaktadır. Ama Şeyh Müfid şöyle yazar:

> "İmam Rıza (a.s) dünyaya veda ettiğinde kendisinden sonra imamete geçen oğlu, yani Hz. Muhammed b. Ali (a.s) dışında geride bir evlat bıraktığına rastlamıyoruz."[60]

Allame Hıllî de şöyle der:

> "İmam Rıza (a.s) dünyadan göçtüğü sırada Muhammed (a.s) ve Musa adında iki evladı vardı."[61]

Şu halde bu meseledeki ihtilaf, Hasan b. Ali b. Musa el-Rıza'nın (a.s) çocuğu olup olmadığı hadisesinin *Sılatu Tarih*'teki nakli hakkında tereddüde yol açmaktadır.

---

53 İbn Teymiyye, Ahmed, *Minhacu's-Sünneti'n-Nebeviyye*, c. 4, s. 87.
54 Bu kitap Tarih-i Taberî'nin tamamlayıcısıdır.
55 Hasan'ın çocuğu yoktu.
56 Kurtubî, Arib b. Sa'd, *Sılatu Tarihi't-Taberî*, s. 35.
57 Zerkelî, Hayruddin, *el-A'lam*, c. 4, s. 227.
58 Şafiî, Muhammed b. Talha, *Metalibu's-Seul fi Menakıbi Âli'r-Rasul*, s. 303.
59 Sıbt b. Cevzî, Şemsuddin, *Tezkiretu'l-Havas*, s. 321.
60 Müfid, Muhammed b. Muhammed, *el-İrşad*, c. 2, s. 271.
61 Hıllî, Ali b. Yusuf, *el-Adedu'l-Kaviyye li-Def'i'l-Mehavifi'l-Yevmiyye*, s. 294.

Dolayısıyla İbn Teymiyye'nin sözü delilsizdir ve hiçbir dayanağı yoktur. *Sılatu Tarih*'te bir mevzu zikredilmişse bile İmam Askerî'nin (a.s) çocuğu olmadığı konusuyla irtibatı bulunmayan başka bir olayla alakalıdır.

2. Burada İbn Teymiyye'nin karşısına dikilen diğer bir sorun, İmam Hasan Askerî'nin (a.s) evlat sahibi olmadığı iddiasını Abdulbaki b. Kâni'ye nispet etmesi ama bu hususta hiçbir sened ve dayanak ortaya koymamasıdır. Bu bir yana, İbn Teymiyye, sözünü Ehl-i Sünnet ulema arasında hiç yeri olmayan bir kimseye nispet etmektedir. Ehl-i Sünnet onu zayıf kabul etmiş ve onun hakkında itibarını düşüren sözler sarfedilmiştir. Zehebî, Abdulbaki'nin biyografinde şöyle yazar:

Darekutnî der ki: "Rivayetleri ezberler ama hata yapardı. Üstelik hatasında ısrar ederdi." Berkanî de "Bana göre zayıf biridir." demiştir. Hatib Bağdadî, Ezherî'den, o da Ebu'l-Hasan b. Furat'tan nakletmiştir: "İbn Kân' için ölümünden iki yıl önce delirdiği nakledilmiştir. Bu nedenle ben ondan rivayet dinlemeyi bıraktım. Çünkü bir topluluk onun delirdiği sırada ondan rivayet dinlemişti." [62]

3. İbn Teymiyye'nin sözü, İmam Mehdi'nin (a.f) doğduğunu ve İmam Hasan Askerî'nin (a.s) evlatlarından olduğunu söyleyen Ehl-i Sünnet'in büyüklerinin, özellikle de meşhur nesep ulemasının görüşüne aykırıdır. Örnek olarak birkaç ismi zikredeceğiz: İbn Haldun [63], Zehebî [64], Fahru Razî [65], İbn Hacer [66], İbn Esir [67], İbn Hallikân [68], Sıbt İbn Cevzî [69], Safedî [70], İbn Sabbağ [71], Zerkelî [72] ve Gencî Şafiî [73].

Şu halde İmam Hasan Askerî'nin (a.s) çocuğu olmadığını öne süren İbn Teymiyye'nin sözü delilsiz bir iddiadır.

İmam Mehdi'nin Ömrünün Uzun Olamayacağına Dair İbn Teymiyye'nin Delilleri

İbn Teymiyye, Peygamber'in ümmetinden birinin ömrünün uzun olmasındaki imkânsızlık hakkında birtakım deliller beyan ederken bu metotla İmam Mehdi'nin (a.s) hayatta olduğunu inkar etmeye ve kendi düşüncesince Şiilerin inancına bâtıl mührü vurmaya çalışmıştır.

Bu konuda şöyle der:

Bir Müslümanın ömrünün, Ümmet-i Muhammed'deki fertlerin âdetine uygun müddetin iki katı olması (İmam Mehdi'nin ömrü) yalan olduğu belli gerçek dışı bir şeydir. Zira İslam'da 120 seneden fazla ömür sürmüş kimse mevcut değildir. [74]

---

62 Zehebî, Muhammed b. Ahmed, *Tezkiretu'l-Huffaz*, c. 3,s. 883.
63 Bkz: İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *Tarihu İbn Haldun*, c. 4, s. 148.
64 Bkz: Zehebî, Mahmud, b. Osman, *Tarihu'l-İslam ve Vefeyatu'l-Meşahir ve'l-A'lam*, c. 19, s. 113.
65 Bkz: Razî, Fahruddin, *el-Şeceretu'l-Mübareke fi Ensabi't-Talibiyye*, s. 78-79.
66 Bkz: Heytemî, İbn Hacer, a.g.e., c. 2, s. 601.
67 Bkz: İbn Esir Cezerî, İzzeddin, *el-Kamil fi't-Tarih*, c. 6, s. 249-250.
68 Bkz: İbn Hallikan, Şemsuddin, *Vefeyatu'l-A'yan ve Enbau Ebnai'z-Zaman*, c. 4, s. 176.
69 Bkz: Sıbt b. Cevzî, Şemsuddin, a.g.e., s. 204.
70 Bkz: Safedî, Salahuddin, *el-Vafi bi'l-Vefeyat*, c. 2, s 249.
71 Bkz: İbn Sebbağ Malikî, Ali b. Muhammed, *el-Fusulu'l-Mühimme fi Ma'rifeti'l-Eimme*, c. 2, s. 682.
72 Bkz: Zerkelî, Hayruddin, a.g.e., c. 6, s. 80.
73 Bkz: Gencî Şafiî, Muhammed b. Yusuf, *Kifayetu't-Talib fi Menakıb Ali b. Ebi Talib*, 7, s. 100.
74 Bkz: İbn Teymiyye, Ahmed, a.g.e., c. 4, s. 91.

Sözünün devamında tespitini ispatlamak için Peygamber'den (s.a.a) iki rivayete sarılır. Buharî'den nakille zikrettiği rivayette şöyle geçer:

Abdullah b. Ömer'den nakledilmiştir: Allah Rasülü, ömrünün son gününde yatsı namazını bizimle kıldı. Selam verdiğinde bize döndü ve şöyle buyurdu:

> "Bu geceyi hafızanıza kaydedin. Çünkü bu tarihten itibaren yüz yıl geçtikten sonra yeryüzünde bulunanlardan geriye kimse kalmayacak." [75]

İkinci rivayet Tırmizî'den nakledilmiştir: Ebu Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Rasülü (s.a.a) dedi ki:

> "Ümmetimin ömrü altmış ile yetmiş yıl arasındadır." [76]

İbn Teymiyye bu iki rivayeti zikretmekle, Hz. Mehdi'nin uzun ömürlü olacağı iddiasının yalan olduğunu ve Peygamber'in (s.a.a) ümmetindeki âdete aykırı düştüğünü ispatlamak, sonuç itibariyle de Şia'nın itikatlarından olan İmam Mehdi'nin (a.s) hayatta bulunduğu inancını hedef almak istemiştir.

İbn Teymiyye'nin İstinat Ettiği Rivayetlerin Tenkidi

Birinci rivayetin İmam Mehdi'nin (a.f) uzun ömürlü olmasıyla hiç ilgisi yoktur. Çünkü rivayet, Peygamber'in (s.a.a) zamanında yeryüzünde bulunan ve hayatta olan kimseleri kapsamaktadır. Allah Rasülü (s.a.a) *"Bunlar yüz yıl sonra yeryüzünde kalmayacak ve ölecek."* buyurmaktadır. Dolayısıyla bu hadis İmam-ı Zaman'ı (a.s) kapsamamaktadır. Zira Hazret, hicretten 242 yıl sonra dünyaya gelmiştir ve Allah Rasülü'nün zamanında doğmamıştır.

İbn Kuteybe bu rivayeti şöyle izah eder: Bu hadisin ravileri ondan bir cümleyi düşürmüş veya unutmuş olmalıdır. Yahut Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuş olabilir: "Yeryüzünde bugün aranızda bulunanlardan kimse kalmayacak" yani bu mecliste hazır bulunan kimselerden veya sadece sahabeden kimse kalmayacak. Bu durumda ravi "منكم" *"Sizden"* kelimesini atmış demektir. [77] Tahavî de bu rivayeti naklettikten sonra aynı izahı yapmış ve şöyle demiştir: Ali'nin (a.s) sözünde Allah Rasülü'nün (s.a.a) kastettiği şeyin, o gün yeryüzünde bulunan kimseler olduğunu, bunun dışındakiler olmadığını görüyoruz. [78]

Bundan dolayı zikredilen izahlarla birlikte bu rivayet gelecekteki insanları, özellikle Hz. Mehdi'yi (a.s) kapsamamakta ve Peygamber'in (s.a.a) ümmeti için ömrün uzunluğunun muhal olduğunu ispatlamamaktadır. İbn Teymiyye'nin istinadı iddiadan başka bir şey değildir. Rivayetin muhataplara ya Allah Rasülü'nün meclisinde hazır bulunanlardır ya da sahabenin genelidir. Aynı şekilde Allah Rasülü'nün (s.a.a) maksadı da, yüz yıl sonra bile başka hiç kimsenin ömrünün uzun olmayacağı ve ümmetinin fertlerinin kıyamete kadar yüz yıldan daha az ömür süreceği değildir. Çünkü o tarihten sonra yüz yıl yaşayan pek çok insan geldi. Bunlara daha sonra değineceğiz.

---

75 Buharî, Muhammed b. İsmail, a.g.e., c. 1, s. 55, h, 116; Nişaburî, Müslim b. Haccac, *Sahihu Müslim*, c. 4, s. 1965.

76 Tırmizî, Muhammed b. İsa, *Sünenu't-Tırmizî*, c. 4, s. 566, h. 2331.

77 Dineverî, Abdullah b. Müslim, *Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis*, s. 99.

78 Tahavî, Ahmed b. Muhammed, Şerhu Müşküli'l-Asar, c. 1, s. 348.

İbn Teymiyye'nin sözü, İmam Mehdi'nin (a.f) doğduğunu ve İmam Hasan Askerî'nin (a.s) evlatlarından olduğunu söyleyen Ehl-i Sünnet'in büyüklerinin, özellikle de meşhur nesep ulemasının görüşüne aykırıdır. Örnek olarak birkaç ismi zikredeceğiz: İbn Haldun, Zehebî, Fahru Razî, İbn Hacer, İbn Esir, İbn Hallikân, Sıbt İbn Cevzî, Safedî, İbn Sabbağ, Zerkelî ve Gencî Şafiî. Şu halde İmam Hasan Askerî'nin (a.s) çocuğu olmadığını öne süren İbn Teymiyye'nin sözü delilsiz bir iddiadır.

İslam ümmeti için uzun ömür sahibi olmanın muhal görülmesi gerektiğine dair İbn Teymiyye'nin ikinci delili Peygamber'in (s.a.a), ümmetinin ömrünü altmış ile yetmiş yıl arasında sınırlamasıdır.

Bu delile cevap da şudur: Bu rivayet, Ehl-i Sünnet ulemasının da işaret ettiği gibi ümmetin ortalama ömrünü beyan etmekte, ömrün uzunluğunu altmış veya yetmiş yılla sınırlandırmamaktadır. Rivayet insanların çoğunluğunun ömür süresini açıklamaktadır. Zira çoğu insan hadiste işaret edilen yaşa kadar ömür sürer. Ali Kârî ve Mebar Kefurî, rivayette muradın, Allah Rasülü'nün (s.a.a) ümmetindeki ömür süresinin benimsenmiş, ortalama ve mutedil ömürlerden olduğuna, ümmetin çoğunluğunun bu iki sayı arasında öldüğüne değinmiştir. Nitekim Peygamber'in (s.a.a), halifelerin, Hz. Ali (a.s), ulema ve evliyadan diğerlerinin ömrü hep böyle olmuştur.[79]

Dolayısıyla bu iki rivayetle Hz. Mehdi'nin (a.f) diri olduğunu muhal farzeden İbn Teymiyye'nin iddiası tamamen temelsiz ve mantıksızdır ve uzun ömrün mümkün olduğunu ispatlayan diğer delillerle çelişmektedir.

Uzun Ömrün Mümkün Olmasının Delilleri

İbn Teymiyye'nin iddiasının aksine, insan için uzun ömrün mümkün olduğunu ispatlayan deliller vardır. Bu delillerin başında Kur'an gelir. Kur'an'da yalnızca uzun ömrü değil, ebedi ömrün mümkün olduğunu haber veren bir ayet vardır. Bu ayet Hz. Yunus (a.s) hakkındadır. Allah şöyle buyurur:

"فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ. لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ"

79 Mebar Kefurî, Muhammed Abdurrahman, a.g.e., c. 6, s. 513; Kârî, Ali b. Sultan, a.g.e., c. 9, s. 46.

"Eğer o (Yunus) balığın karnında tesbih etmeseydi yeniden dirilme gününe balığın karnında kalırdı." [80]

Ayet-i şerifeye dikkat edilirse, biyologların terminolojisinde ebedi ömür olarak adlandırılan çok uzun ömür (Yunus aleyhisselamın asrından kıyamete kadar) Kur'an-ı Kerim açısından insan ve balık için mümkün bir şeydir.

Akla göre de bir kimsenin ömrünün uzun olması, hatta binlerce yıl sürmesinin hiçbir mahzuru yoktur ve muhal değildir. Nitekim Fahru Razî de bu noktayı vurgulamıştır. [81]

Uzun ömür sahibi olmak bilimsel açıdan da muhal değildir. Şu ana dek hiç kimse insan ömrü için belirli bir müddeti ispatlayamamıştır. Muhammed Bâkır Sadr, *Bahsu Havli'l-Mehdi* kitabında İmam Mehdi (a.s) için uzun ömrün mümkün olduğu bahsinde bazı noktaları anlatmış ve bilim açısından uzun ömrün muhal olmadığını ispatlamıştır. [82]

Tarih boyunca uzun ömürlü insanların varlığı her asırda insan için uzun ömrünün mümkün olduğunu kanıtlamakta ve bilimselleştirmekte, aynı şeyin gelecekte de vuku bulmasın mümkün kılmaktadır. Toplumların tarihi pek çok kimsenin ömrünün, genel ve ortalama ömürden fazla olduğunu göstermektedir. Ehl-i Sünnet ulemanın, nahiv ve lugat âlimi, şair ve edebiyat ilimlerinde imam olarak zikrettiği [83] İbn Hâtim Sicistanî, *el-Muammerin ve'l-Vesaya* kitabında, ömürleri doğal ömürden çok fazla kişilere yer vermiştir. Hatta Peygamber'in (s.a.a) ümmetinden de ömürleri ikiyüz yıl, ikiyüzelli yıl, üçyüz yıl, beşyüz yıl, altıyüz yıldan fazla olan kimselerin adını verir. [84]

Burada önem arzeden nokta şudur ki, Ehl-i Sünnet'in büyükleri, İmam Mehdi'nin (a.s) ömrünün uzun olmasının imkânını belirtmiş ve böyle bir ömrün Hazret için mümkün olmasını muhal görmemiştir. Kunduzî, Gencî Şafiî'nin sözünü şöyle nakleder: "Şu halde o hayattadır ve gaip olduktan itibaren şu ana kadar mevcut ve bâkidir. Hz. İsa, Hızır ve İlyas'ın bâki olması deliliyle onun varlığı ve bekasında da hiçbir çekince yoktur." [85] Aynı şekilde Şa'ranî'den şöyle nakleder: "Mehdi, İmam Hasan Askerî'nin (a.s) oğludur. Doğumu hicri 255 senesinin Şaban ayında gece yarısı gerçekleşmiştir. İsa b. Meryem ile biraraya gelecekleri zamana dek bâki ve hayattadır." [86] Allame Bedahşî, Allame Ebyarî, Abdurrahman Bâalevî [87] gibi diğer Ehl-i Sünnet âlimleri de İmam Mehdi'nin (a.f) diri olduğunu ve uzun ömrünü dile getirmişlerdir.

İnsanların uzun ömürlü olmasının imkânı konusunda zikredilmiş bu delillere rağmen İmam Mehdi'nin de (a.f) böyle uzun ömrü olmasında ne gibi sorun vardır?

---

80 Saffat 143-144.
81 Razî, Fahruddin, Tefsir-i Kebir, c. 25, s. 38.
82 Sadr, Muhammed Bâkır, *el-Buhus Havle'l-Mehdi* (accelallahu teala ferecehu'ş-şerif), s. 66.
83 İbn Hallikan, Ahmed b. Muhammed, a.g.e., c. 2, s. 430-431.
84 Sicistanî, Sehl b. Muhammed, *el-Muammerun ve'l-Vesaya*, s. 1-45.
85 Kunduzî, Süleyman b. İbrahim, *Yenabiu'l-Mevedde le-Zevi'l-Kurba*, c. 3, s. 348.
86 A.g.e., c. 3, s. 345.
87 Mer'eşî Necefî, Seyyid Şihabuddin, *Şerhu İhkaki'l-Hak*, c. 13, s. 92-95.

İbn Teymiyye'nin Hz. Mehdi'nin Çocukken İmameti Hakkındaki Şüphesi

İbn Teymiyye, İmam Mehdi'nin (a.f) çocukluğunda imam olması hakkında, henüz rüşd ve yükümlülük yaşına ulaşmamış birisinin topluma imamet kabiliyetine sahip olamayacağına inanmaktadır.

"وَابْتَلُواْ الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُواْ النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُم مِّنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُواْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ"

"Yetimleri, nikâha erişecekleri çağa kadar deneyin; şayet kendilerinde olgunlaşma gördünüz mü hemen onlara mallarını verin." [88]

Bu ayete dayanarak Hz. Mehdi'nin (a.f) çocuk olduğu ve henüz rüşd ve yükümlülük yaşına erişmediği, bu yüzden reşid olana ve izdivaç zamanına dek malların ona verilemeyeceğini iddia eder. Şu halde malı ve canı üzerinde tasarrufta bulunamayan biri Müslümanların imamı nasıl olabilir? [89]

Bu Şüpheye Cevap

İbn Teymiyye'nin bu sözü nas karşısında içtihaddır. Çünkü Kur'an açısından çocukken imamet, nübüvvet ve velayet imkânsız bir şey olmamak bir yana, bilakis Kur'an şöyle buyurur: "Velayet ve imameti bazı kimselere çocukken verdik." Allah, Hz. Yahya'ya (a.s) hitaben şöyle buyurur:

"يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا"

"Ey Yahya, semavi kitabımızı kuvvetle tut. Ona, çocukken nübüvvet makamı verdik." [90]

Yine İsa (a.s) hakkında şöyle buyurur:

"قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا. قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا"

"Dediler ki: Beşikteki bir çocukla nasıl konuşalım? İsa dile geldi ve dedi ki: Ben Allah'ın kuluyum. O bana (semavi) kitap verdi ve beni peygamber yaptı." [91]

Fahru Razî, Allah'ın Hz. Yahya'ya (a.s) verdiği hüküm hakkında şöyle der: "Bu ayet-i şerifede geçen hükümden murad nübüvvettir. Zira Allah Teâla onun aklını daha çocukken muhkem ve mükemmel yaptı ve ona vahiy gönderdi." Allah, yetişkinken risalete eriştirdiği Hz. Musa (a.s) ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) aksine Hz. Yahya (a.s) ve Hz. İsa'yı (a.s) neden çocukluklarında peygamber seçti? Kunduzî, İsa hakkındaki ayeti ve Yahya hakkında olan önceki ayeti şahit göstererek şöyle yazar: "Denmiştir ki, Allah ona (Mehdi) çocukluğunda hikmet ve faslul-hitap lütfetti. Onu âlemler için alamet yaptı." [92]

Küçük bir çocuğun nübüvvet makamına ulaşma kabiliyetini gösteren zikredilen ayetler haricinde, küçük bir çocuğun, sadece büyüklerin yapabileceği nice işi Allah'ın izniyle başarma yeteneği taşıdığını tespit eden başka ayetler de vardır. Kur'an-ı Kerim, Hz. Yusuf (a.s) ve Zeliha vakasında ufak bir çocuğun şahitlik etmesi hakkında şöyle buyurur:

---

88 Nisa 6.
89 İbn Teymiyye, Ahmed, a.g.e., c. 4, s. 89.
90 Meryem 12.
91 Meryem 29-30.
92 Kunduzi, Süleyman a.g.e., c. 3, s. 17.

”وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَا إِن كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الكَاذِبِينَ. وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِن الصَّادِقِينَ“

“Kadının akrabalarından bir şahit şahitlik etti ve dedi ki: Eğer Yusuf'un gömleği önden yırtılmışsa kadın doğru söylüyor demektir ve Yusuf yalancıdır. Eğer gömlek arkadan yırtılmışsa kadın yalancıdır ve Yusuf doğru söyleyenlerdendir.” [93]

Ehl-i Sünnet müfessirler bu şahit hakkında onun kim olduğuna dair muhtelif kaviller nakletmiştir. Bu görüşlerin arasında onun, Hz. Yusuf'un (a.s) temizliğine şehadet eden beşikteki bir çocuk olduğu da vardır.

[93] Yusuf 26-27.

Fahru Razî, Allah'ın Hz. Yahya'ya (a.s) verdiği hüküm hakkında şöyle der: “Bu ayet-i şerifede geçen hükümden murad nübüvvettir. Zira Allah Teâla onun aklını daha çocukken muhkem ve mükemmel yaptı ve ona vahiy gönderdi.” Allah, yetişkinken risalete eriştirdiği Hz. Musa (a.s) ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) aksine Hz. Yahya (a.s) ve Hz. İsa'yı (a.s) neden çocukluklarında peygamber seçti? Kunduzî, İsa hakkındaki ayeti ve Yahya hakkında olan önceki ayeti şahit göstererek şöyle yazar: “Denmiştir ki, Allah ona (Mehdi) çocukluğunda hikmet ve faslul-hitap lütfetti. Onu âlemler için alamet yaptı.”

Taberî[94], Sa'lebî[95], Beğavî[96], Kurtubî[97], İbn Kesir[98], Suyutî[99] ve diğerleri bu görüşe tefsirlerinde işaret etmişlerdir.

Hulasa nübüvvet makamına ulaşmak için kişinin yaşı kriter olmadığı gibi imamette de şart değildir. Bilakis fikrî liyakat, kemal ve rüşdün ölçüsüdür. Nitekim Hz. Ali de (a.s) işte bu fikrî kemal ve rüşd nedeniyle çocuk yaşında Peygamber'in (s.a.a) vasisi ve halifesi seçildi ve insanlar ona itaate memur edildi.[100] İmam Hasan ve İmam Hüseyin'in (a.s) henüz küçük birer çocukken mübahale olayına katılmaları onların büyüklüğüne ve bu iki çocuğun küçük yaştaki kabiliyetine delalet etmektedir. Keza bu büyük şahsiyetlerin Peygamber'e çocukken biat etmesi de[101] kriterin yaş değil, aklî rüşd olduğunu göstermektedir. Buna rağmen Allah'ın, Hz. Mehdi'yi (a.s), Hazret'in fikrî rüşd ve kemali nedeniyle Müslümanlar için imam tayin etmesinde itiraz edilecek ne vardır?

Yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, İbn Teymiyye'nin kendi iddiasını ispatlamak için istinat ettiği ayet, kâmil akıl ve rüşd sahibi Masum İmam'ı kapsamamaktadır. Nitekim Şeyh Müfid, bu ayet sarılarak çocuk yaşta imameti kabul etmeyen kimselere şöyle cevap verir: "Bu itiraz dinde basireti olmayan birinden gelmektedir. Çünkü kavmin bu babta güvendiği ayet hâstır, âmm değil. Bu durumda Masum İmam'a şamil olamaz. Zira Allah Teâla burhan-ı kıyasî ve delil-i sem'î ile onların imametini tespit etmiştir. Bu da İmamların, ayette muhatap alınan yetimler cümlesinden çıktığının delilidir."[102] Ayrıca bu ayetin aklı noksan kimselerle ilgili olduğuna ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur.

Sonuç

İbn Teymiyye'nin Mehdilik meselesine itikadı olduğu sabittir. Keza beklenen Mehdinin (a.f) Allah Rasülü'nün Ehl-i Beyt'inden olacağı ve Hz. Zehra'nın (a.s) evlatlarından çıkacağını da belirtmektedir. Ama İbn Teymiyye'nin dayandığı, Hz. Mehdi'nin (a.f) babasının adının Abdullah olduğuna ilişkin rivayet zayıftır. Hz. Mehdi'nin (a.f) İmam Hasan'ın (a.s) evladı olduğu yönündeki sözünün delilinde ciddi sorunlar vardır ve Hazret'in İmam Hüseyin'in (a.s) evladı olduğunu söyleyen rivayetlerle çelişmektedir. Yine ispatlandı ki, İbn Teymiyye'nin, İmam Askerî'nin (a.s) çocuk sahibi olmadığı iddiası gayri sahih ve yalan bir iddiadır. İmam Mehdi'nin (a.f) uzun ömrünün muhal olduğunu öne süren şüpheye de cevap verilmiştir. İbn Teymiyye'nin bu konuda istinat ettiği iki rivayetin iddiasıyla bağı yoktur. İbn Teymiyye'nin münakaşa konusu olan İmam Mehdi'nin (a.f) çocukken imameti bahsinde de şöyle cevap verilmiştir: Çocuklukta nübüvvet ve imamet mümkün bir şeydir ve bunun şahidi, işaret edildiği gibi bizzat Kur'an'dır.

---

94 Taberî, Muhammed b. Cerir, a.g.e., c. 12, s. 193.
95 Sa'lebî, Ahmed, *el-Keşf ve'l-Beyan*, c. 5, s. 214.
96 Hüseyin b. Mesud, Beğavî, *Tefsiru'l-Beğavî*, c. 2, s. 421.
97 Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Cami' li-Ahkami'l-Kur'an*, c. 9, s. 172.
98 İbn Kesir, İsmail, *Tefsiru'l-Kur'an*, c. 2, s. 476.
99 Suyutî, Celaleddin, *el-Dürrü'l-Mensur*, c. 4, s. 526.
100 Taberî, Muhammed b. Cerir, *Tarihu't-Taberî*, c. 1, s. 542.
101 İbn Abdurebah, Ahmed b. Muhammed, *el-İkdu'l-Ferid*, c. 4, s. 359.
102 Bkz: Müfid, Muhammed, el-Fusulu'l-Muhtara, s. 150.

Kaynakça

Askalanî, İbn Hacer: *Fethu'l-Bari Şerhi Sahihi'l-Buharî*, tahkik: Muhibbiddin el-Hatib, Beyrut: Daru'l-Ma'rife, tarihsiz.

Azimâbâdî, Muhammed Şems Hak Azim: *Avnu'l-Ma'bud Şerhi Süneni Ebi Davud*, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ikinci baskı, tarihsiz.

Beğavî, Hüseyin b. Mesud: *Tefsiru'l-Beğavî*, tahkik: Halid Abdurrahman, Beyrut: Daru'l-Ma'rife, tarihsiz.

Buharî, Muhammedb. İsmail: *Sahihu'l-Buharî*, tahkik: Muhammed Hamid, Daru İbni'l-Kayyım, ikinci baskı, hicri kameri 1406.

Camiu'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an, Beyrut: Daru'l-Fikr, hicri kameri 1405.

Cezerî, Şemsuddin: *Esna'l-Metalib fi Menakıbi'l-İmam Ali aleyhisselam*, Tehran: Nakş-i Cihan, tarihsiz.

Daifu Süneni Ebi Davud, Riyad: Mektebetu'l-Mea'rif, li'n-Neşri ve't-Tevzi', birinci baskı, hicri kameri 1423.

Dineverî, İbn Kuteybe: *Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis*, tahkik: Muhammed Zehra el-Neccar, Beyrut: Daru'l-Ceyl, hicri kameri 1393.

Ebi Davud Sicistanî, Süleyman b. Eş'as: *Sünenu Ebi Davud*, tahkik: Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Beyrut: Daru'l-Fikr, tarihsiz.

Ebrî, Muhammed b. el-Hüseyin: *Menakıbu'l-İmami'ş-Şafiî*, tahkik: Cemal Azun, Umman: el-Daru'l-Eseriyye, birinci baskı, hicri kameri 1430.

Elbanî, Nasıruddin: *El-Silsiletu'l-Ehadisi'-Daife ve'l-Mevdua ve Eseruha's-Seyyiu fi'l-Ümme*, Riyad: Mektebetu'l-Mearif li'n-Neşr ve't-Tevzi', birinci baskı, hicri kameri 1425.

Gencî Şafiî, Muhammed b. Yusuf: *El-Beyan fi Ahbari Sahibi'z-Zaman*, Tehran: Daru İhyai't-Turasi Ehli'l-Beyt, ikinci baskı, hicri kameri 1404.

Hâkim, Muhammed b. Abdullah: *El-Müstedrek ale's-Sahihayn*, tahkik: Mustafa Abdulkadir Ata, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, birinci baskı, hicri kameri 1411.

Heytemî, İbn Hacer: *El-Savaiku'l-Muharrika ala Ehli'r-Rafaza ve'd-Dalal ve'z-Zındıka*, tahkik: Abdurrahman b. Abdullah Türki ve Kamil Muhammed el-Harat, Beyrut: Müessesetu'r-Risale, hicri kameri 1417.

Hıllî, Hasan b. Yusuf: *El-Adedu'l-Kaviyye li-Def'i'l-Mehavifi'l-Yevmiyye*, tahkik: Seyyid Mehdi Recayî, Kum: Seyyidu'ş-Şüheda aleyhisselam, birinci baskı, hicri kameri 1408.

İbn Abdurebah, Ahmed b. Muhammed: *el-İkdu'l-Ferid*, Beyrut, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, üçüncü baskı, tarihsiz.

İbn Asakir, Ali b. Hasan: *Tarihu Medineti Dımeşk ve Zikru Fadliha ve Tesmiyetu men Halleha mine'l-Emasil*, tahkik: Muhibbuddin, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1995.

İbn Babeveyh, Muhammed b. Ali: *Kemalu'd-Din ve Tamamu'n-Ni'me*, Tehran: İslamiyye, ikinci baskı, hicri kameri 1395.

İbn Baz, Abdulaziz, *Mecmu Fetava*, Eşref Ali cemaahu ve tabaahu: Muhammed b. Sa'd el-Şüvey'ar Masdaru'l-Kitab Mevkıu'r-Riaseti'l-Âmme li'l-Buhusi'l-İlmiyye ve'l-İfta.

İbn Baz, Abdulaziz: *Mecmu Fetava ve Makalatu Metbuati ve Mecelletu'l-Camiati'l-İslamiyye bi'l-Medineti'l-Münevvere*, birinci yıl, sayı 3, hicri şemsi 1388.

İbn Hacer Askalanî, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebu'l-Fadl, *el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe*, tahkik: Ali Muhammed Becavî, Beyrut: Daru'l-Ceyl, birinci baskı, hicri kameri 1412.

İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *Mukaddime İbn Haldun*, Beyrut: Daru'l-Kalem, beşinci baskı, 1984.

İbn Kayyım Cevziyye, Muhammed b. Ebibekr: *el-Menaru'l-Münif*, tahkik: Abdulfettah

Ebu Gudde, Haleb: Mektebu'l-Matbuati'l-İslamiyye, ikinci baskı, hicri kameri 1403.

İbn Kesir, İsmail b. Ömer: *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, Beyrut: Daru'l-Fikr, hicri kameri 1401.

İbn Mace, Muhammed b. Yezid: *Sünenu İbn Mace*, tahkik: Muhammed Fuad Abdulbaki, Beyrut: Daru'l-Fikr, tarihsiz.

İbn Sebbağ, Ali b. Muhammed: *El-Fusulu'l-Mühimme fi Ma'rifeti'l-Eimme*, tahkik: Sami Garirî, Kum: Daru'l-Hadis, hicri şemsi 1380.

İbn Teymiyye, Ahmed Abdulhalim, *Hukuku Âli'l-Beyt*, muhakkik: Abdulkadir Ata, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, tarihsiz.

Kârî, Ali b. Sultan: *Mirkatu'l-Mefatih Şerhi Mişkati'l-Mesabih*, tahkik: Cemal Aytanî, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, birinci baskı, hicri kameri 1422.

Kifayetu't-Talib fi Menakıb Ali b. Ebi Talib aleyhisselam, Tehran: Daru İhyai't-Turasi Ehli'l-Beyt aleyhisselam, ikinci baskı, hicri kameri 1404.

Kunduzî, Süleyman b. İbrahim: *Yenabiu'l-Mevedde le-Zevi'l-Kurba*, Daru'l-Usve, birinci baskı, hicri kameri 1416.

Kurtubî, Arib b. Sa'd: *Sılatu Tarihi't-Taberî*, Beyrut: Menşuratu Müesseseti'l-İlmî li'l-Matbuat, tarihsiz.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed: *El-Cami' li-Ahkami'l-Kur'an*, Kahire, Daru'ş-Şa'ab, tarihsiz.

Kütüb ve Resail ve Fetava Şeyhulislam İbn Teymiyye, tahkik: Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım Asımî Necdî, Mektebetu İbn Teymiyye, ikinci baskı, tarihsiz.

Makdisî, Yusuf b. Yahya: *Akdu'd-Dürer fi Ahbari'l-Muntazır*, Kahire: Mektebetu Alemi'l-Fikr, birinci baskı, hicri şemsi 1399.

Mebar Kefurî, İbn Abdurrahim: *Tuhfetu'l-Ehuzî*, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, tarihsiz.

Mefatihu'l-Ğayb, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, birinci baskı, hicri kameri 1421.

Mer'eşî, Şihabuddin: *Şerhu İhkaki'l-Hak*, Kum: Menşurat Mektebetu Ayetillahi'l-Uzma el-Mer'eşî el-Necefî, tarihsiz.

Mervezî, İbn Hammad: *Kitabu'l-Fiten*, Kahire: Mektebetu't-Tevhid, birinci baskı, hicri kameri 1412.

Minhacu'l-Kerame, Meşhed: İntişarat-i Tasua, birinci baskı, hicri şemsi 1379.

Minhacu's-Sünneti'n-Nebeviyye, tahkik: Muhammed Reşad Salim, Müessesetu Kurtuba, hicri kameri 1406.

Müfid, Muhammed: *El-Fusulu'l-Muhtara*, Beyrut: Daru'l-Müfid, ikinci baskı, hicri kameri 1414.

Nişaburî, Müslim b. Haccac: *Sahihu Müslim*, tahkik: Muhammed Fuad Abdulbaki, Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, tarihsiz.

Razî, Fahruddin: *El-Şeceretu'l-Mübareke fi Ensabi't-Talibiyye*, tahkik: Seyyid Mehdi Recayî,Kum: Mektebetu Ayetillahi'l-Uzma el-Mer'eşî, Seyyidü'ş-Şüheda, birinci baskı, hicri kameri 1409.

Sadr, Muhammed Bâkır: *El-Buhus Havle'l-Mehdi*, tahkik: Abdulcebbar Şerare, Merkezu'L-Ğadir li'd-Dirasati'l-İslamiyye, birinci baskı, hicri kameri 1417.

Safedî, Salahuddin: *El-Vafi bi'l-Vefeyat*, Beyrut: Daru İhyai't-Turas, hicri kameri 1420.

Sa'lebî, Ahmed b. Muhammed: *El-Keşf ve'l-Beyan*, tahkik: Ebi Muhammed b. Aşur, Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, birinci baskı, hicri kameri 1422.

Sıbt b. Cevzî, Yusuf b. Ferğalî: *Tezkiretu'l-Havas*, Beyrut: Müessesetu Ehli'l-Beyt, hicri kameri 1401.

Sicistanî, Sehl b. Muhammed: *El-Muammerun ve'l-Vesaya*, Nermefzar-i Camiu'l-Kebir.

Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha ve Şey'un min Fıkhiha ve Fevâidihâ, Riyad: Mektebetu'l-Mea'rif, li'n-Neşri ve't-Tevzi', yeni baskı, tarihsiz.

Suudî, Rebi b. Muhammed Suudî: *El-Şiatu'l-İmamiyyeti'l-İsna Aşeriyye fi Mizani'l-İslam*,

Cidde, Mektebetu'l-İlm bi-Cidde, ikinci baskı, hicri kameri 1414.

Suyutî, Abdurrahman: *El-Dürrü'l-Mensur*, Beyrut: Daru'n-Neşr - Daru'l-Fikr, 1993.

Şafiî, Muhammed b. Talha: *Metalibu's-Seul fi Menakıbi Âli'r-Rasul*, Beyrut: Birinci baskı, hicri kameri 1419.

Şaşî, Heysem b. Kuleyb: *Müsnedu'ş-Şaşî*, tahkik: Mahfuzu'r-Rahman Zeynellah, Medine: Mektebetu'l-Ulum ve'l-Hikem, birinci baskı, hicri kameri 1410.

Taberanî, Süleyman b. Ahmed: *El-Mu'cemu'l-Kebir*, tahkik: Hamdi b. Abdulmecid Selefî, Musul: Mektebetu'z-Zehra, ikinci baskı, hicri kameri 1404.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir: *Tarihu't-Taberî*, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, tarihsiz.

Tahavî, Ahmed b. Muhammed: *Şerhu Müşkili'l-Asar*, tahkik: Şuayb el-Arnavut, Beyrut: Müessesetu'r-Risale, birinci baskı, hicri kameri 1408.

Tebrizî, Muhammed b. Abdullah: *Mişkatu'l-Mesabih*, tahkik: Elbani, Beyrut: El-Mektebu'l-İslamî, üçüncü baskı, hicri kameri 1405.

Tedribu'r-Ravi fi Şerhi Takribi'n-Nevavî, tahkik: Abdulvahhab Abdullatif, Riyad: Mektebetu'r-Riyadi'l-Hadise.

Tezkiretu'l-Huffaz, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, birinci baskı, tarihsiz.

Tırmizî, Muhammed b. İsa: *Sünenu't-Tırmizî*, tahkik: Ahmed Muhammed Şakir ve diğerleri, Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, tarihsiz.

Vefeyatu'l-A'yan ve Enbau Ebnai'z-Zeman, tahkik: İhsan Abbas, Lübnan: Daru's-Sekafe, tarihsiz.

Ya'la, Bedruddin: *Muhtasaru'l-Fetava el-Mısriyye li-İbni Teymiyye*, tahkik: Muhammed Hamid, Daru İbni'l-Kayyım, ikinci baskı, hicri kameri 1406.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed: *Tarihu'l-İslam ve Vefiyatu'l-Meşahir ve'l-A'lam*, tahkik: Ömer Abdusselam Tedmurî, Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabî, birinci baskı, hicri kameri 1407.

Zerkelî, Hayruddin: *El-A'lam*, Beyrut: Daru'l-İlm li'l-Melayin, beşinci baskı, 1980.

Hz. Mehdi ve Mehdeviyet Doktrini

Prof. Dr. Mehdi Hadevi Tahrani

Şia'nın Mehdi-yi Muntazar hakkında görüşü

On ikinci İmam'ın ismi, Hz. Muhammed'in ismiyle aynıdır.[1] On ikinci İmam'ın; Mehdi, Mev'ud, Muntazar (Beklenen),[2] Sahibu'z-Zaman, Bakiyyetullah vs. gibi birçok lakabı vardır.

İmam Mehdi (a.f) hicri 255 yılında Samerra'da dünyaya gelmiştir.[3] Değerli babası on birinci İmam Hasan Askerî'dir. Muhterem annesi Nercis Hanımdır.[4]

İmam Mehdi'nin doğumu, Şîî-Sünnî bütün İslâm kaynaklarında ve hatta Müslüman olmayan tarihçilerin kaynaklarında da nakledilen kesin bir olaydır.[5]

İmam Mehdi'nin hayatını dört dönemde incelemek mümkündür:

1. Gaybet-i Suğra'dan önceki dönem 255 hicri kameri – 260 hicri kameri.

2. Gaybet-i Suğra dönemi 260 hicri kameri – 329 hicri kameri.

3. Gaybet-i Kübra dönemi 329 hicri kameri – günümüze kadar.

4. Zuhur dönemi.

1. Dönem

Bu dönem onikinci İmam'ın babasının yanında, gelişme ve terbiye dönemidir. Bu dönemde İmam Mehdi, babası tarafından birçok kişiye tanıtılmıştır. İmam Mehdi'nin Müslümanlar tarafından tanınması, babası on birinci İmam'dan sonra ihtilafların çıkmaması yönünden gerekli idi.

---

1 İ'lamu'l-Vera bi'l-A'lami'l-Huda, s. 417.
2 İmam Mehdi Doğuştan Zuhura, s. 58.
3 Ravzatu'l-Vaizin, s. 292.
4 a.g.e, s. 283.
5 Sevaiku'l-Muhrika, s. 208.

İmam Mehdi'nin hayatını dört dönemde incelemek mümkündür:

1. **Gaybet-i Suğra'dan önceki dönem 255 hicri kameri – 260 hicri kameri.**
2. **Gaybet-i Suğra dönemi 260 hicri kameri – 329 hicri kameri.**
3. **Gaybet-i Kübra dönemi 329 hicri kameri – günümüze kadar.**
4. **Zuhur dönemi.**

2. Dönem

Bu dönem on birinci İmam'ın şahadetinden sonra başlamış ve hicri kameri 329 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde insanların Gaybet-i Kübra dönemine hazırlanması yönünden önemli bir dönemdir. Bu dönemde zamanın imamı Hz. Mehdi, halkın ihtiyaçlarını vekilleri aracılığıyla gidermiştir. Bu vekiller, kendisi tarafından zamanın en takvalı Şiîlerinden seçilmiş ve halk arasında özel vekiller olarak tanınmışlardır. Bu özel vekiller sırasıyla şöyledir:

1. Ebu Ömer Osman bin Said Emrî
2. Ebu Cafer Muhammed bin Osman bin Said Emrî
3. Ebu'l-Kasım Hüseyin bin Ruh Nubahtî
4. Ebu'l-Hasan Ali bin Muhammed Semurî

İmam Mehdi dördüncü vekil Ali bin Muhammed'e yazılı[6] bir emirle gerekli talimatı verdikten sonra, onun ölümünün yaklaştığını ve kendisinden sonra başka bir vekilin olmayacağını yani Gaybet-i Suğra döneminin sona erip yeni bir dönemin (Gaybet-i Kübra'nın) başlayacağını bildirmiştir. Bu yeni dönemde halk, İmam Hasan Askerî ve

[6] Biharu'l-Envar, c. 51 s. 361.

İmam Mehdi'nin öğretileriyle gaybet zamanındaki vazifelerini iyi öğrendikleri için büyük bir sıkıntıyla karşılaşmamıştır.

3. Dönem

Hicri 329 yılından başlayıp İmam Mehdi'nin zuhuruna kadar sürecek zamandır. Bu dönem fakihlerin içtihat dönemidir. Bu zamanda insanlar, zamanın imamıyla imani ve kalbi bir irtibatları vardır. Birçok insan bu dönemde, hayatlarının zor zamanlarında İmam Mehdi'den yardım almışlardır. Mukaddes Cemkeran Cami'nin keramet arşivinde binlerce kişinin nasıl gaybî yardıma muhatap oldukları kaydedilmiştir.

Bu dönemde insanlar, direkt olarak zamanın imamıyla irtibat kuramadıkları için İmam Mehdi genel vekiller[7] tayin ederek, insanların karşılaşacakları sorunları halletmek için başvuracakları bir kurum ortaya koymuştur. Bu kurum Şia'nın büyük fakihleri ve âlimleridir.

Bu dönem yani Gaybet-i Kübra dönemi İmam Mehdi'nin zuhuruna kadar sürecektir, elbette insanlığı kurtaracak bu zuhurun vakti bizler için malum değildir.

4. Dönem

Birçok rivayetten anlaşıldığına göre bu ilahî kıyam ve hakkın zuhuru, dünyada zulüm ve fesadın hüküm sürdüğü bir zamanda gerçekleşecek ve insanlık dünyanın bu fesattan kurtulmasını ilahî bir kurtarıcıdan bekleyeceklerdir. İlahi elçilerin haberlerine göre, o dünyayı zulümden ve fesattan kurtaracak, gerçek İslâmî değerleri beşeriyet âleminde hâkim kılacaktır. İşte o zaman mustazaflar zalimlerin ve müstekbirlerin esaretinden kurtulacak ve gerçek fazilet olan ilahî takva insanlık hayatında hâkim olacaktır.

İmam Mehdi ve ilahî zuhuru hakkında bilgi içeren ayet ve rivayetlere kısa bir bakış:

Kasas süresi 5. Ayet:

"Ve biz, yeryüzünde güçsüz düşürülenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları (yeryüzüne) vâris kılmak istiyoruz."

Tevbe Sûresi 33. Ayet:

"O (Allah), müşrikler hoşlanmasalar da (kendi) dinini bütün dinlere üstün kılmak için Resûlü'nü hidayet ve Hak Din ile gönderendir."

Kur'ân'da, Nur 55, Enbiya 105 gibi İmam Mehdi hakkında nazil olmuş âyetler de mevcuttur ki bu âyetlerin haber verdikleri olaylar ve zamanlar kesinlikle İmam Mehdi'nin zuhur zamanıyla uyuşmaktadır. Bu konuda daha fazla bilgi elde etmek için bu konuda yazılmış eserlere ve tefsir kitaplarına başvurmak gerekmektedir.

İmam Mehdi hakkında, Şiî ve Sünnî kaynaklarda nakledilen rivayetler, Şehit Muhammed Bâkır Sadr'ın tabiriyle altı binden fazladır.[8] Burada bir hadisi numune olarak nakletmek istiyoruz:

---

7 Vesailu'ş-Şia, c. 18 s. 101.

8 Feraidu's-Simteyn, c. 2 s. 335.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Mehdi benim çocuklarımdandır, onun bir gaybeti (gizlilik dönemi) olacaktır… O, dünya zulümle dolduktan sonra zuhur edecek ve dünyayı adaletle dolduracak, adaleti hâkim kılacaktır."[9]

İmam Mehdi hakkında, Ehl-i Sünnet kaynaklarında sayısız rivayet nakledilmiş ve kitaplar yazılmıştır hatta bu kitapların bir bölümü İmam Mehdi'nin doğumundan önce yazılmıştır. Bütün bu nakiller, bu konuda hiçbir şek ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesin deliler sunmaktadır.[10]

Şimdi sıra bu kıyamın alametlerinde:[11] Bu alametler yakın alametler ve kesin alametler olarak ikiye ayrılmıştır.

Yakın alametler;

1. Bir Haşimî'nin kıyamı
2. Horasan'da siyah bayrakların kurulması
3. Ay tutulması
4. Çok fazla yağmur yağması
5. Büyük savaşlar

Kesin alametler;

1. Yemen'de halkın hak kıyamı
2. Süfyanî'nin yıkıcı kıyamı
3. Gökten gelecek ilahî nida
4. Yerin çökmesi
5. Nefsi Zekiye'nin katledilmesi

Bu alametler bütün İslâm âlimlerinin kabul ettikleri kesin alametlerdir.

Hz. Mehdi'nin Gaybet Dönemindeki Velayeti

İlahi Rububiyet yeryüzünde peygamberler (a.s) ve masum imamlar (a.s) tarafından yürürlüğe geçtiğinden, bu gerçek aklî olarak velayetin devam etmesini gerekli kılıyor. Buna göre 1- Hz. Mehdi'nin (a.s) gaybeti döneminde bu velayet kime aittir? 2- İtikadî olarak bu velayet bizim için nasıl bağlayıcı olur? 3- Zamanın İmamı Hz. Mehdi'nin (a.s) lütuf ve inayetleri bize ne yolla ve nasıl ulaşır?

1- Anlaşıldığı üzere sizin ilahi rububiyetten maksadınız Rububiyetin bir gereği olan velayetin sonuç ve etkileridir Bu yüzden velayet kavramı hakkında konuşulması gerekir.

9 Sire-i Pişvayan, s. 697.
10 İmam Mehdi Doğuştan Zuhura, s. 464-561.
11 Nurun Kıyamı İmam Mehdi, s. 66, Büyük İslâmî Kütüphanesi tercümesi.

Kavram olarak velayet, insanların işlerinde çeşitli yönlerde tasarruf yetkisi olan yönetici anlamındadır. İmam'ın İslam toplumuna velayeti, toplumun toplumsal, siyasi işlerini yönlendirmek, insanları hidayet etmek, onların din ile ilgili sorularını cevaplandırmakta tecellisini bulmaktadır. Eğer insanlar onun önderlik ve velayetine boyun eğerlerse gerçekte kendilerinin dünya ve ahiretteki mutluluklarını garanti etmiş ve doğru yolu bulmuş sayılırlar. Eğer karşı çıkarlarsa veya bu önderlik ve velayeti kabul etmezlerse gerçekte kendi aleyhlerine hareket etmiş ve kendi zararlarına olan bir yol seçmiş olurlar.

Velayet ve Mevla kavramları "veliye" kökünden alınmıştır. Lügatte bu sözcüğün çeşitli anlamları vardır. Örneğin sahip, köle, kölesini serbest bırakan efendi, serbest bırakılan köle, arkadaş, yakın (amcaoğlu), komşu, oğul, amca, Rab, yardımcı, nimet veren, bir yere yerleşen, ortak, kız kardeş oğlu, seven, tabi, damat, daha öncelikli olan gibi.[12]

Kavram olarak velayet, insanların işlerinde çeşitli yönlerde tasarruf yetkisi olan yönetici anlamındadır. İmam'ın İslam toplumuna velayeti, toplumun toplumsal, siyasi işlerini yönlendirmek, insanları hidayet etmek, onların din ile ilgili sorularını cevaplandırmakta tecellisini bulmaktadır. Eğer insanlar onun önderlik ve velayetine boyun eğerlerse gerçekte kendilerinin dünya ve ahiretteki mutluluklarını garanti etmiş ve doğru yolu bulmuş sayılırlar. Eğer karşı çıkarlarsa veya bu önderlik ve velayeti kabul etmezlerse gerçekte kendi aleyhlerine hareket etmiş ve kendi zararlarına olan bir yol seçmiş olurlar.

Masum İmamı ister halk kabul etsin, ister etmesin o, Allah'ın iradesi gereği tüm insanların -ister Müslüman ister gayrimüslim- durumundan haberdardır ve onların kalp ve davranışlarında etki bırakmak yetkisine sahiptir yani velayet hakkına sahiptir. O, tekvinî olaylarda da Allah'ın izniyle tasarruf yetkisine sahiptir; isterse bir taşı altın yapabilir veya bir cansız perdedeki resmi canlandırabilir veya çaresiz hastalıkları iyileştirebilir ve kendisine tevessül edenleri (Allah'ın katında vesile kılanları) çıkmazlardan kurtarabilir. Bütün bunları Allah'ın verdiği izinle yapar. Ancak o, bu gücünden hikmetsiz ve normal ilahi düzende halel oluşturacak şekilde yararlanmaz. Çünkü o kullukta en yüksek mertebeyi haizdir ve gerçek kul, Allah'ın izni olmadan hiç bir iş yapmaz. Buna göre Şia literatüründeki velayet kavramını imamet kavramıyla karıştırmamak gerekir. Çünkü bu açıklamaya göre velayet, imametin bir ön koşulu sayılır. Buna göre mutlak velayete sahip kişi olan Masum hazır olduğu dönemde kimsenin toplumun önderlik ve imametini üstlenme, toplumun din ve dünya işlerini yönetmesi ve onları kendi peşi sıra hareket ettirmesi caiz olmaz. Çünkü aklın da açıkça hükmettiği gibi seçkin ve üstün kişi dururken ondan sonraki mertebede olana sıra gelmez. Elbette o mutlak velinin izni çerçevesinde biri bir görev üstlenirse o başka. Örneğin gaybet döneminde belirli vasıfları taşıyan fakihin, o mutlak veli ve İmam adına bir takım görevleri üstlenmesine izin verilmiştir.

12 Firuz Abadî, el-Kamusu'l-Muhit, veleye maddesi.

Bu açıklamadan anlaşıldığı üzere Peygamber'e (s.a.a) ve Masum İmamlara (a.s) isnat edilen bu ilahi velayet makamı gerçekte ilahi hilafet makamıdır ve insanın yaratılış hedefini de simgeler. Hz. Âdem (a.s) de bu makamı sayesinde meleklere mescut (secde edilen kişi) olma özelliğine sahip olmuştur. [13]

Açıklandığı üzere velayet iki kısımdır: [14]

a) Tekvinî velayet: Bu anlamdaki velayet, geçen açıklamamızdan anlaşıldığı üzere velinin Allah'ın izniyle yaratıklar üzerindeki değiştirme ve yönlendirme gücüne sahip oluşundan ibarettir. [15] Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur:

"Rabbimiz odur ki her şeyi yarattı ve sonra hidayet etti." [16]

Bu manadaki velayet, işte âyette zikredilen ilahi gücün bir tecellisinden ibaret sayılır. Bu tür velayet, kâmil insanda yani masumlarda vardır, onlar ister maddi anlamda diri olsunlar veya vefat etmiş olsunlar, Allah'ın iradesi gereği böyle bir güce sahiptirler. [17] Bütün peygamberler ve onların masum vasileri bu cümleden on iki imam bu velayete sahiptiler. [18]

Buna Kur'an'da onlarca âyette işaret edilmiştir. Örneğin Hz. İbrahim'e (kuşları diriltmede), Hz. İsa'ya (hastaları iyileştirmede ve ölüleri diriltmede), Hz. Süleyman'a (rüzgar ve kuşlar üzerinde egemenliği konusunda), Hz. Süleyman'ın vasisi Adsif'e (Belkıs'ın tahtını bir anda getirmesi için) verilen güç bu tekvini velayetin örnekleridir. Bugün Hz. Mehdi (a.s), son Peygamber'in (s.a.a) vasisi olması vasfıyla böyle bir velayete sahiptir. Onun gaybette oluşu, bu tür velayetine bir halel getirmez.

b) Teşrîî velayet: Velayetin bu anlamı şeriat, irşad, hidayet gibi özellikleri ispat eden âyetlerden anlaşılır. [19] Bu velayetin anlamı insanların dünyevî ve uhrevî işlerini düzene koymak ve onlara yön vermek anlamındadır. Buna göre Allah'ın velisi Allah tarafından insanların din ve dünya işlerini yönlendirmekle görevlidir. Bu velayeti halk kabul ederse o zaman İslami hakimiyet kurulur ve eğer kabul etmezse böyle bir düzen kurulmaz. Her halükârda bu velayet, Allah tarafından seçilmiş kişilere yani masum imamlara aittir. İmam'ın hazır olduğu dönemde onun kendisi tarafından bu velayet yürütüldüğü gibi, gaybeti döneminde de onun tarafından genel vasıfları açıklanarak belirlenmiş ve onun adına hüküm veren kişiler tarafından yürütülür. Bu kişiler gerekli şartları taşıyan fakihlerdir. Buna göre velayet-i fakih, İmam'ın velayetinin bir uzantısı sayılır. Buna göre bir yönetimin meşru

---

13 Soru, başka bir sorudan iktibastır.

14 Bkz. Tercüme-i el-Mizan, c. 6, s. 16.

15 Tercüme-i el-Mizan, c. 6, s. 16, 5. Baskı, İntişarat-ı İslami Yayınları, Kum, h.ş. 1374.

16 Taha, 50.

17 Molla Sadra, el-Arşiye, Gulam Hüseyin Ahenî, s. 285, Mevla Yayınları, Tahran; Molla Sadra, Esraru'l-Ayat, s. 107, Vezaretu's-Sekafe ve Talim-i Âli Yayınları, h.k. 1402.

18 Allâme Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 21, s. 324, Muessesetu'l-Vefa, Beyrut, h.k. 1404, c. 57, s. 212; Tabersî, Ahmed b. Ali, el-İhticac, c. 2, s. 317, el-Murtaza Yayınları, Meşhed, h.k. 1403; Seyyid b. Tavus el-İkbal bi'l-Âmâl el-Hasene, s. 512, Daru'l-Kutubu'l-İslamiye Yayınları, Tahran, h.ş. 1367; Taberî, Muhammed b. Cerir, Delailu'l-İmame, s. 231, Daru'z-Zehair-i Kum.

19 Tercüme-i el-Mizan, c. 6, s. 16.

sayılması için İlahi hüccet olan Masum İmam'ın yetkisi çerçevesinde ve onun velayetinin bir devamı olması gerekir. Aksi takdirde hiçbir hakimiyet kendiliğinden meşruluk iddiası edemez. İşte bu, dikkat edilmesi geren önemli bir noktadır.

Huzur döneminde İmam'ın kendisine ulaşılabildiği için doğrudan onun tayini ile her bölgenin yöneticisi belirlenir ama gaybet döneminde böyle bir şey müyesser olmadığı için bu atama genel vasıfların açıklanması ve bu vasıfları taşıyan kişilerin genel olarak atamasıyla gerçekleşmiştir. Bu atamanın özel veya genel olmasının meselenin özünde bir etkisi yoktur. Her iki durumda da gerçekte bu, ilahi rububiyetin uygulamasıdır. Üstelik gaybet döneminde Masum İmam bazı özel kişilerle ilişki kurmanın yanı sıra tanınmayacak şekilde toplumun içinde yaşamaktadır. Buna göre denebilir ki gaybet döneminde velayet, Masum İmam'ın kendisine aittir ve çeşitli hadislerden anlaşılan genel atama ilkesi gereği bu velayet, veliyyi fakih tarafından yürürlüğe konur.[20]

2- Masum İmam (a.s), Peygamber'in (s.a.a) halifesi olmak vasfıyla ve Peygamber de yaratıcımız olan Allah'ın elçisi olduğuna göre emrettiği her şey bizim maslahatımıza uygundur. Akıl da ona itaat etmeyi gerekli bilir. Çünkü akıl insana nimet verene ve insanın maslahatını herkesten daha iyi bilene itaati gerekli görür. Çünkü ona itaat, insanın menfaatlerini koruduğu gibi onu büyük hasarlara düşmekten, ziyanlara uğramaktan da kurtarır. Veliyyi fakih de velayet yetkisini Masum İmam'dan aldığı için onun emirleri de aynen İmam'ın velayeti gibi zorunludur. Ona karşı gelindiği takdirde velinin emrine itaat edilmiş sayılmaz.

3- Masum İmam'ın lütuf ve inayeti gaybet döneminde de açıktır. Çünkü o bir manada ilahi feyzin vasıtası sayılır. Eğer İmam olmasa hiçbir varlığa feyiz ulaşmaz. Onun yüzü suyu hürmetine Allah'ın merhameti kullara ulaşmaktadır. Onun inayet ve lütfunun bazı örnekleri şöyledir:

a) Onun kabul olunmuş duası, sürekli Şialarına ve ihtiyaç sahiplerine ilahi hidayet ve imdadın yetişmesine sebep oluyor.

b) Gaybî imdatlarının çeşitli örnekleri, güvenilir insanlar vasıtasıyla nakledilmiş ve sürekli yaşanmaktadır. O hikmet ve lütuf sahibi İmamın böyle olmaması mümkün mü?

c) İnsanlar üzerinde hakimiyet hakkı sadece Allah'a mahsustur. Çünkü:

1. O, insanların yaratıcısıdır ve insanın kendisinden daha fazla ihtiyaçlarından haberdardır. Bu bir aklî gerekliliktir.

2. Şeriat gereği de hakimiyet yalnız Allah'a aittir. Nitekim âyet-i kerime **"Hakimiyet yalnız Allah'a aittir"**[21] diye buyurmaktadır. Buna göre Allah'ın ve onun halifesi olan masumun izni olmadan kurulan her hakimiyet meşru değildir ve insanlar hakkındaki her tasarrufu da gasp ve zulüm sayılır. Buna göre veliyyi fakihin meşruiyeti Masum imam

20 Şeyh Hürr Âmulî, Vesailu'ş-Şia, 1. Baskı, Alu'l-Beyt Müessesesi Yayınları, Kum, h.k. 1409, c. 2, s. 324; el-İhticac, c. 2, s. 458.

21 Yusuf, 40 ve 68; En'am, 57.

tarafından kendisine böyle bir yetki tanındığı içindir. İşte bu özellik, Şia'nın hakkında cereyan eden büyük bir ilahi lütuf sayılır.

d) Bazı manevî makamlara sahip olan özel kişilerin, İmam'ın huzuruna doğrudan müşerref olmaları ve çeşitli ilmî ve manevî alanlarda ondan feyiz almaları da dolaylı olarak bu feyizin bütün halka ulaşmasına sebep olur. Çünkü bu gibi şahsiyetler sürekli insanlar için yol gösterici olmuşlardır.

4- Şunu bilmeliyiz ki eğer Allah bir nimeti insanlardan esirgerse bunda yalnız insanların maslahatı riayet edilir. Çünkü Allah Teâlâ'nın kimseye karşı özel bir düşmanlığı yoktur. O bütün hallerde kulların maslahatını istemektedir ve onların durumundan en iyi şekilde haberdardır. Buna göre biz tevhit ilkeleri sayesinde diğer bütün durumlarımızı değerlendirmeliyiz. Bu kesin ilkeyi nazara alan kimse için birçok akidevi sorular kendiliğinden çözümlenir. Örneğin hikmet sahibi, güçlü, her şeyi bilen, rahmeti sonsuz ve ihtiyaçsız Allah'a inanan bir kimse Masum İmam'ın gaybette olması konusunu ele aldığında anlar ki öteden beri insanların hidayeti için insanlara hidayetçi gönderen Allah, eğer şimdi masumun gaybette olmasını istemişse bu bizim maslahatımız içindir. Onun geçmiş insanlara inayeti olduğu gibi bize de inayeti vardır. İmam'ın gaybeti buna göre ilahi hikmet, şefkat ve ilim gereğidir. Bu gaybette de öyle bir yöntem uygulanmıştır ki hidayetten kimse mahrum kalmasın ve kulların maslahatları zayi olmasın. Yani bu gaybetin gerçekleşmesi, gerçekleşmemesinden daha önceliklidir yoksa mutlak hikmet sahibi Allah'ın maslahatı az olan bir yöntemi uygulaması ona layık ve mümkün değildir.

Hz. Mehdi Konusunda Ehl-i Sünnet ve Şia Arasındaki Fark

Mehdilik konusu ve beklenen Hz. Mehdi'ye (a.f) inanmanın, Müslümanlar arasında çok büyük önemi vardır ve bu konu sadece Şia mezhebine has değildir; Ehl-i Sünnet bu konuda genel olarak Şia mezhebiyle muvafıktır ve Hz. Mehdi (a.f) hakkında manevî tevatür derecesinde hadis nakletmektedirler.

Ehl-i Sünnet açısından Hz. Mehdi (a.f) hakkındaki manevî tevatür derecesine ulaşan hadisler, yüzden fazladır ve bu hadislerin hepsinde Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuruna işaret edilmiştir. Ehl-i Sünnet, yirmiye yakın sahabenin Allah Resulü'nden (s.a.a) Hz. Mehdi (a.f) ile ilgili rivayet naklettiklerini itiraf etmektedirler. Bu hadislerin hepsi, *Sünen-i Ebu Davud, Sünen-i Tirmizî, İbn Mace, Müsned-i Ahmed, Mustedrek-i Hâkim ve Mu'cem-i Taberanî* gibi meşhur İslâmî kaynaklar ve hadis kitaplarında yer almaktadır.

Ehl-i Sünnet'in kaynakları ve âlimlerinin sözlerinden, Hz. Mehdi'nin (a.f) Hz. Fatıma'nın (s.a) evlatlarından olduğu ve bir gün zuhur edeceği anlaşılmaktadır.

Ehl-i Sünnet âlimleri, zuhur hakkında şunları söylemektedirler:

Ahiru'z-Zaman kurtarıcısının zuhuru hakkında, hicretin birinci asrında sahabe ve tabiinler arasında ve ondan sonra da bugüne kadar hiçbir ihtilaf yoktu ve bütün Ehl-i Sünnet âlimleri Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuru üzerinde görüş birliğine sahiptiler ve şu anda da

sahiptirler. Birisinin bu hadislerin doğruluğunda ve Resulullah'ın (s.a.a) bu müjdeyi verdiğinde şüphesi olduğu zaman, o kimsenin zayıf imanlı veya bilgisiz olduğunu söylemekteydiler.

Bu hususta Suyutî şöyle demektedir: Hz. Mehdi'nin (a.f) ahiru'z-zamanda kıyam edecek ve yeryüzünü adaletle dolduracak kimse olduğu ittifak konusudur.[22]

Ehl-i Sünnet âlimlerinden biri olan Hayruddin Âlusî şöyle söylemektedir: Âlimlerin çoğunluğunun en sahih sözlerine göre, Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuru kıyamet alametlerinden biridir ve onu inkâr eden Ehl-i Sünnet'in bazı âlimlerinin görüşü değersiz ve geçersizdir.[23]

Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuru hakkında Ehl-i Sünnet âlimleri tarafından çok sayıda kitaplar yazılmıştır. O kadar çok kitap yazılmıştır ki Şeyh Muhammed İrevanî *"el-İmam el-Mehdi (a.f)"* kitabında şöyle yazmaktadır:

Ehl-i Sünnet, Hz. Mehdi (a.f) ile ilgili rivayetlerin bir araya getirilmesinde ve ahiru'z-zamanda Mehdi isimli birisinin zuhur edeceği üzerine birçok kitap yazmıştır. Ben bu konuda otuzdan fazla kitabın yazıldığını bilmekteyim.[24]

Elbette bu konu Ehl-i Sünnet ve Şia arasında ittifak konusu olmasına rağmen, İbn Haldun gibi Ehl-i Sünnet'e mensup bazı aydınlar, Hz. Mehdi (a.f) ile ilgili olan hadisleri zayıf saymaktadırlar.[25] Örneğin Reşit Rıza (*el-Minar* Tefsirinin yazarı) Tevbe Sûresinin otuz ikinci âyetinin açıklamasında, Mehdilikle ilgili hadislerin zayıf olduğuna işaret etmektedir.[26] Elbette bunlar kendi iddialarına delil ikame etmemişlerdir. Onların sözleri diğer Ehl-i Sünnet âlimleri tarafından şiddetle reddedilmiştir.

Şia âlimleri de kendi yazılarında bu iki şahsa cevap vermişlerdir. Hatta İbn Haldun'un kendisi, Müslümanların, Hz. Mehdi (a.f) hakkındaki inançlarını açıklarken şöyle yazmaktadır:

Bütün Müslümanlar arasındaki meşhur görüş şudur: Mutlaka ahiru'z-zamanda Ehl-i Beyt'ten (a.s) olan birisi zuhur ederek dini koruyacak, adaleti ortaya çıkaracak, Müslümanlar ona uyacak ve o İslâmî yönetimi eline alacaktır. Bu şahsın ismi Mehdi'dir.[27]

Buna göre bazıları tarafından bu hadislerin zayıf sayılması, Ehl-i Sünnet âlimlerinin Hz. Mehdi (a.f) hakkında olan ittifaklarına bir zarar vermez. Çünkü bu inanç, Ehl-i Sünnet kanalıyla nakledilen hadisler sonucunda oluşmuştur.

Aşağıda bu gibi hadislere kendi kitaplarında yer veren bazı kimseleri zikredeceğiz. Yaklaşık bütün muteber Ehl-i Sünnet hadis kitapları, Hz. Mehdi (a.f) hakkında en az birkaç tane hadis zikretmiştir: 1- İbn Sa'd (vefat: 230 h.k.) ; 2- İbn Ebi Şeybe (vefat: 235 h.k.) ; 3- Ahmet İbn Hanbel (vefat: 241 h.k.) ; 4- Buharî (vefat: 273 h.k.) ; 5- Müslim (vefat: 261h.k.) ; 6- İbn Mace (vefat: 273 h.k.) ; 7- Ebu Bekir İskafî (vefat: 273 h.k.) ;

22 Mazenderanî Hairî, Muhammed Salih b. Mirza Fazlullah, Sebaiku'l-Zeheb, s. 78.
23 Muhakkık Rad'ın kitabından alıntı, Mustafa, İslâm ve Ayende-i Cihan.
24 İravanî, Muhammed Bâkır, el-İmam el-Mehdi (a.f), s. 11.
25 Tarih-i İbn Haldun, c. 1, s. 199.
26 Reşit Rıza, el-Minar Tefsiri, c. 10, s. 393, c. 9, s. 499-507.
27 Tarih-i İbn Haldun, c. 1, s. 555, b. 52.

8- Tirmizî (vefat: 279 h.k.) ; 9- Taberî (vefat: 380 h.k.) ; 10- İbn Kuteybe Deynevî (vefat: 276 h.k.) ; 11- Hâkim-i Nişaburî (vefat: 405 h.k.) ; 12- Beyhakî (vefat: 458 h.k.) ; 13- Hatib-i Bağdadî (vefat: 463 h.k.) ; 14- İbn Esir Cezerî (vefat: 606 h.k.)[28]

Ehl-i Sünnet âlimlerinden bir diğeri de şöyle yazmaktadır: Hz. Mehdi (a.f) hakkında tevatür derecesinde birçok hadis nakledilmiştir. Bu konu Ehl-i Sünnet âlimleri arasında, onların itikatlarından sayılacak derecede oldukça meşhurdur. Aynı şekilde bir diğer Ehl-i Sünnet âlimi şöyle yazmaktadır: Hz. Mehdi (a.f) hakkındaki hadisler değişik kanallar ve birçok sahabe ve onlardan sonra da tabiinler tarafından nakledilmiştir ve bu nakiller kesin ilim ve yakin derecesine ulaşacak derecededir. Bu yüzden Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuruna inanmak farzdır ve bu farz ilim ehli yanında sabit olmuş ve Ehl-i Sünnet ve-l-Cemaat'in inançları arasında yaygınlaşmıştır.[29]

İbn Kesir de *el- Bidaye ve'n-Nihaye* kitabında şöyle yazmaktadır: Hz. Mehdi (a.f) ahiru'z-zamanda gelecektir ve yeryüzü zulümle dolduktan sonra onu adaletle dolduracaktır. Ebu Davud'un kendi Sünen'inden ayrı bir kitabı bu konuya ayırdığı gibi biz de Hz. Mehdi (a.f) ile ilgili hadisleri ayrı bir kitapta bir araya getirdik.[30]

Ehl-i Sünnet'in büyük âlimlerinden nakledilen bu sözlerden Mehdilik ve Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuruna inanmanın, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in sabit inançlarından birisi ve Hz. Mehdi (a.f) ile ilgili hadislerin de onlar arasında tevatür derecesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Açıklanan konuya göre, Mehdilik hususunda Ehl-i Sünnet ve Şia mezhebi arasında ortak yönlerin olduğu anlaşılmaktadır. Burada Hz. Mehdi (a.f) hakkında Ehl-i Sünnet ve Şia mezhebi arasındaki ortak yönlere işaret edeceğiz:

Hz. Mehdi'nin (a.f) Kıyam ve Zuhurunun Kesin Oluşu

Hem Ehl-i Sünnet ve hem de Şia kaynaklarında, İmam Mehdi'nin (a.f) zuhuru hakkında tevatür haddine varacak kadar hadis nakledilmiştir. Yukarıdaki başlıkta bu konu işlenmiştir. Aşağıda bazı konuları zikrediyoruz:

Hz. Mehdi'nin (a.f) Soyu

Hz. Mehdi'nin (a.f) soyu Şia mezhebine göre aşikârdır. Ama Ehl-i Sünnet belli hususlarda ona işaret etmişlerdir.

1. Hz. Mehdi (a.f) Ehl-i Beyt ve Peygamber'in (s.a.a) evlatlarındandır: İbn Mace kendi Sünen'inde Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmektedir:

"Hz. Mehdi (a.f) biz Ehl-i Beyt'tendir; Yüce Allah onun işlerini bir gecede hazırlayacaktır."[31]

---

28 Hz. Mehdi (a.f) hakkında hadis zikreden kimseler hakkında el-Mehdi el-Muntezer fi el-Fikri'l-İslâmî kitabının 2926. sayfasına başvurunuz.

29 Nazmu'l-Mütenasir fi'l-Hadisi'l-Mütevatir, s. 226. (et-Tariki'l-Mehdi el-Muntezer kitabının 91. sayfasından nakledilmiştir.)

30 İbn Kesir Şamî, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 6, s. 281.

31 İbn Mace, Sünen, s. 699, h. 4085.

İbn Kesir de el- Bidaye ve'n-Nihaye kitabında şöyle yazmaktadır: Hz. Mehdi (a.f) ahiru'z-zamanda gelecektir ve yeryüzü zulümle dolduktan sonra onu adaletle dolduracaktır. Ebu Davud'un kendi Sünen'inden ayrı bir kitabı bu konuya ayırdığı gibi biz de Hz. Mehdi (a.f) ile ilgili hadisleri ayrı bir kitapta bir araya getirdik.

2. Hz. Mehdi (a.f) Hz. Ali'nin (a.s) soyundandır: Suyutî *Örfu'l-Verdi* kitabında Peygamber'in (s.a.a) Hz. Ali'nin (a.s) elinden tutarak şöyle buyurduğunu nakletmektedir:

"Bunun soyundan bir genç çıkarak yeryüzünü adaletle dolduracaktır."[32]

3. Hz. Mehdi (a.f) Hz. Fatıma'nın (s.a) soyundandır: İbn Mace, Ümmü Seleme'den Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmektedir:

"Hz. Mehdi (a.f) Hz. Fatıma'nın (s.a) evlatlarındandır."[33]

Hz. Mehdi'nin (a.f) Fiziksel Özellikleri

Hz. Mehdi'nin (a.f) Ehl-i Sünnet kitaplarında zikredilen vasıfları, onların Peygamber'den (s.a.a) naklettikleri hadislerden alınmıştır ve bu zikredilen vasıflar Şia kitaplarıyla aynıdır.

1. Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhur anında kudret sahibi oluşu: Birçok rivayette Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhur anında güçlü oluşu vurgulanmaktadır.[34]

---

32 Suyutî, Orfu'l-Verdi, s. 76-88.
33 İbn Mace, Sünen, s. 699, h. 4086.
34 Celalettin Abdulhamid, Feraidu's-Simteyn, c. 2, s. 327, h. 589.

2. Nurlu bir yüze sahip olması: Cüveynî, Allah Resulü'nden (s.a.a) şöyle rivayet etmektedir:

"Hz. Mehdi (a.f) (Allah onun zuhurunu çabuklaştırsın) benim evlatlarımdandır… Onun yüzü parlayan bir yıldız gibidir."[35]

3. Geniş alınlı düz burunlu olması: Siğanî, Allah Resulü'nden (s.a.a) şöyle rivayet etmektedir:

"Hz. Mehdi (a.f) (Allah onun zuhurunu çabuklaştırsın) düz burunlu ve açık alınlıdır."[36]

4. Yanağında ben olması: Hz. Mehdi'nin (a.f) sağ yanağında siyah bir ben vardır.[37]

5. Zuhur anında kırk yaşında olacağı: Elbette Şia mezhebine göre Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuru ihtiyarlık yaşındadır ama kırk yaşındaki birisinin cismi yapısına sahip olacaktır.

Hz. Mehdi'nin (a.f) Peygamber (s.a.a) ile Aynı İsimde Olması

Ehl-i Sünnet ve Şia, Hz. Mehdi'nin (a.f) Hz. Resulullah (s.a.a) ile aynı isimde olduklarına dair görüş birliğine sahiptirler.[38]

Zuhurun Ön Hazırlıkları

1. İnsanların tamamen ümitsiz olması: Davut b. Kesiri'r-Regî şöyle söylemektedir: İmam Sâdık'a (a.s) şöyle arz ettim: Bu zuhur konusu bizim için o kadar çok uzadı ki kalplerimiz daralmaktadır. İmam Sâdık (a.s) şöyle buyurdu:

"İnsanların kurtuluşa olan ümitsizliği her şeyden çok olduğu zaman, bir münadi gökyüzünde "Kaim" diye nida edecektir."[39]

2. Zulmün her tarafa yayılması: Allah Resulü (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmaktadır:

"Eğer dünyanın ömründen bir günden daha fazla bir zaman kalmasa dahi, Yüce Allah, o günü o kadar uzatır ki benim Ehl-i Beyt'imden birisi kıyam ederek, yeryüzü zulümle dolduktan sonra onu adaletle doldurur."[40]

---

35 a.g.e, h. 565.

36 Siğanî, İbn Ebi Şeybe, el-Musannef, c. 3, s. 2077.

37 Gencî Şafiî, el-Beyan fi Ahbar-i Sahibe'z-Zaman, b. 8, h. 51.

38 Mukaddes-i Şafiî, İkdu'd-Durer, s. 45-55.

39 Nu'manî, Muhammed b. İbrahim, el-Gaybet, s. 186.

40 Ebi Davud, Sünen, h. 4282. el-Gaybe kitabında şöyle geçmektedir: Muhammed b. Yakup el-Kuleynî şöyle nakletmektedir: Muhammed b. Yahya, Ahmet b. İdris'ten, o da Muhammed b. Ahmet'ten, o da Cafer b. El-Kasım'dan, o da Muhammed b. el-Velid el-Hazaz'dan, o da el-Velid b. Ukbe'den, o da el-Haris bin Ziyad'dan, o da Şuayb'dan, o da Ebi Hamza'dan, şöyle nakletmektedir: İmam Sadık'ın (a.s) yanına giderek ona şöyle dedim: "Bu zuhur görevi sizin üzerinize midir?" "Hayır" diye cevap verdi. Sonra "Oğlunuzun üzerine midir?" dedim. "Hayır" diye cevap verdi. Sonra "Oğlunuzun oğlu üzerine midir?" dedim. "Hayır" diye cevap verdi. Sonra "Oğlunuzun oğlunun oğlu üzerine midir?" dedim. "Hayır" diye cevap verdi. Daha sonra "O kimdir?" diye sordum. İmam Sâdık (a.s) şöyle buyurdu: "O, yeryüzü zulümle dolduktan

Zuhur Alametleri

1. Gökyüzünden gelecek bir nida: Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

"Muharrem ayında gökyüzünde, Allah'ın seçmiş olduğu kimse (Mehdi) dir, onun sözünü dinleyerek ona itaat edin diye bir ses yükselecektir."[41]

2. Süfyani'nin ortaya çıkışı.

3. Süfyani'nin Beyda denilen bir yerde kaybolması: "Hesuf" kelimesi sözlükte içeri batmak ve kaybolmak anlamına gelmektedir. "Beyda" ise Mekke ve Medine arasında bir yerin ismidir. Süfyani büyük ordusuyla Hz. Mehdi (a.f) ile savaşmak için Mekke'ye doğru gitmek için yola koyulacaktır. Onlar Mekke ve Medine arasında Beyda denilen bir yerde mucizevî bir şekilde yerin dibine girerek yok olacaklardır.[42]

4. Nefs-i Zekiyye'nin öldürülmesi: Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhur zamanında günahsız ve pak bir insanın Rükün ve Makam arasında öldürülmesi.[43]

Hz. Mehdi'nin (a.f) Zuhuru ile İlgili Olan Konular

1. Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhurunun bir gecede hazırlanacağı.[44]

2. Zuhurun yeri: Rivayetlerin ortak yönü, Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhurunun Mekke'de Kâbe'nin yanında başlayacağıdır.[45]

3. Hz. Mehdi (a.f) ile biat etme: Sünnî ve Şia kaynaklarında dikkati çeken bir diğer konu da, Hz. Mehdi'nin (a.f) yarenlerinin zuhurun başında ona biat etmeleridir.[46]

4. Meleklerin Hz. Mehdi'ye (a.f) yardım etmek için yeryüzüne inmeleri.[47]

5. Hz. İsa'nın (a.s) yeryüzüne inmesi ve namazda Hz. Mehdi'ye (a.f) uyması: Hz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Hz. Mehdi, Hz. İsa'nın (a.s) sanki saçlarından su damlar şeklinde yeryüzüne indiğini görecektir. Sonra ona şöyle diyecektir: "Öne geçerek namaz kıldır." Hz. İsa (a.s) şöyle cevap verecektir: "Namaz senin için kılınmaktadır." O zaman Hz. İsa (a.s), Hz. Mehdi'nin (a.f) arkasında namaza duracaktır."[48]

---

sonra onu adaletle dolduracak kimsedir. İmamlardan sonra bir fetret dönemi geçtikten sonra gelecektir, Allah resulünün peygamberlerden sonra gerçekleşen bir fetret döneminden sonra geldiği gibi." (Numanî, el-Gaybe, s. 187.)

41 Neim b. Himad, el-Fiten, s. 93.

42 Siğanî, İbn Ebi Şeybe, el-Musannef, c. 11, s. 371.

43 Siğanî, İbn Ebi Şeybe, el-Musannef, c. 8, s. 679.

44 Gencî Şafiî, el-Beyan fi Ahbar-i Sahibe'z-Zaman, s. 31, h. 11.

45 Nu'manî, Muhammed b. İbrahim, el-Gaybet, s. 313, h. 4.

46 Gencî Şafiî, el-Beyan fi Ahbar-i Sahibe'z-Zaman, s. 35, h. 15.

47 Mukaddes-i Şafiî, İkdu'd-Durer, s. 46, 117 ve 185.

48 Mukaddes-i Şafiî, İkdu'd-Durer, s. 292.

Hz. Mehdi'nin (a.f) Kuracağı Devletin Özellikleri

1. Adaletin yayılması.[49]

2. Herkesin refah ve huzur içinde olması: Hz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Hz. Mehdi benim ümmetimdendir… İnsanlar onun zamanında, önceden hiç kimsenin yaşamadığı bir şekilde bir hayat süreceklerdir."[50]

3. Herkes, Hz. Mehdi'nin (a.f) kuracağı devletten razı olacaktır.[51]

4. Her yönden emniyetli bir ortam olması.[52]

5. İnsanlarda ihtiyaçsızlık hissinin olması: Hz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Sizlere Hz. Mehdi'yi müjdeliyorum; onun zuhurunda Yüce Allah Muhammed ümmetinin kalplerini ihtiyaçsızlık duygusuyla dolduracaktır."[53]

6. İslâm dini diğer bütün dinlere üstün gelecektir.

7. Hz. Mehdi'nin (a.f) kuracağı devlet tüm dünyayı kapsayacaktır: İmam Sâdık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Kaim (Hz. Mehdi (a.f)) kıyam ettiği zaman, Kelime-i Şahadetin (Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) onun kulu ve elçisi olduğuna dair şahadet) söylenmediği bir yer dünyada kalmayacaktır."

Mehdeviyet İnancı Hususunda Ehl-i Sünnet ile Şia Arasındaki Farklılıklar

1. Hz. Mehdi'nin (a.f) Doğumu

On iki imam inancına sahip olan Şia mezhebi, Hz. Mehdi'nin (a.f) İmam Hasan Askerî'nin (a.s) oğlu olduğuna ve şimdiye kadar hayatta ve gaybette olduğuna inanmaktadır. Ama Ehl-i Sünnet, Mehdiliğin ittifak konusu olduğuna ve mütevatir hadislere göre Hz. Mehdi'nin (a.f) ahiru'z-zamanda zuhur edeceğine inansalar da Hz. Mehdi'nin (a.f) soyu ve doğumu hakkında birkaç gruba ayrılmaktadırlar:

Ehl-i Sünnet'in bir grubu, Hz. Mehdi'nin (a.f) İsa b. Meryem olduğuna inanmaktadırlar ve bu hususta Enes b. Malik'ten nakledilen tek bir hadise dayanmaktadırlar.[54]

Çok az bir gurup da, Hz. Mehdi'nin (a.f) Abbas b. Abdulmuttalib'in evlatlarından olduğuna inanmaktadır. Onlar *Kenzu'l-Ummal* kitabında zikredilen bir tane hadise istinat etmektedirler.[55]

---

49 Siğanî, İbn Ebi Şeybe, el-Mesnef, h. 19484; Ebi Davud, Sünen, h. 4282.
50 Siğanî, İbn Ebi Şeybe, el-Mesnef, c. 7, h. 19484.
51 Siğanî, İbn Ebi Şeybe, el-Mesnef, h. 20770.
52 Ahmet b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 37.
53 Mukaddes-i Şafiî, İkdu'd-Durer, s. 95.
54 İbn Mace, Sünen, Kitabu'l-Fiten, h. 4029.
55 Hanbelî, Mevla Ali, Kenzu'l-Ummal, c. 14, s. 264, h. 38663.

Diğer bir gurup da, Hz. Mehdi'nin (a.f), İmam Hüseyin'in (a.s) değil de İmam Hasan Mücteba'nın (a.s) evlatlarından olduğuna inanmaktadırlar.[56]

Başka bir gurup ise şöyle demektedir: Hz. Mehdi'nin (a.f) babasının ismi Peygamber'in (s.a.a) babasının ismiyle aynıdır. Hz. Muhammed'in (s.a.a) babasının ismi Abdullah olduğu için Mehdi b. Hasan Askerî, vaat edilen Mehdi (a.f) olamaz. Bu ihtimalin kaynağı da *Kenzu'l-Ummal* kitabında zikredilen bir rivayettir.[57]

Ehl-i Sünnet'in bir grubu da on iki imam inancına sahip olan Şia mezhebi gibi, Hz. Mehdi'nin (a.f) Peygamber (s.a.a) ve Hz. Fatıma'nın (s.a) evlatlarından olduğuna ve Hz. İsa'nın (a.s) ise Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuru anında ona yardıma geleceğine ve namazda ona uyacağına inanmaktadırlar. Ama onun kimliği hakkında ayrıntılı bir bilgi ortaya koymazlar.

Ümmü Seleme Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmektedir:

"Mehdi benim soyumdan ve Fatıma'nın evlatlarındandır."[58]

Cabir b. Abdullah Peygamber'den (s.a.a), Hz. İsa'nın (a.s) Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhuru anında yeryüzüne ineceğini nakletmektedir.[59] Abdullah b. Ömer şöyle demektedir: "Mehdi, Hz. İsa'nın (a.s) ona yardıma geleceği ve onun arkasında namaz kılacağı kimsedir."[60]

Ehl-i Sünnet âlimlerinden olan Zehebî, "Mehdi (a.f) Abbas b. Abdulmuttalib'in evlatlarındandır" hadisini eleştirerek şöyle demiştir: Bu hadisi sadece Muhammed b. Velid nakletmiştir ve o, hadis uyduran kimselerdendir.[61]

Ehl-i Beyt mektebinin görüşünün ispatı için şu noktalara değinebiliriz:

Öncelikle; on iki imamın geleceğini bildiren sahih hadisler bütün temel kaynaklarda yer alır. Hatta bazı kaynaklar bunları isimleriyle açık bir şekilde tanıtır. Buna göre bu husuta hadis yoktur diyenlerin sözünün yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır. İbn Abbas'tan, Na'sel isimli bir Yahudi'nin Peygamber'in (s.a.a) yanına gelerek ona birçok soru sorduğu rivayet edilmektedir. Na'sel vasiler hakkında da Peygamber'e (s.a.a) soru sormuştur. Peygamber (s.a.a) onun bu sorusuna şöyle cevap vermiştir: "Benim ilk vasim Ali, ondan sonra Hasan, Hüseyin ve onun evlatlarından dokuz imam." Na'sel şöyle sordu: "Onların isimleri nelerdir?"

Peygamber (s.a.a) imamların isimlerini on ikinci imama kadar zikrettiler. Peygamber (s.a.a), Cabir b. Ensarî'nin, Hz. Ali'den (a.s) sonraki imamların isimleri hakkındaki sorusuna şöyle cevap vermiştir:

---

56 İbn Kayyum Cevzî, Etnaru'l-Munif, s. 151, Milanî'nin nakline göre el-İmam Mehdi, s. 21.

57 Hanbelî, Mevla Ali, Kenzu'l-Ummal, c. 14, s. 268, h. 38678.

58 Osman b. Sait el-Kamerî, es-Sünen el-Varide fi'l-Fiten ve Gevailiha ve's-Saati ve İşaratiha, c. 5, s. 1057.

59 a.g.e, c. 6, s. 1237.

60 Neim b. Himad el-Mervezî, el-Fiten, c. 1, s. 373.

61 Bu hadisi sadece Muhammed b. Velid Mevla Beni Haşim nakletmiştir ve o da hadis uyduranlardandır. İbn Hacer Heysemî, es-Sevaik el-Muhrige, c. 2, s. 478.

"Ali'den sonra Hasan ve Hüseyin imamdırlar. Sonra Seyyidu'l-Abidin, sonra Muhammed b. Ali Bâkır, sen onu göreceksin. Onu gördüğün zaman benim selamımı ona ulaştır. Sonra Cafer b. Muhammed Sâdık, sonra Musa b. Cafer Kazım, sonra Ali b. Musa Rıza, sonra Muhammed b. Ali Cevat, sonra Ali b. Muhammed Taki, sonra Hasan b. Ali Zeki ve ondan sonra Hak için kıyam edecek ümmetimin Mehdisi (Muhammed b. Hasan) Sahib-i Zaman imamdır. O, yeryüzünü, zulümle dolduktan sonra adaletle dolduracaktır." [62]

İkinci olarak; Hz. Mehdi'nin (a.f) doğumunu ve çocukluğunu nakleden birçok tarihî delil ve kaynak vardır. Örnek olarak Ehl-i Sünnet'in birkaç sözünü aşağıda nakledeceğiz:

1. Hafız Süleyman Hanefî şöyle demektedir: Araştırmacı ve güvenilir kimselerin yanında doğru olan haber, Mehdi'nin Şaban ayının on beşinci gecesinde (255 hicrî kamerî) Samerra şehrinde doğmuş olduğudur. [63]

2. Hace Muhammed Parsa *Faslu'l-Hitap* kitabında şöyle demektedir: Ebu Muhammed b. Askerî Ehl-i Beyt'tendir. Onun; Kaim, Hüccet, Mehdi ve Sahibu'z-Zaman olarak adlandırılan Ebu'l-Kasım'dan başka çocuğu yoktur. O, Hicrî 255 yılında Şaban ayının on beşinde dünyaya gelmiştir. Annesinin ismi Nercis'tir. O, babası şehit edildiğinde beş yaşındaydı. [64]

3. İbn Hallakan *Vefeyatu'l-E'yan* kitabında şöyle yazmaktadır: Ebu'l-Kasım Muhammed, …Muhammed Cevat'ın oğlu Ali Hadî'nin oğlu Hasan Askerî'nin oğludur. O, Hüccet olarak tanınan Şiaların on iki imamlarının on ikincisidir. O 255 yılının (h.k.) Şaban ayının yarısında Cuma günü dünyaya gelmiştir. [65]

4. Zehebî de kitaplarından üçünde Hz. Mehdi'nin (a.f) doğumuna işaret etmiştir ve *el-İber* kitabının 256 yılının (h.k.) olayları kısmında şöyle yazmaktadır: Bu yılda Muhammed b. Hasan b. Ali el-Hadî b. Muhammed Cevat b. Ali Rıza b. Musa Kazım b. Cafer Sâdık Alevî Hüseynî dünyaya gelmiştir. Künyesi Ebu'l-Kasım'dır ve Rafızîler (Şiiler) onu, el-Halef, el-Hüccet, Mehdi Muntazar (beklenen Mehdi) ve Sahibu'z-Zaman olarak adlandırmaktadırlar. O, on iki imamların sonuncusudur. [66]

5. Günümüz Ehl-i Sünnet âlimlerinden olan Hayruddin Zereklî (vefat: 1397 h.k.) de *el-A'lam* kitabında şöyle yazmaktadır: O, Samerra şehrinde dünyaya gelmiştir ve babasının vefatı anında beş yaşındaydı. O, 255 yılının (h.k.) Şaban ayının on beşinci gecesi dünyaya gelmiştir ve 265 yılında (h.k.) gaybete çekilmiştir. [67]

Ayetullah Sâfi, *Mehdeviyet* kitabında Hz. Mehdi'nin (a.f) doğumuna bir şekilde işaret eden Ehl-i Sünnet âlimlerinden yetmiş yedisinin ismini zikretmektedir. [68]

---

62 Tabersî, Ahmet b. Ali, el-İhticac, Tahkik, Bahadirî, İbrahim ve …c. 1, s. 68-69. Aynı şekilde on iki imamın geleceğini bildiren hadisler hakkında Sahih-i Müslim'in, c. 6, s. 3 ve 4, el-İmare kısmına müracaat edebilirsiniz.

63 Kunduzî Hanefî, Süleyman, Yenabiu'l-Mevedde, s. 179.

64 A.g.e.

65 İbn Hılkan, Vefeyatu'l-E'yan, c. 4, s. 562.

66 Zehebî, el-İber fi Haberin min Giber, c. 3, s. 31.

67 Zerklî, Hayruddin, el-İ'lam, c. 6, s. 80.

68 Sâfi Gulpeyganî, Lütfullah, İmamet ve Mehdeviyet, c. 2, s. 56-241.

Belki de İbn Hacer Heysemî gibi bazı Ehl-i Sünnet âlimleri, Hz. Mehdi'nin (a.f) ömrünün uzun olmasını onun doğmadığına delil olarak getirmiş olabilirler. Ama Hz. İsa b. Meryem'i Hz. Mehdi'ye (a.f) namazda uyması için yaşatan, Hz. Yunus'u (a.s) balığın karnında koruyan ve sadece peygamberlik süresi dokuz yüz elli yıl olan Hz. Nuh'a (a.s) uzun ömür veren yüce Allah, Hz. Mehdi'ye (a.f) uzun ömür vermekten aciz midir?[69] Ehl-i Sünnet'in kendisi de Hz. İsa'nın (a.s), Hz. Hızır'ın (a.s), Hz. Salih'in (a.s) ve… hayatta olduklarına inanmaktadırlar. Buna göre Hz. Mehdi'nin (a.f) doğumu, Ehl-i Sünnet'in de vakıf olduğu kesin ve açık bir olaydır.

Muhammed b. Ali Hamza şöyle demektedir: Hz. Hasan Askerî'nin (a.s) şöyle buyurduğunu duydum:

> "Allah'ın kullarına olan velisi ve hücceti ve benim halifem 255 yılının (h.k.) Şaban ayının on beşinci gecesi hava ışımaya başladığı sırada dünyaya gelmiştir."[70]

2. Hz. Mehdi'nin Gaybeti

Önceden değindiğimiz gibi Şia, Hz. Mehdi'nin (a.f) doğduğu ve 329 (h.k.) yılında da gaybete çekildiği konusunda ittifak etmiştir. Onlar Hz. Mehdi'nin (a.f), Allah Teâlâ ona zuhur izni verene kadar hayatta kalacağına inanmaktadırlar. Peygamber (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ten (a.s) nakledilen hadis ve rivayetler de bu inancı desteklemektedir. Bu rivayetler Hz. Mehdi'nin (a.f) gaybetinden veya doğumundan kitaplarda kaydedilmiştir.

Ama Hz. Mehdi'nin (a.f) doğduğuna inanmayan Ehl-i Sünnet âlimlerinden bir gurup, onun gaybete çekildiği hususunda da Şia mezhebinden değişik görüşe sahiptirler.

3. İmam Mehdi'nin Masum Oluşu

Ehl-i Sünnet âlimlerinin çoğu Hz. Mehdi'nin (a.f) masum olduğuna inanmamaktadırlar ve onu, diğer insanlar gibi bazı günah ve hatalara duçar olabilecek normal bir insan olarak görmektedirler. Bu görüşü İbn Kesir gibi Ehl-i Sünnet âlimlerinin birçoğu kabul etmektedir.[71] Ehl-i Sünnet bu konuda Peygamber'in (s.a.a) buyurduğu şu hadise istinat etmektedirler:

> "Hz. Mehdi (a.f) biz Ehl-i Beyt'tendir; Yüce Allah onun işlerini bir gecede hazırlayacaktır."[72]

Ama Şia mezhebine göre bütün imamlar masumdur ve onların hata ve günah işleme ihtimalleri yoktur.

---

69 Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 51, s. 99-102 kaynağına müracaat edebilirsiniz.
70 Kamranî, Mehdi, İmamet ve Velayet Güneşi kaynağından alınmıştır.
71 Sünen-i İbn Mace'nin Şerhi, c. 2, s. 519.
72 İbn Mace, Sünen, c. 2, s. 4087.

Mehdilik Felsefesi

Mehdilik felsefesinin temelleri iki yönden; yani illet-i gaî (ereksel neden) ve illet-i failî (edimsel neden) yönünden incelenebilir.

1. Kâmil İnsan ve İllet-i Gaî (Ereksel Neden) Silsilesinde Yer Alması

Âlemin yaratılışındaki ilahî hedef ve onun illet-i gaîsi (ereksel nedeni) kâmil insandır. Bu hedef ve amaç da on dört masumun vücudunda tecelli etmiştir ve bu yüzden o, yeryüzünün hâkimi ve Allah'ın halifesidir.

Bu şekilde bir yönelişle İslâm felsefecileri, yeryüzünde kâmil veli ve Halifetullah'ın olması konusuna ele almış ve onu kendi ilke ve delilleriyle ispatlamışlardır.

Felsefenin önderi Ebu Ali Sina, *eş-Şifa* kitabının bir bölümünde imam ve halife konusuyla ilgili olarak kâmil insanın batınî, ahlâkî ve amelî makam ve mertebelerini anlatarak şöyle diyor: Eğer birisi bu özellikle yani peygamberlerin sıfatıyla sıfatlanırsa, insanî bir eğitici olur… ve o yeryüzünün hâkimi ve yeryüzünde Allah'ın halifesi olur.[73]

İşrak felsefesinde de, toplumun önderi ve imamı konusu ele alınarak gaybet konusuna teveccüh edilmiştir.

Şeyh İşrak Şehabu'd-din Suhreverdî, *Hikmetu'l-İşrak* kitabında imam, rehber, toplumun başkan ve rehberinin kısımları konusundan bahsederek kendi İşrak felsefesi kaynaklarına göre, bir toplumun yöneticisi, başkanı ve rehberinin taşıması gereken şartları beyan etmiştir. O bu hususta şöyle diyor:

Âlem, hiçbir zaman hikmet (sağlam ilim), delil ve açıklamalara sahip olan birisinin varlığından boş kalmaz. Böylesi bir şahıs Allah'ın yeryüzündeki halifesidir ve yer ve gökyüzü olduğu sürece de bu şekilde devam edecektir. Sonuç olarak her zamanda, kâmil ilim ve amelin örneği ilahî bir şahıs, Allah'ın halifesi ve toplumun yönetimine sahip olacak ve hiçbir zamanda yeryüzü böyle bir insandan boş kalmayacaktır… Yönetimin ona ait olduğunu söylemekten maksadımız, onun yöneticilik makamını ele geçirmesi değildir. "İlahi İmam" bazen açıktan devlet kurarak güç kazanır, bazen de son derece bir gizliliğe (gaybet) bürünür. Bu imam, insanlar tarafından "Zamanın Kutbu", "Zamanın Velisi" olarak adlandırılan imamdır. Ondan bir iz olmasa dahi toplumun yönetimi ona aittir. Elbette bu lider, ortaya çıkarak hükümetin başına geçecek olursa, o dönem nurla dolar.[74]

Allâme Tabatabâî, velayet risalesinde şöyle yazmaktadır: Velayet, kâmil insanın en son derecesidir ve şeriatin gelmesinin en son amacıdır.[75]

---

73 eş-Şifa, s. 455, 5. bölüm. Manzume şerhinde Ebu Ali Sina'nın ibaresi şöyledir: "Bu faziletlerin başı iffet, hikmet ve cesarettir ve bunların toplamı da adalettir. Adalet, teorik faziletin dışındadır. Eğer birisi buna ilave olarak teorik fazilete de sahip olursa kurtuluşa ermiştir. Eğer birisi bunlara da ilave olarak peygamberlerin sıfat ve özellikleriyle sıfatlanırsa, insanî eğitmen (türlerin şekillerinde eser sahibi) olur. Ve… Allah kullarının işleri ona sevk edilir; yani onlara tekvinî ve teşrîî velayeti olur. O, yeryüzünde hâkim ve Allah'ın halifesi olur. (Şerh-i Manzume, c. 4, s. 313.)

74 Hikmet-i İşrak, Şeyh İşrak'ın yazdığı eserlerin toplamından, c. 2, s. 11-12; Şerh-i Hikmet-i İşrak, s. 23-24.

75 Kitabu'ş-Şia, Henry Corbin ile yapılan konuşmaların toplamı, s. 185-186.

Allâme Tabatabâî, *el-Mizan* tefsirinde şöyle söylemektedir: Velayet kelimesi için birçok manalar söylendiyse de, onun asıl manası, iki şey arasında engel olan bir aracının, o iki şey arasında hiçbir şey kalmayacak şekilde kaldırılmasıdır.[76]

İhvanu's-Sefa felsefecileri de kendi felsefelerinde, Mehdi (a.f) konusunun önemine yer vermişler ve "gaybet ve zuhur (Mehdilik)" konusunu açıklamışlardır. Onlar Mehdi'ye (a.f) ve onun yeryüzünü zulümle dolduktan sonra gelip adaletle dolduracağına inanmaktadırlar.

…İmamlar için iki dönem vardır: Açıklık dönemi ve gizlilik dönemi. Açıklık döneminde, imamlar insanların arasında açıktadırlar ve gizlilik döneminde ise (insanların arasında olmalarına rağmen) tanınmıyorlar. Bu olay korkudan dolayı değildir. Ama gaybete çekilmiş imamın yarenleri, onun yerini bilerek istedikleri zaman yanına gidebilirler ve eğer böyle olmazsa bir dönem için Allah'ın hücceti olmamış olur. Ama Yüce Allah, hiçbir zaman mahlûkatı hüccetsiz bırakmaz ve insanlarla onun arasında olan bağı kesmez. İmamlar, açıklık döneminde de gizlilik döneminde de yeryüzünün direkleri ve Allah'ın gerçek halifeleridirler. Açıklık döneminde de gizlilik döneminde de, ölen birisi eğer zamanının imamını tanımamışsa, cahiliyet zamanın insanları gibi ölmüş demektir.[77]

Büyük âlimlerden bir grubu şöyle dediler: İnsanın yaratılış hedefi, tekâmüldür. Tekâmül, daha üstün bir varlığa bağlanmaktır ve üstün varlık da sadece Yüce Allah'dır. Bu hedef, mutlaka bazı insanlarda gerçekleşmelidir. Eğer gerçekleşmezse, amacın dışına çıkılmış olur ve Allah'ın fiillerinde amacın dışına çıkılması da, onun acizliği veya cahilliği anlamına gelir ki bu da muhal bir şeydir. Ve bu insanlar, on dört masumların ta kendileridirler.[78] Yani illet-i gaî (ereksel neden) esasına göre âlemin yaratılış hedefi, kâmil insandır.

2. Kâmil İnsanın Failî İlletler (Edimsel Nedenler) Zincirinde Yer Alması

Failî illetler (edimsel nedenler) açısından konu şöyle açıklanır: Sebep ve sonucun cinsi itibariyle, her yönden vahit olan ve hiç kesret (çokluk) yönü olmayan birinci illetle, kesret (çokluk) olan âlemin arasında, bir birlik yönünün olması gerekir. Bu birlik yönü de sadece nefis âleminde mümkündür. Zatında madde âleminden ve maddenin ürünü olan, kemal ve fiilî makamda ise tecerrüt âleminden olan iki yönlü bir nefis, yani herhangi bir nefis değil, kesretleri (çokluğu) etkisi altına alacak kâmil bir nefistir ve o da Peygamber'in (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in temiz ve güzel nefisleridir.[79]

Eğer Peygamber (s.a.a) olmasaydı, âlemin birlik yönü olmayacak ve o zamanda da kesretler (çokluklar) olmayacaktı.

Merhum Seyyid Haydar Âmulî, Camiu'l-Esrar kitabında şöyle yazıyor: Allah'ın gözü, kâmil insandır ve "Levlake…" hadis-i kutsisinde buyurduğu gibi Yüce Allah, onun bakışıyla

---

76 el-Mizan, c. 10, s. 89.

77 Hana el-Fahurî, Halilu'l-Cer, Tercüme: Âyetî, Abdu'l-Muhammed, İslâm âlemindeki felsefe tarihi, s. 207-208.

78 Geramî, Muhammed Ali, "Levla Fatıma" hadisi hakkında, s. 17.

79 a.e.g, s. 22.

âleme bakar.[80] Yani kâmil insan, kemal makamında vasıl makamına erişir ve âlemi sebepler yoluyla idare eden Allah, kâmil insan yoluyla âlemi idare eder.[81]

Merhum Seyyid Haydar Âmulî, başka bir yerde ise şöyle demektedir: Sebep-sonuç ilişkisi kaidesi türünden ve açık olan felsefî bir kaide (birden sadece bir ortaya çıkar veya bir sadece birden ortaya çıkar), bizimle Allah arasında yaratılışta, feyiz verilmesinde, tekâmülde, hacetlerin karşılanmasında vb… bir aracının olması gerektiğini bize anlatmaktadır. Felsefe'de zikredilen aracılara "Mukaddes Akıllar" tabiri kullanılır. Meşşa grubu, onların 10 tane olduğunu söylemekte ve İşrak grubu ise zikredilen sayıyı delilsiz saymakta ve akılların çok olduğuna, hatta sonsuz olduğuna inanmaktadırlar.[82]

Burada Camie-i Kebire ziyaretinin şu cümlelerinin anlamı açıklık kazanmaktadır: "Allah sizinle başlatır ve sizinle sona erdirir; sizinle yağmuru yağdırır, sizinle gökyüzünün, onun izni hariç, yeryüzüne inmesini engeller; sizinle kalplerden gam ve sıkıntıyı giderir. Peygamberlere inen ilimler ve meleklerin getirdikleri sizin yanınızdadır.[83]

Sözümüzü İmam Humeynî'nin bir açıklamasıyla noktalayalım:

İnsanın yaratılış gayesi, kutsi hadislerde geldiği gibi (Ey âdemoğlu! Her şeyi senin için ve seni de kendim için yarattım) mutlak gayb âlemidir. Kur'ân-ı Kerim'de Musa bin İmran'a (ala nebiyyina ve alih ve aleyhisselam) şöyle hitap ediliyor:

"Ben seni kendim için seçtim."[84]

Ve başka bir yerde de:

"Ben seni seçtim. Şimdi vahyedilene kulak ver."[85]

Yani insan, Allah ve onun mukaddes zatı için yaratılmıştır ve O'nun mahlûkatı içerisinde seçilmiştir. Tekâmülünün hedefi, Allah'ın katına ulaşması, O'nun zatında fani olmak ve onda fani kalmaktır. Onun dönüşü, Kur'ân-ı Kerim'de de buyrulduğu gibi:

"Şüphesiz onların dönüşü ancak bizedir."[86]

Allah'a doğru, Allah'tan, Allah'ta ve Allah ile birliktedir. Diğer varlıklar da insan sayesinde Allah'a yönelirler; aslında onların dönüş yeri insanadır. Velayet makamının bir kısmını açıklayan Camie-i Kebire ziyaretinde de bu konuyla ilgili şöyle geçmektedir: "Ve mahlûkatın dönüşü sizedir; onların hesabı size aittir." Ve yine: "Allah, sizinle başlatır ve sizinle sona erdirir."

---

80 Camiu'l-Esrar, s. 381.
81 Geramî, Muhammed Ali, "Levla Fatıma" hadisi hakkında, s. 23.
82 Geramî, Muhammed Ali, "Levla Fatıma" hadisi hakkında, s. 66-70.
83 Mefatihu'l-Cinan, s. 549.
84 Taha, 41.
85 Taha, 13.
86 Gaşiye, 25.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz onların dönüşü ancak bizedir. Sonra onların sorguya çekilmesi de sadece bize aittir." [87]

Camie-i Kebire Ziyaretnamesinde şöyle buyrulmaktadır:

"Ve mahlûkatın dönüşü sizedir; onların hesabı size aittir."

Bu tevhit sırlarından bir sırdır ve kâmil insana müracaat etmenin Allah'a müracaat etmek olduğuna dair bir işarettir. Çünkü kâmil insan Allah'ta mutlak bir şekilde fani olmuştur; kendisinde enaniyet (benlik) yoktur. Kur'ân ve hadislerde işaret edildiği gibi, onun bizzat kendisi güzel isimlerdendir ve ism-i azamdandır.

Hz. Mehdi'nin Diğer Kurtarıcılardan Farkı

İnsanlık hayatının son döneminin vaat edilen kurtarıcısını tanıtmak, eskilerden beri çeşitli din ve mekteplerin ehemmiyet ve önem verdiği bir konudur. Ancak, dinlerin sayısı bir taraftan ve soruya söz konusu olan konunun dairesinin geniş oluşu diğer bir taraftan, bu konuyla ilgili olan her açının incelenmesini imkânsız kılmaktadır. Sayısızca tahrifat ve ilahî dinlerin (İslâm dışında) kitaplarının ilk nüshalarına ulaşmanın imkânsız oluşu da bu dinlerin görüşleri hakkında kesin ve yakinî olarak açıklama yapamamamıza neden olmaktadır.

Burada kısaca, dinlerin mevcut kitap ve kaynaklarına dayanarak; İslâm dini, Yahudilik, Hıristiyanlık, Zerdüştlük ve Budizm'in, kurtarıcı hakkındaki görüşleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Bütün konuyu şu başlıklar altında toplayabiliriz:

a) Dinlerin ortak görüşleri:

1- Zuhurun müjdesi.

2- Kurtarıcının üstün ve seçkin şahsiyeti.

3- Global hükümet.

4- Barış ve adaletin sağlanması ve zulmün ortadan kaldırılması.

5- Salihlerin ve mazlumların yeryüzünün varisleri olması.

b) Dinlerin farklı görüşleri:

1- Vaat edilen kurtarıcının kimliği ve lakapları.

2- Vaat edilen kurtarıcının manevî konumu ve derecesi.

87 Gaşiye, 25 - 26.

a) Dinlerin Ortak Görüşleri:

1- Zuhurun Müjdesi

İslâm: Bu konu, İslâm dininin kesin inançlarından biridir ve Kur'ân-ı Kerim'de ve İslâmî rivayetlerde ayrıntılı olarak bu konudan bahsedilmiştir.[88] Yüce Allah âyetinde zuhur vaadini vermiştir:

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, …vaat etti."[89]

İmam Muhammed Tâki'den (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bizim kaimimiz vaat edilen Mehdi'dir (a.f) … Muhammed'i (s.a.a) peygamber olarak gönderen ve bizleri de imamet makamına has kılan Allah'a andolsun ki eğer dünyanın ömrünün bitmesine bir gün kalsa bile, Yüce Allah o günü, Hz. Mehdi (a.f) zuhur edip zulümle dolu yeryüzünü adaletle dolduruncaya kadar uzatacaktır."[90]

Yine Kur'ân'da şu âyet de Hz. Mehdi'nin kıyamı için açık bir müjde sayılır:

"O Allah ki Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderdi, dinini bütün dinlere galip kılsın diye, müşrikler bunu istemeseler bile."[91]

Böyle bir vaat şimdiye kadar gerçekleşmediğine göre bu vaadin gerçekleşeceği gün kesindir. Yani İslâm'ın bütün dinlere her yönüyle galip olduğu gün mutlaka gerçekleşecektir ve bu bir ilahî vaat ve müjdedir.

Yahudilik: Yahudilikte de defalarca Maşiyeh'in (Mashiah) zuhur edeceği müjdelenmiştir.[92] O günde, büyük Mikailî server ayağa kalkacak ve… Yeryüzünde uyuyanların (ölülerin) çoğu uyanacaktır. Bunlardan bazıları ebedî hayat için ve bazıları da sayılmak ve ebedî aşağılığa duçar olmak için yeniden dirileceklerdir.[93]

Hıristiyanlık: Hıristiyanlık (Katolik, Ortodoks ve Protestan) dininin takipçileri de vaat edilen kurtarıcıyı beklemekteler. "İnsanoğlu kendi görkemi içinde bütün melekleriyle birlikte gelince, görkemli tahtına oturacak…"[94]

---

88 Allâme Meclisî, Kur'ân'ın 33 âyetinin Hz. Mehdi (a.f) hakkında olduğunu bilmiş ve onları rivayî olarak (rivayetlerle) tefsir etmiştir. Sadece "يملا الارض عدلا و قسطا" tabirini içeren üç yüzden fazla rivayet zikretmiştir.

89 Nur, 55.

90 Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 51, s. 156.

91 Saf,9

92 "Gencine-yi ez Telmud" kitabında "Maşiyeh" in şahsiyeti hakkında birçok âyet vardır. (Feridun Gorganî, Abraham-ı Kohen, s. 352-354; İntizar-ı Mev'ud, 15. sayı, 6. fasıl, h.ş. 1384 yılı yıllığından naklen.)

93 Mukaddes Kitap, Danyal Nebi (a.s) Kitabı, tercüme: Fazılhan, Hemedanî, s. 1567, 1-3. bentler, Huda Murat Süleyman, Dersname-yi Mehdeviyyet, 1385, s. 24 (kitabından naklen)

94 A.g.e, Matta İncili, 25. bâb, 31-33.bâb; Mukaddes Kitap, Daru's-Sulte-yi Londra, 1914.

İslâm dini açısından (özellikle Ehl-i Beyt mektebi), insanlık hayatının son döneminin vaat edilen kurtarıcısı, bir insanın sahip olabileceği olumlu özelliklerin hepsine sahip ve Yüce Allah'ın özel olarak seçtiği bir kimsedir. İsmet (günahsız olmak), ilahî feyzin vasıtası, Allah-u Teâlâ'nın nimet ve bereketlerinin nazil olduğu kapı, varlık âleminin mihveri ve huzur kaynağı gibi özellikler, İslâm dininin Hz. Mehdi'ye (a.f) atfettiği seçkin niteliklerdendir.

"Ben de Baba'dan dileyeceğim. O sonsuza dek sizinle birlikte olsun diye size başka bir Yardımcı, Gerçeğin Ruhu'nu verecek. Dünya O'nu kabul edemez…"[95]

Zerdüştlük: Bu dinin takipçileri, her biri bin yıl arayla birbiri arkasından zuhur edecek üç kurtarıcının bekleyişindedirler. Bu kurtarıcıların hepsi Zerdüşt'ün soyundan olacaktır ve onların üçüncüsü (İstut Erte) son vaat edilen kurtarıcıdır.

"Mazda'nın yarattığı güçlü Ferkiyanî'yi övüyoruz; … cihanı yeniden yarattığı zaman… ölülerin yeniden dirilip ölümsüz hayata yöneldikleri zaman…"[96]

2- Kurtarıcının Üstün ve Seçkin Şahsiyeti

Bütün dinlerde vaat edilen kurtarıcının şahsiyeti oldukça seçkin bir konumda yer almaktadır. Ancak İslâm dini bütün bu dinlerin başında yer alarak, Hz. Mehdi'yi (a.f) daha üstün özelliklerle nitelemektedir.

İslâm dini açısından (özellikle Ehl-i Beyt mektebi), insanlık hayatının son döneminin vaat edilen kurtarıcısı, bir insanın sahip olabileceği olumlu özelliklerin hepsine sahip ve Yüce Allah'ın özel olarak seçtiği bir kimsedir. İsmet (günahsız olmak), ilahî feyzin vasıtası, Allah-u Teâlâ'nın nimet ve bereketlerinin nazil olduğu kapı, varlık âleminin mihveri ve huzur kaynağı gibi özellikler, İslâm dininin Hz. Mehdi'ye (a.f) atfettiği seçkin niteliklerdendir.

3- Global Hükümet

Büyük dinlerin çoğu kurtarıcının hükümetini, bütün dünyayı kapsayan yani bütün millet, din ve kültürlerin tam bir hoşnutluk ve razılık içerisinde bir bayrak altında toplanacakları, bir hükümet olarak bilmektedirler.

İslâm:

"Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için Peygamberini hidayet ve hak ile gönderen O'dur."[97]

95 Yuhanna İncili, 14: 17.
96 Yişnalar, 2: 349, aynı kaynaktan naklen, 4. dipnot, s. 160.
97 Saf, 9, Tevbe, 33.

Bu âyetten, İslâm dininin nurunun Hz. Mehdi'nin (a.f) zuhur etmesiyle dünyanın her yerine yayılacağı, bütün insanların ya teslim olup boyun eğecekleri ya da adaletin keskin bıçağı altında helak olacakları ve İslâm bayrağının her yerde dalgalanacağı ve izzetli olacağı anlaşılmaktadır.

Yahudilik: Hz. Davud'un (a.s) Zebur'unda şöyle geçmektedir: "Ya Allah, ahkâm ve şeriatını, mülk ve ahkâmını bir melekzadeye bahşet ki; denizlerden denizlere, nehirlerden nehirlere, yeryüzünün en uzak noktasına kadar saltanat etsin…"[98]

Hıristiyanlık: "Bütün kabileler onun yanında toplanacaklardır."[99]

4- Adalet ve Evrensel Barış:

Adalet ve evrensel barışın sağlanması ve zulmün ortadan kaldırılması; çoğunlukla kurtarıcının bahsedildiği yerlerde, üzerlerinde vurgulanan konulardandır.

İslâm: Müminlere verilen en mübarek müjde, Hz. Mehdi'nin (a.f) bütün dünyaya hükmedeceği, zulme galebe geleceği, korku ve vahşetten uzak, emniyet ve razılığın zirvesinde olan ideal bir yaşamı sağlayacağıdır.

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dinî (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vaat etti."[100]

Yahudilik: "Ve o, senin kavmini adaletle yönetecektir, senin miskinlerini yüce ve zalimleri aşağı kılacaktır. Onun zamanında salihler çoğalacaktır… Bütün yeryüzü ümmetleri onu mutlu olarak çağıracaklardır."[101]

"…Kimdir o ki adalet onu ayaklarına çağıracak… Ve onu padişahlara musallat edecektir…"[102]

Hinduizm: "Zaman, ahiru'z-zamanda adaletli bir padişaha ulaşacaktır ki; …"[103]

5- Salihler ve Mazlumlar, Yeryüzünün Varisleri:

Bu konu da çoğu dinlerde söz konusu edilmiştir ve herkesin ümidi, görünürde güçlü ve kudretli zulüm cephesinin parçalanacağı ve mazlum ve mustazafların (zayıfların) kudrete ulaşacağı günedir.

---

98 Ferzî Horasanî, Muhammed Ali, Umid-i Sebz, s. 72 (kitabından naklen)
99 Matta İncili, 25. bâb, s. 60, 31-33. Bentler.
100 Nur, 55.
101 Davud'un (a.s) Zebur'u, 2,72-18; 96, 10-13. mezamirleri.
102 Mukaddes Kitap, Ahd-i Atik, Yeşeya Nebî (a.s) Kitabı, s. 1031 ve 1057. Aynı kaynaktan naklen, 4. dipnot, s. 140.
103 Ferzî Horasanî, Muhammed Ali, Umid-i Sebz, s. 72 (kitabından alıntı)

İslâm:

"Biz ise, o yerde güçsüz düşürülenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları (mukaddes topraklara) vâris kılmak istiyorduk." [104]

"Andolsun ki, Zikir'den (Tevrat) sonra Zebur'da da: Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır diye yazmıştık." [105]

Yahudilik: Zebur'da şöyle geçmektedir: "…Ancak Allah'a tevekkül edenler yeryüzünün varisleri olacaklardır… Ancak mütevazı olanlar yeryüzünün varisleri olacaklardır ve selamette olmaktan lezzet alacaklardır… Sadıklar yeryüzünün varisleri olacak ve onda ebedî olarak yaşayacaklardır." [106]

Zerdüştlük: "…ki galip Suşiyant'a ve onun diğer dostlarına ait olacaktır… Suçlular ve aldatıcılar ortadan kaldırılacaktır." [107] Suşiyant, Zerdüşt ayininin kurtarıcısıdır.

b) Dinlerin Bu Konudaki Farklı Görüşleri:

Cevapların hacminin uzamaması için, mektep ve dinler arasındaki en önemli ve asıl farklılıklardan ikisine kısaca değineceğiz.

1- Vaat Edilen Kurtarıcının Kimliği ve Lakapları

Her doğru inanç gibi mehdilik konusunda da çeşitli farklılıklar söz konusu olmuştur. Bu, o inancın sağlam olmadığının delili değil aksine bu inancın temelinin insanın fıtratına uygun ve Peygamberler tarafında sürekli insanlara açıklanmış olduğunu gösterir. Ancak gerçekler çeşitli faktörler yüzünden tahrife uğradığına göre bu inanç da zamanla tahrife uğramıştır. Nitekim insanlık, tarihin bütün dönemleri boyunca sığınmak ve tapmak için bir ilah ve sığınak arayışında olmuşlardır, ancak çoğunlukla yanlış yollara ve sapıklıklara doğru sürüklenmiş ve Allah'a şirk koşmuşlardır.

Vaat edilen kurtarıcı konusu da insanların ideal ve amaçları için böyle önem ve konuma sahiptir. İnsanlık, her zaman için hakkın zafere ulaşacağı günün bekleyişinde olmuş ancak yine vaat edilen kurtarıcıyı tanımada yanlışa düşmüş ve zihinlerinin algılayabileceği kapasitede bir takım kişileri kurtarıcı olarak farz etmişlerdir.

Bu arada Hz. Mehdi (a.f) hakkındaki en sağlam ve en net açıklama İslâm dininde ve Ehl-i Beyt mezhebinde yer alır. Bu mezhebe göre Hz. Mehdi'nin tam kişiliği açıktır O, Ehlibeyt İmamlarının (on iki imam) sonuncusu ve halen hayatta ancak gözlerden saklıdır. İslâm dininde bu hazret için birçok isim ve lakap zikredilmiştir. En önemli lakabı Mehdi'dir. [108]

104 Kasas, 5.
105 Enbiya, 105.
106 Mukaddes Kitap, Davut (a.s) Mezamirleri, 37. mezmur, 9-37. Bentler.
107 Yişnalar, s. 160.
108 Tabersî, Nûri, Mirza Hüseyin, en-Necmû's-Sakıp, s. 55-132.

Yahudilik ayininde daha çok "Maşiyeh" ismi meşhurdur. Hıristiyanlar da Hz. İsa'nın (a.s) zuhurunun bekleyişindedirler ve Mukaddes Kitap'ta onun hakkında çoğunlukla "Şilu", "Doğruluk Ruhu", "Allah'ın Oğlu" ve "İnsanoğlu" lakapları zikredilmiştir.[109]

Zerdüştler sonuncu suşiyantlarını (kurtarıcılarını) "İstut Erte" olarak adlandırmaktadırlar. Hinduizm'de ise "Kaliki" vaat edilen kurtarıcıdır.

2- Beklenilen Kurtarıcının Dinlerdeki Konumu ve Dinlerin Ona Olan Teveccühleri

Maalesef, kurtarıcının zuhur etmesi oldukça önemli ve hayatî bir konu olmasına rağmen, İslâm dini dışındaki diğer dinlerde bu konuya yeterince önem verilmemekte ve bahis konusu olmamaktadır. Ancak İslâm dini, hem Hz. Mehdi'nin (a.f) yüksek bir konum ve azamete sahip olduğuna inanmakta ve hem de onun bekleyicileri için önemli ve ağır sorumluluklar karar kılmıştır. İslâm dini açısından, Hz. Mehdi (a.f) masum (her türlü hata ve günahtan beri ve arınmış) bir imamdır.[110] Kur'ân'ın her âyetinin gerçek manasına ve tefsirine vakıftır. İlahî vehbî ilimle donanmıştır. Zamanın imamıdır. İlahi feyzin vasıtasıdır.[111] Yüce Allah'ın nimet ve bereketlerinin nazil olduğu kapıdır, varlık âleminin kutbu ve huzur kaynağıdır. Öyle ki eğer bir an bile yeryüzünde bulunmasa, yeryüzü üzerinde bulunan her şeyi yutar ve dağılıp gider Çünkü yeryüzü hüccetsiz varlığını devam ettiremez. Her dönemde mutlaka bir ilahî hüccet vardır Nitekim Kur'ân şöyle buyurur:

"Sen ancak bir uyarıcısın ve her kavmin bir hidayet edeni vardır."

İmam Mehdi (a.f) Peygamber değildir ancak Peygamber'in vasisidir ve on iki imamın on ikincisidir. Liyakat sahibi insanlara nerede olurlarsa olsunlar onun vasıtasıyla manevî feyiz yetişir.[112]

Hz. Mehdi'nin Yaşadığına Dair Deliller

Hz. Mehdi'nin (a.s) varlığı ve imameti "imamet-i hasse" konularındandır. Bu konu için aklî delillerden direkt olarak faydalanılmaz.[113] Aklî deliller genel olarak imameti ve

---

109 Yuhanna İncili, 41. bâb, ayet: 26; 7, 16-13; 7, 2; 19, 8.

110 Masum olmak: Selim b. Gays şöyle demektedir: Selman'ın şöyle dediğini duydum: Peygamber'e (s.a.a), "Ey Resulullah! Her peygamberin bir vasisi vardır; sizin vasiniz kimdir?" Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ey Selman! Ali b. Ebu Talib'in benim vasim olduğuna dair şahadet ederim… Ve vasilerim oğlum Hasan, Hüseyin ve diğerleri Hüseyin'in oğullarıdır. Onlar Kur'ân iledirler ve Kur'ân da onlarladır ve bu iki parmak gibi birbirlerinden ayrılmazlar… Onlara itaat eden herkes Allah'a itaat etmiştir ve onlara itaat etmeyen kimse Allah'a itaat etmemiştir. Onların hepsi hidayet edicidirler. Şu âyet; benim, kardeşim, kızım Fatıma, oğlum ve benim ve kardeşimin oğulları olan vasilerin hakkında inmiştir: "Ancak ve ancak Allah, ey Ehl-i Beyt, sizden her çeşit pisliği, suçu gidermek ve sizi tam bir temizlikle tertemiz bir hale getirmek diler." Onlar her türlü pislik ve kirden uzaktırlar ve onlar masumdurlar." Daha sonra Peygamber (s.a.a) elini Hüseyin'in (a.s) omzuna koyarak şöyle buyurdu: "Ümmetimin Mehdi'si, bunun evlatlarındandır. İmam oğlu İmam ve âlim oğlu âlim ve vasi oğlu vasidir…" (Selim b. Gays'ın Kitabı, s. 429.)

111 Mefatihu'l-Cinan, Camie Ziyareti, s. 548.

112 Kuleynî, el-Kâfi, c. 1, s. 179.

113 Burhan ve aklî delil belli bir kişiyi tanıtmaz. "Cüz'î ne kazanandır, ne de kazanılan" cümlesi bu manaya gelmektedir.

İmam'ın her zamanda olması gerektiğini ispat eder. Aklî deliller, genel imameti yani her zaman masum bir insanın ve ilahî hüccetin yeryüzünde olması gerektiğini ortaya koyar. İmam Mehdi'nin (a.s) dünyaya geldiği ve yaşadığı konusundaki hadisler ve tarihi deliller ilk mukaddimeye eklendiğinde, bu zamanda yalnızca İmam Mehdi'nin (a.s) ilahî feyze vasıta olduğu ve şu anda da yaşadığı ortaya çıkacaktır.[114]

İki Delilin İncelenmesi

1- İmamın bütün zamanlarda oluşuna aklî delil:

a) Lütuf Burhanı: Nübüvvet ve imamet Allah'ın manevî bir feyzidir. Lütuf kaidesine göre daima bir nebi veya imam olmalıdır. Bu kaide, Müslümanların içinde hakkın ekseni olacak ve insanları hatadan koruyacak bir imamın olmasını gerektirmektedir.

İmam Sadık'ın (a.s) şu sözü belki de bu delile işaret etmektedir:

"Şüphe yok ki Allah (azze ve celle) yeryüzünü imamsız bırakmaktan daha yücedir."[115]

Gaybette olan imamın faydalarını şöyle sıralayabiliriz:

1- Allah'ın dinini genel manada korumak.[116]

2- Eğitilmeye hazır nefisleri eğitmek.

3- Dinin devamını sağlamak.

4- Yaşayan bir olgunun insanlara önder olması.

b) İllet-i Gaî (Son hedef) Burhanı: Kelam ilminde Allah'ın fiillerinde bir hedef ve amaç olduğu ispat olunmuştur. Zira Yüce Allah mutlak kemaldir, O'nda eksiklik yoktur. İlahi fiillerin neticesi yaratılmışlara dönmektedir. İnsanın var olmasındaki hedef, kâmil insandır. Yani insanı bir ağaca benzetsek, meyvesi kâmil insandır.

c) İmkân-ı Eşref Burhanı: Felsefede imkân-ı eşref kaidesi diye bir kaide vardır. Yani mümkün-ü eşref, varlık merhalelerinde düşük mümkünden daha önceliklidir.[117] Varlık âleminin en şereflisi insandır. Varlık, hayat, ilim, kudret, cemal vb. sıfatların, ilahî hüccet olan insan-ı kâmile ulaşmadan önce diğer insanlara ulaşmaları imkânsızdır.

d) Bütün Faziletlerin Mazharı Olma Burhanı: Allah'ın mutlak hüviyetine zuhur makamında vahdaniyet hükümleri galiptir ve vahdet-i zatîde tafsilatlı isimlere yer yoktur. Öte yandan âlemde görülen tafsilatlı mazharlar ve çokluk ahkâmı vahdete galip gelmektedir. İşte burada ilahî ferman, mutedil bir sureti gerektirmektedir. Bunun da nedeni, tafsilatlı isimler ve vahdet-i hakikiye yönünden hak için mazhar olması ve vahdet-i zatî ve kesret-i mümkünün birbirlerine galip gelmemeleri içindir. O mutedil suret insan-ı kâmildir.[118]

---

114 Ayetullah Hasanzade Âmulî, Nehcu'l-Velaye, s. 7-8.
115 Besairu'd-Derecat, s. 485, 10. Bâb, 3. Hadis.
116 Şerifu'l-Ulema, Keşfu'l-Gına, s. 148.
117 Nihayetu'l-Hikmet, s. 319-320.
118 Bkz. Temhidu'l-Kavaid, s. 172, Tahrir-i Temhidu'l-Kavaid, (Ayetullah Cevad Âmulî), s. 548-555.

Biz, şimdilik bu kadarla yetiniyoruz. Daha fazla bilgi için bu konuyu genişçe ele alan kitaplara başvurunuz.[119]

2- İmam Mehdi'nin (a.s) doğumunu ve yaşamını ispatlayan hadis ve tarihi deliller çoktur. Aşağıda buna bir kaç örnek getiriyoruz:

1- Ehl-i Sünnet'in bazı tanınmış isimleri, vaat edilmiş Mehdi'nin İmam Hasan Askerî'nin (a.s) oğlu olduğunu, h.k. 255 yılında Samerra'da dünyaya geldiğini, şu anda gaybette yaşadığını ve bir gün Allah'ın emriyle geleceğini kabul etmiş[120] ve bunları kitaplarında yazmışlardır.[121]

2- İmam Askerî (a.s), oğlu İmam Mehdi (a.s) dünyaya gelmeden önce Onun (a.s) veladetini haber vermişti. Örneğin İmam (a.s) halası Hâkime Hatun'a şöyle buyurdu: "On beş Şaban gecesi (on dördüncü günün akşamı) Nergis Hatun oğlum Mehdi'yi dünyaya getirecek."[122]

Ahmed b. İshak diyor ki: İmam Ebu Muhammed Hasan Askerî'nin (a.s) şöyle dediğini duydum:

> "Hamdolsun Allah'a ki canımı almadan halifem olan vaat edilmiş Mehdi'yi bana gösterdi. O edep, ahlak ve davranışta Peygamber'e (s.a.a) en çok benzeyendir. Allah onu bir süre gaybette tutacak, sonra zuhur edecek ve dünyayı adaletle dolduracaktır."[123]

İmam Askerî (a.s), yine oğlunun veladetini yakın sahabelerine ve akrabalarına haber vermiştir.

Muhammed b. Ali b. Hamza şöyle diyor: İmam Askerî'nin (a.s) şöyle dediğini duydum:

> "Allah'ın kullarına olan hücceti, imam ve benim halifem on beş Şaban 255 yılında şafak vakti dünyaya geldi."[124]

Ahmed b. Hasan b. İshak Kummî diyor ki: İmam Mehdi (a.s) dünyaya geldiğinde İmam Askerî (a.s) bana şöyle bir mektup yazdı:

> "Oğlum dünyaya geldi. Bunu kimseye söyleme; zira bunu ashabım ve yakınlarımdan başka kimseye söylemeyeceğim."[125]

İbrahim b. İdris diyor ki: İmam Ebu Muhammed Askerî (a.s) bana bir koyun göndererek şöyle buyurdu:

---

119 Daha fazla bilgi için bkz. Ali Asğar Rızvanî, Mev'ud Şinasi, s. 267-283.

120 Araştırmacılar onlarca Ehl-i Sünnet âliminin İmam Mehdi'nin (a.s) doğduğunu kabul ettiklerini yazmışlardır.

121 Muhammed b. Talha, Metalibu's-Sual'de; İbn Sabbağ Malikî Fusulu'l-Mühimme'de, İbn Hacer Şafii es-Savaiku'l-Mühimme'de ve İbn Hallakan Vefeyatu'l-A'yan'da zikretmişlerdir.

122 Muntehabu'l-Eser, s. 398-399.

123 Biharu'l-Envar, c. 51, s. 161 ve 379.

124 a.g.e, s. 397.

125 İsbatu'l-Hudat, c. 6, s. 436; Dadgosteri Cihan, s. 103.

"Bunu oğlum Mehdi için akika olarak kes, kendine ve ailene yedir." [126]

3- İmam Askerî (a.s), İmam Mehdi (a.s) dünyaya gelmeden önce onun doğacağını müjdelemiş, doğduktan sonra da yakın sahabelerine bunu haber vermenin yanı sıra Şiilerin imanını artırmak ve mutmain etmek için oğlu Mehdi'yi (a.s) bazılarına göstermiştir.

Ahmed b. İshak diyor ki: İmam Askerî (a.s), üç yaşındaki çocuğu bana göstererek şöyle buyurdu:

"Ey Ahmed! Eğer Allah'ın ve İmamların yanında değerin olmasaydı oğlumu sana göstermezdim. Bu çocuk Allah Resulüyle aynı isim ve künyededir. Bu o kimsedir ki yeryüzünü adaletle dolduracaktır." [127]

Muaviye b. Hekim, Muhammed b. Eyyüb, Muhammed b. Osman b. Said Amirî diyorlar ki:

"Biz kırk kişilik bir gurup İmam Hasan Askerî'nin (a.s) evinde toplanmıştık. İmam (a.s) oğlu İmam Mehdi'yi (a.s) bize göstererek şöyle buyurdu: Bu sizin imamınız ve benim halifemdir." [128]

Ali b. Bilal, Ahmed b. Hilal, Muhammed b. Muaviye b. Hâkim ve Hasan b. Eyyüb diyorlar ki: "Biz birkaç Şiî İmam Hasan Askerî'nin (a.s) evinde toplanmıştık. İmam'a (a.s) halifesi hakkında sorduk. İmam (a.s) biraz bekledikten sonra bir çocuğu bize gösterdi ve "*Benden sonra imamınız budur"* diye buyurdu. [129]

Amr Ahvazî diyor ki: İmam Hasan Askerî (a.s) oğlunu bana göstererek buyurdu ki:

"Benden sonra bu oğlum sizin imamınızdır." [130]

İbrahim b. Muhammed diyor ki: (İmam) Askerî'nin evinde güzel bir çocuk gördüm, İmam'a: "Ey Allah Resulünün oğlu! Bu çocuk kimdir?" diye sordum. İmam (a.s) *"Benim çocuğum ve halifemdir."* diye buyurdu. [131]

Yakup b. Menfus diyor ki: İmam Hasan Askerî'nin (a.s) huzuruna vardım ve kendilerine sonraki İmam ve Sahibu'l-Emiri sordum, buyurdu: *"Perdeyi kenara çek."* Perdeyi çektiğimde beş yaşında bir çocuğun bize doğru geldiğini gördüm. Çocuk gelip İmam Askerî'nin (a.s) kucağına oturdu. İmam (a.s) *"Bu sizin imamınızdır"* diye buyurdu. [132]

4- İmam Hasan Askerî'nin (a.s) müjdeleri ve Mehdi'yi (a.s) güvendiği insanlara göstermesinden sonra, artık Onu, şaşkınlıktan çıksınlar diye diğer Şiilere tanıtmak bu güvenilir insanların vazifesiydi.

---

126 Biharu'l-Envar, c. 52, s. 22.
127 a.g.e, c. 52, s. 23-24.
128 Yenabiu'l-Meveddet, s. 460; Biharu'l-Envar, c. 52, s. 26.
129 İsbatu'l-Hudat, c. 6, s. 311; Dadgosteri Cihan, s. 107.
130 Yenabiu'l-Meveddet, s. 46.
131 Dadgosteri Cihan, s. 107.
132 Biharu'l-Envar, c. 52, s. 25.

İmam Cevad'ın (a.s) kızı Hâkime hatun, Osman b. Said Âmirî, Hasan b. Said Alevî, Abdullah b. Abbas Alevî, Hasan b. Munzur, Hamza b. Ebi'l-Feth, Muhammed b. Osman b. Said Amirî, Muaviye b. Hekim, Muhammed b. Muaviye b. Hekim, Muhammed b. Eyüp b. Nuh, Hasan b. Eyüp b. Nuh, Ali b. Bilal, Ahmed b. Hilal, Muhammed b. İsmail b. Musa b. Cafer, Yakup b. Menfus, Amr Ahvazî, Farslı hizmetçi, Ebu Ali b. Mutahhar, hizmetçi Ebi Nasr Tarık, Kâmil b. İbrahim, Ahmed b. İshak, Abdullah b. Mesturî, Abdullah b. Cafer Himyerî, Ali b. İbrahim Mehziyar, hizmetçi Ebu Ganim gibiler İmam Mehdi'nin (a.s) doğum haberini Şiilere ulaştırmaya çalışıyorlardı.

Hâkime Hatundan nakledilen şu rivayete dikkatinizi çekmek istiyoruz: İmam Hasan Askerî (a.s) birini peşime göndererek *"Bu akşam (Şaban'ın on dördünün akşamı) iftar için yanıma gel, zira Allah bu gece hüccetini gönderecek."* diye haber yolladı. Yanına gittiğimde "Dünyaya gelecek olan kimdendir?" diye sordum, *"Nergis'ten"* diye buyurdu. Dedim ki "Nergis'te hamilelik alameti görünmüyor." Buyurdu *"Ne dediysem odur."* Ben oturduğum sırada Nergis geldi. Ayakkabımı ayağımdan çıkardı ve "Efendim, nasılsınız?" diye sordu. Dedim ki: "Siz benim ve ailemin efendisisiniz." O benim bu sözüme çok şaşırdı ve rahatsız olarak "Ne söylüyorsunuz." diye buyurdu. Dedim ki: "Allah bu gece size öyle bir evlat verecek ki, O, dünyanın ve ahiretin efendisidir. Nergis benim bu sözümden dolayı utandı. İftardan sonra yatsı namazını kıldım ve yatağıma gittim. Gece yarısından sonra uyandım ve gece namazını kıldım. Namazdan sonraki amelleri yerine getirdikten sonra uyudum. Sonra yine uyandım. Nergis'in de uyanık olduğunu gördüm. Gece namazı kılıyordu. Şafağın söküp sökmediğini anlamak için odadan dışarı çıktım. İlk şafağın söktüğünü ve Nergis'in uyuduğunu gördüm. Bu arada "Neden Allah'ın hücceti doğmadı?" diye içimden geçti. Birden İmam Askerî (a.s) yan odadan seslendi: *"Halacığım acele etme, vaat yakındır."* Ben oturdum ve Kur'ân okumaya başladım. Kur'ân okuduğum sırada birden Nergis hatun acıyla uyandı. Ben aceleyle onun yanına gittim ve "Bir şey hissediyor musun?" diye sordum. "Evet" dedi. Ben, "Allah'ın adını söyle. Bu, sana akşam söylediğim şeydir, endişelenme, sakin ol" dedim. Bu arada onunla benim aramıza nurdan bir perde geldi. Çocuğun doğduğunu anladım. Nergis'in üstündeki örtüyü kaldırdığımda çocuğun secde halinde Allah'ı zikrettiğini gördüm.

İmam Hasan Askerî (a.s) *"Hala, oğlumu benim yanıma getir"* diye seslendi. Ben bebeği onun yanına götürdüm. İmam (a.s) onu kucağına aldı, bebeğin eline, gözüne ve bacaklarına elini sürdü. Sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okudu ve *"Oğlum konuş"* diye buyurdu. Çocuk konuşmaya başladı ve şahadeteyni getirdi. Sonra İmam Ali'ye (a.s) ve diğer İmamlar'a (a.s) sırayla selam gönderdi. Sıra babasına gelince ona da selam verdi. Sonra İmam Askerî (a.s) bana şöyle buyurdu: *"Halacığım, çocuğu annesinin yanına götür, ona da selam versin sonra benim yanıma getir."* Çocuğu annesinin yanına götürdüm o da annesine selam verdi. Sonra İmam'ın (a.s) yanına götürdüm. İmam (a.s) *"Yedinci gün yanımıza gel"* diye buyurdu. Yedinci gün gittim, İmam (a.s) *"Halacığım, oğlumu getir."* dedi. Bende götürdüm, ilk günkü gibi şahadeteyni söyledi ve İmamlara selam verdi. Sonra şu âyeti okudu:

"Bizse yeryüzünde zayıf bir hale getirilmesi istenenlere lütfetmeyi ve onları halka rehber kılmayı ve yeryüzüne onları miras bırakmayı dilemedeydik."

Hâkime hatun şöyle devam ediyor: "Bu olaydan sonra İmam'ın (a.s) yanına gittim, perdeyi kenara çektim İmam Mehdi'yi (a.s) göremedim. Dedim ki: "Fedan olayım, İmam Mehdi'ye ne oldu?" Buyurdu ki: *"Halacığım! O, Hz. Musa gibi gizlide korunacaktır."* [133]

5- İmam Askerî'nin (a.s) şahadetinden sonra İmam Mehdi (a.s), keramet ve mucizelerle kendi imametini babasının (a.s) Şiilerine gösterdi ve hücceti onlara tamamladı.

Gaybet-i Suğranın başlangıcında, İmam Sadık'ın (a.s) zamanında böyle bir dönem için temeli atılan vekâlet sisteminin en önemli görevi Şiilerin şüphelerini gidermek ve onların gaip İmam'a ve dört naibe inanmalarını sağlamaktı. İmam'ın (a.s) naipleri ve vekilleri ondan (a.s) gelen mucize, keramet ve ilimlerle meşgul olmaya başladılar.

Keramet ve mucizeler bazı yerlerde İmam'ın (a.s) kendisinden, bazı yerlerde de naiplerinin aracılığıyla Şiilere gösteriliyordu. Böylece Şiilerin İmam Mehdi'ye (a.s) imanları, dört naibe de güvenleri olacaktı. Kerametler genellikle ilk naip olan Osman b. Said Amirî tarafından gerçekleştiriliyordu. Zira bu dönemde Şiiler şaşkınlık içindeydiler ve İmam Mehdi'nin (a.s) varlığını tam olarak anlayamamışlardı.

Seyyid b. Tavus şöyle yazar: İmam Mehdi'yi (a.s) İmam Hasan Askerî'nin (a.s) birçok ashabı görmüş ve kendisinden hadis ve şer'î hükümler rivayet etmişlerdir. Bunların yanı sıra İmam'ın (a.s) vekilleri vardı. Bu vekillerin isimleri ve nereli oldukları belliydi. Onlar mucize, keramet gösteriyor, zor meseleleri hallediyor, İmam'ın (a.s) ceddi Resulullah'tan (s.a.a) rivayet ettiği birçok gaybî haberleri naklediyorlardı. [134]

Aşağıda bunun birkaç örneğini getiriyoruz:

1- Saad b. Eş'arî Kummî şöyle diyor: Hasan b. Nazr, Kum Şiileri arasında önemli bir yere sahipti. İmam Askerî'nin şahadetinden sonra şaşkınlık içinde idi. O, Ebu Saddam'ın da içinde olduğu bir gurupla yeni İmam'ın kim olduğunu araştırmaya başladı. Hasan b. Nazr, Ebu Saddam'ın yanına giderek "Bu yıl hacca gitmek istiyorum" dedi. Ebu Saddam ondan bu yıl gitmemesini istedi ama Hasan b. Nazr dedi ki: "Gördüğüm bir rüyadan dolayı içimde bir korku var, bu yüzden gitmeliyim." Yola koyulmadan önce Ahmed b. Ali b. Hammad'a İmam'a ait malları İmam Askerî'nin (a.s) yerine geçecek İmam belli oluncaya kadar saklamasını söyledi. Sonra Bağdat'a gitti. Orada eline bir mektup geçti. Bu mektupla İmam Mehdi'nin (a.s) imametine ve Osman b. Said Amirî'nin vekâletine iman getirdi.

2- Muhammed b. İbrahim Mehziyar şöyle diyor: İmam Hasan'ın (a.s) şahadetinden sonra yerine kimin geçeceği konusunda şüpheye düşmüştüm. Babam, İmam'ın (a.s) vekili olduğu için yanında çok mal vardı. Babam beni de yanına alarak mallarla birlikte yola koyuldu. Babam yolda hastalandı. Mallar konusunda bana şöyle vasiyet etti: "Allah'tan kork ve bu malları sahibine ulaştır. Kim şu alameti söylerse malları ona ver." Sonra vefat

133 Yenabiu'l-Meveddet, s. 449-450.

134 et-Taraif fi Marifeti Mezhebi't-Tavaif, c. 1, s. 183-184; Zendegani-i Nevvab-ı Hass-ı İmam-ı Zaman (a.f), s. 93 ve 94.

etti. Birkaç gün Irak'ta kaldıktan sonra Osman b. Said'den taraf bana bir mektup geldi. O mektupta malların bütün özellikleri yazılıydı. Ve onları benden ve babamdan başka kimse bilmiyordu.[135]

Muhammed b. İbrahim Mehziyar, bu keramet ve mucizeyle İmam Mehdi'nin (a.s) imametine ve Osman b. Said'in vekâletine iman getirdi.

3- Ahmed Dineverî Sirac diyor ki: İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şahadetinden bir iki sene sonra hacca gitmek için Erdebil'den yola çıktım. Dinever'e geldim. Halk Hasan Askerî'nin (a.s) halifesi konusunda şaşkınlık içindeydi. Dinever halkı benim gelişime sevinmişlerdi. Şiiler on üç bin dinarı Samerra'ya götürüp İmam'ın hakkını halifesine vermem için bana vermek istediler. Dedim ki: "İmam'ın yerine kim geçecek henüz bende bilmiyorum." Dediler ki: "Biz sana güveniyoruz, ne zaman İmam'ın halifesini bulursan o zaman ver." Bende on üç bin dinarı alıp kendimle beraber götürdüm. Kirmanşah'ta Ahmed b. Hasan b. Hasan'la görüştüm. O da bin dinar ve birkaç bohça parça verdi. Bağdat'ta İmam'ın (a.s) naibini arıyordum. Bana üç kişinin naiplik iddiasında bulunduğunu söylediler. Biri Baktanî idi. Onu imtihan etmek için yanına gittim. Ondan keramet istedim. Beni ikna edecek bir şeyi yoktu. Sonra ikincisi olan İshak Ahmer'in yanına gittim. Onu da hak üzere bulmadım. Üçüncüsü olan Ebu Cafer veya Osman b. Amirî'nin yanına gittim. Hal hatır sorduktan sonra dedim ki: "Yanımda halkın malları var, onları İmam Askerî'nin (a.s) halifesine vermek istiyorum ama şaşkınlık içindeyim, ne yapacağımı bilmiyorum." O dedi ki: "Samerra'ya İbnu'r-Rıza'nın (İmam Askerî) evine git. Orada İmam'ın (a.s) vekilini bulacaksın." Ben de Samerra'ya gittim. İmam'ın (a.s) kapıcısından kimin vekil olduğunu sordum. Kapıcı, biraz bekle, şimdi dışarı çıkacak, dedi. Biraz sonra biri geldi ve elimi tutup beni içeri götürdü. Hal hatır sorduktan sonra dedim ki: "Cebel bölgesinden bir miktar mal getirdim ama delil peşindeyim. Naipliğini ispat eden kimi bulursam malları ona teslim edeceğim. Bu sırada bana yemek getirdiler. Dedi ki: "Yemeğini ye ve istirahat et, sonra işine bakılır." Akşamdan biraz geçmişti ki o adam bana bir mektup verdi. Mektupta şunlar yazılıydı: "Ahmed b. Muhammed Dineverî! Kendinle beraber şu kadar para ve bohça getirdin. Çıkında şu kadar para var." Mektupta her şey ayrıntısına kadar yazılıydı. Örneğin: "Zırh yapan falan şahsın oğlunun çıkınında on altı dinarı var. Kirmanşah'tan ise filancıya ait bir çıkın var. Falan bohça da Ahmed b. Hasan Maderanî'ye aittir, onun kardeşi yün satıcısıdır…" Bu mektupla tüm şüphelerim giderildi. Anladım ki Osman b. Said Amirî İmam'ın (a.s) naibidir. İmam (a.s) bu mektupta malları Bağdat'a götürüp daha önce görüştüğüm şahsa teslim etmemi emretmişti.[136]

4- Ali b. Esved şöyle diyor: Gaybet-i Suğranın başlangıcında yaşlı bir kadın bana bir parça verdi ve onu İmam'a (a.s) ulaştırmamı istedi. Ben onu diğer birçok parçayla birlikte getirdim. Bağdat'a gelip Osman b. Said'in yanına gittiğimde dedi ki: "Bütün malları Muhammed b. Abbas Kummi'ye ver." Ben yaşlı kadının verdiği parçanın dışında her

135 a.g.e, s. 518, 5. hadis; Rical-i Keşşî, c. 2, s. 813.
136 Biharu'l-Envar, c. 51, s. 300-302.

şeyi ona teslim ettim. Ama İmam'dan (a.s) onu da Osman b. Said'e teslim etmem için bir mesaj gelmişti.[137]

5- İshak b. Yakup diyor ki: Osman b. Said'in şöyle dediğini duydum: Iraklı biri yanıma geldi. İmam (a.s) için mal getirmişti. İmam (a.s) onu geri vererek şöyle buyurdu: "Amcanın oğluna olan dört yüz dirhemlik borcunu öde." Adam çok şaşırdı. Malının hesabını yaptı, baktı gerçekten amcasının oğluna 400 dirhem borcu var. Onu malının içinden çıkardıktan sonra geriye kalanı İmam'a (a.s) verdi, İmam da kabul etti.[138]

6- Muhammed b. Ali b. Şazan şöyle diyor: Yanımda halka ait çok mal vardı. İmam'a (a.s) vermek için kontrol ettiğimde 500 dirhemden 20 dirhem eksik olduğunu gördüm. O miktarı tamamlayıp İmam (a.s) naibi olan Osman b. Said'e bir mektupla birlikte yolladım. Ama mektupta bu konu hakkında bir şey yazmamıştım. O cevap olarak şöyle yazdı: 500 dirhem ulaştı, 20 dirhem senin kendi malındır.[139]

Gaybet-i Suğranın başlangıcında gösterilen bu gibi keramet, mucizeler ve haberler sayesinde İmam Hasan Askerî'nin (a.s) Şiileri İmam Mehdi'nin (a.s) imametine ve Osman b. Said'in niyabetine inanmışlardı. Doğumun gizlide olması, İmam Mehdi'nin (a.s) gaybetinden dolayı Şiilerde oluşan şüphe ve şaşkınlık İmam'ın (a.s) kurduğu bu ekip sayesinde Gaybet-i Suğranın başlangıcında tamamen giderilmişti.

Şiiler, İmam Mehdi'nin (a.s) bu tür keramet ve gaybî ilimlerinden iki sonuca ulaşmışlardı. Biri, Peygamber'in (s.a.a) ve Ali'nin (a.s) çizdiği imametin asıl yolundan gittiklerini ve imametin İmam Hasan Askerî'den (a.s) İmam Mehdi'ye (a.s) geçtiğini ve Gaybet-i Suğra döneminde İmam Mehdi'nin (a.s) perde arkasından Şiileri idare ettiğini anlamışlardı.

Diğeri eskiden İmamların (a.s) zamanında faaliyet gösteren vekâlet sistemi Gaybet-i Suğra döneminde de devam ediyordu. Bu sistemin sorumluluğu İmam (a.s) tarafından Osman b. Said Amirî'ye verilmişti. Böylece Şiiler hem İmam Mehdi'nin (a.s) imam olduğuna, hem de Osman b. Said'in özel naip olduğuna inanmışlardı.

Osman b. Said Amirî vefat ettikten sonra İmam Mehdi'nin (a.s) emriyle oğlu Muhammed b. Osman naiplik görevini üstlendi. Ancak bazı Şiiler Muhammed b. Osman'ın naipliğinde şüphe ettiler. İmam Mehdi (a.s) ona bazı keramet ve mucizeler vererek bu sorunu da halletti. Birkaç makam sevdalısının dışında kimse Muhammed'e muhalefet etmedi. Onlar yalan yere niyabet iddiasında bulundular. Muhammed b. Osman keramet ve mucizelerle onların iddialarını çürüttü. Şiiler bunları görünce Muhammed b. Osman'ın hakkaniyetini daha iyi anladılar.[140] Daha sonra Hüseyin b. Ruh'un zamanında da bazı önemli kimseler muhalefet ettiler. Ama ondan da keramet ve mucizeler gördükten sonra muhalefetten vazgeçip özürde bulundular.[141]

---

137 a.g.e, s. 335.
138 a.g.e, s. 326.
139 Kuleynî, el-Kâfi, c. 1, s. 523-524.
140 Biharu'l-Envar, c. 51, s. 316 ve 336; Kemalu'd-Din, s. 398.
141 Casim Hüseynî, Tarih-i Siyasi-i Gaybet-i İmam-ı Devazdehum, s. 197.

Hüseyin b. Ruh'tan sonra Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Semurî naip oldu. Gaybet-i Suğrada son yazılan mektup başka bir keramet sayılıyordu. İmam Mehdi (a.s), hicrî 329 yılı Şaban ayının dokuzunda bir mektup yazarak Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Semurî'ye şöyle buyurdu: "Altı gün sonra öleceksin. Vekâlet işini bir düzene koy ve halkın mallarını kendilerine ver. Bundan sonra özel naiplik dönemi bitmiştir." Ravi diyor ki: "Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed Semurî'nin yanına gittim. O bu mektubu bana gösterdi. Söylenen günde yanına gittim, onu can vermek üzereyken gördüm." [142]

İmam-ı Zaman'ın (a.s) Ömrünün Uzun Olması

Uzun ömürlü olma yaşama ait konulardan biridir. Yaşamın hakikat ve niteliği insan için meçhuldür. İnsan belki de hiçbir zaman bunun sırrını çözemeyecektir. Yaşlılık eğer insan yaşamına arız oluyorsa veya onu canlı bir varlığa arız olan doğanın bir kanunu olarak görüyorsak ve zaman geçtikçe her canlı varlığı bozulmaya ve ölmeye götürüyorsa böyle bir olay değişken ve geciktirilmesi mümkün olan bir şeydir. Bu yüzden bilim yaşlılığı geciktirmek için önemli ilerlemeler kaydetmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru bilimsel gelişmeler neticesinde uzun yaşamaya olan ümitler artmıştır. Belki de yakın gelecekte bu tatlı rüya gerçek olacaktır. İmam Mehdi'nin (a.s) ömrünün uzun olması hakkında şaşılacak herhangi bir şey yoktur. Çünkü bilimsel açıdan böyle bir şeyin gerçekleşmesi mümkündür. Allah'ın hücceti de ilahî ilmiyle, doğal ve bilimsel yollarla uzun süre yaşayabilir, yaşlılığını geciktirebilir.

Öte yandan kısa yaşamayı genel bir kanun olarak kabul etsek bile, her şeyin istisnası olduğu da bilinen ve inkâr edilmeyen bir gerçektir. Doğada bunun örneği çok görülmektedir. Uzun ömürlü bitkiler, ağaçlar ve hayvanlar vardır. İnsanların içinde de adaleti icra edecek, zulmün ve zalimlerin kökünü kazıyacak olan Allah'ın hüccetinin uzun yaşamasının bir istisna olduğunu kabul etsek, doğanın kanununu onun karşısında değişken ve Onu, Allah'ın iradesi gereği tabiatın ve sebeplerin ötesinde biri olarak görsek ne sakıncası var? Böyle bir şey genel olmasa bile mümkün olan bir şeydir. Allâme Tabatabâî'nin dediği gibi "Gaip İmamın yaşamını doğaüstü bir olay olarak kabul etmek mümkündür. Zira doğa ötesi olayların olması imkânsız şeylerden değildir. Bilim, metafizik bir olayı reddedemez. Zira sebepler yalnızca bizim bildiğimiz sebeplerle sınırlı değildir. Bilmediğimiz, etkilerini görmediğimiz, anlamadığımız birçok sebepler de vardır. Bu yüzden bazı insanların da çok uzun süre yaşamaları, bin yıl hatta binlerce yıl yaşayabilmeleri için bazı sebepler olabilir." [143]

Ayrıca, tarihte uzun ömürlü yaşayan insanlarda vardır. Hz. Nuh (a.s) onların ispatlanmış olanlarından biridir. Kur'ân, Onun (a.s), 950 yıl peygamberlik yaptığını buyuruyor. [144] Ömrü de mutlaka bundan fazla idi. Hz. Hızır (a.s) ömrü uzun olanlardan bir diğeridir. [145] Dolayısıyla İmam Mehdi'nin (a.s) ömrünün uzun olması imkânsız olmadığı gibi akla da aykırı değildir.

---

142 Kemalu'd-Din, s. 516; Biharu'l-Envar, c. 51, s. 361.
143 Allâme Tabatabâî, Şia der İslâm, s. 151.
144 Ankebut, 14.
145 Kemalu'd-Din, c. 2, s. 385. Mecelle-i Havza, no: 70-71, Bakiyetullahi'l-A'zam özel sayısı, s. 46.

Hz. Mehdi'nin Zuhurunu Bekleyenler

İntizar-ı ferec, intizar ve ferec kelimelerinden oluşmuştur.

"İntizar" lugatte korumak, gözü yolda olmak ve endişe manalarına gelmektedir.[146] Hazır bulunma haline denir. Zıt anlamlısı ümitsizliktir. **"Ferec"** ise dert, keder ve sıkıntılardan kurtulmaya denir.[147]

İntizar-ı ferec, Kelam ilminde hak, barış ve adaletin batıl güçlere karşı başarıya ulaşmasının son arzu ve ümidi, vadedilmiş Mehdi'nin (a.f) eliyle İslami imanın bütün dünyada yayılması, insani değerlerin her yönlü ve tam olarak yerleşmesi, bütün âlemde medine-i fazile ve ideal tevhidî toplumun kurulması manasına gelmektedir. İntizar yalnızca bir ümit ve bir arzu değildir. Bu intizarın arkasında amel de vardır.

İntizar-ı ferec kavramında iki yön vardır. Biri bütün varlık âleminden zulüm, şirk ve fesadı kaldırmak yönü, diğeri de tevhide dayalı küresel bir toplum oluşturmak ve adaleti sağlamak yönüdür.

İntizar-ı Ferec'in Önemi

Hadislerde intizar-ı ferece özel bir önem verilmiş, intizarın faziletine, bekleyenin görevlerine, intizarın faydalarına ve onun doğru manasına değinilmiştir. Söz konusu hadislerden birkaçını aşağıda getiriyoruz:

Resulullah (s.a.a) buyuruyor:

"İntizar-ı ferec ibadettir."[148]

İmam Ali (a.s) buyuruyor:

"Allah'ın en sevdiği amel intizar-ı ferec'dir."[149]

İmam Cevad (a.s) şöyle buyuruyor:

"Şialarımızın en üstün ameli intizar-ı ferec'dir."[150]

Bekleyenler

Birçok dinde, her ne kadar kim olduğu ve adının ne olduğu konusunda görüş birliği olmasa da ahir zamanda zuhur edecek ve dünyayı adaletle dolduracak bir ahir zaman kurtarıcısı inancı vardır.

---

146 Tacu'l-Arus, c. 7, s. 539.

147 Ragıb İsfahanî, Müfredat-ı Elfazi'l-Kur'an, s. 628, Safvan Ahmed Davudî'nin tahkiki, 1. Baskı, Daru'ş-Şamiye, Beyrut, h.k. 1413.

148 Biharu'l-Envar, c. 52, s. 122, Şeyh Tûsi'nin Emali adlı eserinden alınmıştır.

149 Şeyh Saduk, Men La Yehduruhu'l-Fakih, c. 4, s. 381, İntişarat-ı Camiay-ı Müderrisin, Kum, h.k. 1413.

150 Şeyh Saduk, Kemalu'd-Din, c. 2, s. 377, Daru'l-Kutubi'l-İsmailiyye, Kum, h.k. 1395.

İslam dininde bütün Müslümanlar, Peygamberimiz'in (s.a.a) zamanından günümüze kadar Resulullah'ın öğretileri sayesinde ahir zaman kurtarıcısına inanmakta ve Onun, Peygamber'in soyundan geldiğini ve Peygamber'in adını taşıdığını kabul etmekteler. Ama bazı konularda aralarında ihtilaf vardır. Örneğin Şia, O'nun hicri üçüncü asırda dünyaya geldiğine ama bir süre sonra gaybete çekildiğine inanırken, Ehl-i Sünnet'in çoğu O'nun dünyaya gelmediği ve ahir zamanda dünyaya geleceği görüşündeler.

Bütün peygamberler, vasiler ve ilahi velilerin hedefi adaleti dünyaya yerleştirmek, küresel tevhidî sistemi ve ilahi kanunlarla yönetilen bir dünya düzeni kurmaktı. Öyle bir düzen ki, insanı dünya ve ahiret saadetine götürmelidir. Böyle bir düzen bütün peygamberler ve vasilerinin arzusu olmuş ve bunun için mücadele vermişlerdir. Bu ilahi insanların tümü hep böyle bir an için gün sayarak onu bekleyenlerden olmuşlardır.

> İmam Sâdık'ın (a.s) ashabından biri "Biz sizin zamanınızda olduğumuz halde neden bugünden zuhur zamanında Hz. Kaim'in (a.s) ashabından olmayı isteyelim?" diye sorduğunda İmam (a.s) şöyle buyurdu:
>
> "Subhanallah! Aziz ve Celil olan Allah'ın hakkı ortaya çıkarıp, adaleti her yerde göstermesini, insanların durumunun düzelmesini, dağınık kalplerin biribirine yaklaşmasını, Allah'a karşı yeryüzünde günah işlenmemesini, ilahi hükümlerin uygulanmasını, haklının hakkına kavuşmasını... istemez misiniz?" [151]

Bu hadis-i şeriften, hakkın batıl karşısında ulaşacağı son zaferi ve küresel ilahi hükümetin kurulmasını arzulayan herkesin Mehdi-i Mev'ud'un zuhurunu bekleyenlerden olacağı anlaşılmaktadır. Yine İmam Sâdık (a.s) şöyle buyuruyor: "Ben o günü görsem kendimi Ona hizmet etmeye hazırlarım." [152]

Fereci bekleyenlerden biri İmam Mehdi'nin (a.s) kendileridir. Zira birincisi, rivayetlerimizde intizar (beklemek) en üstün ibadet olarak sayılmıştır. Buna göre O mübarek insanın en üstün ibadetten gafil ve mahrum olduğu düşünülemez, hatta böyle bir şey imkânsızdır. İkincisi, ferec kelimesinin geçtiği rivayetlerde bir tek müminlerin fereci zikredilmemiştir. İmam-ı Zaman'ın da fereci söz konusudur. Yani İmam-ı Zaman da kendi işlerinin ferecini beklemektedir.

Dolayısıyla Hz. Veliyy-i Asr'ın (a.s) kendisi de dünyaya tevhidî düzenin gelmesini, adaletin bütün varlık âlemini kapsamasını, zulmün kökünün kazınmasını ve bütün varlıkların nihai kemale ulaşmasını istemektedir. Hz. Kaim'in kendileri de Allah Teâlâ'nın izniyle zuhur etmeyi ve muvahhidlerin arzusunu yerine getirmeyi bekleyenlerdendir.

Hz. Mehdi'nin Gaybet Döneminde Vazifemiz

Gaybet dönemindeki vazifelerimiz, Masum İmam'ın (a.s) hazır olduğu dönemdeki vazifelerle aynıdır. Biz İmam'ı (a.s) her ne kadar görmesek de, O bizim amellerimizi

---

151 Kemalu'd-Din, c. 2, s. 646.

152 Muhammed bin İbrahim Numanî, el-Gaybet, s. 273, Mektebetu's-Saduk, Tahran, h.k. 1397.

görmektedir. Dolayısıyla Kur'an'ın, Resulullah'ın (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamlarının (a.s) bir Müslüman için belirledikleri vazifelerin tümü, gaybet döneminde yaşayan bizler için de geçerlidir. Bu vazifeleri kısaca şöyle özetleyebiliriz: Şiilerin gaybet dönemindeki en büyük vazifesi fereci [153] ve İmam Mehdi'nin (a.f) küresel devletinin zuhurunu beklemektir. Ancak fereci beklemek bir slogan değil bir kültür ve görevler bütünü olduğundan gerçek manada mevlasını ve imamını bekleyen kimse bu görevleri amelinde gösterir. Söz konusu görevlerden bazıları şunlardır:

1- Dini iyice tanımak ve anlamak. Yani bekleyen kimse, akaid, ahlak, ahkâm gibi alanlarda, İslami düşüncesine çeki düzen vermeli, ruhsal durumunu ve içindeki imanını güçlendirmelidir.

2- İmam-ı Zaman'ı (a.f) daha çok tanımak ve hakkında bilgi edinmek için araştırma yapmak.

3- Kur'an'a ve Ehl-i Beyt'in (a.s) kültürüne tam olarak uymak. Ehl-i Beyt (a.s) Resul-i Ekrem'e (s.a.a) en yakın ve dinin hakikatlerini en iyi bilen kimselerdir.

4- İmam-ı Zaman'ın (a.s) hak naiplerine (taklit merciilerine, özellikle veliyy-i fakihe) itaat etmek ve onlarla beraber zuhurun ortamını hazırlamak.

5- Diğer Müslümanlarla, özellikle İmam'ı gerçek manada bekleyenler ve Ona bağlı olanlarla birlik içinde olmak.

6- Halka dini gerçekleri anlatmak, hurafeler, şüpheler ve bozuk inançlara karşı koymak için fikir ve kültür açısından kendini yetiştirmek.

7- İmam'ın (a.s) kıyamına ve inkılabına ümitli olmak, başkalarına ümit vermek ve bütün işlerin düzeleceği konusundaki ümidi canlı tutmak.

8- Takvalı olmak, kendini Allah'ın huzurunda görmek, günahı terketmek ve toplumdaki günah bataklığını kurutmak.

9- Gece gündüz İmam-ı Asr'a (a.f) kalben yönelmek, Onun amellerimizi gördüğünü bilmek ve İmam'ı örnek almak.

10- İmam'la (a.f) büyüklerin tavsiye ettiği dualarla, özellikle Nudbe duası, Ziyaret-i Âl-i Yasin, Ahd duası, Ferec duası gibi güzel dualarla irtibat kurmak.

11- Zorluklara, yalanlamalara ve diğer bütün sıkıntılara karşı sabretmek, hakka ve sabra tavsiye etmek ve düşman karşısında mücadeleci olmak.

12- Hadisler, kerametler, menkıbeler, gerçek faziletleri anlatarak ve bir rahmet İmamı olarak Onun insanlara olan inayetlerini söylerek halkın gönlüne İmam-ı Asr'ın (a.f) sevgisini yerleştirmek.

13- İslami ilkeleri takviye etmek ve yüceltmek; hacca ve umreye gitmek, dini bilgileri artırmak amacıyla toplantılar yapmak.

14- İmam'a (a.s) sevgi ve muhabbet beslemek, hayır ve sevap işler yaparak özellikle Onun tarafından umumun faydalanacağı binalar yapmak, fakirleri doyurmak, Onun

[153] Kemalu'd-Din, c. 1, s. 287, 6. Hadis. Emiru'l-Muminin (a.s) Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu naklediyor: "En üstün ibadet fereci beklemektir."

selametliği için sadaka vermek veya sevapları ona hediye etmek. Bu şekilde Ona yakınlaşma isteğini ortaya koymuş oluruz.

15- Küresel adil hükümetin kurulma ortamını hazırlamak, adaleti uygulamak ve zulmün kökünü kazımak için mücadele vermek.

16- İç ve dış şeytanların din, kültür, milliyet ve vatana nüfuz etmelerini engellemek, İmamın düşmanlarından beri olmak, sevgi ve nefrette ihlaslı olmak.

17- Din kardeşlerinin haklarına saygılı olmak, gerçek Şialara yardım etmek ve onları savunmak.

Bütün bunlar gaybet dönemindeki vazifelerimizden bazılarıdır.

Hz. Mehdi'nin (a.f) Şehadeti

Kur'an **"Her nefis ölümü tadacaktır"**[154] diye buyurmaktadır. Tüm yaratıklar hakkında ilahi bir sünneti beyan eden bu âyet esasınca İmam-ı Zaman (a.s) da dünya adaletini sağladıktan ve dünya devletini kurduktan sonra bu dünyadan göçecektir. Mehdi, tabii bir ölümle mi yoksa şehadet ile mi dünyadan göçecektir? Bir gurup rivayetten istifade edildiği üzere İmam tabii bir ölümle dünyadan göçecektir.

Aşağıdaki rivayetler bu kabildendir:

1. Ümmü Seleme Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakletmektedir:

> "Mehdi benim hanedanımdan ve Fatıma'nın evlatlarındandır. O, halk arasında Peygamberin sünnetiyle amel edecek, yedi yıl kalacak, sonra dünyadan göçecek ve Müslümanlar kendisinin namazını kılacaklardır."[155]

2. **"Sonra onlara karşı size tekrar egemenlik verdik"**[156] âyet-i kerimesinin tefsiri hakkında belirtilen bir rivayette İmam Sâdık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

> "(Burada) İmam Hüseyin (a.s) ile yetmiş yareninin (ricat ederek) gelmesi kastedilmektedir. İki taraflı sarı miğferler takmış şahıslar halka Hüseyin'in döndüğünü ilan edecektir. Müminler onun hakkında hiçbir şek ve şüphe etmeyecek ve onun deccal ve şeytan olmadığını bileceklerdir. O, sizin aranızda hal ile hükmedecek hüccettir. Onun İmam Hüseyin (a.s) olduğuna yönelik Şiilerimizin gönüllerinde marifet pekişince, Hz. Mehdi vefat edecektir. Onu yıkayacak, kefenleyecek, tahnit edecek ve toprağa gömecek şahıs da Hüseyin olacaktır. İmam ve vasi dışında hiç kimse vasinin (kefen ve defin) işlerini üstlenemez."[157]

3. Bir başka rivayette de dünyaya ilk ricat edecek şahıs kimdir diye sorulan bir sorunun cevabında İmam Sâdık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

---

154 Âl-i İmran, 185.
155 Allâme Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 51, s. 104, h. 39.
156 İsra, 6.
157 Kuleynî, el-Kafi, c. 8, s. 250; aynı şekilde bkz. Biharu'l-Envar, c. 53, s. 94, h. 103.

Hz. Mehdi'den (a.f) sonra ricat gerçekleşecektir. Ricat, İmam-ı Zaman'ın zuhurundan sonra bazı kimselerin ve bu cümleden olmak üzere imamların dirilmesi manasındadır. Rivayetlerde Hz. İsa gibi bazı peygamberlerin, İmam Hüseyin (a.s) gibi bazı imamların, Selman-ı Farisi, Mikdad, Cabir b. Abdullah Ensari, Malik Eşter ve Mufazzal gibi Resulullah ve imamların bazı sahabelerinin ricat edeceği belirtilmiştir.

"Kıyam edecek Mehdi'nin ardından İmam Hüseyin (a.s) dönecektir … Hüseyin (a.s), kendisiyle birlikte şehid olmuş yarenleriyle birlikte gelecek ve tıpkı Musa bin İmran'a eşlik etmek için gönderildikleri gibi, yetmiş peygamber kendisine eşlik edecektir. Mehdi (a.s) yüzüğünü ona verecektir. O halde Hüseyin (a.s) Mehdi'nin (a.s) gusül, kefen ve tahnit işlerini üstlenecek ve kendisini toprağa gömecek kimsedir." [158]

Diğer bir gurup rivayetten de onun şehadete ereceği anlaşılmaktadır:

1. İmam Hasan Mücteba'dan (a.s) şöyle nakledilmiştir:

"Allah'a yemin olsun ki, bu işi (imamet) Ali ve Fatıma'nın on iki evladının ele alacağına ve hepimizin zehirleneceği veya öldürüleceğine dair Allah Resulü bizim ile ahitleşmiştir." [159]

2. İmam Sâdık (a.s) da bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a yemin olsun ki bizden öldürülmeyen ve şahadete ermeyen hiç kimse yoktur." [160]

---

158 Biharu'l-Envar, c. 53, s. 103, h. 130.
159 Biharu'l-Envar, c. 27, s. 217, h. 19.
160 a.g.e., 209, h. 7.

3. İmam Rıza'dan (a.s) da aynı atrzda hadis nakledilmiştir.[161]

Bu iki gurup rivayet göz önünde bulundurulduğunda İmam Mehdi'nin (a.f) vefatı hakkında açık ve kesin bir görüş dile getirmek zor görünmektedir. Ama şehadet ile ölüm arasındaki ilişki türünün mutlak genel ve has olması; yani ölümün tabii ölme ve şehadeti kapsaması ve şahadetin de bir tür ölüm olması ve onun dışında olmaması hasebiyle, birinci gurup rivayetler şehadet olarak yorumlanabilir ve görünüşteki çelişki giderilebilir. Çünkü birinci gurup rivayetler ölüm hususunu bildirme sadedindedir, ölümün niteliğini bildirme sadedinde değildir. Eğer İmam Mehdi'nin şehadete ereceği farzı kabul edilirse o zaman onun katili kimdir? *İlzamu'n-Nasib* kitabında bazı âlimlerden nakledilen bir takım tabirler esasınca İmamın katili şöyle tanıtılmıştır: "Mehdi'nin (yönetimdeki) yetmiş yılı sona erince ölüm kendisine yaklaşacaktır. "Beni Temim"den "Saide" adında erkekler gibi sakalı olan bir kadın, İmam yoldan geçerken bir ev üzerinden kendisine bir taş atacak ve onu öldürecektir. Mehdi vefat ettikten sonra İmam Hüseyin (a.s) onu toprağa gömme işini üstlenecektir."[162]

Şehid Muhammed Sadık Sadr bu sözü değişik şekillerde eleştirmiş ve eksikliklerini dile getirmiştir.[163] Bu cümleden olmak üzere şöyle yazmıştır: Bu metin esasen konuyu (Mehdi'nin şehadeti) ispat edebilme kabiliyetinde değildir. Zira rivayet Ehlibeyt İmamlarından nakledilmemiştir, aksine tanımadığımız bazı âlimlerden nakledilmiştir. Hatta bu metin –göründüğü kadarıyla- bazı rivayetlerin içeriğine işaret etse de ne senedi ve ne de hangi imamdan nakledildiği belli olmayan mürsel bir rivayete dönüşmektedir. Buna ek olarak, belirtilen rivayetlerin senedi genellikle zayıf, içerikleri zihinden uzak ve hiçbir şeyi ispatlayamayacak türdendir.[164]

Hz. Mehdi'den (a.f) sonra ricat gerçekleşecektir. Ricat, İmam-ı Zaman'ın zuhurundan sonra bazı kimselerin ve bu cümleden olmak üzere imamların dirilmesi manasındadır. Rivayetlerde Hz. İsa gibi bazı peygamberlerin, İmam Hüseyin (a.s) gibi bazı imamların, Selman-ı Farisi, Mikdad, Cabir b. Abdullah Ensari, Malik Eşter ve Mufazzal gibi Resulullah ve imamların bazı sahabelerinin ricat edeceği belirtilmiştir. Ricat inancı Şiilerin akidelerinden olup hakkında birçok rivayet zikredilmiştir. Hatta Allâme Meclisî gibi bazıları bu rivayetlerin tevatür[165] düzeyinde olduğuna inanmaktadır.[166]

---

161 a.g.e., 214, h. 16.

162 Yezdî, Hairi Ali, İlzamu'n-Nasib fi İsbati'lHücceti'l-Gaib, c. 2, s. 167.

163 Seyyid Muhammed Sadık Sadr, Tarih-i ma Ba'd ez Zuhur, s. 881-883.

164 Ber Gerefte ez Mahname-i Mevud, no. 83.

165 Hadis ilminde rivayetler üç kısma ayrılmaktadır: a) Mütevatir Hadisler: Birçok grubun naklettiği ve bu rivayet masumun sözüdür diye bizde yakin uyandıran rivayetlere denir. b) Mustafiz Rivayetler: İtibar ve değer olarak mütevatir hadislerin derecesinde olmayan ama itibarı haber-i vahitten fazla olan rivayetlere denir. c) Haber-i Vahit: Az bir grubun naklettiği ve rivayet değeri açısından önceki iki kısımdan daha düşük olan rivayetlere denir.

166 Biharu'l-Envar, c. 23, s. 359.

Gaybet-i Sugra ve Gaybet-i Kubra Dönemi

Prof. Dr. Muzir Hekim

Gaybet-i Sugra Dönemi (H. 260-329)

Hicrî 260 yılı Rebiulevvel ayının sekizinde İmam Hasan Askerî'nin (a.s) vefatından sonra İmam Mehdi'nin (a.f.) doğumuyla bu dönem başlar ve Hicrî 329 yılının Şaban ayının on beşinde dördüncü ve son elçi Ali b. Muhammed Samerrî'nin vefatıyla son bulur.

Bu makalede Şia'nın en hassas dönemine ve bu dönemde vuku bulan olaylara aşağıda belirtildiği şekilde inceleyebiliriz:

1. Gaybet-i Sugra asrının siyasî, toplumsal ve fikrî konumu;

2. Gaybetin tarihi ve başlama şekli;

3. Gaybetin felsefesi;

4. Gaybet-i Sugra Dönemi'nin özelikleri;

5. İmam Hasan Askerî'nin (a.s) vefatından sonra çıkan fırkaların ihtilafları;

6. "Dört vekil" in seçimi;

7. Şia yerleşim bölgeleri için vekillerin seçimi;

8. Vekâlet iddiasında bulunan hain vekiller;

9. Gaybet-i Sugra Dönemi'nde Şia'nın fikrî, siyasî ve toplumsal konumu.

1. Gaybet-i Sugra Dönemi'nin Siyasî, Toplumsal ve Fikrî Konumu

a) Siyasî Konum

Bu dönem Abbasî halifelerinin on beşincisinden yirminci halifesine kadar, yani altı halifenin dönemini kapsamaktadır.

Bu dönemin geçerli siyasî durumunun özellikleri, Mevali ve özellikle Türkler'in İslâm dünyasının siyasî durumuna hâkim oldukları önceki dönemin özellikleri gibidir. Türkler, gerek vezir ve valiler makamında olsun gerekse ordu komutanları konumunda olsun günden güne güç kazanıyor ve İslâm âlemine hakimiyet kuruyorlardı.

Mevali ve Türkler'in her geçen gün istilaları karşısında hükümet merkezi gün be gün zayıflıyordu. Her geçen gün halife ülkenin idarî işlerinde daha bir güçsüzleşiyor, başkaları işleri ele alıyor ve hükümet merkezi, ülke idaresi ve özellikle sınırların

kontrolünde daha önceki yıllara nisbetle gücünü kaybediyordu.

Açıklanan bunca zayıflıklara rağmen Abbasî halifeleri Müslüman kitleler üzerindeki zulümlerini arttırdılar. Halifeler kendi hükümetlerinin devam etmesi için her türlü cinayeti işlediler. Tam anlamıyla baskı ve vahşet ortamı bu dönemin tamamına hâkimdi. Bu durum özellikle de Şeyh Tûsî'nin tabiriyle Mutazıd döneminde (h. 279-289) daha şiddetli bir şekilde kendini göstermekteydi ve kılıçlardan kan akıyordu. [1]

Gaybet-i Sugra asrından önceki dönemle alâkalı açıkladığımız geçerli özellik ve durumlar, bu dönem için de geçerliydi.

Şimdi bu dönemde gerçekleşen hadiseleri söz konusu edeceğiz.

1- Hilafet'in Samerra'dan Bağdad'a İntikali

Üçüncü bölümde geçtiği gibi Abbasî halifelerinden Mu'tasım Hicrî 220 yılında sorunların üstesinden gelebilmek ve halifeliğin güçsüzlük meselesini çözebilmek için hilafet merkezini Samerra'dan Bağdad'a intikal ettirdi.

Ancak bu değişikliğin zayıflıkla karşı karşıya olan hilafet sisteminde hiçbir etkisi olmadı. Aksine intikalin kendisi Abbasîler için sorunların kaynağı oldu ve Hicrî 279 yılında Bağdad'da Mutezid'e biat edilmesiyle hilafet merkezi Bağdad'a taşındı.

Muktefi, başkenti Samerra'ya taşımak istedi, ne var ki veziri başkentin intikalinin ağır giderleri bahanesiyle Muktefi'ye muhalefet etti ve onu intikal düşüncesinden caydırdı. Bu olaydan sonra Samerra terk edilmeye bırakılarak viran edilmiş surette baki kaldı. [2]

2- Karamita'nın Zuhuru

Gaybet-i Sugra Dönemi'nde İslâm âlemi içerisinde oluşan sorunlardan biriside "Karamita fitnesi"ydi. [3]

Hicrî 277 yılında Karamita başkaldırdı ve İslâm âlemine 30 yıl boyunca zulmetti. Karamita öylesine haşin ve kan dökücüydü ki hiçbir askerî birlik onlarla karşılaşma cüretine sahip değildi. Karamita'nın bir bölgeye saldırma ihtimali bile o bölge insanları arasında vahşet oluşmasına yeterliydi.

3- Alevî Kıyamlarının Azalması ve Baskıların Çoğalması

Karamita ve Sahibi-i Zenc musibetinin ortaya çıkmasıyla birlikte ki; Şia'ya nisbet verilen bu fırkalar sayısız cinayetlere bulaşmışlardı, her iki hareket Şia'nın aleyhine Abbasî halifelerinin eline koz verilmesi bahanesi oldu. Bu iki hareket, bir taraftan Şiaların aleyhine ortamın şiddetlenmesi ve diğer taraftan Şiaların silahlı kıyam etmeye yönelme ümitlerinin kaybolmasıyla sonuçlandı. [4]

Buna rağmen Alevîler'in kıyamı tamamıyla sönmedi. Bu dönemde de Alevîler birkaç kez savaş bayrağını kaldırdılar ve bunlardan bazıları başarılı bile oldular.

Şimdi bu dönemlerde vuku bulan Alevî kıyamlarından bir kaçına örnek olarak değineceğiz:

---

1 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 179.
2 *Tarihu'l-Gaybetu's-Sugra*, s. 349-350.
3 Karamita İsmailiyye fırkalarındandır. (Bkz: Nevbahti, *Fıruguş-Şia*).
4 *Tarihu'l-Gaybeti's-Sugra*, s. 362.

Mevali ve Türkler'in her geçen gün istilaları karşısında hükümet merkezi gün be gün zayıflıyordu. Her geçen gün halife ülkenin idarî işlerinde daha bir güçsüzleşiyor, başkaları işleri ele alıyor ve hükümet merkezi, ülke idaresi ve özellikle sınırların kontrolünde daha önceki yıllara nisbetle gücünü kaybediyordu.

Açıklanan bunca zayıflıklara rağmen Abbasî halifeleri Müslüman kitleler üzerindeki zulümlerini arttırdılar. Halifeler kendi hükümetlerinin devam etmesi için her türlü cinayeti işlediler. Tam anlamıyla baskı ve vahşet ortamı bu dönemin tamamına hâkimdi. Bu durum özellikle de Şeyh Tûsî'nin tabiriyle Mutazıd döneminde (h. 279-289) daha şiddetli bir şekilde kendini göstermekteydi ve kılıçlardan kan akıyordu.

-İbnu'r-Rıza'nın Kıyamı: Muhsin b. Cafer'in Hicrî 300 yılında Dımışk kıyamı. Mes'ûdî bu konuda şöyle diyor: Hicrî 300 yılında Muhsin ile Ebul-Abbas Ahmed b. Kiğliğ arasında savaş gerçekleşti ve onun birliğini yenilgiye uğrattılar. Bir nakle göre savaş esnasında Muhsin b. Cafer öldürüldü ve oğlunu Medinetü'l-İslâm Bağdad'da götürerek şehrin Batı semtindeki yeni köprübaşına asıldı.[5]

-Hasan b. Yahya'nın Kıyamı: Hicrî 278 yılında Yemen'de Abbasîler aleyhine kıyam etti.[6]

- Atruş'un Kıyamı: Hasan b. Ali, Hicrî 301 yılında Taberistan ve Deylem mıntıkasında kıyam etti.[7]

-Hasan b. Kasım'ın Kıyamı: Hasan b. Dai olarak tanınan Hasan b. Kasım Hicrî 317 yılında İran'ın bazı bölgelerinde kıyam etti.

-Ahmed b. Muhammed Talibi'nin Kıyamı: Mısır'da Ahmed b. Tulun'un ordusuyla savaştı ve öldürüldü.[8]

4- Kuzey Afrika'da Sözde Mehdi'nin Ortaya Çıkışı

Hicrî 296 yılında Afrika'nın kuzeyinde bir şahıs Beklenen Mehdi iddiasında bulundu. Söz konusu bu şahsın hükümeti Fas'ta inşa edilen Medinetü'l-Mehdi şehrinde Zilkade ayının Cumartesi günü başladı. Bu şahıs Hicrî 322 yılında öldü ve oğlu "Kaim" lakaplı Muhammed onun yerine geçti.[9]

5- Müstakil ve Özerk Devletlerin Ortaya Çıkması

Abbasî hilafetinin gün geçtikçe zayıflaması üzerine bölge vali ve komutanları bu zayıflıkları kötüye kullanarak bağımsızlık ya

5 *Murucu'z-Zeheb*, c. 2, s. 363.
6 a.g.e..
7 *el-Kâmil*, c. 8, s. 186-189.
8 *Murucu'z-Zeheb*, s. 663.
9 *Tarihu'l-Gaybeti's-Sugra*, s. 353-355.

da özerkliklerini ilân ediyorlardı. Bazen de halkın kıyamlarının etkisiyle Abbasî vali ve komutanları görevden alınıp veya öldürülmeleri sonucunda bazı komutanlar da hilafetten bağımsız inkılâbî devlet kuruyorlardı.

Gaybet-i Sugra Dönemi'nden önce Abbasî halifeliği çerçevesinde dört devlet, müstakil olarak hüküm sürmekteydi:

1. Mısır ve Şam'da müstakil "Tuluniye" devleti; [10]

2. Tunus ve çevresinde inkılâbî Egalibe veya Âl-i Agleb devleti; [11]

3. Merakeş'te (Fas'ta) İdrisîler'in müstakil ve inkılâbî devleti; [12]

4. Kurtuba'daki [13] bağımsız Emevî [14] devleti.

Önceki dönemde yerli yerinde kalan bağımsız devletler bir tarafa, Gaybet-i Sugra Dönemi'nde de diğer bağımsız devletler bunlara eklenerek merkezî hükümeti ve Abbasî hilafetini olabildiğince darboğaza soktular. Bu devletler şunlardan ibarettir:

1. İran'ın Doğu'su ve Horasan bölgesinde bağımsız Saffarîler devleti; [15]

2. Maverau'n-Nehr, Horasan ve İran'ın bazı merkez bölgelerinde bağımsız Sâmâniyân devleti; [16]

3. Mısır ve Mağrib (Kuzey Afrika) beldelerinde Fatımîler devleti; [17]

4. Taberistan, Rey, Hamedan, İsfehan, Güney İran'ın etrafı ve Irak'ın bir bölümünde bağımsız Âl-i Bûye (veya Buveyh) müstakil devleti; [18]

5. Musul ve Halep'te bağımsız ve özerk Âl-i Hamdan devleti; [19]

6. Mısır ve Şam'da Ahşidiyye (veya İhşidiyye) devleti. [20]

Gaybet-i Sugra Dönemi'nde İslâm âleminde Hilafet Düzeni ismiyle üç siyasî sistem oluştu ve halife unvanıyla aynı anda üç kişi tüm İslâm âleminin siyasî rehberliği iddisında bulundu: 1. Bağdad'da Abbasîler hükümeti, 2. Endülüs ve Kurtuba'da Emevîler hükümeti ve 3. Mısır'da Fatımîler hükümeti.

b) Toplumsal Konum

70 yıllık bu dönemdeki toplumsal durum, önceki dönemler gibiydi. Önceki dönemde cereyan eden olaylar bu dönemde de devam etti. Şimdi o dönemin olumsuz hadiselerinin açıklayıcısı olan bazı olaylara değineceğiz:

1- Mezhep ve Fırkasal İhtilaflar

Önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemlerde de İslâm toplumlarında mezhep ve fırkasal ihtilaflar yaygındır. Söz konusu mezhepsel ve fırkasal ihtilaflar yalnızca Şia ve Ehlisünnet'le sınırlı değil, bilakis

10 *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 126.
11 a.g.e., s. 157.
12 a.g.e., s. 162 sonrası.
13 İspanya'nın eski şehirlerinden birisi.
14 *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 170.
15 a.g.e., s. 65.
16 a.g.e., s. 73.
17 a.g.e., s. 146 sonrası.
18 *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 103.
19 Bkz: *Dairetu'l-Maarif-i Bozorg-i İslâmî*, c. 1, s. 668-692.
20 *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 135 sonrası.

Ehlisünnet mezhepleri arasında da şiddetli çatışmalar vardır.

2- Kavim ve Kabile İhtilafları

Bu zaman diliminde Abbasîler ve Türkler'in dışında diğer kabilelerden hiçbirinin Abbasî hükümetinde önemli rolleri yoktu. Açıklandığı gibi bu asırda İslâmî topraklarda 10 civarında müstakil ve yarı müstakil hükümet kuruldu. Bu müstakil hareket ve inkılâpların kökeni çeşitli hedeflere dayanıyordu ki, hükümet merkezinin muhtelif kabile ve kavimler arasında oluşturduğu ihtilaflar bunlardan birisiydi.

3- Sınıfsal İhtilaflar

Fetihlerdeki mahiyet ve hedeflerin yön değiştirmesi, Müslümanların savaşlarının zulüm altındaki halkı kurtarma vesilesi olacağı yerde onlara zulmetme etkeni oldu. Abbasî hilafet orduları İslâmî olmayan hedeflerle savaşıyor, insanları esir ediyor, insanlarla İslâmî yasaların tersine davranıyor ve onların şer'î ve insanî haklarına riayet etmiyordu. Bu davranış, o zamanın toplumunda İslâmî değerlerin pek çoğunun unutulmasına sebep oldu. Dr. Hasan İbrahim Hasan'ın ifadesiyle bu dönemde topluma tabakalaşmalar hâkimdi. Köle ve cariyler tabakası, bu tabakalaşmanın örneklerindendir. Mısır, Kuzey Afrika ve Arap yarımadasının Kuzey'i zenci kölelerin pazarıydı. Zenciler'in ayaklanması toplumda oluşan durumun semeresi olup toplumun birçok musibetlere müptela olmasına sebep olmuştu. Değerlerin değişmesi yönünde şarkıcı cariyeler iyi para ediyor ve yüklü paralar karşılığında satın alınıyordu. İbn Raik, Hicrî 325 yılında güzel sesli buğday tenli bir cariyeyi 4000 dinara satın aldı.[21]

Ayyaşlık ve Zevku Sefa: Ayyaşlık ve sarhoşluk özellikle halifelerin, emirlerin ve eşraf insanların nezdinde yaygınlaşıp onların toplumsal sünnetlerinin bir parçası olmuştu. Önceki dönemde yaygın olan bu durum, bu dönemde de yerli yerindeydi.[22] Suyuti'nin söylediğine göre Abbasî halifelerinden sadece el-Kahirbi'llah eğlence ve ayyaşlık meclislerini yasaklayarak şarkı söyleyen cariyelerin tamamının tutuklanmasını emretti ve eğlence araçlarının hepsini imha ettirdi.[23]

Bu durum sadece Bağdad, Samerra ve hilafet merkezinde uygulanmıyordu; aksine valilerin faaliyet gösterdiği ve özerkliklerini ilân eden bütün her yerde mevcuttu. Mısır'da Tuluniyye emirleri ayyaşlığa boğuluyorlardı. Mısır'ın Tuluniyye hâkimi Humarveyh ayyaşlık ve eğlence meclislerine özel altından bir ev yaptırdı.[24]

İsraf ve Ölçüsüz Savurganlıkların Artması: Abbasî hâkimlerinin yaşamlarındaki israf ve savurganlıklarının akılları durduracak ölçüde genşilediğini nakletmişlerdir. Üçüncü bölümde bu israf ve savurganlıkların bazılarına değinmemiz hasebiyle sözün uzamaması için burada tekrar etmeyeceğiz.

c) Fikrî Konum

Bu dönemin fikrî durumuyla ilgili yalnızca iki noktanın hatırlatılmasıyla yetineceğiz:

---

21 *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 424; *el-Asru'l-Abbasîyu's-Sânî*, s 83.
22 *el-Asru'l-Abbasîyu's-Sânî*, s 92.
23 *Tarihu'l-Hulefa*, s. 386; *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 433.
24 *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 433.

1- Eş'arî Ekolünün Ortaya Çıkışı

Hicret'in İkinci Asrı'nın ilk yarısında İslâm âleminde iki fikir ve ekol ortaya çıktı. Fikrî akımın birisinde akıl değersizdi ve İslâmî mesele ve öğretilerinin anlaşılmasında ayet ve rivayetlerin zahiriyle yetiniliyordu. Öyle ki; ayet ve rivayetlerin zahiri, aklın hükmüyle çelişmesi durumunda bu fikrî akım, aklın derinliğine inmeksizin ayet ve hadislerin zahirine inanıyor ve bağlanıyordu. Örneğin Kur'ân-ı Kerim'de "**Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir"** ayetinde geçen "Yed/El" kelimesinin anlamına dikkat etmeksizin Allah'ın elinin olduğunu söylüyorlardı. Hâlbuki bu ayet,

Fetihlerdeki mahiyet ve hedeflerin yön değiştirmesi, Müslümanların savaşlarının zulüm altındaki halkı kurtarma vesilesi olacağı yerde onlara zulmetme etkeni oldu. Abbasî hilafet orduları İslâmî olmayan hedeflerle savaşıyor, insanları esir ediyor, insanlarla İslâmî yasaların tersine davranıyor ve onların şer'î ve insanî haklarına riayet etmiyordu. Bu davranış, o zamanın toplumunda İslâmî değerlerin pek çoğunun unutulmasına sebep oldu. Dr. Hasan İbrahim Hasan'ın ifadesiyle bu dönemde topluma tabakalaşmalar hâkimdi. Köle ve cariyler tabakası, bu tabakalaşmanın örneklerindendir.

Allah'ın kudretini açıklamaktadır. Allah, aza ve organları olan bir cisim değildir. Söz konusu bu gruba "Ehl-i Hadis" diyorlardı.

Bu grubun karşısında akla çok değer veren başka bir grup ortaya çıktı. Bu grup Memun'un halifelik zamanında çok fazla güce ulaşarak "Ehl-i Hadis" grubu karşısında başarıya ulaştı. Bu ikinci gruba "Mutezile" veya "İ'tizal Mezhebi" diyorlardı. Bu fikrî akımlar Gaybet asrı öncesiyle alâkalı bölümde açıklandı.

Gaybet-i Sugra öncesi döneminde bu iki ekolün birbirleriyle mücadelesi patlak veriyor; bazen Mutezile ekolü Abbasî halifelerinin bazılarının desteğini arkasına alıp Ehl-i Hadis'i yenilgiye uğratırken bazen de durum değişiyor ve Ehl-i Hadis grubu başka halifelerin desteğini arkasına alarak Mutezile grubunu yenilgiye uğratıyordu. Gaybet-i Sugra Dönemi'nde bu durum Dördüncü Asrın yarısında Ebu'l Hasan Eş'arî'nin ortaya çıkmasına kadar devam etti.[25] Kırk yaşına kadar Mutezile mektebine tabi olan Eş'arî, kırk yaşından sonra Mutezile'den yüz çevirdi ve Ehl-i Hadis akımının temel ilkeleri üzerinde yeni bir ekol kurarak Eş'arî veya Eşaire mektebinin kurucusu unvanıyla tanındı. Bu ekol, Abbasî halifelerinden Muktedir'in yirmi beş yıllık yönetimi döneminde (h. 295 ila 320) itizal ekolüne açtığı savaş sonrası Eş'arîler'e verdiği destekle şekillenmeğe başladı.[26] Bu tarihten sonra Mutezile mektebi gündemden düşerek mağlup olmuş bir ekol durumuna geldi ve Eşaire ekolü rakipsiz olarak baki kaldı.[27]

2- Hadis Kitaplarının Yazılması

Hicri 1. asırda İkinci Halife Ömer'in emriyle hadis ve tarih hakkında kitap yazmak yasaklandı[28] ve 1. asrın tamamında bu yasak politikası devam ettirildi. 2. asrın başlarında Emevî halifelerinden Ömer b. Abdulaziz bu yasağı kaldırdı ve Medine Valisi Ebubekr b. Hazm'a bir mektup yazarak âlimlerin hadis ve tarihi kaleme almaları konusunda çaba göstermelerini emretti.[29] 2. asrın ilk yarısında bu siyaset rağbet görmedi. Abbasîler'in birinci asrında özellikle Me'mun döneminde kitap yazma kültürü yaygınlaşarak birçok kitap kaleme alındı.

Gaybet-i Sugra Dönemi'nde de bu durum devam ederek âlimler tarafından birçok kitap kaleme alındı. Ehlisünnet'in meşhur Kütüb-i Sitte mecmuasından dördü bu dönemde yazıldı.

1. Muhammed b. Yezid İbn Mâce Kazvinî aracılığıyla, *Sünen* (h. 207-273 veya 275);

2. Ebu Davud Suleyman b. Eş'as Sicistanî aracılığıyla, *Sünen* (H. 275 ö.);

3. Muhammed b. İsa b. Sevre Tirmizî aracılığyla *Sünen-i Tirmizî* olarak bilinen *el-Câmiu's-Sahih* (h. 209-297);

4. Ahmed b. Şuayb Nesaî'nin kaleme aldığı, *Sünen-i Nesaî*(h. 214 veya 215- 303).

---

25 Ebul-Hasan, Ali b. İsmail b. İshakb. Salim b. İsmail b. Abdullah b. Musa b. Bilal b. Ebi Berde b. Ebi Musa Eş'ari, (h. 260- 324). Eş'ari'nin hayatı hakkında daha fazla bilgi için Bkz: *Buhusun fi'l-Mileli ve'n-Nihel*, c. 2, s. 10-17.

26 a.g.e., s. 31.

27 Eş'arî ekolü hakkında daha fazla bilgi i çin Bkz: *Buhûsun fi'l-Mileli ve'n-Nihal*, c. 2.

28 Haşim Maruf el-Hasanî, *Sîretu'l-Eimmeti'l-İsnaaşer*, c. 2, s. 492; *Azvaun ale's-Sunnetil-Muhammediyye*, Mahmud Ebu Riyye, s. 43.

29 Muhammed b. İsmail b. Buharî, *Sahihu'l-Buharî* 7, Kermanî Şerhi, c. 2, s. 6; *Sîre-i Pişvâyân*, s. 326.

Bu kitapların yanı sıra yüzlerce değerli eser kaleme alındı. Bu kitaplardan bazıları şunlardır: *"Futuhu'l-Buldan ve Ensabu'l-Eşraf"*, Belazurî (h. 289 ö.), *"Ahbaru't-Tival"*, Dinaverî (h. 282 ö.), *"Tarihu Yakubî"*, Ahmed b. Vazih Yakubî (h. 284 ö.), *"Tarih-i Taberî"* ve *"Tefsir-i Taberî"*, İbn Cerir Taberî (h. 310 ö.) ve *"el-Futuh"*, Ahmed b. Asam Kûfî (h. 314 ö.).

2. Gaybetin Tarihî ve Başlangıç Şekli

a) Gaybetin Başlangıcı

Gaybet-i Sugra İmam Hasan Askerî'nin (a.s.)'ın şehadetinden itibaren başlamaktadır ve bu dönemin iki özelliği vardır: Birincisi İmam Mehdi'nin (a.f.) İmameti ve diğeri dört özel Nâib'in vekilliğidir. Bu iki özellik dikkate alındığında gizlilik döneminin Gaybet-i Sugra Dönemi'nin bir parçası olmadığı anlaşılmaktadır.

b) İmam Hasan Askerî'nin (a.s) Şehadeti

Abbasî halifelerinden Mutemid sürekli İmam Hasan Askerî'nin (a.s) toplumsal konumundan rahatsızdı ve onca sınırlandırmalara rağmen onun toplum içindeki yeri ve mânevî nüfuzunun azalmadığı, bilakis toplumun gönlündeki sevgisinin gün be gün arttığını öğrenince İmam'dan korkusu daha bir arttı ve sonuç itibariyle öldürmeye karar vererek gizemli bir şekilde zehirletti.[30] İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şahadetiyle Şia toplumu onun hidayet nurlarından mahrum kaldı. Bu şekilde şehid etme, geçmişte de vardı ve Emevî ve Abbasî halifeleri bu siyaseti uyguluyor ve İmamlar da onların çirkin planlarının ortaya çıkıp toplum nezdinde gerçek çehrelerinin ortaya konulması için gayret ediyorlardı.

İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şehadeti Hicrî 260 yılının Rebiulevvel'in sekizinci gününde Cuma günü sabah namazından sonra gerçekleşti. İmam'ın (a.s) üzücü şahadet haberi bütün Samerra'ya hızlı bir şekilde yayıldı ve bütün halk İmam'ın evine doğru yürüdü. Pazarların ve resmî dairelerin tamamı tatil edildi. Halk gruplar hâlinde İmam'ın (a.s) evi etrafında matem tutarak ağıt yaktılar, öyleki Samerra şehri mahşer gününe döndü.[31]

Samerra şehri tarih boyunca böyle bir cenaze merasimi görmemişti, çeşitli gruplardan ve inançlardan olan insanlar dalga dalga İmam'ın evine akın ediyor ve bir araya geldiklerinde o yüce İmam'ın faziletinden, özeliklerinden ve sıfatından bahsediyor ve İmam'ı kaybetmenin, Müslümanlar için telafi edilemez bir hazine olduğunu ifade ediyorlardı.[32]

Osman b. Said Amrî İmam Askerî'nin (a.s) gusül, kefen ve defin işleri için görevlendirildi.[33] İmam Askerî'nin (a.s) kardeşi Cafer, İmam'ın (a.s) cenaze namazını kılmak istedi, ancak İmam Mehdi (a.f.) ansızın ortaya çıkarak şöyle buyurdu:

> "Ey amca! Geriye çekil, zira ben babama namaz kılmak için daha evlayım".[34]

---

30 *Sîretu'l-Eimmeti'l-İsnaaşer*, c. 2, s. 492.
31 *el-İrşâd*, s. 362.
32 *Hayâtu'l-İmami'l-Askerî* (a.s).
33 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 216.
34 *Kemâlü'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, c. 2, s. 457.

c) Serdab'ın Gerçekliliği

İmam Mehdi (a.f.) nerede ve nasıl kayboldu? Acaba babasının evinin bodrum katında bulunan odada mı kayboldu ve henüz orada mı?

Bu konuda Şia'ya birçok iftira atarak şöyle diyorlar: Şia, Abbasî halifesinin askerlerinin İmam Mehdi'yi (a.f.) tutuklamak için onun Samerra'daki evine saldırdırdığına, o esnada onun Serdab'da saklandığına ve o günden bu güne kadar aç susuz yaşadığına ve bir gün zuhur edeceğine inanır. Bu öykü İmam Mehdi'nin (a.f.) "Sahib-i Serdap" lakabıyla isimlendirilmesine sebep olacak kadar meşhur olmuştur.

Oysa Şia kaynaklarında ve İmamiyye kitaplarında Serdab'ın adı bile yer almaz.

Ehlisünnet yazarları kendi eserlerinde bu görüşlerinde ısrar ederler ki maalesef onların bazıları bu sözle Şia'ya saldırmayı hedeflemiştir.[35]

Onlar Şiaların İmamlarını Serdab'ta aradığını ve o noktadan zuhur etmesini beklediklerini zannederler. Bundan ötürü Şia'ya pek çok iftira atmış ve bu konuda kendilerini Şia kaynaklarına müracaat etme zahmetine sokmamışlardır.

Olayın hakikati şudur: İmam Mehdi (a.f.) doğumundan itibaren baskı altındaydı ve maslahat gereği doğum ve yaşamı aşikâr değildi. Muhterem babasının vefatından sonra İmam Mehdi'nin (a.f.) Gaybet-i Sugra dönemi başladı. İmam Mehdi (a.f.) babası için cenaze namazı ve defninden sonra eve girdi ve artık onu kimse toplum içerisinde görmedi.[36]

Şia hadislerine göre İmam Mehdi (a.f.) halk içerisinde yaşıyor ve hac mevsiminde hacca gidiyor, ancak halk onu tanımıyor.[37]

Sözü edilen evin iki bölümü vardı: Bir bölümü erkekler için ve diğer bölümü kadınlar içindir. Bu bölümlerin yanında bir de odaların altında sıcak günlerde ev halkının yaşadığı Serdab (Sıcaktan korunmak için bir nevi zemin kat) vardır.

Şia odaların altındaki bu zemin kat bölümüne (Serdab) değer verir, zira İmam Hâdî (a.s.), İmam Askerî (a.s) ve İmam Mehdi (a.f.) burada yaşıyor ve Allah-u Teâlâ'ya ibadet ediyorlardı. Dolayısıyla Şiaların dinî rehber ve önderleri unvanında olanlar, onlarla ilgili olan bu yeri saygın bilmeleri gayet doğaldır. Bütün din ve mezhepler arasında kutsal yerlere değer verilir ve Şia'da burasını **"Bu ışık, o evlerdedir ki Allah, oralarda adının yüceltilmesine ve anılmasına izin vermiştir"**[38] ayetinin somut örneği bilir. Sonuç itibariyle Şiaların bu yere saygı göstermeleri, muhaliflerin karalamalarının kapsamına girmez.

Özetle Hz. Mehdi'nin (a.f.) Samerra Serdab'ında gaybete çekilmesi ve bu mekânda yaşaması iftiradan başka bir şey olmayıp Şia'nın büyük âlimlerinin hiçbirisi böyle bir şeyi kabul etmemiş ve etmeyeceklerdir.[39]

d) Gaybetin Felsefesi

Gaybetin felsefesi ve zuhuru beklemenin rolü, İmam Mehdi'nin (a.f.) yaşamı ve yaşam etkinlikleri, ömrünün uzunluğu ve

---

35 Lutfullah Safî, *Muntahabu'l-Eser*, s. 372.
36 Bu konuda Bkz: *Hayâtu'l-İmam Muhammed el-Mehdi*, s. 115, 120.
37 Muhammed b. Yakub Kuleynî, *Usul-u Kâfî*, c. 1, s. 337; *Kemâlü'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, c. 2, s. 440.
38 Nur Suresi, 36.
39 İlim Havzası dergisi, sayı70, 71, İmam Mehdi (a.f) has olan sayı, s. 44,45.

zuhur ve zuhur sonrası hadiseler gibi konular, tarih ilmiyle değil, kelâm ilmiyle alâkalı olup bu konuların kendi yerinde araştırılması gerekir. Bununla birlikte "Tam kuru olmaktansa yarım ıslaklık daha iyidir" babından bu kitapta bu konuların bazılarına kısaca işaret edilmiştir.[40] Bu sebeple Peygamber-i Ekrem (s.a.a.) ve Ehlibeyt'in (a.s) dilinde İmam Mehdi'nin (a.f.) Gaybetinin hikmetinin ne olduğunu görmek için kısaca rivayetleri gözden geçireceğiz.

1- İlâhî Sırlardan Bir Sır

İmam Mehdi'nin (a.f.) Gaybeti, İlâhî sırlardan bir sır olup bu sırrın hikmeti insanlardan saklıdır ve yalnızca, o zuhur ettikten sonra bu sır aşikâr olacaktır. Peygamber-i Ekrem (s.a.a.) şöyle buyuruyor:

> "Ey Câbir! Gaybet İlâhî emir ve İlâhî sırlardan birisidir, hikmeti kullara gizli kılınmıştır".[41]

İmam Sâdık (a.s) şöyle buyuruyor:

> "Emir sahibinin gaybeti kaçınılmazdır. Batılın peşi sıra koşan herkes onun hakkında şüphe edecektir. Size feda olayım, neden? İmam (a.s) şöyle devam etti: bizlere sebebini açıklama konusunda izin verilmedi. Adam yine sordu: gaybetinin hikmeti nedir? İmam: gaybetinin hikmeti kendisinden önceki Allah'ın hüccetlerinin gaybetlerinin hikmeti gibidir. Gaybetin hikmeti zuhurundan sonra bilinecektir. Hz. Hızır İle Hz. Musa (a.s.)'ın kayığı delme, çocuğu öldürme ve yıkılmak üzere olan duvarın tamir edilmesinin hikmetinin Hz. Musa (a.s) ile ayrıldıklarında aydınlandığı gibi".[42]

2- İnsanların Sınanması

Bazı hadislerde İmam Mehdi'nin (a.f.) gaybetinin hikmeti Salih insanların elekten geçirilmesi ve insanların tamamının sınav vesilesi olduğu ifade edilmektedir.

Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır:

> "Allah'a yemin olsun ki ben ve iki evladım (Hasan ve Hüseyin) şehid edileceğiz. Allah ahiruzzamanda evlatlarımın soyundan birisini intikamımızı alması için gönderecektir, O (a.f.) bir dönem halkın sınanması ve sapıtmış insanların ortaya çıkması için bir süre gaybette olacaktır ve cahil insan şöyle diyecektir: Artık Allah'ın Âl-i Muhammed'e ihtiyacı yoktur."[43]

İmam Hüseyin (a.s) şöyle buyuruyor:

> "İmam Mehdi'nin (a.f.) gaybeti olacaktır ve bu gaybette bazıları dinden çıkacak bazıları da dinlerine sağlam bir şekilde bağlı kalacaklardır. Her kim bu dönemde sabreder ve düşmanların fitneleri karşısında dimdik ayakta durursa Allah ona Allah Resulü (s.a.a.) yanında kılıçla savaşanların sevabını verecektir."[44]

İmam Sâdık (a.s) şöyle buyurdu:

> "İmam Mehdi'nin (a.f.) gaybeti Şia'nın sınavıdır."[45]

---

40 Bu konuları itikad kitaplarında inceleyenler bu eserde bulunan bilgiyi okumadan geçebilirler.
41 *Bihâru'l-Envâr*, c. 51, s. 74.
42 *Kemâlü'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, c. 2, s. 482; *Muntahabul-Eser*, s. 266, 267.
43 Nu'mânî, *el-Gaybe*, s. 141.
44 *Bihâru'l-Envâr*, c. 51, s. 133.
45 *Usul-u Kâfî*, c. 1, s. 337.

İmam Musa Kâzım (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

> "Gaybetin kendisi yüce Allah'ın kullarının iftiharıdır." [46]

3- İnsanların Zalim oluşu

Bazı rivayetlerde gaybetin felsefesi insanların zalim oluşu olarak gösterilmiştir. Nitekim Emirü'l-Müminin Ali (a.s) Kûfe mescidinde şöyle buyurmuştur:

> "Ey insanlar! Şüphesiz yeryüzü hiçbir zaman hüccetsiz kalmaz, ancak Allah Teâlâ insanları zalim olmaları ve taşkınlık yapmaları sebebiyle onları yeryüzünden kendi hüccetinden mahrum eder". [47]

4- İmam Mehdi'nin (a.f.) Zalimlerin Biatından Özgür Oluşu

İslâmî rivayetlerin bazıları İmam Mehdi'nin (a.f.) gaybetinin felsefe ve hikmetini şöyle açıklar: İmam Mehdi (a.f.) gaybetiyle zamanın zorbalarının biat dayatmalarından kurtulur ve kendi kıyamı zamanında özgürce gayret edebilmesi için hiçbir hâkimin biatı sorumluluğu altına girmez. Diğer İmamlar takiye yaparak hükümetleri resmî olarak tanıyorlardı, ancak İmam Mehdi (a.f.) takiyye yapmakla görevli olmadığı için zamanın tağutlarına biat etmez. İmam Mehdi'nin (a.f.) gaybeti olmazsa bu işin olması da mümkün değildi.

İmam Hasan Mücteba bu konuda şöyle buyurmaktadır:

> "Biz ehlibeyt İmamlarından İmam Mehdi (a.f.) dışında her birimizin üzerinde takiyye gereği, zamanın hâkiminin biatı bulunmaktadır. Ancak Hz. İsa'nın (a.s) arkasında namaz kıldığı İmam Mehdi (a.f.) bu durumdan istisnadır. Allah, İmam zuhur etiğinde onun üzerinde hiçbir zalimin biatı olmaması için onun doğumunu gizli kıldı ve ona gaybeti irade etti." [48]

Bu hadisin aynısı ve bir başka rivayette diğer Ma'sûmlardan nakledilmiştir. İmam Zeyne'l-Âbidîn (a.s) şöyle buyurmaktadır: "*Üzerinde hiçbir kimsenin biatı olmayacaktır*" [49] veya bir diğer hadiste İmam Rıza (a.s) şöyle buyurmuştur:

> "İmam Mehdi (a.f.) kılıçla kıyam ettiğinde üzerinde hiçbir kimsenin biatı olmayacaktır". [50]

Yine Muhammed b. Osman Amrî aracılığıyla İmam Mehdi'nin (a.f.) İshak b. Yakub'a gönderdiği mektupta şöyle buyurmaktadır:

> "Gaybetin vuku bulmasının sebebi, Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur: "**Ey inananlar, size açıklanınca hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın."** [51] Şüphesiz babalarımın her birinin üzerinde zamanının hâkiminin biatı vardı, ancak ben zuhur ettiğimde hiçbir zalimin biatı üzerimde olmayacaktır". [52]

---

46 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 204; *el-Kâfî*, c. 1, s. 336.
47 Nu'mânî, *el-Gaybe*, s. 141.
48 *Bihâru'l-Envâr*, c. 51, s. 132.
49 a.g.e., s. 135.
50 *Kemâlü'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, 480.
51 Maide Suresi, 101.
52 *el-İhticac*, c. 2, s. 471.

5- İmam Mehdi'nin (a.f.) Canını Korunması

Yüce Allah gaybet aracılığıyla İmam Mehdi'nin (a.f.) canını düşmanların şerrinden korumuştur. Eğer gaybet olmasaydı İmam'ın kanına susayan Abbasî Halifesi Mutemid, İmam'ın babalarını şehid ettiği gibi İmam Mehdi'yi de (a.f.) şehid edecek ve yeryüzü hüccetsiz kalacaktı.

Bu konuda Ehlibeyt İmamlarından (a.s) birçok hadis nakledilmiştir. İmam Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır:

> "İmam Mehdi'nin (a.f.) kıyamından önce gaybeti olacaktır." Ravi bunun nedenini sorduğunda İmam: "Çünkü onun öldürülme korkusu vardır", buyurmuştur.

Şeyh Tûsî gaybetin felsefesi hakkında birkaç hadis naklettikten sonra şöyle diyor: hadislerde gaybetin felsefesi veya hikmeti olarak geçen Şia'nın sınanması, emrin zorluğu ve sabırlı olmaları, gaybetin hikmeti ve felsefesi değildir; aksine bunların hepsi gaybetin Şialar üzerinde olan etkisi ve neticesidir. Gaybetin asıl sebebi ve felsefesi İmam Mehdi'nin (a.f.) düşmanları tarafından öldürülme korkusudur.[53]

6- Dünya İnsanlarının Hazır Hâle Getirilmesi

İmam Mehdi'nin (a.f.) vasilerin sonuncusu, beşeriyetin kurtarıcısı ve yeryüzünde İslâm dinini dinlerin tamamına galip edecek birisi unvanında zuhur etmesi, kesinlikle dünya insanlarının buna hazır olmasını gerekli kılar. Bu sebeple hedefin gerçekleşmesi için insanlarda bu altyapının oluşması gerekir. Dolayısıyla dünya insanlarının bu özelliğie sahip olmamasını, İmam Mehdi'nin (a.f.) gaybet felsefe ve hikmetlerinden birisi olarak sayabiliriz.

3. Gaybet-i Sugra Dönemi'nin Özellikleri

Önceden açıklandığı gibi baskı dönemi ve İmam Askerî'nin (a.s) vefatından sonra İmam Mehdi (a.f.) için iki gaybet vardır:

1. Gaybet-i Sugra (h. 260-329);

2. Gaybet-i Kubra (h. 329)'dan sonrası.

Gaybet-i Sugra'nın özellikleri şunlardan ibarettir:

a) Gaybet-i Sugra dönemi sınırlıdır, ancak Gaybet-i Kubra Dönemi'ni Allah Teâlâ'dan başkası bilmez;

b) İmam (a.f.) Gaybet-i Sugra Dönemi'nde tamamıyla gizli değildi;

c) Gaybet-i Sugra Dönemi'nde İmam Mehdi (a.f.) vardı;

d) Gaybet-i Sugra Dönemi'nde bazılarının İmam'ı görüp tanıması mümkündü, ancak Gaybet-i Kubra Dönemi'nde onu kimse görmez ve görse bile tanımaz.[54]

Eğer bazı özel insanlar görür ve tanırlarsa İmam'ın (a.f.) izni olmaksızın veya güvenilir fertlerin dışında kimseye söyleyemezler.[55]

---

53 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 203; "gaybetin felsefesi" için bkz: İlmi Havza dergisi, sayı 70, 71, İmam Mehdi (a.f) özel sayı, s. 353-382; *Sîre-i Pîşvâyân*, s. 669-672.

54 Ali Gaffarzâde, *Pejohiş-i Peyrovani Zindegâni-yi Nevvâb-i Hass-ı İmam Mehdi (a.f)*, s. 33.

55 Bkz: Havza dergisi, no: 70, 71, İmam Mehdi (a.f) özel sayı, s.72-122.

4. İmam Askerî'nin (a.s) Şehadetinden Sonraki İhtilaflar

Abbasî halifeleri daha önce zikri geçen özellikler sebebiyle gün geçtikçe kamuoyundaki saygınlık ve sevilmeyi yitiriyorlardı.

Abbasî halifeleri sürekli toplumsal konumlarını kaybederken İmamların (a.s) sürekli olarak toplumsal konumları güçleniyordu.

İmamların kabul görülme gidişatının artması, Abbasî halifelerini İmamlar'a karşı daha hırslı olmaya teşvik ediyordu. Halifeler sürekli İmamlar'a zulüm ediyorlardı ve Şiaların, Abbasî hükümetinin kontrolü altındaki İmam Hasan Askerî'in (a.s) evine gidemeyecek ve serbest bir irtibat kuramayacakları ölçüde zulümlerini arttırmışlardı.

Halifeler, İmam Hasan Askerî'den (a.s) bir çocuk dünyaya gelirse, onu öldürmeyi hedefliyorlardı. Bu baskıcı ortam İmam Hasan Askerî'yi en had safhada takiyye siyasetine riayet etmeye mecbur etti. İmam Hasan Askerî (a.s) diğer İmamlar'dan daha çok işlerin gizlice yürütülmesine çalıştı ki bunlardan bir tanesi Hz. Mehdi'nin (a.f.) doğumunun gizlenmesiydi.

İmam Mehdi'nin (a.f.) doğumunun gizli oluşu; bazı Şiaların, İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şehadetinin başlangıcında Onbirinci ve Onikinci İmam'ın İmameti konusunda tereddüd etmelerine sebep olmuştur. Öyle ki; bazı kitaplarda Onbirinci İmam'ın şahadetinden sonra bu İmam'a tabi olanların 14 veya 15 gruba ayrıldıkları nakledilmiştir.[56] Mes'ûdî gibi tarihçiler, İmam'ın takipçilerinin 20 gruba bölündüklerini ifade etmiştir.[57]

İçinde bulunduğumuz asırda bu fırkaların hiçbirisinin bağlısı yoktur ve kitaplarda bu fırkalardan yalnızca tarihî bir olay olarak söz edilmiştir. Hatta Şeyh Müfid[58] döneminde bile bu fırkaların hiçbirinin zahirî varlığı söz konusu değildir.[59]

5. Dört Nâib'in Atanması[60]

İmam Mehdi (a.f.) Gaybet-i Sugra Dönemi'nde dört kişiyi özel Nâibi unvanında Şialar'a tanıttı. Bu dört Nâib önceki İmamların ashabından ve Şia'nın takvalı büyük âlimlerindendi. Bu dört Nâib şunlardan ibarettir:

1. Ebu Amr Osman b. Said Amrî;

2. Ebu Cafer Muhammed b. Osman b. Said Amrî;

3. Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Ruh Nevbahtî;

4. Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî.

İmamiyye Şiası İmam Mehdi'nin (a.f.) dört sefirinin hayatları ve çalışmaları hakkında aldığı bilgilerin çoğunu Şeyh Tûsî'nin *el-Gaybe* isimli eserinden nakletmiştir.

Bu dört zat hakkındaki konuları aşağıdaki başlıklar çerçevesinde işleyeceğiz:

a) Dört özel Nâib;

b) Özel Nâiblerin atanma ölçüleri;

c) Dört özel Nâib'in Şia ile olan iletişimin niteliği;

d) Dört özel Nâib'in görev ve sorumlulukları.

---

56 Bkz: *Furûğu'ş-Şia; Bihâru'l-Envâr*, c. 37; Şeyh Mufid, *el-Fusulu'l-Muhtare*.

57 Bkz: *Murucu'z-Zeheb*, c. 2, s. 572.

58 Hicrî Dördüncü Asır.

59 *el-Fusûlu'l-Muhtare*, s. 321.

60 Bu dört büyük zat Şialar arasında "İmam Mehdi (a.f)'in özel nâibleri", "İmam'ın sefirleri", "özel vekiller", "dört özel nâib" ve"dört özel sefir" isimleri ile anılmaktadır.

a) Dört Özel Nâib

1- Ebu Amr Osman b. Said Amrî

İmam Mehdi'nin (a.f.) birinci özel Nâibi ve sefiridir. Osman b. Said, Şia'nın nezdinde yüce makama sahipti. Osman b. Said gençlik yaşlarından ismet ve İmamet ocağında hizmet etme iftiharına sahipti. O, İmam Hâdî'nin (a.s) şehadet yılından on yıl öncesi vekâlet makamına sahip ve Vekâlet Teşkilatını gizli bir şekilde yürütmekle yükümlüydü.[61] Daha sonralar ise İmam Mehdi'nin (a.f.) özel Nâib'i oldu.

Şeyh Tûsî diyor ki:

"Osman b. Said Amrî, İmam Hasan Askerî'nin (a.s) emriyle Yemen Şiaları'nın getirdikleri malları ve şer'î hediyeleri teslim aldı ve orada bulunanların bu girişimle Osman b. Said Amrî'ye daha çok güven duyup itimatları artığında İmam Askerî (a.s) şöyle buyurdu: "Evet! Şahid olunuz ki Osman b. Said Amrî benim vekilim, oğlu Muhammed de oğlum Mehdi'nin (a.f.) vekili olacaktır".[62]

Başka bir rivayet esasınca İmam Askerî (a.s) itimat edilen Şialar'dan Hüseyin b. Eyyub, Ali b. Bilâl, Ahmed b. Hilâl ve Osman b. Said gibi güvenilir 40 kişiye kendisinden sonraki İmam'ı tanıttı ve onlara bir daha İmam'ı göremeyeceklerini buyurdu. Daha sonra o kırk kişiye Gaybet dönemi süresince vekili olan Osman'a itaat etmelerini emretti.[63]

61 Bkz: *Ricâl-i Keşşî*; Şeyh Tûsî, *er-Ricâl*.
62 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 216; *Muntehabu'l-Eser*, s. 394.
63 *Kemâlu'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, c. 2, s. 435.

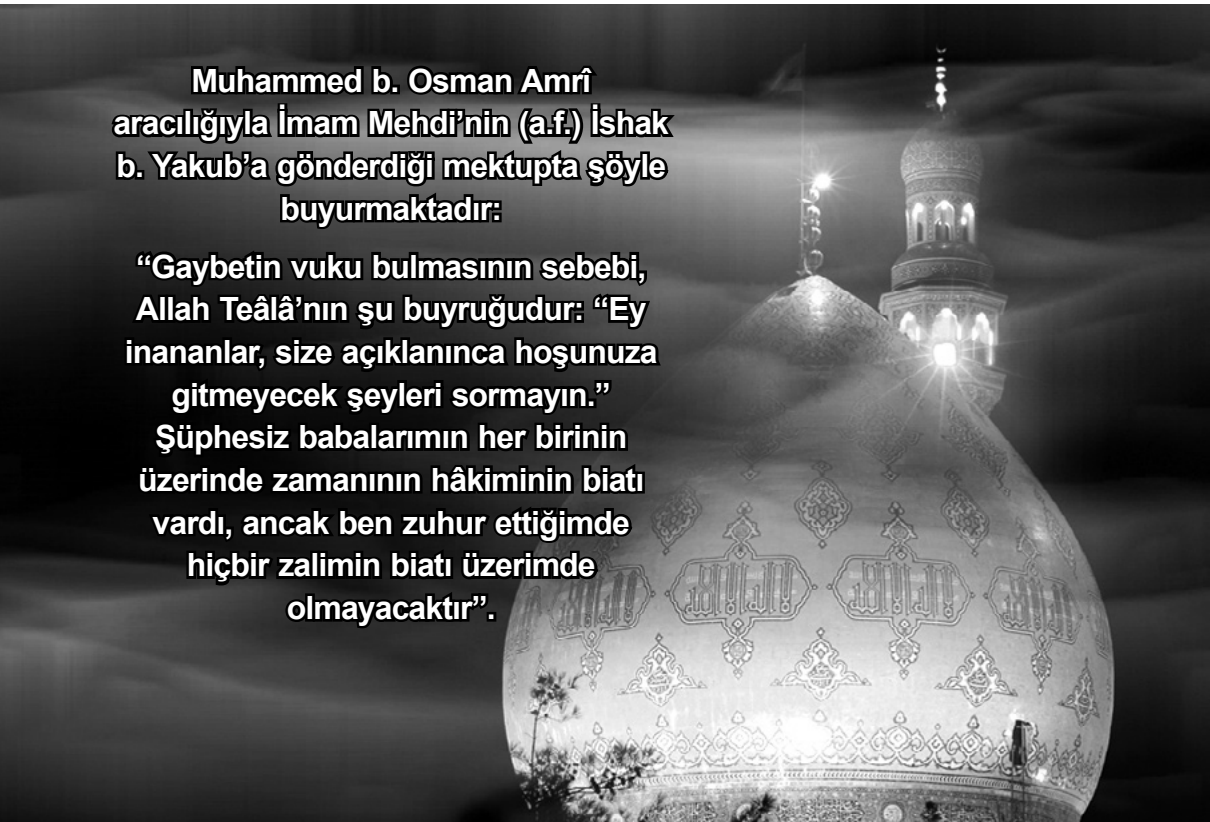

İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şehadetinden sonra Osman b. Said Amrî'nin İmam'ın gusül, kefen ve defin işlerini üstlenmesi, onun makamının büyüklüğünü gösterir. Bundan sonra İmam Mehdi'nin (a.f.) yazdığı mektuplar Osman b. Said aracılığıyla Şialar'a ulaştırılıyordu.

Osman b. Said İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şehadetinden sonra Samerra'dan Bağdad'a giderek Kerh[64] bölgesine yerleşti ve burada ömrünün sonuna kadar İmam Mehdi'nin (a.f.) Nâiblik sorumluluğunu yerine getirdi. Osman b. Said, İmam Hasan Askerî'nin (a.s) Dönemi'nde olduğu gibi Şialar aracılığıyla İmam Mehdi'ye (a.f.) gönderilen mektupları ve Şer'î vucûhatı alıyordu.[65]

Osman b. Said Amrî'nin Şia tarihînde önemli rolünün olmasına rağmen hiç kimse onun ölüm tarihîyle alâkalı bir şey söylememiştir. Bununla birlikte sonraki tarihçiler dikkate değer tarihleri sunmaya çalışmışlardır. Haşim Ma'rûf el-Hasanî onun Hicrî 265 yılına kadar Nâibliğini sürdürdüğünü yazmışsa da hiçbir kaynak zikretmemiştir. Cevad Ali şöyle diyor: "Onikinci İmam'ın (a.s) Gaybeti'nden yirmi yıl sonra birinci elçi Hicrî 280 yılında vefat etti".[66]

Bazıları Ebu Amr Osman b. Said Amrî'nin vefatının İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şehadetinden ve Hicrî 267 yılından önce gerçekleştiğini söylemişlerdir, zira Muhammed b. Osman döneminde (birinci elçiden sonra elçilik görevini üslendi) yalancı vekâlet iddiasında bulunan Ahmed b. Hilâl'e muhalefet ederek vekilliğini kabul etmemişti. Ahmed b. Hilâl Hicrî 267 yılında öldü. Dolayısıyla Osman b. Said Amrî'nin ölümü kesinlikle bu tarihten önce gerçekleşmişti.[67]

2- Ebu Cafer Muhammed b. Osman b. Said Amrî

İmam Mehdi'nin (a.f.) ikinci özel Nâibi Osman b. Said Amrî babasının vafatından sonra İmam Mehdi (a.f.) tarafından ikinci vekil ve Nâib olarak atandı. Osman b. Said Amrî, ölümünden iki ay önce İmam Mehdi'nin (a.f.) kılavuzluğuyla kendi ölüm zamanını hatırlattı, bunun üzerine kendisi için kabir kazdı ve vaad edilen günde dünyaya gözlerini kapattı.[68]

3- Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Ruh Nevbahtî[69]

İmam Mehdi (a.f.) tarafından atanan üçüncü Nâib saygı değer Şeyh Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Ruh Nevbahtî'dir. Şeyh Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Ruh Nevbahtî, Muhammed b. Osman Amrî'nin zamanında Muhammed'in halefi ve İmam Mehdi'nin (a.f.) üçüncü özel Nâib unvanında atandı ve Muhammed b. Osman b. Said Amrî'nin aracılığıyla İmam'ın özel Şia ve vekillerine tanıtıldı. Muhammed b. Said ömrünün son birkaç yılında Şiaların kendisinden sonra vekâlet konusunda sorun yaşamamaları için bazı hazırlıklar yapmıştır. Hüseyin b. Ruh Nevbahtî Hicrî 305 yılının Cemadiyelevvel ayının sonunda Muhammed b. Osman'ın vefatıyla Nâiblik görevini üslendi.

Hüseyin b. Ruh, Hicrî 305 yılından Hicrî 326 yılına kadar 21 yıl İmam tarafından

---

64 Şiaların ikamet ettiği bölge.
65 *Mekteb-i Der Ferayend-e Tekâmül*. S. 129-130.
66 *Tarih-i Siyasî-yi Gaybet-e İmam-i Devazdehom* kitabından alıntı, s. 155.
67 *Ricâl-i Necâşî*, c. 1, s. 218;*Tarih-i Siyasî-yi Gaybet-e İmam-i Devazdehom*.
68 *Tarih-i Siyasî-yi Gaybeti İmam-i Devazdehom*, s. 170.
69 Bkz: a.g.e., s. 192.

Nâiblik için seçilmiş ve aynı yılın Şaban ayının on sekizinde de gözlerini dünyaya kapatarak ahirete göç etmiştir. Bağdad'da "Sûku'ş-Şurce" pazarında defnedilen bu değerli Nâib'in kabri Şiaların ziyaretgâhı olup halk onu ziyaret etmekle teberrük ummaktadır. [70]

İmam Mehdi'nin (a.f.) emriyle ve merhumun vasiyeti üzerine vekâlet görevi Ebul-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'ye devredildi. [71]

4- Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî [72]

İmam Mehdi'nin (a.f.) dördüncü ve en son özel Nâibi Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'dir. O, İmam Mehdi'nin (a.f.) emriyle Hüseyin b. Ruh Nevbahtî'den sonra Nâiblik görevini üslendi ve Hicrî 326 yılının Şaban ayının on sekizinden Hicrî 329 yılının Şaban ayının on beşi veya bazı nakillere göre Hicrî 328 yılının Şaban ayının on beşine kadar Vekâlet Teşkilatı ve Nâiblik rehberliğini üstlendi.

Ebul-Hasan, Abbasî veziri Cafer b. Muhammed'in kız kardeşinin eşiydi. Bu bağ, onun Abbasîler nezdinde üstün bir makama sahip olmasına sebeb oldu. [73]

Ebul-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî, Şia'nın mütedeyyin ailelerden olup Vekâlet Teşkilatının hizmetkârlığını yapmakla biliniyordu. Bundan daha ötesi ve daha önemlisi itimat edilir ve emanetçi oluşu Şialar tarafından vekilliğinin kabul görmesine ve Vekâlet Teşkilatının görevlilerinin sorunlarla karşılaşmamasına sebep oldu. Şia'nın vekilleri ve değerli kişileri Ebul-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'yi İmam Mehdi'nin (a.f.) dürüst vekili olarak resmen tanımış ve İmam'a iletilecek bütün şer'î vucûhu da ona teslim ediyorlardı. [74]

Ebul-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'nin faaliyet için fazla zamanı yoktu. Hem Nâiblik süresinin kısalığı ve hem de özel siyasî konumu hasebiyle geniş faaliyetlerde bulunamadı veya yaygın ölçüde çalışmaları olduysa da şiddetle takiyyeye, tedbir ve gizliliğe riayet edilmesi cihetiyle söz konusu faaliyetler gelecek nesiller için nakledilmedi.

İmam Mehdi'nin (a.f.) son Nâibi Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'ye yazdığı mektup, Samerrî'nin ölümünden altı gün öncedir. İmam Mehdi (a.f.) bu mektubunda Samerrî'nin ölümünü önceden haber vermiş ve kendisinden sonra Nâib belirlememesini, Küçük Gaybet'in son bulacağını ve Büyük Gaybet'in başlayacağını bildirmiştir. İmam'ın mübarek hattıyla yazılmış mektubun metni şöyledir:

> "Bismillâhirrahmânirrahîm, Ey Ebul-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî! Allah, dinî kardeşlerinin senin ölümün konusunda görecekleri musibette mükâfatlarını bol kılsın. Altı güne kadar öleceksin, hesabını düzene koy ve vefatından sonra kimseye yerinde oturması için vekâlet konusunda vasiyette bulunma; zira İkinci Gaybet (Büyük Gaybet) gelip çatmıştır, bundan sonra Allah'ın izin verdiği güne kadar zuhur gerçekleşmeyecektir, bu durum kalplerin sertleşmesinden ve katılaşmasından, yeryüzünün zulüm ile dolmasından sonra gerçekleşecektir. Kısa zaman içerisinde

70 Hayâtu'l-İmam Muhammedu'l-Mehdi, s. 130.
71 *Kemâlu'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, s. 517.
72 Bkz: *Mucemu'l-Buldân*, c. 3, s. 264.
73 Bkz: *İsbâtu'l-Vasiyye*, c. 3, s. 266,267; *Tarih-i Siyasî-yi Gaybet-i İmam-i Devazdehom*, s. 210.
74 *Kemâlu'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, s. 517.

bazıları, Şiaları'ma beni gördükleri iddiasında bulunacaklardır.[75] Bil ki her kim Süfyani'nin huruç etmesinden ve gökyüzünden gelecek nidadan önce beni gördüğünü (müşahede) iddia ederse yalancıdır. Güç ve kudret yüce yaratıcıya mahsustur".[76]

Şeyh Sadûk, Ebu Muhammed Hasan b. Ahmed Müketteb'den naklederek şöyle yazmaktadır:

"Biz Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'nin vefat ettiği yılda İslâm'ın başkenti Bağdad'daydık ve vefatından birkaç gün önce onu ziyaret ettik. O, İmam Mehdi'nin (a.f.) yazdığı mektubu bizlere gösterdi ve bizler o mektubun üzerinden bir nüsha yazarak aldık ve yanından ayrıldık. İmam'ın vade verdiği altıncı gün geldiğinde Samerrî'nin yanına vardık ve onu ölüm hâlinde gördük. Ona senin vasin ve halefin kimdir diye soruldu. Senden sonra İmam Mehdi'nin (a.f.) Nâibi kimdir? O, şöyle cevap verdi: Yüce Allah'ın bir iradesi vardır ve o irade yerine gelecektir (İlâhî irade Küçük Gaybet'in bittiği ve Büyük Gaybet'in başladığı ve bu dönemde İmam'ın özel Nâibi'nin olmayacağı konusudur). Bu cümleyi ifade ettikten sonra canını teslim etti ve bu onun ağzından çıkan en son cümleydi".[77]

Bu tarihten itibaren İmam Mehdi'yle (a.f.) özel Nâibler arasındaki irtibat bitmiş ve Gaybet-i Kubra dönemi başlamıştı.

Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'nin ölümünün Hicrî 329 yılı Şaban ayının on beşinci gününde gerçekleştiği bilinmektedir, ancak Şeyh Sadûk, bu zatın vefatının Hicrî 328 yılı Şaban ayının on beşinci günü gerçekleştiğini zikretmiştir.[78]

İmam Mehdi'nin (a.f.) Yazdığı En Son Mektup İle İlgili Birkaç Nokta

1. İmam Mehdi (a.f.), Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'nin vefatından altı gün önce ölüm haberinin verildiği mektubundan haberdar edilmiş ve vaat edilen günde de Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî vefat etmiştir. İmam Mehdi'nin (a.f.) bu öngörüsü ve vaat edilen günde öngörünün gerçekleşmesi İmamiyye Şiası nezdinde bu mektubun Hz. Mehdi (a.f.) tarafından yazıldığının kesin delilidir.

2. İmam Mehdi (a.f.) Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed Samerrî'ye, kendisinden sonra halef seçmemesini emrediyor. Bu cümle açıkça İmam Mehdi'yle (a.f.) özel Nâiblerin doğrudan görüşme irtibatının son bulduğunu ve bu tarihten başlayarak halkın Nâibler vesilesiyle sorularını İmam Mehdi'ye (a.f.) soramayacaklarını ortaya koyuyor.

3. Bu mektupta Küçük Gaybet'in son bulduğu ve Büyük Gaybet'in başladığı beyan ediliyor.

4. İmam Mehdi'nin (a.f.) zuhuru Allah'ın izniyle gerçekleşecektir, ancak hangi tarihte gerçekleşeceği bizler için gizlidir.

5. Bu mektupta İmam Mehdi'nin (a.f.) zuhurunun nişanelerinden "Süfyani'nin kıyamı" ve "gökyüzünden gelecek nida" olmak üzere iki alâmete değinilmiştir.

---

75 (Müşahede) anlamının daha fazla aydınlanması için Bkz: Havza dergisi, no: 70,71, s. 72,122.
76 *Kemâlu'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, s. 516; Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 242; *Bihâru'l-Envâr*, c. 51, s. 361.
77 *Kemâlu'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, s. 516.
78 a.g.e., s. 503.

b) Özel Nâiblerin Atanma Ölçüsü

Önceki konularda belirtildiği gibi Ehlibeyt İmamları (a.s.), kendi vekilleri unvanında pek çok kimseyi seçmişlerdi. Onbirinci İmam Dönemi'nde Vekâlet Teşkilatında itimad edilen onlarca şahıs bu teşkilatta faaliyet göstemesinin yanında Gaybet-i Sugra Dönemi'nde sadece dört kişi nasıl özel Nâib olmuştur? Bu sorunun cevabında şöyle denilmesi gerekir: İmam Mehdi'nin (a.f.) özel Nâibleri'nin iman, takva, dirayet ve Allah'a kulluk gibi şartları bulundurmaları yanında aşağıda açıklanacak özel ölçülere de sahiptiler:

1- Sır Saklama Konusunda Zirvede Olmaları:

Hüseyin b. Ruh Nevbahtî, o zamanın zor koşullarında takiyye ve sır saklamanın en tepe noktasındaydı. Öyle ki İslâm mezheplerinin her birisi Hüseyin b. Ruh'u kendilerine nisbet veriyorlardı. Hüseyin b. Ruh takiyeye riayet edip koruması cihetiyle kendi memurlarından birisini yalnızca Muaviye'ye lanet ettiği için görevinden aldı. [79]

Hüseyin b. Ruh, meclislerin birisinde takiyye doğrultusunda Hulefa-yi Raşidi'ni iyilikle anıyordu. Onun bu sözü dostlarından birisinin şaşırmasına sebep oldu ve elinde olmayacak gülümsedi. İbn Ruh, mecliste gülmesinden dolayı bu arkadaşını uyardı. Şayet bu şekilde davranmak takiyye yöntemini tehlikeye atabilirdi. [80]

İmam Mehdi'nin (a.f.) birinci Nâibi Osman b. Said takiyye aracılığıyla kendisini Abbasî halifelerinin teftişinden uzak tutmağa çalışıyordu. O, bu durum üzerine hiçbir şekilde mezhebî ve siyasî tartışmaya aleni bir şekilde girmiyordu. [81]

2- Sabır ve Direnişin Timsali Olmaları:

Düşman, İmam Mehdi'ye (a.f.) ulaşmak doğrultusunda çaba sarfediyordu ve İmam Mehdi'nin (a.s) özel Nâiblerinin gösterecekleri her türlü zayıflık ve gevşeklik, bu hareketin çıkmaza düşmesine sebep olabilirdi. Dolayısıyla İmam Mehdi'nin (a.f.) Nâibleri'nin başkalarından çok daha sabırlı ve dayanıklı olmaları gerekiyordu.

Bazıları Ebu Sehl Nevbahtî'ye: Niçin sen İmam Mehdi'nin (a.f.) özel Nâibi olmadın ve senin yerine Hüseyin b. Ruh atandı; diye sorduklarında Hüseyin b. Ruh şöyle cevap verdi: İmamlar bu makama kimin lâyık olduğunu herkesten daha iyi bilirler. Ben düşmanlarla git geli olan ve onlarla münazara yapan birisiyim. Hüseyin b. Ruh'un İmam Mehdi (a.f.) hakkındaki şeyleri bilseydim, tartışmalarımda düşmanların inatçılığını gördüğüm zaman İmam Mehdi'nin (a.f.) varlığı konusunda daha güçlü deliller sunar ve sonuç itibariyle onun ikamet ettiği yeri açığa çıkarırdım. Ama Hüseyin b. Ruh, İmam'ı abası altına saklamış olsa bile, İmam'ın yerini göstermesi için bedenini makasla doğrasar dahi kesinlikle abasını kaldırıp İmam'ı göstermeyecektir. [82]

Ebu Sehl Nevbahtî'nin bu cümlesi Hüseyin b. Ruh'un ne kadar sabırlı ve güçlü olduğunun göstergesidir.

---

79 Bkz: Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 237.
80 a.g.e..
81 Bkz: *Tarih-i Siyasî-yi Gaybet-i İmam-i Devazdehom*, s. 149.
82 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 240; *Bihâru'l-Envâr*, c. 51, s. 359.

3- Başkalarından Daha Anlayışlı, Daha Akıllı ve Daha Dirayetli Olmaları:

Şeyh Tûsî paha biçilmez *el-Gaybe* isimli eserinde naklettiği bir rivayet İmam Mehdi'nin (a.f.) sefirlerinin ve özel Nâiblerinin dirayetli olduklarına delalet eder.[83]

İmam Mehdi (a.f.), özel Nâiblerinin seçiminde zalim Abbasî hükümetinin üzerinde hassas olmadığı kimselerden istifade ediyordu, zira son derece gizli ve önemliydi. Günümüzün tabiriyle gizliliğin ötesinde ve sırrın da üstünde bir işti. Örneğin İmam Mehdi'nin (a.s) ilk Nâibi Ebu Amr Osman b. Said Amrî, yağ ve benzeri şeylerin satımıyla uğraştığı için "zeyyat ve semman" olarak tanınırdı. Ebu Amr, yağ ticareti kisvesi altında vekâletle alâkalı işlerini yürütüyor ve hükümet bu şahsın İmam Mehdi'nin (a.f.) Nâibi olacağı aklına bile gelmiyordu. İmam Mehdi'nin (a.f.) ikinci Nâibi Ebu Cafer Muhammed b. Osman da babası gibi yağ ticareti yapıyordu. İmam'ın üçüncü Nâibi, Nevbahtî ailesindendi ve hükümetle irtibatı olması hasebiyle hükümete güzelce sızabiliyordu. Devlet, kesinlikle onun İmam'la irtibatının olacağını düşünmüyordu

c) Özel Nâiblerin Görev ve Sorumlulukları

Dört Nâib'in görev ve genel çalışmalarının ekseni şunlardan ibarettir:

1. İmam Mehdi (a.f.) hakkında halk nazarında oluşan şüphe ve şaşkınlığı gidermek;

2. İmam'ın (a.f.) ismini ve ikamet mekânını gizlemek yoluyla İmam'ı korumak;

3. Vekâlet Teşkilatına çekidüzen vermek ve sorumluluğunu üstlenmek;

4. Fıkhî sorular ve itikadî sorunları cevaplandırmak:

5. İmam'a ait olan malları almak ve gerekli yerlere dağıtmak;

6. Guluvcular ve yalancı Nâiblik iddiasında bulunanlarla savaşmak ve batıl inançlarını ortaya çıkarmak;

7. Hain vekiller ile savaşmak;

8. Halkı Büyük Gaybeti kabul etmeleri için hazırlamak.

6. Gaybet-i Sugra Dönemi'nde Genel Vekillerin Tayini

Gaybet-i Sugra Dönemi'nde İmam Mehdi (a.f.) tarafından seçilmiş özel vekillerin yanı sıra İslâm topraklarının çeşitli yerlerinde diğer vekiller de bulunmaktaydı. Önceki İmamların vekilleri gibi vekâlet görevini üstlenecek kişiler, görevleri ve vazifeleri için özel Nâibler'e müracaat etmek zorundaydılar.

Önceden de belirtildiği gibi vekiller, İslâm dünyasının çeşitli yerlerinde ve hatta bazı emarelerin tanıklık ettiği gibi "Dört Nâib"in ikamet ettiği "Bağdad"da faaliyet yapmakla meşguldüler. Doğal olarak Gaybet-i Sugra Dönemi'nde İmam Mehdi'nin (a.f.) Gaybeti ve Şia ve Şia yerleşim bölgelerinin artması dikkate alındığında "Vekâlet Teşkilatı"nın temsilcilerinin İmam Mehdi'nin (a.f.) "Özel Nâibleri"nin yardımcıları unvayıyla Bağdad'da Şiaların irtibat sorumluluğunu üstlenmeleri gerekiyordu ki, var olan emareler pek çok vekilin varlığını ortaya koymaktadır. Önceki bölümde Vekâlet Teşkilatının "Siyasî Rolü" ve bu Teşkilatın

83 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 236.

Şia yerleşim bölgelerindeki vekillerin çokluğunda hiç şüphe yoktur, ancak üzülerek söylemeliyiz ki söz konusu vekillerin isimleri ricâl, hadis ve tarih kaynaklarında tam olarak kaydedilmemiştir. Şeyh Tûsî el-Gaybe isimli eserinde Gaybet-i Sugra Dönemi'ndeki vekiller hakkında şu tabiri kullanıyor:

"Özel vekiller tarafından seçilen güvenilir kişilere onlar tarafından mektuplar ulaşmaktaydı".

"Gizlilik İlkesi" konularında geçtiği gibi, vekillerin çalışmaları Abbasî halifelerinin hassasiyetine sebep oldu, dolayısıyla halifeler, vekillerin tanınması hedefiyle bazen casuslar gönderiyordu.

Şia yerleşim bölgelerindeki vekillerin çokluğunda hiç şüphe yoktur, ancak üzülerek söylemeliyiz ki söz konusu vekillerin isimleri ricâl, hadis ve tarih kaynaklarında tam olarak kaydedilmemiştir. Şeyh Tûsî *el-Gaybe* isimli eserinde Gaybet-i Sugra Dönemi'ndeki vekiller hakkında şu tabiri kullanıyor:

"Özel vekiller tarafından seçilen güvenilir kişilere onlar tarafından mektuplar ulaşmaktaydı".[84]

Şeyh Tûsî bu tabirinin ardından birkaç vekilin ismini zikretmekle yetinmiştir, hâlbuki metinde geçen "Akvam" kelimesi, vekillerin çokluğuna işaret etmektedir.

Her hâlukârda daha önceki dönemlerde olduğu gibi bu asırda da "Vekâlet Teşkilatı"nın hedefini sürdürebilmesi için varlığı zaruri olan vekiller, İmam tarafından belirlenip atanıyordu. Var olan emarelar bizzat İmam'ın vekillerini atadığının apaçık göstergesidir. Bu karinelerden bir tanesi Muhammed b. İbrahim b. Mahziyar Ahvazî'nin İmam Mehdi (a.f.) aracılığıyla babasının yerine Ahvaz bölgesine vekil olarak seçilmesidir. Bu seçimde İmam (a.f.) bir mektubunda ona şöyle buyurmuştur: "*Biz seni babanın yerine vekil olarak seçtik*".[85]

Açıklandığı gibi bu vekillerin isminin tamamı Şia kaynaklarında yoktur, ancak ricâl kaynaklarına müracaat edilerek yapılan mütalaa esasınca söz konusu vekillerin bazılarının isimleri şöyledir:

1. Ebu'l-Hüseyin Muhammed b. Cafer el-Esedî el-Kûfî er-Razî;[86]

2. Ebu Abdullah b. Harun b. İmran el-Hamdanî;[87]

3. Ebu Muhammed Hasan b. Muhammed b. Harun b. İmran el-Hamdanî;[88]

4. Muhammed b. Sâlih b. Muhammed el-Hamdanî;[89]

---

84 a.g.e., s. 257.
85 Bkz: *Tenkîhu'l-Makal*, c. 1, s. 218.
86 Bkz: Şeyh Tûsî, *er-Ricâl*, s. 496.
87 Bkz: Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 257; *Tenkîhu'l-Makal*, c. 3, no: 12757.
88 Bkz: *Ricâl-i Necâşî*, s. 243.
89 Bkz: *Tenkîhu'l-Makal*, c. 1, no: 2752; Şeyh Tûsî, *er-Ricâl*, s. 436; *Kemâlü'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, s. 483.

5. Ebu İshak Muhammed b. İbrahim b. Mahziyar el-Ahvazî; [90]

6. El-Kasım b. el-Âlâ; [91]

7. Hasan b. Muhammed b. Katat Saydelanî; [92]

8. Muhammed b. Şâzân b. Naim eş-Şâzânî en-Nişaburî; [93]

9. El-Aziz b. Zuheyr; [94]

10. Kasım b. Muhammed b. Ali b. İbrahim Hemedanî; [95]

11. Ebu Ali, Bestam b. Ali; [96]

12. Ali b. Hüseyin b. Ali et-Taberî; [97]

13. Davud b. Kasım b. İshak b. Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib el-Caferî; [98]

14. El-Hasan b. Nazri'l-Kummî; [99]

15. Muhammed b. Hafs b. Amr b. el-Amrî; [100]

16. Ahmed b. İshak el-Eş'arî el-Kummî. [101]

Ricâl kaynaklarında bu isimlerin yanı sıra "Küçük Gaybet" Dönemi'nde görev yapan vekillerin de bulunduğu yer almaktadır, ancak biz bu eserde naklettiğimiz isimlerle yetiniyoruz.

7. Yalancı ve İhanet Eden Vekiller

Vekâlet Teşkilatında çeşitli hedeflerden kaynaklanan bazı sapkın akımların kendini gösterdiğine şahid oluyoruz. Genel olarak bu akımlar ikiye ayrılabilir: 1. Önceden İmam'ın vekil unvanıyla atadığı, ancak sonra fesat ve hıyanete yönelen bazı kimseler. 2. Asıl itibariyle vekâlet ve niyabet geçmişi olmayıp bir takım hedeflerden dolayı yalan yere kendisini İmam'ın vekil ve Nâib'i tanıtarak bir grubu etrafında toplayan ve rüsvalıklarıyla sonuçlanan şahıslar. Bu iki akım, hem Gaybet-i Sugra Dönemi'nde hem Vekâlet Teşkilatının başlangıcından önce göze çarpmaktadır. Gaybet-i Sugra Dönemi'nde sapkın akımların daha çok yaygın olmasının sebebinin İmam'ın olmayışı ve vekiller üzerindeki kapsayıcılık azlığının, fırsatçı kimseler için alt yapı hazırladığı anlaşılmaktadır.

8. Şia'nın Fikrî, Siyasî ve Toplumsal Konumu

a) Fikrî Konumu

Gaybet-i Sugra Dönemi'nde Şia düşünce ve fikir açısından daha iyi bir konuma sahipti. Şialar bu dönemde İslâm âlemine çeşitli ilim dallarında büyük âlimler sunmayı başardılar, zira İmam Mehdi'nin (a.f.) Gaybeti'yle karşılaşmışlar ve Peygamber (s.a.a.) ve Ehlibeyt'in (a.s) kültür mirası ve rivayetlerinin geçmiş dönemlerden daha çok korunmasına ihtiyaçlarının olduğunu anlamışlardı. Bu yüzden Gaybet-i

90 Bkz: *Tenkîhu'l-Makal*, c. 2, no: 10222.
91 Bkz: a.g.e., no: 9588.
92 Bkz: *Kemâlü'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me*, s. 504; *Bihâru'l-Envâr*, c. 51, s. 336.
93 *Tenkîhu'l-Makal*, c. 3, no: 10843.
94 a.g.e., c. 2, no: 7902.
95 a.g.e., no: 9607.
96 a.g.e., c. 1, no: 1286.
97 a.g.e., c. 2, no: 8239.
98 a.g.e., c. 2, no: 2860.
99 Bkz: *Ricâl-Keşşî*, s. 534, h. 1019; *Tenkîhu'l-Makal*, c. 2, no: 10615.
100 Bkz: *Tenkîhu'l-Makal*, c. 1, no: 294; *Ricâl-Keşşî*, s. 556, h. 1051-1053.
101 Bkz: *Mekteb-i der Ferayend-i Tekâmül*, s. 83; *Kitabu'l*-Vâkıfiyye, c. 1, s. 211-219;*Ricâl-Keşşî*, s. 404, h. 795.

Sugra'nın yetmiş yıllık döneminde değerli kitapları kaleme aldılar.

Bu dönemde "Kum ve Necef" şehirleri Şia'nın iki önemli ilim ve hadis merkezi idi. Eş'arîler, Himyerîler, İbn Bâbeveyhler, Furat b. İbrahim ve Ahmed b. Muhammed Hâlid Berkî gibi âlimler ilimlerini bu merkezlerden alarak kitaplar telif ettiler.

Bu dönem yazarlarından ve kaleme aldıkları eserlerden bir kaçına değineceğiz:

1. Ebu'l-Kasım, Furat b. İbrahim b. Furat Kûfî: Gaybet-i Sugra Dönemi'n âlimlerinden ve "*Tefsirü Furat*" kitabının sahibi;

2. Muhammed b. Mes'ûd b. Ayyaşî Temimî Kûfî Semerkandî: Hicrî 3. asrınn âlimlerinden ve "*Tefsir-i Ayyaşî*"nin yazarı;

3. Muhammed b. Yakub Kuleynî ölüm yılı (h. 329): "*Usulu Kâfi*", "*Furû'u Kâfi*", "*Ravzatu'l-Kâfi*" ve diğer birkaç eserin yazarı;

4. Ebu Ali, Muhammed b. Ebubekir Hemmam (h. 258-332 veya 336): "*el-Envâru fî Tarihî'l-Eimme*" (a.s.), "*et-Temhisu fî Beyani Mucibati Temhisu Zunubi'l-Mu'minîn* vb… gibi birkaç eserin yazarı; [102]

5. Ahmed b. Vazih Yakubî, ölüm yılı (h. 284): *Yakubî Tarihî* olarak bilinen "*Tarihî* Yakubî" kitabının yazarı;

6. Muhammed b. Hasan b. Ferruh Saffar ölüm yılı (h. 290): "*Besâiru'd-Derecât*" kitabının yazarı;

7. Ahmed b. Muhammed b. Hâlid Berkî, ölüm yılı (h. 274 veya 280): "*el-Mehasin*" kitabının yazarı;

8. Ali b. Hüseyin b. Musa b. Bâbeveyh Kummî, Şeyh Sadûk'un babası (h. 260-328): İbn Nedim onun hakkında şöyle yazmaktadır: Oğlu Ebi Cafer, Muhammed b. Ali, babasının 200 cilt civarında kitap yazdığını belirtmiştir. Necaşî "*el-Fihrist*" isimli eserinde onsekiz kitabın ismine değinmiştir; [103]

9. Sa'd b. Abdullah b. Ebi Halef Eş'arî Kummî, ölüm yılı (h. 300): "*Kitabu'r-Rahme ve Menakibu'ş-Şia*" gibi birçok eser telif etmiştir; [104]

10. Ebu'l-Abbas Himyerî Kummî, Abdullah b. Cafer Gaybet-i Sugra Dönemi'nin büyüklerinden olup birçok eseri kaleme almıştır, telif ettiği kitaplardan birisi de "*Gurbul-İsnad*"'tır;

11. Ebu Cafer Himyerî Kummî, Muhammed b. Abdullah b. Cafer, bazı âlimler "*Kurbu'l-İsnad*" kitabının yazarının Ebu Cafer Himyerî olduğunu ifade etmişlerdir;

12. Ebu Zeyneb, Muhammed b. Cafer Nu'mânî, Sikatu'l-İslâm Yakub Kuleynî'nin öğrencilerinden ve "*el-Gaybe*" kitabının yazarıdır.

b) Siyasî Konumu

Gaybet-i Sugra asrında Abbasî hilafet merkezinin Bağdad'da olduğu dönemler Şia, siyasî konum açısından mahrum bir durumdaydı. Hükümet ve hilafetin sahibi olan Abbasîler Ebu Talib ailesine özellikle Hz. Ali (a.s) evlatlarına ve Şialarına karşı kin ve düşmanlık beslemekteydi. Şia ile olan bu düşmanlık bazen zirveye ulaşıyor bazen de azalıyordu. Bu düşmanlık ve kin "Mutezid"in hilafeti döneminde (h. 279-289) diğer halifelerin döneminden daha da fazlaydı.

---

102 *Bihâru'l-Envâr*, c. 50, s. 226-232.
103 *a,g,e*, s. 82-83.
104 *a,g,e*, s. 186,187.

Şeyh Tûsî'nin ifadesine göre Mutazıd'ın Şia'ya karşı oluşturduğu baskı ortamında kılıçlardan kan damlıyordu.[105]

Ancak bu durum "Muktedir"in hükümete geçişiyle değişmiş ve Şia'nın lehine dönüşmüştü, öyle ki Şia hükümet çarkına yerleşerek siyasî açıdanda etkili olmuştu.

Bu değişim Şia olan "Benu Furat" ın hükümet üzerindeki etkisiyle başladı.[106] Şia Ebu'l-Hasan, Ali b. Muhammed ve İbn Furat aracılığıyla aşağıda belirtildiği şekilde üç defa vezirlik makamına ulaştı:

1. "Hicrî 296 yılından 299" yılına kadar;

2. "Hicrî 304 yılından 306" yılına kadar;

3. "Hicrî 311 yılından 312" yılına kadar.

Ali b. Furat'ın vezirlik yıllarında Şialar için nisbeten özgür bir ortam doğmuş ve bu fırsattan yararlanarak mektebin ihya için çalışmalarda bulunmuşlardı. Hüseyin b. Ruh Nevbahtî'nin özel nâiblik yaptığı bu dönem, Hüseyin b. Ruh'un Gizli Vekâlet Teşkilatına daha iyi kılavuzluk etmesi için güzel bir fırsat olmuştu. Hüseyin b. Ruh, İbn Furat'ın vezirliği döneminde siyasetin büyükleri arasında iyi konuma sahip olmuş ve bu konumu bir fırsata dönüştürmüştür.

c) Toplumsal Konumu

Abbasîler'in hilafet merkeziden ve aynı şekilde Abbasî hükümetlerinin geniş ölçüde nüfuza sahip olduğu bölgelerin tamamında Şiaların dikkate değer ölçüde etkisi söz konusuydu. Ancak bölgelerdeki birkaç yıllık geniş etkisine rağmen aşağıda sıralanacak sınırlandırmalar, bu dönemde Şialar'ı rahatsız olmasına sebep oldu:

1. Abbasî hâkimlerinin Şia aleyhtarı siyaseti;

2. Eş'arî düşüncesinin Adliyye (Şia ve Mu'tezile) düşüncesine galebe etmesi;

3. "Karamita" ve "Zenciler"in işledikleri geniş çaplı cinayet ve vahşiliklerinin sorumluluğunun Şialar'a yüklenmesi.

Hicrî 311 yılında "Karamitaler" Kâbe'yi ziyarete gelen hac kervanına saldırıp vahşi cinayetlere mürtekip oldukları zaman geniş çapta propaganda yaparak Şiaları bu cinayetlerin suçlusu göstermeye çalıştılar ve Bağdad halkı Şia veziri Ali b. Furat'ın aleyhine sloganlar attı. Bunun akabinde İbn Furat ve oğlu vezirlik makamından alındı ve hemen ardından tutuklanarak idam edildi.

Bu olayla ilişikli olarak İmam Mehdi'nin (a.f.) üçüncü Nâibi Hüseyin b. Ruh Nevbahtî'de tutuklanarak zindana atıldı. Ancak Abbasî hükümetinin sınırları dışında ve özerk bölgelerde özellikle inkılâbî Şia hükümetlerinin bulunduğu yerlerde Şia, toplumsal açıdan daha iyi bir konuma sahipti.

Gaybet-i Kubra Dönemi

İmam Mehdi'nin (a.f.) dördüncü vekilinin ölümü ile ilgili, gelen en son mektubu "Büyük Gaybet'in" gelişinin habercisi olmuş ve Küçük Gaybet'in bitişiyle Şia tarihînin yeni bir döneme girdiği açıklığa kavuşmuştur.

Önceki bölümde bu mektuptan bahsetmiş ve açıklamasını yapmıştık. Bu bölümde ise bu dönemin aşağıda yer alan önemli konularına özetle değineceğiz:

---

105 Şeyh Tûsî, *el-Gaybe*, s. 179.

106 Bkz: *Dairetu'l-Maarif-i Bozorg-i İslâmî*, c. 4, s. 382-392.

1. Şia'nın tarihî ve Gaybet-i Kubra Dönemi'nde Şia Teşkilatı ve Şia devletleri;

2. Bu dönemde Şia âlimlerinin fikrî ve siyasî mücadeleleri;

3. Küçük ve Gaybet-i Kubra Dönemi'nde Mehdilik iddiasında bulunanlar.

1- Gaybet-i Kubra Dönemi'nde Şia ve Devletleri

a) "Gaybet-i Kubra" Dönemi'nde Şia

Abbasî halifelerinin fesad ve zulümleri ve peşpeşe Alevî kuruluşları, Abbasîler'in hükümet temellerini sarsmış, inkılâbî ve Şia devletlerinin ortaya çıkışının alt yapısını oluşturmuş ve Şiaların mezheblerini özgürce tebliğ etmelerine sebep olmuştu.

Dördüncü asırda İslâm topraklarının tamamında pek çok Şia yaşıyordu. Beş asır boyunca Şia kendi genişlemesine devam etti ve Şia devletleri de hükümetin başına geldi. Bu dönem içerisinde gerçekleşen pek çok önemli olaylardan bazıları şunlardan ibarettir:

1. Beşinci Yüzyıl'ın sonlarında İsmailîler İran'da tamamen özgür yaşıyorlardı; [107]

2. Sekizinci Yüzyıl'ın yarısından Dokuzuncu Yüzyıl'a kadar "Mazenderan" ve "Kazvin"de Mar'aşî Seyyidleri hükümranlıklarını sürdürdü; [108]

3. Allâme Hillî ve oğlunun Sultan Muhammed Hudabende'nin hükümetindeki nüfuzları Şialığın yayılmasına sebep oldu; [109]

4. Akkoyunlular "Tebriz"de hüküm sürdü ve onların hükümet sınırları "Fars ve Kirman"a kadar uzandı; [110]

5. "Lum'a" kitabının yazarı Şia'nın dâhi âlimlerinden Şehid-i Evvel (Muhammed b. Mekkî Âmilî) 786 yılında Dımışk'ta Şialık suçundan şehit edildi.

Genel olarak bu beş asırda Şia, cemiyet açısından artış gösterdi ve mezhepsel özgürlük ve güç açısından zamanın hükümet ve sultanlarına tabiydiler. Bu zaman kesitlerinde İslâmî hiçbir bölgede Şia resmî bir mezhep olarak ilân edilmedi.

Hicrî 10. asrın başlarında Şia mezhebine mensup olan Şah İsmail, Safevî kıyamını Erdebil'den başlatarak İran'ı tek devlet haline getirdi ve kendi sınırları içersinde Şia mezhebini resmîleştirdi.

15. asrın başlarında dâhili despot rejim ile uzun zamanlı mücadele ve kültürel, siyasî ve ekonomik açıdan dış güçlerin sömürgesi ile savaş sonucunda yükselişte olan ve önceki kıyamlardan ders çıkararak bütün eksiklerini gidermiş tam teşeküllü bir İslâmî hükümeti yani "Velâyet-i Fakih" hükümeti İran'da kurulmuş oldu. Düşmanların istememelerine rağmen bu hükümetin maddî ve mânevî bereketi dünyanın dört bir yanına yayıldı. Bu hükümet dünya genelinde bulunan bütün inkılâbî ve direniş hareketlerini desteklemiş ve bütün inkılâp ve kıyamlara zafer ışığı olmuştur. Bu kıyam Oniki İmam Şiası mezhebini yıkmak isteyen büyük güçlerin çalışmalarının en güçlü olduğu dönemde evreni yeni bir döneme taşıyarak kendi inanç ve esaslarını hızlı bir şekilde dünyaya yaydı.

---

107 Abbas Ali Amid Zencanî, *İnkılâb-i İslâmî ve Rîşehâ-yi Ân*, s. 208-215.
108 *a,g,e*.
109 Seyyid Muhammed Huseyn Tabâtabâî, *Şia Der İslâm*, s. 56.
110 *a,g,e*, s. 57.

b) Şia Teşkilatı ve Şia Devletleri

Peygamber'in (s.a.a.) vefatından hemen sonra İslâm devletinde rehberlik ve önderlik konusundaki sapma, Şia kıyamlarının ve inkılâplarının başlamasına sebep oldu. Şia ayaklanmaları, İmamların (a.s) dönemleri boyunca onların desteği, tavsiyeleri ve yönlendirmeleriyle İslâm'ın merkezi ve kilit yerlerde tağut ve zalimlere karşı amansız bir şekilde devam etti. Bu ayaklanmalar peş peşe devam ederek Gaybet-i Kubra Dönemi'ne kadar uzamış, daha sonra da günümüze kadar devam etmiştir. Bu kıyamlar bazen yükselişe geçmiş ve bazen de düşüşlere şahid olmuş, bazen semeresini vermiş bazen de mağlubiyete uğramıştır. Altı asır içersinde oluşan ayaklanma ve kıyamlar bazen İslâm topraklarının bir köşesinde vuku bulsa da bazen de İslâm topraklarının kalbinde kendisini göstermiştir. Şia her zaman için İslâm'ın merkezinde ve Şia'nın merkezi olan İran'da mezhep ve siyasî açıdan en iyi durumda olmuş ve mesajını dünya insanlarına ulaştırmıştır.

Şia ayaklanma ve kıyamlarının birçoğunun "Irak[111] ve Hicaz[112]"da gerçekleşmiş olmasının yanı sıra bu kıyamların bir kısmı da hilafet merkezinin mukabilinde ve hilafetin saltanatını sürdürdüğü toprakların Doğu ve Batı'sında devam etmiş ve vahyin asıl mesajı olan "Adalet ve İmamet" sloganını devam ettirerek hiçbir zaman mücadeleyi kenara bırakmamıştır. Bu kıyamlar vahyin asıl mesajı olan iki aslın yeryüzünde tahakkuk buluncaya kadar mücadelesinin devam edeceğini ve mücadelenin imanın bir parçası olduğunu belirtmiştir. Şia birçok kıyama öncü olmuş ve önsaflarda yer almıştır, ancak bu kıyamlar hiçbir zaman grup ve mezhepsel kisveye bürünmemiştir. Ehlibeyt (a.s) dostlarının kıyamları sadece Şia'ya has olmamış, diğer halkları da kapsamıştır; zira Şia'nın Emevî ve Abbasî saltanatına karşı muhalefeti gerçekte Müslümanların içinden başlamaktaydı, ancak Şia'nın silahlı ve kanlı mücadelesi mazlum halkların yardımıyla İslâm'ın hakikatini korumak ve İslâm'ı ve Şia'yı savunmak içindi.

Ehlibeyt takipçilerinin inkılâbî çehresi sadece şehadet meydanlarında değil, kültürel alanlarda ve tebliğ yoluyla yapılan inkılâp meydanlarında da görebilir. İdris b. Hasan Musenna "Mağrib"i tebliğ yoluyla feth ederken, "Endonezya" ülkesi de tebliğ yoluyla feth edilen topraklardan biridir. Yine Beşinci Asır'da iki Şia İranlı'nın aracılığıyla "Hindistan"da büyük bir grubun Şia olması da bir diğer örnektir. Bunun karşısında Abbasîler 300 yıllık hükümetleri döneminde kılıç zoruyla ve yalancı İslâmî cehresiyle fetihler yapıyorlardı.

---

111 Birinci ve İkinci Asırlar'da Irak'ta gerçekleşen kıyamlar: Tevvabîn, Muhtar, İmam Seccad'ın (a.s) oğlu Zeyd b. Ali, İbrahim b. Abdullah b. Hasan, Zeyd b. Ali'nin oğlu İsa ve Muhammed b. İbrahim Hasanî'nin kıyamlarıdır.

112 Hür ve özgür insanların rehberi İmam Huseyin'nin (a.s) kıyamı, İmam Huseyin'in (a.s)'ın şehadetinden sonra Medineliler'in kıyamı, Muhammed b. Abdullah b. Hasan Musenna ve Huseyin b. Ali "Sahib-i Fah"ın kıyamı Medine'de gerçekleşen kıyamlardır. Zeyd b. Ali'nin oğlu Yahya'nın "Gurgân"da ve Muhammed b. Kasım da Horasan'da kıyam etmiştir.

İslâm'ın meşhur tarihçilerinden olan Ebu'l-Ferec İsfehanî Hicrî 313 yılına kadar şehid edilen Ali evlatlarının sayısının 218 olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: Taberistan bölgesinde ve Yemen çevrelerinde bu soydan olan bir grup, bazen zaferle bazen de yenilgiyle sonuçlanmış kıyamlar gerçekleştirmişlerdir, ancak bununla ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili Bkz: *İnkılâb ve Rîşehâ-yi Ân*, s. 145'e müracaat ediniz.

Şia inkılâp ve ayaklanmaları bütün dünyada inkılâp ve kahramanlık ruhunu ayakta tutmaktaydı. Birinci Asır'dan Üçüncü Asr'a kadar elde edilen yenilgiler, sonunda yani Üçüncü, Dördüncü Asır ve sonrasında yerini zaferlere ve gözle görülebilir ilerlemelere bıraktı. Bu durum, İslâm topraklarında bir dizi inkılâbî devletlerin oluşmasına sebep oldu ve ümitsizliklerle dolu olan kalpler ümide ve zalim hükümdarların zulümlerinin azalmasına sebeb oldu.

"Âl-i Buye veya Buveyh" hükümeti, İslâm kültürünü ve Ehlibeyt (a.s) öğretilerini, hükümetinin oluşumunun temeli karar kıldı. Şia mezhebine mensup olan Âl-i Buye hükümeti diğer mezheplere karşı da dürüst ve saygılı davranıyordu. Bu özellik sadece Âl-i Buye hükümetine mahsus bir davranış olmayıp bütün Şia devletlerinin özelliklerindendi.

Bu yüzden Hicret'in 4. (bütün İslâm topraklarında Şia hâkimlerin hükümet ettiği dönem)[113] asrın İslâm âleminin medenileştiği ve kültürünün yükseldiği bir asır olarak bilinmektedir.[114] Şia devletlerinin dışında hiçbir hükümette âlimi ilme teşvik etmenin menşeinin düşünce ve akide özgürlüğü olduğu görülmemektedir. Hükümet kurucularının hükümeti kurmak için arzu ettikleri yüce hedefler, hükümetin medenileşmesinin ve yücelmesinin en büyük etkeniydi. Hâkimlerin gün geçtikçe fesada müptela olmaları ve asıl hedeften uzaklaşmaları, devletlerinin yok olmasına ve çökmesine neden oldu.

İnkılâbî devletlerin çöküşü, önderlerinin aralarındaki ihtilaflar, devlet çalışanlarının fesada karışmaları ve inkılâbın ana hatlarından uzaklaşmaları neticesinde gerçekleşti. İslâm dünyası Hicret'in Yedinci ve Sekizinci Asrı'nda siyasî gücün bölünmesi, Küçük devletlerin zuhur etmesi, çekişmeler, kardeşin kardeşi öldürmesi ve kudret üzerinde ahmakça yapılmış rekabetler Abbasî halifeliğinin çökmesine neden oldu.

Hicrî 489 yılında donanımlı olarak ilk Haçlı Seferleri başlamasına rağmen, hilafet merkezinde servet elde etme ve gününü gün etme düşüncesinin dışında bir şey yoktu. Bu şartlar içersinde "Moğol"un İslâm devletine saldırısı başladı ve İslâm hükümeti "Moğollar" ın saldırıları karşısında dağılarak yok oldu.

İslâm, başı yukarıda dimdik kalmayı başarmışsa bunun sebebi, siyasî güçten uzak isimsiz bilinçli bir grubun hareketidir ve söz konusu bu grub, zafere ulaşan Moğolları İslâm'ın karşısında dize getirmiş ve onların kalplerini İslâm'a açarak İslâm'ı zafere ulaştırmıştır.[115]

"Hülagu Han" Bağdad halkından hiçbir günahı olmayan 900 kişinin kıyımından sonra, Bağdad dönüşünde Halife'nin mescidini ve İmam Kâzım'ın (a.s) türbesini yeniden inşa edilmesi emrini vermişse, bunun sebebi Müeyyidüddin b. Alkame ve Hâce Nasiruddîn Tûsî gibi iki seçkin şahsiyetin caydırıcı yiğit hareketidir.[116]

"Hâce Nasir"in bu işi yapmaktaki hedefi, mânevî zararların ve kan dökmenin

---

113 Batı'da İdrisîler, Taberistan'da Alevîler, Irak ve İran'da Âl-i Bûye, Mısır ve Kuzey Afrika'da Fatımîler ve Şamat (Şam bölgesi) denilen bölgede de Hamdaniyan, Beni Muradis ve Beni Ammar.

114 *Be Temmeddun İslâmî Der Karn-i Çaharum-i Hicrî*, Adam Metz, birinci ve ikinci cilde müracaat edilebilir.

115 *İnkılâb-ı İslâmî ve Rîşehâ-yi Ân*, s. 186.

116 *el-Bidayetu ve'n-Nihaye*, c. 13, s. 302; *Tarihu'l-İslâm*, c. 4, s. 161.

önünü almaktı. O bu davranışıyla Moğolların teşkilatı üzerindeki etkisiyle İslâm dünyası âlimlerinin pek çoğunu Moğul'un kılıcından kurtardı.

Bu seçkin şahsiyet, çeşitli ilim dallarında altmışın üzerinde kitap yazdı ve ilmî çalışmalarının yanında birkaç şehri yok olmaktan kurtararak İslâm'ın zorlu düşmanını İslâm ve Şialığın şiarları önünde dize getirip iman etmeye mecbur etti. [117]

Şia âlimlerinin engelleyici inkılâbı, halkın Moğolların ayakları altında yok olan dinini, yine Moğolların kalplerine hâkim kıldı ve dinin ilerlemesi için onları aracı konumuna getirdi.

Sekiz ve Dokuzuncu Yüzyıl'da İran'ın Kuzey ve Doğu'su "Horasan"da İslâmî devletlerin güce ulaşmasına, "Herat"da kötülüklerin zıddına ayaklanılmasına, Timurların karşısında Hurufiyye hareketine ve "Mazenderan"da Mer'aşî Seyyidleri'ne tanıklık etmişti.

Osmanlıların şiddetli tutuculuğu, defalarca İran topraklarına saldırması ve saldırgan Avrupa'yla savaşının en son hadde ulaşması gözüne alındığında 10. asrın başında "Kızılbaş" hareketi Safeviye'yi güce ulaştırdı ve Osmanlıların arkasından saldırarak Şia mezhebine tabi Şeyh Safiyuddin Erdebilî'nin torunları, Şialığın inkılâbî köklerini İran toplumunun vicdanında yer edinmesine sebep oldu. [118]

Safevîye Devleti tüm zaafiyetiyle birlikte Şia mezhebinin şiarlarının yüceltilmesine çalıştı ve genel anlamda baskı altında olmayan Ehlisünnet, Hristiyan, Yahudi ve Zerdüştlere karşı müsamaha gösteriyordu. Bununla birlikte Batı devletlerinin pek çoğu, diğer dinlerin özgürlüklerine karşı yabancı kalıyorlardı. [119]

Çiftçiliğin gelişmesi, iktisadın ilerlemesi ve umumun nisbeten refah içinde yaşaması, orta tabakanın Safevî devletinin iktisadî siyasetine cezbedilmesine sebeb oldu ve Safevî şahlarının çoğu, halkın desteğini arkasına almışlardı. Kültürün yayılması, ilim merkezlerinin genişlemesi ve âlim ve yazarların her yönde desteklenmesi Safevî devletinin en bariz ayrıcalıklarındandır. Aynı şekilde hüner ve sanatta yaratıcılık ve mimariyi İslâm kültürü ve maarifinin hizmeti doğrultusunda kullanmak da Safevî devletinin diğer ayrıcalıklarındandır.

Hükümetin siyasî ve idarî siyasetinde değişim icad edilmesi ve âlimlerin siyasî, yargı ve kültürel işlerde fazlaca rol üstlenmeleri de Safevî devleti döneminin özellikleri arasındadır. [120]

Şia kimlik ve istiklâlinin yeniden verilmesi, yabancı hayranlığının terk edilmesi ve tam anlamıyla dinin savunulması,

---

117 *İnkılâb-ı İslâmî ve Rîşehâ-yi Ân*, s. 188-190.

118 a.g.e., s. 227; nakil: *İsnâd ve Nâmehâ-yi Tarih ve İctimâî Devrân-i Safevî*, Sâbitiyân, s. 231; *Tarih-i İran*, Çeviri: Kerim Keşaverz, s. 511.

119 Bkz: *Tarih-i İran*, Çeviri: Kerim Keşaverz, s. 522.

120 Bkz: Allame Meclisî, Hasan Tarumî, "Tarih-i Nov Yayınevi". Dânişnâme-i İran ve İslâm'da Dr. Haddad Adil'in yerine atanmış olan Hüccetül-İslâm Tarumî, Allame Meclisî'nin eserinden güncel ilim vesilelerden faydalanarak Allame Meclisî ve Şeyh Bahaî gibilerin Safeviler ile işbirliği yapmasının sebebini araştırarak Şia âlimlerinin hükümet silsilesindeki etkisi açıklanmıştır. Yazar bu eserinde tarih kitaplarının bilgilerine istinat ederek Dr. Şeriati, İslâma ve Şia'ya hıyanet eden "Edward Braun" gibi oryantalistlere çatışma çıkarmadan cevap vermiştir.

Şia âlimlerinin Safevî padişahlarının siyasî güçlerini meşru olarak tanımalarına sebep oldu.[121] "Safevîler"den sonra "Afşarlılar" ve "Zendîler" işbaşına gelerek Şialığın güçlenmesi için çaba sarfettiler. Afşarîler'den Nadir Şah, Şia ve Ehlisünnet'i birbirine yakınlaştırmak için büyük adımlar atarak bu doğrultuda özel görüşler ortaya koydu.[122]

"Kerim Han Zend"in (h. 1164) yılında zaferi elde etmesiyle halk arasında öze ve inanca dönme çoğalarak âlim sayısı çoğaldı ve ruhanîler "Kerim Han"ın hükümetini destekledi. Batılıların İslâm dünyasındaki siyasî, iktisadî, kültürel ve askerî sömürgeleri, Doğu topraklarında yaşayanların uyanmasında etkili rol oynayarak İslâmî hareketlere daha bir derinlik kazandırdı. Bununla birlikte İslâmî ülkelerin içindeki zulüm ve baskının hissedilir ölçüde olması, hareketlerin halk tabanlı olmasına sebep oldu.

Hicrî 13. asrın ikinci yarısında İslâm âlemindeki kıyamlar arasında birliğin oluşması[123] bütün inkılâbî hareketlerin tek ve güçlü bir kıyama dönüşmesine neden oldu ve İslâm âleminde büyük bir uyanış gerçekleşti. Bu kıyam "Mısır, Suriye, Lübnan, Irak, Türkiye, Afganistan, Pakistan, Cezair, Tunus, Fas, Hicaz, Endonezya, Hindistan ve İran gibi ülkelere yayılarak siyasî boyutta yeni bir anlam kazanmış ve İslâm'ın zulüm, baskı yüzünden durma hâline gelen adalet çarkının birkaç asırdan sonra bir daha harekete geçmesine neden olmuştur.[124]

İslâm devletlerinin çoğunluğunda âlimlerin halk ile beraber olması, inkılâpların ve kıyamlarının çoğunun rehberlik yükünü âlimlerin üslendiği gözlenmektedir. İmam Humeyni'nin (r.a) İslâm inkılâbı, birçok Şia ve gayri Şia inkılâbı için ilham kaynağı olmuş ve bütün İslâmî kıyamların hedefleri bu kıyamda kendisini göstermiştir.

2. Şia Âlimlerinin Düşünce ve Siyasî Mücadelesi

Peygamber'in (s.a.a.) zamanında fikrî ve siyasî hidayet bizzat Peygamber'in (s.a.a.) sorumluluğundaydı ve onun vefatından sonra fikrî ve siyasî imamet, hidayet ve merceiyet Ehlibeyt (a.s) İmamlarının (a.s) sorumluluğuna geçti. Gaybet asrında imamet ve merceiyet gibi son derece önemli olan bu iki rüknü, başka bir ifadeyle toplumun fikrî ve siyasî hidayetini seçkin âlimler üstlendiler. Şimdi konu edindiğimiz bu iki rüknü ele alacağız:

a) Gaybet Dönemi'nde Şia Âlimlerinin Düşünce Mücadelesi

Gaybet-i Kubra Dönemi'nde Şia âlimlerinin düşünce ve ilim açısından rolü hakkında en kısa ve faydalı açıklama, asrın Allâmesi Muhammed Hüseyin Tabâtabâî'ye aittir. Allâme, Şia'nın İslâmî ilimler konusundaki metodundan bahsederken önemli ve kendine has bir konudan da bahsediyor[125] ve

---

121 Bkz: a.g.e..

122 Bkz: "Nadir Şah ve Takrib konusu" (makale), Resul Caferiyan, Keyhan-i Endişe, no: 62 (Mehr ve Aban sayısı 1374).

123 Şia âlimlerinden bir çoğunun bu konuda değerli görüşlerinin olmasına rağmen tarihçilerin bir çoğu bu birliği ve vahdeti Seyyid Cemaluddîn Esedâbâdî'ye nispet vermişlerdir. Bkz: *İnkılâb-i İslâmî ve Rîşehâ-yi Ân*, s. 238-243.

124 *İnkılâb-i İslâmî ve Rîşehâ-yi Ân*, s. 241.

125 Konu hakkında bilgi için Allame'nin *Şia der İslâm ve Mecmuayı Muzakerat ba Aga-yı Hanri Korbin* isimli eserlerine müracaat edilebilir.

Şia'nın İslâmî ilimlerde ilerlemesi ve başarısı hakkındada şöyle söylüyor:

> "Şia hadis, fıkıh ve akaid konusunda tam anlamıyla güçlü bir şekilde çalışarak –muhaliflerle devamlı ilmî münazara yaptıkları ve günlük şer'î vazifeleri öğrenmek için ihtiyaçları olan fıkıh ve hadisi öğrenmeleri- belirtilen ilim ve onlarla ilgili ilimler hakkında yani "diraye, ricâl ve usul" üzerinde ciddi çalışmalar yaparak en üst seviyeye ulaştırmış ve bütün teferruatıyla bu ilimleri öğrenerek asırlarca bu durumu devam ettirmiştir". [126]

Elbette Allâme'nin bu görüşü "eserlerinin ve onun gibi düşünenlerin dışında" günümüz âlimlerine mahsus olup İslâmî hükümet öncesi âlimleri de var olan konumu bu şekilde beyan etmişlerdir.

Allâme'nin değerli ve yüce eseri "*el-Mizan*" tefsirini Şia ve Ehlisünnet tefsirlerinden ayıran özellik bu büyük kitabın İslâmî, Kur'ânî, aklî ve naklî engin ilimlerle dolu olmasıdır. Şehid Sadr ve Allâme'nin öğrencilerinin kaleme aldığı eserler, İslâmî ilimlerin gelişmesine katkı sağlamış ve büyük rol oynamıştır. [127]

Günümüzde İslâmî hükümetin kurulmasıyla siyasî, kültürel ve diğer alanlarda her yönlü araştırma ortamı oluşması ve

Şia kimlik ve istiklâlinin yeniden verilmesi, yabancı hayranlığının terk edilmesi ve tam anlamıyla dinin savunulması, Şia âlimlerinin Safevî padişahlarının siyasî güçlerini meşru olarak tanımalarına sebep oldu. "Safevîler"den sonra "Afşarlılar" ve "Zendîler" işbaşına gelerek Şialığın güçlenmesi için çaba sarfettiler. Afşarîler'den Nadir Şah, Şia ve Ehlisünnet'i birbirine yakınlaştırmak için büyük adımlar atarak bu doğrultuda özel görüşler ortaya koydu.

---

126 *Mecmua-yı Muzakerat ba Aga-yı Hanri Korbin* isimli eser Allame ile Şeyhiyye fırkasına bağlı olan Fransız düşünür Hanri Korbin arasında geçen münazaralardır.

127 Şehid Sadr'ın Yeni Kelâm, iktisat, İslâm'ın İktisat hakkındaki görüşü, faizsiz bankacılık, mantık ilminde İstikranın temelleri, Usul ilminde yenilik ve tefsir konularında görüşlerine müracaat edebilirsiniz. Yine Şehid Mutaharrî'nin felsefe ve kelâm konusunda değerli eserlerine ve günümüz âlimlerinden bir çoğunun üstadı ve ilmin yenilikçilerinden biri olarak bilinen Allame Tabâtabâî'nin eserlerine müracaat edebilirsiniz.

İmam Ali'nin (a.s) İmamet asrından İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şehadetine kadar İslâmî hareketin bir kültür olması, Ehlibeyt'in (a.s) İslâmî asil kültürü karşısında ortaya çıkan gerici hareketlere karşı İslâm şeriatını korumaları, cahiliyet önderlerinin peş peşe ayaklanma çıkarmaları ve din önderleri ve Ehlibeyt (a.s) İmamlarının ardı ardına şahadete ulaşmaları gibi bir seri hadiseler dikkate alındığında, Ma'sûm İmamlar gaybet asrında gerçek dinî merceiyetin desteklenmesi doğrultusunda toplum içinde güçlü bir düşünce akımı oluşturdular.

hükümetin dinî konulardaki çalışmaları Şia toplumunun ilmî olarak gelişmesine neden olmuş ve diğer ilim dallarında da ilerlemeye sebep olacaktır.

"Tesisu'ş-Şia li Ulûmi'l-İslâm",[128] *"ez-Zaria ila Tesanifi'ş-Şia"*[129] *ve "A'yanu'ş-Şia"*[130] gibi eserler yukardaki iddiaları açık ve net bir şekilde onaylamaktadır. Konu ile ilgili kısa bir bilgi ise "*Hedamati Mutakabil-i İslâm ve İran"*[131] eserinde görülebilir.

Konunun devamında Şia âlimlerinin ilmî mücadelelerinden, fıkıh, fakihlik müessesesinden ve onun aşama ve merkezlerinden bahsetmek uygun olacaktır.

1- Şia'nın Fekahati ve Fakihlik Aşamaları

Dini merceiyetin üzerine bina edildiği fıkıh ve fekahet, İslâmî ilim dallarının en önemli bölümlerindendir. Bu yüzden geçmiş asırlarda diğer ilim dallarında zaman zaman düşüş yükseliş yaşanmasına rağmen fıkıh ilmi devamlı güçlenmiş ve gözle görülür bir ilerleme kaydetmiştir.

İmamlar Döneminde Fıkıh ve Fakihlik (Müctehitlik)

İmam Ali'nin (a.s) İmamet asrından İmam Hasan Askerî'nin (a.s) şehadetine kadar İslâmî hareketin bir kültür olması, Ehlibeyt'in (a.s) İslâmî asil kültürü karşısında ortaya çıkan gerici hareketlere karşı İslâm şeriatını korumaları, cahiliyet önderlerinin peş peşe ayaklanma çıkarmaları ve din önderleri ve Ehlibeyt (a.s) İmamlarının ardı ardına şahadete ulaşmaları gibi bir seri hadiseler dikkate alındığında, Ma'sûm İmamlar gaybet asrında gerçek dinî merceiyetin desteklenmesi doğrultusunda toplum içinde güçlü bir düşünce akımı oluşturdular.

Bu yüzden Ehlibeyt İmamları (a.s) döneminde hakiki İslâm'ı koruyacak ve

128 Seyyid Hasan Sadr.
129 Ağa Bozorg Tahranî'nin eserlerinden.
130 Seyyid Muhsin Emin Amilî'nin eserlerinden.
131 Allame Şehid Murtaza Mutaharrî'nin eserlerinden.

Ehlibeyt İmamlarının (a.s) çizgisinde olacak bir medrese ve düşüncenin temeli atılarak gaybet döneminde meyvesini verecek güçlü bir ağaca dönecek bir tohum, sulanmağa başlandı.

Bu mektep için gerekli olan hammaddelerin bütünü üç veya dört unsurda özetlenir:

1. İlmî ve kültürel konular;

2. Eğitim, öğretim, inceleme ve tekâmül yöntemi;

3. Üstad ve talebeleri de kapsayacak şekilde bu ilmî ve fikrî ağırlığı taşıyacak şahsiyetler.

Bu mektebebin asıl eğitmen ve öğretmenleri İmamlar (a.s.), öğrencileri ise İmamların ellerinde yetişmiş Zürare, Muhammed b. Muslim, Eban, Ebu Hamza Sumalî, Yunus b. Abdurrahman ve bunlar gibi büyük şahsiyetlerdi.

Özel mektep ve medrese için gerekli olan tefsir, fıkıh ve usûlü de kapsamak üzere İslâmî maarifler, Ma'sûm İmamlar aracılığıyla ravi ve sahabelere intikal etmiş ve onlar da İmamların kılavuzluğuyla rivayetlerin tamamını tedvin ederek zamanla bu rivayetler hadis kitaplarında bir araya toplandı. Bu sebeple Ehlibeyt (a.s) yârânlarının pek çoğu söz konusu İslâmî maarifleri esasınca yetiştirildi ve İslâm dünyasında seçkin insanlar çıkarak Ehlibeyt'e (a.s) tabi olan fakihlerin medresesi ciddi olarak İslâm toplumlarında yerlerini alarak gelişme ve tekâmül imkânlarıyla tamamıyla donandılar.

Gaybet-i Sugra Dönemi'nde Şia Fıkhı ve Fakihlik

Hadis kitaplarının pek çoğunun yok olma eşiğine gelindiği, Şialar üzerinde takiye ve baskının arttığı bu dönemde hadis metinlerinin tek bir metin hâline getirilmesi için çaba sarfedildi ve Ehlisünnet'in sahih kitaplarının dört katı büyüklüğünde Sikatü'l-İslâm Muhammed b. Yakub Kuleynî'nin "el-Kâfi" gibi Şia'nın çok önemli olan kitabında İmamların hadisleri bir araya getirildi.

Bunun yanı sıra İmam'ın döneminden uzak kalan fakihlerin daha doğru ve dakik bilgilere ulaşmaları için hadis ravileri sınıflandırılarak her birisinin muteber olma dereceleri incelendi.

Keza İmamların sahabelerinin telif etikleri kitapların fihristi çıkartıldı ve çeşitli fıkıh metinleri hazırlandı. Yine bu dönemde istidlale dayanan fıkıh merhalesi başladı ve hüküm ve fakihlik yöntemi yavaş yavaş daha bir belirginlik kazanarak ilmî, eğitim ve araştırma merkezleri kuruldu.

Bu iki dönemde iki fıkhî düşünce ortaya çıktı:

1. Kum merkezli hadis ravilerinin fıkhî mektebi;

2. Bağdad merkezli mütekellim veya akılcı düşünürlerin fıkıh mektebi.

Gaybet-i Kubra Dönemi'nde Şia'nın Fıkhı ve Fakihlik

Her iki mektebin ürünü olup bu mekteblerin ayrıcalık ve kemaline sahip olan Şeyh Mufid'in mektebi, Küçük Gaybet'in başlangıcından şimdiye kadar kendini geliştirme yolunu geride bırakıp her geçen gün kendisini güncelleyerek daha sağlam bir hâle geldi.[132]

Şeyh Mufid'den sonra değerli öğrencisi Seyit Murteza ve ondan sonra Şeyh Tûsî "Usûlî Fakihlerin Mektebi"ni kurdular. Şeyh Tûsî, Şia fıkhında yeni bir dönemin

[132] Daha fazla bilgi için Bkz: Seyyid Hasan Müderrisî, *Mukaddemet-i ber Fıkh-ı Şia*; *Tarihu't-Teşrii'l-İslâmî.*

başlatıcısı ve yeniliçi fakihlikle alâkalı ilmî alanların tamamına sahip birisi olup ilmî alanların tamamında bizim için son derece değerli eserler bıraktı.

Şeyh Mufid, Seyyid Murteza ve Şeyh Tûsî, Şia merceiyetini inzivadan kurtardılar. Şia mektebinin bu değerli üç âlimi bunun yanı sıra Ehlisünnet'in fıkıh, kelâm, tefsir ve bütün temel ilim dallarında uzmanlık elde ederek Bağdad'da kelâm ve fıkıh dallarında ders kürsülerini kendilerine mahsus kıldılar ve diğer mezhep âlimlerini de öğrenciliklerine kabul ettiler. Çok geçmeden mezhepsel çatışmalar ve siyasî karmaşa Şeyh Tûsî'inin Bağdad'dan hicret etmesine neden oldu ve bu tarihten itibaren Necef, Şia'nın mercilik ve ilim merkezi hâline geldi.

Bu dönemde dinî merceiyet Şia'nın ilmî ve malî öğretim görevini üstlendi ve öğretim düzeyinin en yüksek sorumluluğu zamanın merceine aitti. Aynı şekilde vekillerin belirlenmesi ve yargı da mercilerin görevlerinden sayılıyordu.

Fetva makamı ve soruları yanıtlamak bu kurumun diğer görevlerindendi.

Günümüzün Şia fıkhı Şeyh Mufid'in kurduğu ve mükemmel hâle getirdiği o mektebin devamı olup aynı güçlülüğü ve mükelliğiyle devam etmektedir.

2- Şia'nın Gaybet-i Kubra Dönemi'ndeki Fıkıh ve İlim Merkezleri

"Büyük Gaybet"in başlarında Bağdad fıkıh ve fakihlik merkeziydi. Şeyh Tûsî'nin (h. 448) yılında Necef'e hicret etmesiyle "Necef" hemen hemen bir asır boyunca fakihliğin merkezi görevini üslendi.

Necef'in yanı sıra Halep, Şeyh Tûsî'nin öğrencilerinden "Sâlâr" isimli Seyyid Murteza aracığıyla 8. asrın yarısına kadar ilim merkezi haline geldi.

Bu ilim havzasının öğrencilerinden "*el-Gunye*" isimli eserin sahibi Seyyid Ebu'l-Mekârim'i söyleyebiliriz.

Necef ilim ve ictihad merkezi bir asır boyunca Şeyh Tûsî'nin görüşlerini savunduktan ve düşüşe geçtikten sonra İbn İdris Hillî, Irak'ın Hille şehrinde kendi Fıkıh hareketini başlattı ve Şia fıkhını Hille'ye intikal ettirdi. Şeyh Tûsî'den sonra Şia'nın fakihlik müssesesini sürdürmüş olarak bilinen Muhakkık Hillî ve Allâme Hillî, Hille ilim merkezinde tanınır ve bilinir kişilerdendiler. Muhakkık Hillî ve Allâme Hillî, Şia fıkhının yaşadığı düşüşten sonra onu ihya etmiş ve kemale ulaştırarak mektebin bir daha yükselişine neden olmuşlardır. Şia fıkhının yükselişine neden olan bu iki değerli âlim, Şeyh Mufid'in çizgisinin devamını da sağlamışlardır.

Şia'nın fakihlik merkezi Hille'den sonra "Cebel-i Âmil" ve Şam bölgesine intikal etti. Bu merkezin öğrencileri "Şehid-i Evvel", Allâme Hillî'nin oğlu "Fahru'l-Muhakkıkin" ve "Şehid-i Sânî" gibi meşhur âlimlerdir. Bu âlimler Şeyh Mufid'in fıkhî mektebini Bağdad, Necef ve Hille'deki ayrıcalık ve kapsayıcılığıyla Cebel-i Âmil'de temellendirdiler. Cebel-i Âmil'de oluşturulan bu hareketlilik, Şia Safevî hükümeti için "İsfehan" ve Necef-i Eşref" ilim havzalarında bereket kaynağı oldu.

Şehid-i Evvel, ondan sonra Şehid-i Sânî ve onların öğrencilerinin aracılığıyla sunulan Şia'nın siyasî fıkhı, dünya çapında yeni bir hareket oluşturdu. "Şehid-i Evvel" Şia devletinin başı Serbedaran'a *el-Lum'etu'd-Dımeşkıyye* isimli eserinin metnini amel etmeleri için gönderdi. Şehid-i Evvel'in şehid edilişinin nedenlerinden birisi, bu yüce

âlimin siyasî fıkıh dalındaki görüşü olduğu söylenebilir.[133]

Şehid Mutahharî, Şia Safevî devleti ve İran ilim havzasının gidişatına dair "Cebel-i Âmil" âlimlerinin rolü hakkında şöyle yazıyor:

"Cebel-i Âmil" fakihleri İran Safevî devleti üzerinde önemli role sahiptiler. Bilindiği üzere Safevî devleti gerçekte derviş meslek olup ve derviş meslek esasına göre de hareket etmekteydi. Safevîler'in durumu "Cebel-i Âmil" fakihlerinin fıkıh bilgisiyle dengelenmemiş olsaydı İran'ın durumu Türkiye ve Suriye Alevîler'inin vaziyeti gibi olacaktı. Bu durum, birkaç yönlü etki sağlamaktaydı. Etkilerden birisi İran halk ve devletinin hurafelerden korunması bir diğeri de Şia irfan ve tasavvufunun daha dengeli ve ölçülü bir hâle gelmesidir. Bu yüzden "Muhakkık Kerekî" ve "Şeyh Bahaî" gibi "Cebel-i Âmil" fakihlerinin İsfahan'da kurdukları medrese sayesinde halkı ve devleti böyle bir durumdan koruyarak halk üzerinde büyük bir hakka sahip olmuşlardır.[134]

Aynı zamanda Mukaddes Erdebilî ve diğer büyükler aracılığıyla ihya edilen Necef İlim Havzası günümüze kadar devam etmiştir. Bağdad'ın fakahet şehri olduğu dönemde ve İslâm'ın ilk asırlarında İran'ın şehirlerinden sadece Kum şehri, İbn Bâbeveyh ve Muhammed b. Kuluveyh gibi fakihler aracılığıyla fıkıh merkezi haline getirildi. Yine "Kacarlar" Dönemi'nde *Sahib-i Kavanin* isimli eserin sahibi Mirza Ebu'l-Kasım Kummî vasıtasıyla ihya edilmiş ve günümüzde Şia'nın iki büyük fıkıh merkezinden birisi hâlini almıştır.[135]

İran İslâm İnkılâbı'nın zafere ulaşması ve Irak Baas ordusunun peş peşe gelen saldırıları, Necef ilim havzasının büyük âlimlerinin şehid edilmesi,[136] Necef ilim merkezinin müctehid ve talebelerinin zorla İran'a hicret ettirilmeleri, bir defa daha Şia'nın fakihlik merkezinin ciddi bir şekilde Kum'da tecelli etmesine neden oldu. Her ne kadar Necef ilim merkezinde büyük âlimler bulunsa da ilim ve fıkıh dalındaki hareketlilik, neş'et ve yükseliş, Kum ilim merkezine mahsustur.

b) Gaybet-i Kubra Dönemi'nde Şia Âlimlerinin Siyasî Mücadelesi

Şia âlimlerinin Gaybet-i Kubra Dönemi'ndeki siyasî mücadelesini iki başlıkta özetleyebiliriz:

1. Siyasî faaliyet alanları;

2. Siyasî faaliyetin aşamaları.

1- Siyasî Faaliyet Alanları

a) İslâm devleti sınırları içerisinde ve Müslüman veya gayri Müslüman olan siyasî hâkimlerin zulmü karşısında izlenen yöntem:

1. Tebliğ, yetiştirme, zalim Müslüman idarecilerle savaşmak için İslâmî harekete kılavuzluk etme, "Dinin Siyasetten Ayrılığı" teziyle savaşma ve İslâm ümmetinin ayaklar altına alınmış siyasî haklarını talep etme yollarıyla İslâm ümmetini ve Şialar'ı korumak;

---

133 "*el-Mihne*". Şehid Sadr'ın iki konuşmasına Bkz.

134 Üstad Şehid Murtaza Mutahharî, *Hedamat-e Mutekabil-i İslâm ve İran*, c. 2, s. 125, 126.

135 a,g,e, c. 2, s. 125, bu kitap İran İnkılâbı'ndan önce telif edilmiştir.

136 Bu durum geçtiğimiz yıllara kadar devam ederken bu kafilenin en son yolcusu ve şehidi (hş. 1377) Ayetullah Garevî'dir. Bu büyük âlim, Saddam'ın askerkeri aracılığıyla şehid edildi.

2. Hâkimlerin direk ve endirek sapkınlıklarıyla mücadele etme, sapıklık ve sapıklığın hilafetin gasbedilmesi ve İslâm ümmetine hâkim olmaları gibi fikrî, ahlâkî ve amelî boyutlarını ortaya çıkarma, savaşçı İslâmî hareket kuruluşlarını savuup kılavuzluk etme;

3. İfratî (aşırı) ve tutucu tefritî gruplar aracılığıyla her türlü tefrika karşısında savaşmanın önemini teblig etme yoluyla İslâm ümmeti ve Şia camiasını koruyup tek bir kelime etrafında toplamak;

4. Âlim ve araştırmacıların yetiştirilmesiyle İslâm toplumunun kimliğini, Müslümanların ve Şia'nın fikirsel asaletini korumak için ilmî ve Ma'rifeti yaygınlaştırmak ve çeşitli yerlerde ilim havzalarını kurmak;

5. Sapkın hâkimlerin fikirsel ve ahlâkî sapıklıklarını değiştirerek meş'rulaştıran siyaset ile mücadele etmek.

b) İslâm devleti sınırları dışında ve dış ve sulta güçlerinin karşısında izlenen yöntem:

1. Batı'nın kültürel saldırıları nüfuzu karşısında savaşmak;

2. Sömürgecilerin askerî saldırılarına karşılık faal bir şekilde silahlı mücadeleye katılmak, rehberlik ve hidayet etmek;

3. Doğu ve Batı'nın iktisadî ve siyasî saldırılarına karşılık amansız mücadele etmek;

4. İslâm ümmetini zayıflatmak, nifak çıkarmak isteyen ve İslâm ülkelerini bölmek isteyenler ile mücadele etmek;

5. Emperyalist ve süper güçler ile savaşmak, onları yerle bir etmek ve emperyalistlerin yenilmez olduğu öyküsünü batıl etmek.

b) Savaş Aşamaları ve Siyasî Faaliyetler

Şia'nın ondört asır boyunca İslâm'ı hâkim kılmak ve İslâmî düzeni kurmak için sürdürdüğü siyasî mücadelesini üç aşamada inceleyebiliriz;

1. Tagutlarla savaşmak için gizli siyasî teşkilatın oluşturulması;

2. İslâmî siyasî düzen olmaksızın oluşturulan sistemin karşısında açıkça mücadele etme merhalesi;

3. İslâmî siyasî düzen oluşturulmasıyla açıkça siyasî mücadele etme merhalesi.

Siyasî mücadelenin her üç aşamasında da silahlı veya silahsız olarak mücadele edilmiş ve bu mücadelelerde bazen olumlu bazen de olumsuz koşullar göz önünde bulundurulmuştur.

Silasız mücadeleler ihticac, münazara, hakikatin tebliği, acı gerçekleri ifşa etme, devlet yöneticilerinin sapkınlıklarını ve hatalarını ortaya çıkarmak, sultacıların ve sapkın saldırganların fitnelerini içermekteydi. Yine kadro genişletme, yeni üyeleri mücadele için kabul etme, gayri müstakim silahlı saldırılara karşılık itiraz etme ve mücadele kültürünü genişletmek de bu mücadeleden sayılabililir.

İnkılâbî silahlı bir kuruluş kurma, bu kuruma rehberlik etme veya doğrudan onaylama da silahlı faaliyetler arasında yer alır.

3. Mehdilik ve Bâblık İddiasında Bulunanlar

"Mehdeviyet" vaad edilen Mehdi (a.f.) ve beklenilen İmam anlamındadır. "Bâblık"ın lugat anlamı muhafız ve bekçi, ıstılah anlamı ise İmam Mehdi'nin (a.f.) sefiri, özel Nâib ve vekilidir.

İmamiyye Şiası'nın inançlarına ve Ehlisünnet rivayetlerinin çoğuna göre ahiruzzamanda Muhammed (s.a.a.) ailesinden Mehdi (a.f.) zuhur edecekir. Allah Resulü (s.a.a.) bir hadisinde şöyle buyurmakradır:

> "Dünyanın ömründen bir gün kalmış olsa da Allah (c.c) o günde benim Ehlibeytimden olan şahsı göndererek zulümle dolan yeryüzünü adalet ile dolduracaktır". [137]

Yine bir diğer hadisinde şöyle buyurmuştur:

> "Dünyanın ömründen bir gün kalmış olsa da Allah (c.c) bu günü benden veya Ehlibeytim'den olan bir kişiyi kıyam etmesi için uzatacaktır, onun ismi benim ismimdir". [138]

"Vaad edilen Mehdi (a.f.)" ile ilgili Şia ve Ehlisünnet hadis kaynaklarında Peygamber (s.a.a.) ve Ehlibeyt İmamlarından (a.s) birçok hadis nakledilmiştir. İmam Mehdi (a.f.) hakkında nakledilen hadislerin aşırı çokluğundan İmam'ı (a.f.) inkâr etmek veya hakkında tereddüt ve şüphe etmek mümkün değildir.

"Mehdeviyet" konusunda Peygamber (s.a.a.) ve Ehlibeyt'inden (s.a) nakledilen hadislerin çokluğu "Mehdeviyet" inancının mezhepler ve fırkalar arasında yayılmasına neden olmuştur.

İmam Mehdi'nin (a.f.) özellikleriyle ilgili nakledilen rivayetler, İmam Mehdi'nin (a.f.) İmam Hasan Askerî'nin (a.s) oğlu olduğunu ve İmam Mehdi'nin (a.f.) Onikinci İmam olup büyük ve küçük olmak üzere iki gaybetinin olacağını ifade etmektedir.

---

137 Bkz: *Bihâru'l-Envâr*, c. 51, s. 85-104; Hafız Ebu Davud Suleyman b. Eş'as Sicistanî, *Sunenu Ebi Davud*, c. 2, s. 310, h. 4283.

138 *Sunenu Ebi Davud*, h. 4282.

Ancak bazı kişiler, mezhep takipçileri ve İslâmî fırkalar "mehdeviyet" inancından faydalanarak kendilerine bazı kişileri vaad edilen Mehdi olarak seçmiş veya bazı fırsatçı kişiler yalan yere kendisinin vaad edilen Mehdi olduğu iddiasında bulunmuşlardır.

Bazı bilinçsizler: 1. İmam Ali'nin (a.s) oğlu Muhammed Hanefiyye, 2. İmam Hasan (a.s.)'ın oğlu Muhammed b. Abdullah b. Hasan, 3. İmam Seccad (a.s.)'ın oğlu Zeyd b. Ali b. Hüseyin, 4. İmam Cafer Sâdık (a.s.), 5. İmam Musa Kâzım (a.s.), 6. İmam Sâdık'ın (a.s) diğer oğlu İsmail b. Cafer ve 7. İmam Hasan Askerî (a.s) gibi faziletli kişilerin Mehdi olduğunu düşünmüşlerdir.

Keza bazıları Abbasî Halifesi Mehdi ve Ebu Müslim Horasanî gibi zalim ve kana susamış sahtekâr ve düzenbaz fertleri vaat edilen mehdi olarak tanıtmışlardır. [139]

Diğer taraftan makam düşkünü ve hilekâr bazı kimseler inançları kötüye kullanarak yalan yere kendilerini vaad edilen mehdi olarak lanse etmişlerdir. Konumuzun burasında bunlardan bazılarını hatırlatmakla yetineceğiz. Daha fazla bilgi edinmek isteyenler konuyla alâkalı kaynaklara müracaat edebilirler.

1. Ubeydullah b. Muhammed Fatımî (h. 322-259); [140]

2. Mısır Ubeydiyan Halifelerinden, Hâkim Biemrillah (h. 386); [141]

3. Muhammed b. Tumrut (h. 485-524); [142]

4. Tahamî (h. 1159); [143]

5. Baba İshak (h. 637); [144]

6. Abbas er-Rifî (h. 690-700); [145]

7. Mehdi Sudanî (h. 1260-1304); [146]

8. Mirza Muhammed Ali Bâb (h. 1235-1266); [147]

9. Mirza Gulam Ahmed Kadiyanî (h. 1255-1326). [148]

Kaynakça

Â'yanu'ş-Şia, c. 10, Seyyid Muhsin Emin Amulî, Hasan Emin'in incelemesi, Beyrut, m. 1986.

Beyne'l-Hulefai ve'l-Hulea, Dr. Muncid, Salahuddîn, b. 3, Beyrut, Dâru'l-Kitabi'l-Hadis, m. 1980.

Bihâru'l-Envâr, Allâme Meclisî, Beyrut, Dâru İhyai't-Turasi'l-Arabî, h. 1403/m. 1983.

Camiu'r-Rivât, Muhammed b. Ali Erdebilî, baskı: Rengin, 1334.

Dairetu'l-Maarif-i Farsî, Musahib.

Dairetu'l-Maarifi'l-Karni'l-İşrîn, Muhammed Ferid Vecdî, Dârul-Ma'rife, Beyrut.

Debistan-i Mezahib, Kuhser ve İsfendiyar, Tahurî Kütüphanesi, Tahran, ş. 1362.

Delailu'l-İmame, Muhammed b. Cerir Taberî, el-Matbuatu'l-Haydariyye.

139 Bkz: *el-Milelu ven-Nihal*; *Fıraku'ş-Şia*.
140 Bkz: *Tarihu'l-İslâm*, c. 3, s. 146 ve sonrası.
141 Bkz: Abdullah Mubeliğ-i Abadanî, *Tarih-i Edyan ve Mezahib-i Cihan*, c. 3, s. 1114.
142 Bkz: *Luğatnameh-i Dehhuda*, s. 1937.
143 Bkz: *Hayâtu'l-İmam Muhammed Mehdi*, s. 144.
144 Bkz: *Tarih-i Edyan ve Mezahib-i Cihan*, s. 1118.
145 a,g,e, s. 1115.
146 Bkz: *Hayâtu'l-İmam Muhammed Mehdi*, s. 139-143.
147 Bkz: *Musahib*, *Dairetul-Maarif-i Farsî*, s. 356.
148 a,g,e. 1985, 1986.

ed-Devletu'l-Abbasiyye, Muhammed Bek el-Hazrî, Muessesetu'l-Kutubi's-Sakafiyye, Beyrut, h. 1415/m. 1995.

El-Abbasîyyune'l-Evvelun, Dr. Faruk Ömer, c. 1, Bağdad Ünversitesi, b. 2.

el-Asru'l-Abbasî es-Sânî, Dr. Şevki Zayf, Dâru'l-Maarif, Mısır, m. 1975.

el-Fahrî, İbn Tabâtabâ, Dâru Sadr, Beyrut, h,k. 1386.

el-Gaybe, Muhammed b. İbrahim Nu'manî, Tahkik: Ali Ekber Gaffârî, Mektebetu's-Sadûk, Tahran.

el-Gaybe, Şeyh Tûsî, Tahkik: Şeyh İbadullah Tahranî ve Şeyh Ali Ahmed Nasih, Muessesetu'l-Maarifi'l-İslâmiyye, Kum, b. 2, m. 1417.

el-İmamu'l-Mehdi (a.f.), Muhammed Ali Duhayyil, Dâru'l-Murteza, Beyrut, Lübnan, h. 1403.

el-Kâmilu fi't-Tarih, İbn Esir (13 c.), Dâru Sadır, Beyrut, h. 1402/m. 1982.

el-Maarif, İbn Kuteybe, Ebi Muhammed, Abdullah b. Muslim, Araştırma, Servet Ukkaşe, Menşurat-ı Şerif Razî, Kum.

el-Melâhimu ve'l-Fiten fi Zuhuri'l-Kaimi'l-Muntazar, Seyyid bin Tavus, Muessesetu'l-Vefa, Beyrut, h. 1403.

en-Nefekatu ve İdaratuha fi'd-Devleti'l-Abbasiyye, Dr. Zeyfullah Yahya Zahranî, Mektebetu't-Talibi'l-Camiî, Mekketu'l-Mukerreme, h. 1406/m. 1986.

es-Sahifetu'l-Mehdiyye, Seyyid Murteza Muctehidî, çeviri: Muhammed Hüseyin Rahimiyân, Kum, Dâru's-Sakaleyn, ş. 1379.

et-Tarihu'l-Abbasî (es-Siyasî ve'l-Hazarî), Dr. İbrahim Eyyub, Beyrut, eş-Şirketu'l-Âlemiyyeti li'l-Kitab, m. 1979.

Ezvaun-ale's-Sunneti'l-Muhammediyye, Mahmud Ebu Reyye, Muessesetu'l-Âlemî, Beyrut.

ez-Zeria, Ağa Bozorg Tahranî, Dâru'l-Azva, Beyrut, h. 1403.

Fıraku'ş-Şia, Nevbahtî, Tahkik ve Çeviri: Muhammed Cevad Meşkûr, Merkez İntişarât-ı İlmî ve Ferhengî, Tahran, ş. 1361.

Fihristü Esmai Musannafi'ş-Şia (Ricâl-Necaşî), Ahmed b. Ali Necaşî, Kum, Mektebetu't-Dâverî.

Hayâtu'l-İmam Muhammed el-Mehdi, Bâkır Şerif Kureşî, Kum, h. 1417/m. 1996.

Hayâtu'l-İmami'l-Askerî, Bâkır Şerif Kureşî.

İmamân-ı Şia ve Conbeşhâ-yi Mektebî, Muhammed Taki Muderrisî, Astane-i Kuds-i Rezevî Yayınevi, b. 3, ş. 1372.

İnkılâb ve Rîşehâ-yi Ân, Abbas Ali, Amid Zencanî, 5. Baskı, h. ş. 1371.

İsbâtu'l-Hudât bi'n-Nususi ve'l-Mu'cizât, Muhammed b. Hasan Hurru'l-Âmilî.

Kamusu'r-Ricâl, Allâme Tusterî, Muessesetun-Neşri'l-İslâmî, Kum.

Kelimetu'l-İmami'l-Mehdi (a.f.), Seyyid Hüseyin Şirazî.

Kemâlu'd-Dîn ve Temâmu'n-Ni'me, Muhammed b. Ali b. Bâbeveyh (Şeyh Sadûk), Muessesetun-Neşri'l-İslâmî, Kum, h. 1416.

Measiru'l-İnafe fi Mealimi'l-Hilafe, Kalkaşendî, (h. 756-820 "3 c.), Araştırma, Abdussettar Ahmed Ferrac, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut.

Mefatihu'l-Cinan, Şeyh Abbas Kummî.

Mehdi-yi Mev'ûd, Allâme Meclisî (*Bihâru'l-Envâr c. 13)*.

Meheccu'd-Deavât ve Minhacu'd-Da'vât, Seyyid b. Tavus, Menşurat-ı Senaî.

Mekatilu't-Tâlibîn, Ebu'l-Ferec İsfehanî, Araştırma ve yorum: Seyyid Ahmed Sakar, Kum, Menşûrat-i Razî, h. 1414.

Men Huve'l-Mehdi (a.f.), Ebutalib Teclil Tebrizî, Muessesetun-Neşri'l-İslâmî, Kum, h. 1409.

Menakibu Âl-i Ebitalib, İbn Şehrâşûb Mazenderanî, Dâru'l-Ezva, Beyrut, h. 1405.

Misbahu'l-Kef'amî, İbrahim b. Aliyi'l-Kef'amî, Menşurat-i İsmailiyân, Kum.

Mu'cemu Ricâli'l-Hadis, Ayetullahi'l-Uzma Hoyî, Beyrut, m. 1983.

Mu'cemu'l-Mufehres li-Elfazi Ahâdisi Bihâri'l-Envâr, Vezaret-i Ferheng ve İrşâd-i İslâmî, ş. 1373.

Muntehabu'l-Eser fi'l-İmami's-Sânîaşer, Lutfullah Sâfî Gulpâyigânî, Mektebetu's-Sadr, Tahran.

Sahifetu'l-Mehdi (a.f.), Cevad Kayyumî İsfehanî, Tahkik, Muessesetun-Neşri'l-İslâmî, Kum, b. 1.

Sahih-i Buharî, Muhammed b. İsmail Buharî, Kirmanî Şerhi, Dâru İhyau't-Turasi'l-Arabî, Beyrut.

Tahlili ez Zindegâni-yi İmam-i Kâzım (a.s.), Bâkır Şerif Kureşî, Çeviri: Muhammed Rıza Ataî, Evrensel İmam Rıza Kongresi Yayınevi, ş. 1368.

Tarih-i Edyan ve Mezahib-i Cihan, Abdullah Mubelligi-yi Abadanî, Mantık Yayınevi (sina), Kum, b. 1, ş. 1373.

Tarih-i Fıkh ve Fukaha, Dr. Ebu'l-Kasım Gurcî, Simet Yayınevi, ş 1375.

Tarih-i Siyasî-yi Gaybet-i İmâm-i Devazdehum (a.f.), Dr. Câsım Hüseyin, Çeviri: Dr. Seyyid Muhammed Taki Ayetullahî, Emir-i Kebir Yayınevi, Tahran, ş. 1376.

Tarih-i Yakubî, Ahmed b. Ebi Yakub (İbn Vazih), Beyrut, h. 1408.

Tarihu'l-Gaybeti'l-Kubra, Muhammed Sadr, Dâru't-Taarif li'l-Matbuat.

Tarihu'l-Gaybeti's-Sugra, Muhammed Sadr, Dâru't-Taarif li'l-Matbuat, b. 2, h. 1400.

Tarihu'l-Hulefa, Celâluddîn Suyutî, Araştırma, Muhammed Muhyiddîn Abdulhamid, Matbuatu's-Saade, Mısır, h. 1371/m. 1952.

Tarihu'l-İslâm (es-Siyasî ve'd-Dinî ve's-Sekafî ve'l-İctimaî), Dr. Hasan İbrahim Hasan, Dâru İhyai't-Turasi'l-Arabî, b. 7, Beyrut, m. 1964.

Tarihu'l-Umemi ve'l-Muluk (Tarihî Taberî), Muhammed b. Cerir Taberî, Araştırma, Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, Beyrut, Revayiu't-Turasi'l-Arabî.

Tenkîhu'l-Makal, Allâme Mamaganî, Necef, Mektebetu'l-Mutezeviyye, h. 1350.

Vesailu'ş-Şia, Şeyh Huru'l-Âmilî, Tahran, Mektebetu'l-İslâmiyye, ş. 1376.

Nudbe Duasına Dair Bir İnceleme

Dr. S. Mehdi Mir Bakıri

Giriş

Dua ve tevessül, insanın dünya zindanının kalp öldürücü hakim atmosferinden kaçmak için ihtiyaç duyduğu, insanın uçmasını sağlayan iki kanadıdır. Bu mesele, insanı dua ve ziyaret kavramlarını idrake yardım edecek etkenler bulmaya zorluyor. Bu etkenler arasında duanın cümlelerine dikkat etmek, onun ruh bahşeden anlamlarını kavramada son derece önemli bir rol oynamaktadır.

Yani Masumların (a.s) dualarındaki insan ruhunu terbiye etmek için var olan seyir ve intikalleri anlamaktır. Kelimelerin tercüme edilip açıklanmasına ihtiyaç duyulduğu gibi, bölümleri arasındaki bütünsel düzeni ve siyakında gizli kalan sırları anlamaya da ihtiyaç vardır. Zira duanın bütünsel terkibi ve bütünsel özellikleri birbirine bağlı bir manzumedir ve bu da insan ruhunu geliştirmek, yüceltmek ve nihayet tek olan Allah'a yakınlaştırmak için Allah'ın velilerinin (a.s) dilinden dökülmüştür. Duanın inişli çıkışlı bir şekilde düzenlenmesi, insan ruhunun karmaşık ihtiyaçlarıyla uyumludur. Masum İmam (a.s) insanın varlıksal boyutlarına yönelik kapsamlı bir bakışa sahiptir ve saadete ulaşmasında ona yol göstericilik yapmak istemektedir. Son derece incelikli ve dikkatle seçilmiş kelimelerle konuşarak insanın ruhunu bulunduğu aşamadan daha yüksek bir aşamaya doğru harekete geçirmektedir. Bu yüzden hiçbir kelimeyi bir diğerinin yerine geçirmek ya da duanın cümlelerinin veya paragraflarının yerlerini değiştirmek mümkün değildir.

Dolayısıyla kelimelere, kelimelerin türlerine, duanın bölümlerine ve paragraflarına dikkat göstermek, ondaki seyri ve intikalleri daha iyi anlamak için gereklidir. Biz bu yazıda böylesi bir bakış açısıyla Nudbe duasının bölümleri arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışacağız. Böylece umarız bu melekûtî duanın nihai maksadını keşfetme yolunda aramızda eksik olmayan varlığının gaybi inayet ve teveccühüne nail oluruz.

Konuya geçmeden önce bu dua-yı şerifin senedini tanıtmak yerinde olacaktır.

Dua ve tevessül, insanın dünya zindanının kalp öldürücü hakim atmosferinden kaçmak için ihtiyaç duyduğu, insanın uçmasını sağlayan iki kanadıdır. Bu mesele, insanı dua ve ziyaret kavramlarını idrake yardım edecek etkenler bulmaya zorluyor. Bu etkenler arasında duanın cümlelerine dikkat etmek, onun ruh bahşeden anlamlarını kavramada son derece önemli bir rol oynamaktadır.

Duanın Senedi

Bu dua için iki senet zikredilmiştir. Aşağıda bunların her biri incelenip açıklanacaktır.

Birinci Senet

Bu senet, merhum Seyyid bin Tavus'un *Misbahu'z- Zair* kitabında yer verdiği bir nakille ilgilidir. Onun ifadesi aynen şu şekildedir:

ذكر بعض اصحابنا قال: قال محمد بن على بن أبى قره ، نقلت من كتاب محمد بن الحسين بن سفيان البزوفرى قدس سره دعاء الندبه وذكر انه الدعاء لصاحب الزمان صلوات الله عليه ويستحب أن يدعا به فى الأعياد الاربعه وهو...

"Ashabımızdan bazıları şöyle dedi: Muhammed bin Ali bin Ebi Karre, merhum Muhammed bin Hüseyin bin Sufyan bin el-Bezuferi'nin kitabından Nudbe Duasını nakletmiştir. Hz. Sahibu'z- Zaman (a.s) için olan bu duanın dört bayramda –Cuma günü, Kurban bayramı, Fıtır bayramı ve Gadir bayramı- okunması müstehaptır."[1]

İkinci Senet

Nudbe duasıyla ilgili ikinci senet, rivayet kitaplarında yer almaktadır. Bu senedi merhum Meclisi, Biharu'l- Envar[2] kitabında nakletmektedir.

"Muhammed bin Meşhedi, Mezar kitabında –Mezar-ı Kebir- Nudbe duasını Muhammed bin Ebi Karre, Cafer bin Muhammed bin el-Hüseyin bin Sufyan el-Bezuferi'nin kitabından nakletmiştir."

1 Misbahu'z- Zair, Seyyid bin Tavus, s.446.
2 Biharu'l- Envar, Meclisi, c.99, s. 104-110.

Görüldüğü gibi ilk senette var olan o zayıflık, ikinci senette göze çarpmamaktadır. Çünkü ikinci senette merhum Meşhedi doğrudan doğruya Muhammed bin Ali bin Ebi Karre'nin Nudbe Duasının merhum Bezuferi'nin kitabından nakledildiğini söylediğini belirtiyor. Hâlbuki birinci senette merhum Seyyid bin Tavus, "bizim bazı ashabımız şöyle zikretti" diye buyuruyor.

Şunu da belirtmeliyiz ki merhum Meclisi, her iki senedi açıkladıktan sonra şöyle görüş belirtiyor: "Muhtemelen Seyyid bin Tavus da bu iddiayı Meşhedi'den almıştır ashabımızdan bazıları derken de maksadı merhum Meşhedi'dir."

Elbette şunu da belirtmeden geçmemek gerekir: eğer Seyyid bin Tavus (ks) Nudbe Duasını merhum Meşhedi vasıtasıyla naklediyorsa burada bir sorun ortaya çıkıyor. O da şudur: Seyyid (ks) Nudbe Duasını beyan ettikten sonra şöyle diyor:

> "Sonra, daha önce açıklandığı üzere ziyaret namazını kılın Allah'tan ne istiyorsanız isteyin, inşallah kabul olacaktır."[3]

Hâlbuki merhum Meşhedi *Mezar* adlı kitabında Nudbe Duasının sonunda böyle bir ziyaret duasını haber vermiyor. Ama merhum Seyyid, *İkbalu'l A'mal*'da[4] Nudbe Duasından sonra böyle bir namazı nakletmiyor. Bu durum, merhum Seyyid'in *Misbah*'ta ziyaret namazını reca olarak naklettiğinin belirtisi olabilir.

Ancak her halükarda uzmanların nezdindeki senet, esas alınmaya daha uygundur. Bu, merhum Muhammed bin Meşhedi'nin senedidir ki biz de bunu inceliyoruz. Fakat duanın senedini incelemeye geçmeden önce Muhammed bin Meşhedi'nin Mezar kitabına göz atmak gerekiyor.

***Mezar-ı Kebir* Kitabını Tanıyalım**

Muhammed bin Meşhedi'nin 'Mezar' kitabı yüce İslam Peygamberi (s.a.a) ve onun nurani ailesinin ziyaretleri konusunda yazılmış bir kitaptır.

Merhum Meclisi, Biharu'l- Envar'da bu kitaptan 'Mezar-ı Kebir' diye söz etmiştir.[5] Allame Tahrani'nin ez-Zeria'a'da beyan ettiği üzere,[6] ayrıca Mustedreku'l Vesail'in sonunda gözüktüğü üzere bu kitap, Merhum Nuri'nin Mustedreku'l Vesail'i için kullandığı kaynaklardan biriydi.[7] Mezar-ı Kebire'nin mukddimesindeki ifadeden anlaşıldığına göre merhum Meşhedi, senedine itimat edilebilir ve ravileri güvenilir olan rivayetleri nakletmiştir.

Son olarak şunu da eklemek gerekir, merhum Seyyid bin Tavus, bu kitaba güvenmesinin ve ondan çokça nakiller yapmasının yanı sıra onu övücü sözler de söylemiştir.[8]

---

3 Misbahu'z- Zair, s.453.
4 İkbalu'l A'amal, Seyyid bin Tavus, c.1, s. 504.
5 Biharu'l- Envar, c. 99, s. 110.
6 Ez-Zeria, Şeyh Ağa Bozorg-i Tehrani, c.20, s. 324.
7 Mustedreku'l Vesail, Nuri, c.3, s.368-369; ez-Zeria, c.20, s. 324.
8 Mustedreku'l Vesail, c.3, s.368.

Muhammed Bin Meşhedi'yi Tanıyalım

Merhum Ayetullah Hoyi'nin Mucemu'r- Rical'de Şeyh Hür Amili'den naklen söylediklerinden anlaşılıyor ki Muhamed bin Meşhedi'den maksat, Muhammed bin Ali bin Cafer'dir.[9] Fakat merhum Hacı Nuri, Mustedreku'l Vesail'in sonunda bu konuda şöyle buyuruyor: "Muhammed bin Meşhedi'den maksat, Muhammed bin Cafer bin Ali bin, Cafer el-Meşhedi'dir. Ondan 'Hairi' diye de söz edilir. O, Ebu'l Fazl Şazan bin Cebrail Kummi'den rivayet nakleden kişilerden biridir. O, ayrıca iki vasıtayla merhum Muhammed bin Numand'dan (Şeyh Mufid) rivayetler nakletmiştir."[10]

Fakat her halükarda Muhamed bin Meşhedi'den maksat, bu ikisinden hangisi olursa olsun (Muhammed bin Ali bin Cafer veya Muhammed bin Cafer bin Ali bin, Cafer el-Meşhedi) güvenilir ve değerli bir kişidir ve rical kitaplarında övücü sözlerle anılmıştır.

Muhammed Bin Ali Bin Ebi Karre'yi Tanıyalım

Muhammed bin Ali bin Ebi Karre ile ilgili olarak şunu söylemek gerekir ki o, kitap sahibi ve güvenilir ravilerden biridir. Rical-i Necaşi'de onun hakkında şöyle denmektedir: "Muhammed bin Ali bin Yakub, İshak bin Ebi Karre, Ebu'l Ferec el-Kanai, lakabı 'Katib'dir. O, güvenilir bir şahıstır. Ondan geriye sözlü ve yazılı birçok şey kalmıştır. O, İmamiye ashabı arasında kitapları sayfa sayfa okunan biridir. Meclislerde her zaman bizimle birlikteydi. Onun kitapları şunlardır: Amel-i Yevmu'l Cuma, Amelu'ş- Şuhur, Mucemu'r-Rical Ebu'l Mufazzal ve et-Teheccud."[11]

Merhum Necaşi, son olarak şöyle diyor: "Muhamed bin Ebi Karre, benim için rivayet nakletmiş ve kitaplarını nakletmem konusunda bana izin vermiştir." "Meclislerde sürekli olarak bizimle birlikteydi" ifadesinden anlaşılıyor ki merhum Necaşi, İbn Ebi Karre'nin döneminde yaşamıştır.

Yine 'ehbarni ve ecazni cemi' kütübihi' ifadesinden de anlaşılıyor ki merhum Necaşi, İbn Ebi Karre'den kitaplarını nakletme iznine de sahiptir.

Dolaysıyla denilebilir ki her ne kadar bu iki büyük insan aynı dönemde yaşamış olsa da merhum Necaşi, İbn Ebi Karre'nin kitaplarını nakletme izni aldığına göre İbn Ebi Karre, merhum Necşi'ye icazet veren meşayıhtan sayılır.

Muhammed Bin El-Hüseyin Bin Sufyan El-Bezuferi'yi Tanıyalım

Merhum Ayetullah Hoyi'nin Mucemu'r- Rical'de belirttiğine göre,[12] bu şahıstan iki adla bahsediliyor: 1) Muhammed bin el-Hüseyin bin Sufyan el-Bezuferi, 2) Muhammed bin el-Hüseyin el-Bezuberi, Ebu Cafer.

---

9 Mucemu'r- Rical, Ayetullah Hoyi, Zeyl-i Muhammed bin Meşhedi, c.17, s.259.
10 Mustedreku'l Vesail, c.3, s. 368. Ez-Zaria, c.20, s. 324.
11 Rical-i Necaşi, s.283.
12 Mucemu'r- Rical, c.16, 10566, s.9.

O, Ahmed bin İdris'in öğrencilerindendir ve ondan rivayetler nakletmiştir. Merhum Muhammed bin Numan'ın (Şeyh Mufid), Muhammed bin el-Hüseyin bin Sufyan el-Bezuferi'den rivayet nakletmesinden dolayı onun Şeyh Mufid'in de şeyhlerinden olduğu söylenebilir.

Onun güvenilirliği meselesiyle ilgili olarak da şunu söylemek gerekiyor: Her ne kadar Muhammed bin el-Hüseyin bin Sufyan el-Bezuferi bağlamında rical kitaplarında güvenilir olduğuna dair özel bir ifade yoktur; ancak bu kişinin merhum Mufid'in kendisinden çok fazla rivayet nakletmesinden ve birçok yerde kendisini rıza ve rahmetle anmasından dolayı hiç kuşkusuz şöyle söylenebilir: Genelin onu tevsik etmesi (güvenilir bulması) kuralı onu kapsamaktadır. Çünkü rical ilminin büyüklerinin belirttiği kurala göre eğer bir şahıs meşhursa, ondan çok sayıda rivayet nakledilmişse, ayrıca onun hakkında zayıf olduğuna dair bir ifade yoksa bu zahiri iyilik göstergeleri onun güvenilir olduğunun belirtisi sayılabilir. Çünkü onun şöhreti vardı ve eğer rical alimleri onun bir yanlışını veya kusurunu görseydi bunu açıklardı.

"İnnehu Ed-Duai Li Sahibuz'z- Zaman (a.s)" İfadesinin Anlamı

Bu dua-yi şerifin senet silsilesinin güvenilir olduğu açıklandıktan sonra İbn Bezuferi'nin bu duayı nakletmeden önce kullandığı bir ifadeyi açıklamamız gerekiyor.

O, Nudbe Duası metnini nakletmeden önce şöyle diyor:

انّه الدعاء لصاحب الزمان صلوات الله عليه ويستحب أن يدعى به فى الاعياد الاربعه..

Merhum Bezuferi şöyle diyor: "Nudbe Duası, Hz. Sahibu'z- Zaman için olan bir duadır. Ve bunu Fıtır, Kurban, Gadir Hum bayramlarında ve Cuma günü okumak müstehaptır."[13]

Dikkat edenlerin hemen fark edeceği üzere "İnnehu ed-duai li Sahibuz'z- Zaman salavatullahi aleyh" ifadesi konusunda iki ihtimal bulunmaktadır.

1) Bu dua-yı şerif, İmam-ı Zaman (a.s) tarafından yazılmıştır.

2) Bu dua, İmam-ı Zamana'ın (a.s) mukaddes varlığı için yazılmıştır; Bu duanın yazımı İmam-ı Zaman'ın kendisi tarafından yapılmamıştır.

Bu noktada merhum Bezuferi bu duayı dört bayramda okumanın müstehap olduğunu söylüyor.

Buradan anlaşılıyor ki merhum Bezuferi'ye göre bu dua Masum İmamların (a.s) dışında biri tarafından yazılmamıştır. Çünkü İmamiye ashabının büyükleri hiçbir zaman masum olmayan bir şahıs tarafından yapılmış bir dua için 'bu duanın falanca belirli vakitlerde okunması müsteahaptır" diye bir ifade kullanmamıştır.

Dolayısıyla iki karine ile Nudbe Duasının, masum imamın dışındaki bir şahıs tarafından yazıldığı iddiası geçersizdir.

[13] Misbahu'z- Zair, s. 441.

1) "Yesteheb" (Bu duayı okumak müstehaptır) ifadesinden anlaşıldığı kadarıyla bu dua masum imamdan sadır olmuştur. Zira herhangi bir fiili veya zikri beş hükümden (vacip, haram, müstehap, mekruh ve mubah) birine dair hükme bağlamak yalnızca Allah'ın velileri tarafından yapılmalıdır.

2) Bu duanın okunması için belirli bir zaman (dört bayram) tayin edildiğine göre masum olmayan birine ait olan bir dua, böylesine bir özelliğe sahip olamaz.

Nudbe Duası Hangi İmam Tarafından Yazılmıştır

Peki, bu duanın masum imamların hangisi tarafından yazıldığına gelince… Bu da yine çok net bir şekilde belli değildir. Merhum İbn Bezuferi'nin ifadesinin zahirinden anlaşıldığına göre bu dua, İmam-ı Zaman'a (a.s) aittir. Bu durumda şunu söyleyebiliriz: Bu dua da tevkiattandır [İmamların, özellikle de İmam Mehdi'nin mektuplarına ve yazdıklarına verilen isim.] ve İmam-ı Zaman (a.s) tarafından küçük gaybete yakın bir dönemde yaşamış olan merhum İbn Bezuferi için sadır olmuştur. Tıpkı merhum Şeyh Mufid'e sadır olan tevkiat gibi.

İkinci ihtimal ise şudur: Bu dua İmam Sadık (a.s) tarafından sadır olmuştur. Tıpkı merhum Meclisi'nin Zadu'l Mead[14] kitabında buyurduğu gibi.

Gerçi bazıları duanın içeriğindeki bazı kısımların uyumsuz olmasından dolayı bunun İmam Sadık'tan sadır olduğu yönündeki ihtimali reddetmek istemiştir; ama araştırmacılar için son derece açıktır ki bu sorunlu görülen kısımlar açıklanabilir niteliktedir. Zira buna benzer içerikler, başka yerlerde de İmam Sadık'tan (a.s)[15] ve diğer imamlardan[16] da nakledilmiştir. Ama her halükarda Nudbe Duası senedinden anlaşılan şudur ki bu dua, birinden nakledilmemiş bir dua değildir, İmamların (a.s) birinden nakledilmiştir. Ayrıca bu duanın metnine dikkat edildiğinde böylesine yüksek ve melekûtî bir içeriğe sahip olan Nudbe Duasının masum imamdan nakledildiği kolayca anlaşılıyor.

Duanın Bölümleri

Bu dua dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler birbiriyle ilişkilidir ve toplamda muntazam bir bütünlük ve homojen bir seyir meydana getirmektedir.

Birinci Bölüm: Hamd ve Salavat

Bu dua, Allah'ın rububiyetine hamd, yüce peygamber (a.s) ve onun mükerrem ehlibeytine salavatla başlamaktadır.

---

14 Zadu'l Mead, Allame Meclisi, s. 491.

15 Kemaleddin, Sudeyr'in İmam Sadık'tan (as) İmam- Zaman'la ilgili naklettiği münâcât.

16 Muntehabu'l Eser, bab 3, fasıl 10, h.4, s.140. İmam Rıza (as) İmam Mehdi'nin adı zikredildiğinde elini başına koymanın sebebini açıklarken itaatkar kul efendisini görünce böyle yapar diye buyuruyor. İmam Rıza'nın (as) kendisi de adeta onu görüyormuşçasına bunu yapıyordu. Elbette bununla ilgili olarak Şiilerin bu tür konularda eğitilmesinin irade edildiği şeklindeki izahlar yerinde gözüküyor.

Merhum Bezuferi'ye göre bu dua Masum İmamların (a.s) dışında biri tarafından yazılmamıştır. Çünkü İmamiye ashabının büyükleri hiçbir zaman masum olmayan bir şahıs tarafından yapılmış bir dua için 'bu duanın falanca belirli vakitlerde okunması müsteahaptır" diye bir ifade kullanmamıştır. Dolayısıyla iki karine ile Nudbe Duasının, masum imamın dışındaki bir şahıs tarafından yazıldığı iddiası geçersizdir.

الحمد لله ربّ العالمين وصلى الله على سيدنا محمد نبيّه وآله وسلم تسليماً.

Alemlerin rabbi olan Allah'a hamd olsun, Allah'ın selamı efendimiz Muhammed peygamberin ve onun ailesinin üzerine olsun.

İkinci Bölüm: Kazaya Sena

Bu bölüm, Allah'ın velilerine yönelik ilahi kazaya yine hamd ve sena ile başlıyor. Bu bölüm aslında duanın tamamını özet olarak içeriyor ve özet ifadelerle duanın sonraki içeriklerine işaret ediyor.

اللّٰهم لک الحمد علی ماجری به قضاؤک فی اولیائک...

وجعلتهم الذریعه الیک والوسیله الی رضوانک.

Allah'ım hamd yalnızca sana layıktır ve senin velilerin hakkında cari olan ilahi kaza ve kaderine… Onları sana yönelme sebebi ve hoşnutluğun için vesile kıldın.

Üçüncü Bölüm: Başından Tekâmüle Kadar Tarih

Bu duanın üçüncü bölümünde ilahi kaza ve hükmün Allah'ın velileri hakkındaki macerası inceleniyor. Burada insanlık tarihinin başlangıcı, esaslı değişimler ve nihayet insanlık toplumunun Allah'a yakınlaşmasının zirvesi ve yaratılışın nihai hedefi olan İmam Mehdi'nin hâkimiyet dönemine doğru olan tekâmül seyri ele alınmıştır. Bu bölüm, " فبعض أسكنته جنتک " ifadesiyle başlayıp "nahnu nekul elhamdulillahi rabbil âlemin" cümlesiyle sona eriyor.

Dördüncü Bölüm: Yardım Dileme Ve Talep

Hak Teâla'nın dergâhından yardım dileme Nudbe duasının son bölümünü oluşturur.

اللّهم أنت كشّاف الكرب والبلوى....

Allah'ım sıkıntı ve zorlukları ortadan kaldıran yalnızca sensin.

Duayı Anlamanın Anahtarı

Öyle gözüküyor ki belki de bu duadan hareketle asil Ehlibeyt maarifine dayalı bir tarih felsefesi kurmak için ciddi ve faydalı veriler edilebilir. Ama konuya girmeden önce tarih felsefesinin tarifine ve onunla ilgili çeşitli bakış açılarına kısaca değinmek gerekiyor.

Tarih felsefesinden maksat, tüm insanlık tarihinin tahlilidir. Yani bu bilimde başından sonuna kadar tarihteki akış ve hareket, tarihin tekâmül şekli, onun değişim ve tekâmülüne hâkim olan etkenler incelenir. Dolayısıyla bir taraftan tarihi gelişmeleri tahlil etmek ve onların tekâmül hareketleriyle ilgili görüş bildirmek, diğer taraftan insanın dünyaya bakışına bağlı olması, tahlilin niteliğini insanın varlığına bağlı kılıyor. Yaratılışı ve onun teamülünü Hak Teâla'nın rububiyet ve yaratıcılığı temelinde bina eden Müslüman ve muvahhit bilginler, yaratılış düzenini maddenin istiklal ve istiğnası temelinde gören maddeci teorilerle uzlaşamaz. Zira maddeci teorisyenler, yaratılıştaki nihai kemali, mutlak duyular temelinde ve maddi duyuları ve zevkleri esas kabul ederek tarif ederler. Bu bakış açısı, tarihin tekâmül aşamasını insani içgüdülerin tamamen tatmin edildiği bir aşama olarak görür. Bu ise tevhidi bakış açısına sahip Müslümanların inançlarıyla ciddi bir şekilde tezat oluşturur. Allah'ın mutlak yaratıcılığı esasına dayalı olan İslami bakış açısı yaratılışın tekâmülünü ilahi rububiyete geri döndürür ve şöyle der: Bu tek olan rabbimiz, daimi rububiyeti ile tüm mahlûkları tekâmül seyrine yerleştirmiştir. Bu şekilde tarihin tekâmülü de toplum, ilahi rububiyet ve velayeti kabul ettikçe gerçekleşecektir. Bu önemli hedefe ulaşmak yalnızca insanların iradesiyle mümkün olacaktır. Yani insanlar, kendi tercihleriyle ilahi velayeti kabul ettiği zaman kendini tarihin tekâmülüne ortak kılabilir. Ve toplumun, toplumsal bir tapınmaya yaklaşmasının sırrını çözebilir. Sonuçta velayet cereyanı ve insan âlemindeki ilahi gözeticilik daha fazla zuhur eder ki bu da tarihin nihai kemalidir.

Bu arada Allah'ın özel velileri, ilahi velayetin insan üzerindeki uygulayıcısı rolünü oynamaktadır. Yani Allah Teâla, insanlar üzerindeki velayetini onlarla doğrudan irtibat kurmak şeklinde uyguluyor değildir. Tam tersine, Allah velayetini seçtiği velileri aracılığıyla insan toplumuna uygular. Allah'ın bu özel velileri, ilahi velayeti tamamıyla kabul ettikleri için sınavdan alnı ak ve başı dik bir şekilde çıkmış ve iradesi, ilahi velayetin varlık âlemindeki mecrası olmuştur. Bu yüzden Şia'nın melekûtî maarifine göre insan toplumunun kemali ve tarihin arzulanan kemal yönündeki hareketi, Allah'ın velilerinin mecrasından geçmektedir. Onların iradesinin zuhuruna uygun bir şekilde de insanlık âleminde olacaktır. Çünkü onlar Hak Teâla'nın yeryüzündeki halifeleridir ve insanlar da onların velayetine itaat etmekle görevlidir.

Allah'ın özel velileri, ilahi velayetin insan üzerindeki uygulayıcısı rolünü oynamaktadır. Yani Allah Teâla, insanlar üzerindeki velayetini onlarla doğrudan irtibat kurmak şeklinde uyguluyor değildir. Tam tersine, Allah velayetini seçtiği velileri aracılığıyla insan toplumuna uygular. Allah'ın bu özel velileri, ilahi velayeti tamamıyla kabul ettikleri için sınavdan alnı ak ve başı dik bir şekilde çıkmış ve iradesi, ilahi velayetin varlık âlemindeki mecrası olmuştur. Bu yüzden Şia'nın melekûtî maarifine göre insan toplumunun kemali ve tarihin arzulanan kemal yönündeki hareketi, Allah'ın velilerinin mecrasından geçmektedir.

من أطاعكم فقد أطاع الله ومن عصاكم فقد عصى الله.

Kim size itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur, kim size isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur.

Kuşkusuz kim bu yolda Allah'ın velilerinin velayetini kabul etmezse, şeytanın velayetine girmiş olur.

Allah, iman edenlerin velisidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velileri ise tâğûttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara çıkarır. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalırlar. [17]

Dolayısıyla insanların tevhidi bir toplumla bağının ve onun kemal yönündeki hareketinin temel ekseni ilahi velayeti sevmek ve kabul etmek ve Allah'ın velilerini tam olarak veli edinmektir.

[17] Bakara: 257.

Aynı şekilde kişilerle şeytani toplum arasındaki bağın ekseni de şeytanı sevip onu veli edinmek ve tamamen maddi arzularının peşi sıra hareket etmektir.

Öyle gözüküyor ki tarih felsefesine yönelik bu bakış açısı, insanlık âlemindeki Allah'ın velilerinin (a.s) velayet macerasıdır. Âlemin tüm seyri ve toplumun Allah'a doğru hareketi ve hatta bu seyrin niteliği adeta Nudbe Duasının nurani içeriğinde gözükmektedir.

Bölümlerin Şerhi

Birinci Bölüm Hamd ve Salavat

الحمد لله رب العالمين وصلّى الله على سيّدنا محمد نبيّه وآله وسلم تسليماً.

Nudbe Duasındaki bu bölüm tüm kısalığına rağmen, varlık âleminde ve insanlık toplumunda gerçekleşmesi gereken tüm maceranın özetini ifade etmektedir.

Elhamdulillahi rabbil âlemin ifadesi, Allah Teâla'nın tüm varlıklar üzerindeki rububiyet macerasına işaret etmektedir; bunun neticesinde de ilahi velayeti takip edecektir.

وصلّى الله على سيدنا محمد نبيه وآله وسلم تسليماً

İfadesi o rububiyet ve velayetin eksenine ve mecrasına işaret etmektedir. Bu, Allah katından tüm âleme hâkimdir. Zira tüm varlıklar üzerindeki ilahi rububiyet, bu rububiyetin cereyan ettiği güzergâh İslam'ın yüce Peygamberi ve onun değerli Ehlibeytinden geçmektedir.

Genel olarak bu kısa bölümü, bu duanın bütünlüğünden ve bu duanın geri kalan bölümlerinde yer alan konulardan bağımsızlık ilanı olarak görmek mümkündür.

İkinci Bölüm: Kazaya Sena

الّلهم لک الحمد على ما جرى به قضاؤک فى اوليائک الذين...

Diye başlayan kinci bölümde, evliyalarına cari olan ilahi kazadan dolayı Allah'a hamd ediyoruz. Bu bölümün devamında bu kazanın evliyaya nasıl cari olduğu ile ilgili olarak özetle şu açıklama yapılıyor: Allah Tebarek ve Teâla, dünyanın muhtelif dereceleri ve merhalelerindeki zühde dair velilerinden söz aldı; onlar da Allah'a verdikleri söze bağlı kaldılar. O sözü koruma yolunda karşılaştıkları tüm bela ve zorluklara tahammül ettiler:

بعد أن شرطتَ عليهم الزهد فى درجات هذه الدنيا الدنيه... فشرطوا لک ذلک ،

Allah Teala da söze bağlı kalma ve onu koruma yönündeki çabayı kendisinin en seçkin ebedi nimeti olarak onlara ayırdı ve onların çabalarını kabul etti, onları kendisine yaklaştırdı. Adlarını yüce yaptı, açık övgülerini onlar için yaptı. Bu büyük nimetler o derece devam etti ki Allah meleklerini değerli velilerine gönderdi. Onlara vahiy indirerek onlara ikramda bulundu bu kabulün ve yakınlaşmanın neticesi olarak Allah kendi ilmini saçarak

bu özel velilerine yardım etti. Yani onlar öyle bir mertebeye ulaştılar ki tüm âlemler için hidayet menşei oldular.

فقبلَتهم وقّربتهم وقدّمت لهم الذكر العلى والثناء الجلىّ وأهبطت عليهم ملائكتک....

Dolayısıyla özet olarak bu bölümde birkaç temel noktanın gizli olduğu ve onların da şunlar olduğu söylenebilir:

Allah'ın velileri bu dünyada muhtelif derecelerle ilgili olarak Allah'a verdikleri zühd sözünden dolayı tüm ağır sınavlara ve belalara da galip geldiler ve Allah katından iki mükâfatla ödüllendirildiler. Birincisi Allah'a yakınlaşmış olmaktır. Diğeri ise diğer yaratılmışların hidayetine vesile olmalarıdır. Bu, Allah'ın velilerinin ilahi kazayla olan övülesi nitelikteki macerasıdır. Çünkü ilahi rububiyetin tüm âleme eksen olması bu mecra ile gerçekleşiyor.

Elbette şunu da bilmek gerekir ki evliyaya yönelik ilahi kaza cereyanı sırasında Allah'a hamd merhalesine ulaşmak, Allah'ın velisinin ağır bela sınavını geride bırakmasını ve Allah'ın velisinin bu belalarla mücadelesini gerektirir. Bunun ise çeşitli mertebeleri vardır. Zira belaya uğradıktan sonra birinci aşamada Allah'ın velisinin belasına sabretmek sonraki aşamada da bu belaya teslim olmak gerekir. Sonra o beladan razı olur, son aşamada ise o belalardan dolayı Allah'a şükreder. Açıktır ki Allah'ın velisinin uğradığı belayı çekmeyen ve Allah'ın velilerinin hiçbir belasını idrak edemeyen bir insan, böylesi bir belaya şükür ve hamd merhalesine ulaşamaz. Zira ilahi kazaya hamdı idrak edebilmek, insanın Allah'ın velilerinin çektiği zorluk ve sıkıntıları görmesi ve onun semerelerini idrak etmesi

Allah'ın velileri bu dünyada muhtelif derecelerle ilgili olarak Allah'a verdikleri zühd sözünden dolayı tüm ağır sınavlara ve belalara da galip geldiler ve Allah katından iki mükâfatla ödüllendirildiler. Birincisi Allah'a yakınlaşmış olmaktır. Diğeri ise diğer yaratılmışların hidayetine vesile olmalarıdır.

şartına bağlıdır. Ayrıca bu macerada Allah'ın kendi velilerine yönelik güzel yaratışını da kavramalıdır. Ancak böylesi bir insan bu aşamaları geçtikten sonra Allah'ın velilerine yönelik kazası sırasında Allah'a hamd ve sena merhalesine ulaşabilir.

Üçüncü Bölüm: Başlangıçtan Tekâmüle Kadar Tarih

Nudbe Duasının bu bölümü, duanın en uzun bölümünü oluşturur; tarihin tekâmül merhalelerini ayrıntılı bir şekilde işler. Bu yüzden bu bölümü birkaç kısma ayırmak mümkündür.

Birinci kısım:

فبعض اسكنته جنتک الی أن أخرجتَه منها... فنتبع آیاتک من قبل أن نذّل ونخزی.

Birinci bölümde peygamberlerin biseti olayına kısa bir değini vardır. Hz. Adem'in zikredilmesinden ve onun cennetten çıkarılmasından sonra ulu'l- azm peygemberlerden ve risaletleri boyunca karşılaştıkları önemli olaylardan söz ediliyor. Onlara yönelik ilahi kazaların belli başlılarına değiniliyor. Eğer duanın bu bölümüne tarih felsefesi açısından bakacak olursak, bu bölümün ulu'l- azm peygamberlerin biseti demek olan tarih tekâmülünün ana halkasını oluşturduğunu söylememiz gerekir. Çünkü eğer biz insanlık toplumunun kemalini Allah Teâla'ya yakınlaşma aşaması olarak görüyorsak -nitekim onda ilahi velayet ortaya çıkmıştır ve toplum tüm yönleriyle ilahi irade ekseninde dönmektedir- tarihin en önemli kemal aşamasını şeriat sahibi peygamberlerin gönderilmesi (biseti) olarak değerlendirmemiz doğaldır. Zira Allah ile insanlık toplumu arasındaki bağlantı olan şeriat sahibi ulu'l azm peygamberlerin gönderilmesiyle ilahi şeriat yeryüzünde daha fazla kemale sahip oldu. Sonuçta Allah'a kulluk zemini, insanlar için çok daha fazla hazırlanmış oldu bu da insanlık toplumunun hidayette yeni bir aşamasını beraberinde getirdi. Duanın bu bölümünün sonunda bu peygamberlerin biseti vesilesiyle ilahi hüccetin tüm tarih için tamamlanmış olduğu, ilahi rububiyet ve velayetin sınırlarının tarihte netleştiğini hatırlatıyor. Bu ise insanın tercihi ve iradesiyle çelişmiyor. Aksine, ilahi elçiler geldikten sonra da (ki onların gelişi Allah'ın velayetini topluma cari kılmıştır) yine batılı izleyen ve tağutun velayetini kabul eden insanlar olmuştur. Zira bundan önce tarihte hak ekseninin korunması, bu peygamberlerin çabalarıyla olmuştur.

İkinci kısım:

الی أن انتهیتَ بالأمر الی حبیبک ونجیبک محمد (صلی الله علیه وآله وسلم)....

Bazı ulu'l azm peygamberleri gönderilmesiyle gerçekleşen tarihin değişim aşaması incelendikten sonra duanın bu bölümünün ikinci kısmında yüce İslam Peygamber'inin (s.a.a) özellikleri açıklanarak tarihin daha mütekamil bir merhalesine geçiliyor. Bu merhale Allah'ın son peygamberinin gönderilmesiyle oluşmuştur. Bu konuyu Mükerrem İslam Peygamberinin (s.a.a) özelliklerinin sayıldığı duanın bu bölümünde bulmak mümkündür.

Tüm yaratılmışların efendisi, seçilmişlerin özü, seçilmişlerin en büyüğü, Allah'ın güvendiği kimselerin en değerlisi, olarak Hz. Peygamber'in (s.a.a) seçilmesi, Hz. Peygamber'in diğer tüm peygamberlerden açık ve net bir şekilde üstün olduğunu ifade ediyor. Bunun sonucunda Hz. Peygamberin biseti de kendine özgü özelliklere sahip olacaktır. Bu çerçevede, Hz. Peygamberin bisetinin insanları ve cinleri içeren genel ve kapsamlı biseti, onun şeriatının ve risaletinin doğudan batıya her yere şamil olması, korku ve dehşete muzaffer olması, Hz. Peygamber'in (s.a.a) en iyi melekler tarafından korunması ve nihayet onun dininin diğer dinlere galip gelmesinin vaat edilmesi sayılabilir.

Dolayısıyla şunu söylemek mümkündür: Eğer âlemin büluğ ve tekamülü, ulu'l- azm peygamberlerin bisetiyle başlamışsa Peygamberlerin Sonuncusunun (s.a.a) gelişiyle de bu büluğ yeni bir aşamaya geçmiştir. Bu büluğ ve tekâmül, böylesine kemallere ve derecelere sahip olan bir elçinin eliyle gerçekleştirilmelidir. (Diğer peygamberler, onun sahip olduğu bu özelliklere sahip değildir.) O halde tarihe hâkim olacak olan odur. Âleme galip olan odur. İnsanlık toplumunun nihai hidayet ve tekâmülünü elinde tutmaktadır. İşte bu Allah Teâla'nın mükerrem İslam Peygamberine (s.a.a) olan kazasıdır.

Üçüncü kısım:

وذلک بعد أن بوّئتَه مبوّء صدقٍ من اهله....

Duanın bu bölümünün üçüncü kısmında Hz. Peygamber'in (s.a.a) vasileri, onların Peygamber'in hedeflerini ilerletmedeki rolü söz konusu edilmiş ve sonuç olarak o yüce insanların hidayetinin vesilesiyle tarihin tekamül seyri ele alınmıştır.

Eğer âlemin büluğ ve tekamülü, ulu'l- azm peygamberlerin bisetiyle başlamışsa Peygamberlerin Sonuncusunun (s.a.a) gelişiyle de bu büluğ yeni bir aşamaya geçmiştir. Bu büluğ ve tekâmül, böylesine kemallere ve derecelere sahip olan bir elçinin eliyle gerçekleştirilmelidir.

Her ne kadar bu bölümün birinci kısmında özet olarak diğer ulu'l azm peygamberlerin vesayeti meselesinden bahsedilmişse de:

وتخيرتَ له أوصياء مستحفظاً بعد مستحفظ ، ولى در اين بخش ، ماجراى وصايت وجانشينى پيامبر اسلام (صلى الله عليه وآله وسلم)

Bu bölümde İslam Peygamberinin (s.a.a) vesayeti meselesi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu da onun tarihin bu aşamasında temel bir role sahip olduğunu göstermektedir. Zira Allah Teala'nın Peygamber-i Ekrem'e (s.a.a) yönelik kazası, onun vasilerinin yoluyla –ki onlar Allah'ın seçtiği velilerdir- devam etmektedir. Yani Allah tarafından Hz. Peygamber'in vasileri olarak seçilen Peygamber ailesinin tümü aynı nurdandır. Allah, onlar arasında Peygamberine özel bir konum vermiştir ve Kur'an'ın ayetlerinde risaletinin tek ücretini Allah yoluna adım atmak olarak açıklamıştır. Bir başka ayette de o aileyi sevmeyi (meveddet) risaletin tek ücreti olarak tanıtmıştır. Bunlardan anlaşılıyor ki Allah yolunda adım atmak olan risalet ücreti, Ehlibeyt'i (a.s) sevmekten başka bir şey değildir. Öyleyse risaletin devamı, Resul'ün ailesinin korunmasıyla anlam kazanmakta, onların çektiği her bela, Peygamber'in çektiği bela olarak sayılmaktadır. İnsanlık toplumunda onların vesilesiyle gerçekleşen herhangi bir hidayet de Allah'ın Resulünün hidayeti olarak değerlendirilmektedir. Yani toplumun hidayetinin bir bölümü Hz. Peygamberin (s.a.a) diğer bölümü de onun Ehlibeytinin uhdesindedir. Bu yüzden Hz. Peygamber'in döneminin sona ermesinden sonra hemen Müminlerin Emiri Ali'nin (a.s) vesayeti meselesini ele almış ve ona ayrıntılı bir şekilde değinmiştir. Bu da Hz. Ali'nin toplumun tarihi hidayeti sırasında kendi vesayeti vesilesiyle oynadığı kilit rolün bir göstergesidir. Bu da ortaya koymaktadır ki vesayetin asli zuhuru, Hz. Ali'dedir (a.s) ve şu ifade ile اذْ كان هو المنذر ولكل قوم هاد Muhatabına şunu bildirmektedir: Hz. Peygamberin bereketli hayatı dönemindeki tarihi hidayet merhalesinde Hz. Peygamber'in (a.s) uyarıcılığı (inzar) tek başına yeterli değildir. Onun uyarıcılığının ve tarihi hidayetinin yanında onun temiz Ehlibeytinin ve özellikle de Hz. Ali'nin devam eden hidayetinin de olması lazımdır.

Bu aşamayı açıkladıktan sonra Hz. Ali'nin faziletlerini (a.s) beyan ederek Allah'ın Resulünün (s.a.a) toplumun Hz. Ali'nin (a.s) velayetini kabul etmesi için zemin hazırlamak üzere yaptığı işlere giriyor. 18 Zilhicce'de Gadir-i Hum adlı yerde yalanan olay onların en bariz olanıdır. Bu olayla başlıyor ve hadisi zikrettikten sonra Tebuk savaşı macerasına ve menzilet hadisine giriyor ve ardından Medine'nin Peygamber'in hicretinden sonra tanık olduğu en güzel olaya geçiyor ve Müminlerin Emiri Ali'nin (a.s) Peygamber'in biricik kızı Fatıma ile evliliğine değiniyor. Hz. Ali'nin evinin kapısı hariç olmak üzere tüm evlerin mescide açılan kapılarının kapatılması hatırası zikrediliyor. Hz. Ali'nin yüce ve melekûtî makam ve derecelerini gösteren her bir olaya değiniyor.

Hz. Peygamber (s.a.a) böylece, ümmet içinde kendinden sonraki hidayet bayrağını ayağa kaldırıyor ve kendinden sonraki hidayet güzergâhını hazır hale getiriyor. Bütün bunlar, tarihin tekâmülündeki önemli gelişmelerdir. Bu olayların tek tek her biri, toplumu ilahi velayeti kabul yönünde ileri götüren basamaklar gibidir. Ama burada âlemin maslahatı

tarihsel cebir temelinde oluşmamıştır. Toplum, velayeti kabul etme yolunda tercih sahibidir. Yani Ali'nin velayetine baş koymak ile şeytanın ve tağutun velayet eteğine düşmek arasında kendisi tercih yapmaktadır. Maalesef, ümmet Peygamber'den sonra Allah'a yakınlaşma tekâmül yolundan sapmış ilahi velayeti kabul etmekten yüz çevirmiştir. Bu da Allah'ın özel velileri ve Peygamberin vasileri olan Ehlibeyt (a.s) için ağır belaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

لم يمتثل امر رسول الله (صلى الله عليه و آله وسلم) فى الهادين بعد الهادين و الأُمه مصرّه على مقته....

Şunu da belirtmek gerekir ki Allah'ın velileri o tahammül edilemez belalarla karşılaşmasına rağmen toplumun velayeti yine de rububiyetin tedbir elinden çıkmamıştır. Allah'ın iradesi âlemin işlerinin iyi ve güzel akıbetinin velilerin eline düşmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu da onların Allah yolunda, Allah'ın dininin ihyası için katlandıkları o halisane zahmetlerin bir sonucudur.

Dördüncü kısım:

Daha önceki tüm merhaleleri geride bırakmasından ve insanın Nudbe yoluyla velilerin çektiği belalardan dolayı gözyaşı dökmesinden sonra insan kendini o belalara hazırlıklı kılıyor. Bu bölümde, dua çekilen bu belalara bir bekleyiş psikolojisi oluşturarak yön verme çabasına giriyor. İnsanı, çekilen bu belalardan faydalanmaya sevk ediyor ve onu İmam Mehdi'ye (af) yönelmeye davet ediyor. Bu da bu duada farklı üsluplardaki şu üç merhalede ortaya çıkıyor:

Birinci merhalede 'eyne' lafzıyla, tağutun defterini dürmek için evliyanın tek umudu olan İmam Mehdi'yi arayış ifade ediliyor. Bu arayışta çoğunlukla İmam-ı Zaman'ın (a.s) hükümetinin hedefleri takip ediliyor.

أين بقيه الله التى لا تخلو من العتره الهاديه أين المعدّ لقطع دابر الظلمه....

İkinci merhalede, birinci merhale geride bırakıldıktan sonra 'ya' nidasıyla, bizatihi İmam Mehdi'nin kendisi talep ediliyor ve doğrudan onun kendisine hitap ediliyor. Bu merhale, önceki merhaleden daha yüksektir. Zira İmam Mehdi'nin huzurunda olunduğu hissi vardır. Bu merhalede daha çok, onun varlığının ve şahsiyetinin vasıfları anlatılmaktadır.

يا بن الساده المقربين يا بن....

Son aşamada ise İmam Mehdi'yle söyleşme ve içinden geçenleri ona anlatmaya başlanıyor. Bu söyleşmeler, Allah'ın velisiyle sadece lafta kalan konuşmalar düzeyini aşıp ona olan gerçek ihtiyacı hissettirdiği zaman insanın varlığında görünür hale geliyor.

Özel bir gönül bağlılığını ifade eden bu merhaleye ulaşmak, önceki iki merhalede taleplerin zirveye ulaşmasından dolayıdır.

ليت شعرى أين استقرتْ بک النّوى....

Dördüncü Bölüm: Yardım Dileme Ve Talep

الّلهم أنت كشّاف الكرب والبَلوى....

Nudbe Duasının bu bölümü, insanı Allah'ın velisiyle dertleşip söyleşme halinden Allah Teâla'ya isteklerini ve ihtiyaçlarını söyleme haline geçiriyor. Önce Allah'ın velisini görme talebi ile başlanıyor. Bu ise insanın İmam-ı Zaman'ın varlığını idrak etmeye duyduğu ruhsal iştiyakı gösteriyor. Elbette buna insanın Allah'tan bu dileklerini sadece dünyada değil ahirettte de kabul etmesini istemesi eşlik ediyor. Ardından Peygambere ve ehlibeytine salavatla yeniden Allah'ın özel velisine yöneliyor. Sonunda da şefaat talebi ile o arayışın ve bekleyişin neticesi olarak Allah'ın velisine daimi olarak kavuşma dileği Allah'ın dergâhında dile getiriliyor.

Özetlendiği üzere, bu dua, üçüncü bölümün başında insanlık toplumunun tekâmülü yönündeki gelişmeleri kısaca anlatarak insanı ilahi kazanın Allah'ın özel velisiyle olan macerasına götürüyor. Duanın okuyucusunu üçüncü bölümün sonundaki şu cümleyle **فعلى الاطايب من اهل بيت محمدٍ وعلى صلى الله عليهما وآلهما فييک الباكون**... Allah'ın velisinin uğradığı belaların içine çekiyor. Bu haldeyken de şu ifadeyi zikrederek **أين الحسين أين الحسين** Onun musibete uğramış ruhunu Allah'ın velisinin zahmetlerinin neticeye ulaşmasıyla belaların ortadan kalktığı dönemin beklentisine sevk ediyor. Yani Allah'ın velisinin belasına mübtela olmuş insanın uğradığı musibeti hidayet etmeye çalışarak onun matemini bekleyiş ışığıyla aydınlatıp hedefli hale getiriyor. (Nitekim bu bekleyiş, insanlık toplumu için nihai kemal isteğidir.) Elbette bu kadarla da yetinmiyor. Bekleyişin üç merhalesini geçtikten sonra dördüncü bölümde Allah'ın velisinin yeryüzündeki hak devletini idrak etme dileği ve duasının ardından okuyucuyu, ebedi ve uhrevi kavuşmanın ayrıntılarına da götürerek rehberlik ediyor. Bu ise masum imamlardan (a.s) dua formatında Ehlibeytin melekûtî maarifini esas alan bir tarih felsefesinden başka bir şey değildir.

Ehlisünnet Rivayetlerinde Mehdi

Dr. Cafer Yusufî

Giriş

Genel olarak Müslümanların tümünün nezdinde Mehdi (a.s) ile ilgili gelmiş olan hadisler tevatür haddinin çok çok üstündedir. Gerçekten Mehdi (a.s) konusunda gördüğümüz kadar çok sayıda hadisin geldiği çok az konu vardır. Bu belli bir mezhebe has durum da değildir. Aksine gerek Şii olsun gerekse Sünni, hepsi de bu hadisleri kitaplarında rivayet etmiştir. Meselenin aslı, gaybeti, zuhur alametleri, zuhurunu geciktiren- çabuklaştıran şeyler ve gaybetinin sebepleri gibi konularda Şia kanalından nakledilen hadislerin sayısı binleri geçmiştir. Bu konuda birçok kitap ve eser kaleme alınmıştır. Bilgi edinmek isteyen kimse bu konuda uzun uzadıya yazılmış kaynaklara müracaat edebilir ve bu okyanustan enfes inciler çıkarabilir; onların nurundan bereketlenebilir, onlardaki burhanlarla basiretini artırabilir. Fakat günümüzdeki önemli sorun bazı cahillerin bu gerçeği inkâr etme yolundaki çabalarıdır. Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürme gayreti içindedirler. Bu yüzden biz, Hz. Mehdi (a.s) hakkında Ehlisünnet kardeşlerimizin naklettiği hadisleri getirmek suretiyle "Mehdi inancının İslam'ın zaruri ve vazgeçilmez konularından olduğu" gerçeğinin anlaşılmasını istiyoruz. Konunun aslı üzerinde ittifak ve görüş birliği vardır. Şaz ve nadir denilecek az sayıdaki muhalifler ise vahyin ve ilmin kaynağını bırakıp öğretilerini Emevi ve Süfyanilerden alan garazlı kimselerdir. Bazıları ise onun dünyaya geldiği konusuna muhalefet etmiş ve onun ahir zamanda doğacağını savunmuştur. Ya da onun Resulullah'ın (s.a.a) soyundan ve Fatıma'nın (s.a) oğullarından olduğunu kabul ettikten sonra Hasan (a.s) veya Hüseyin'in (a.s) evlatlarından olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Biz, Müslümanları dinlerinde saptırmaktan vesvesecilerin ümidini kesmek ve ortaya attıkları şüphelerin cevabını vermek amacıyla Ehlisünnet'in konuyla ilgili naklettiği rivayetleri bu makalede getirdik. Özellikle bu konuda Allame Üstat Şeyh Ebutalib Tebrizi'nin "Men Hüvel Mehdi/Mehdi Kimdir" isimli kitabındaki araştırmalarından istifade ettik ve lüzum gördüğümüz bazı yerlerde bazı katkılarda bulunduk ve diğer kaynaklardan da aldığımız bilgilerin ışığında bazı açıklamalar yaptık.

Ehlisünnet Nezdinde Mehdi Hadisleri Mütevatirdir

1- Ehlisünnet'in büyük âlimlerinden ve araştırmacılarından olan Hafız b. Hacer Askalani, *Tehzib'ut-Tehzib* kitabında şöyle der: Hz. Muhammed Mustafa'dan (s.a.a) nakleden ravilerin sayısının bolluğu sebebiyle tevatür haddine varan hadislerde Mehdi'nin Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden olacağı, yedi yıl hükümet edeceği ve yeryüzünü adaletle dolduracağı ifade edilmiştir. İsa (a.s) ortaya çıkacak ve ona Deccal'i öldürmede yardımcı olacaktır. O, bu ümmetin imamı olacak ve İsa onun arkasında namaz kılacaktır. [1]

2- Aynı ibareti Celaluddin Suyuti, kabul ettiğini belirterek "el-Havi Lil-Fetava" kitabında getirmiştir.

3- İbn Hacer el-Heytemi el-Mekki, *Es-Savaik* kitabında şöyle der: Ebul Hasan el-Ecri şöyle der: Hz. Muhammed Mustafa'dan (s.a.a) nakleden ravilerin sayısının bolluğu sebebiyle tevatür haddine varan hadisler; Mehdi'nin ortaya çıkacağını ve onun Peygamber'in Ehlibeyt'inden olacağını, yeryüzünü adaletle dolduracağını; onun İsa ile birlikte çıkacağını, İsa'nın (a.s) Filistin topraklarında bulunan Babu Ludd'da Deccal'i öldürmede ona yardım edeceğini, onun bu ümmete imamlık edeceğini ve İsa'nın onun arkasında namaz kılacağını belirtmektedir. [2]

4- Ebu Muhammed Hasan b. Ali Berbahari (ö:329) şöyle der: Ehlisünnet'in itikatlarından birisi, Meryem oğlu İsa'nın (a.s) inmesine inanmaktır. O inecek; Deccal'i öldürecek, evlenecek, Muhammed Ehlibeyt'inden olan Kâim'in arkasında namaz kılacak. Sonra ölecek ve Müslümanlar onu defnedeceklerdir. [3]

5- Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar*'da şöyle der: Peygamber'den (s.a.a) mütevatir olarak gelen hadislere göre o, Peygamber'in Ehlibeyt'indendir. Yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Deccal'i öldürmede İsa (a.s) ona yardım edecektir. [4]

6- Ebu Abdullah Kettani, En-Nezmu'l-Mütenasir Fi'l-Ahbar'il-Mütevatir kitabında şöyle kaydetmiştir:

Vaadedilmiş beklenen Fatımi Mehdi'nin çıkışı… Birçok kimse Hafız Sehavi'den bu rivayetin mütevatir olduğunu nakletmiştir. Ebu'l-A'la İdris b. Muhammed b. İdris el-Hüseyin el-Iraki'ye ait eserde Mehdi hakkındaki hadislerin mütevatir veya mütevatire yakın düzeyde olduğu belirtilmiştir. Kettani şöyle der: Araştırmacı hafızların birçoğu birinci görüşte karar kılmışlardır… Şeyh Cessus'a ait Şerhu'r-Risale'de şu ifade geçmiştir: Mehdi hakkında gelen hadislere dair Sehavi bunların tevatür haddine ulaştığını söylemiştir… Şeyh Muhammed b. Ahmed el-İsferayini'ye ait Şerh-i Akide kitabında şöyle geçmiştir: Onun çıkışı hakkında o kadar çok rivayet gelmiştir ki bunlar mana cihetinden

---

1 Hafız İbn Hacer Askalani, *Tehzib'ut-Tehzib*, c.9, s.144, Haydar Abad Ed-Deken çapı; Şeyh Ebutalib Et-Teclil Et-Tebrizi'nin "Men Hüvel Mehdi" kitabından (s.58) naklettik.

2 El-Muhaddis Ahmed b. Hacer El-Heytemi El-Mekki Eş-Şafii, *Es-Savaik'ul-Muhrika*, Mısır baskısı, s.165 ve İstanbul İhlas Vakfı baskısı, s.167.

3 Ebu Muhammed El-Hasan b. Ali b. Halef El-Berbahari (ö:329), *Kitabu Şerh'üs-Sünne*, Dar'un-Neşr: Daru İbn Kıyem – 1408 s.27 sayı.20.

4 Mumin b. Hasan Eş-Şeblenci Eş-Şafii El-Mısri, *Kitabu Nur'ul-Ebsar*, Musur Eş-Şabiye baskısı, s.171.

Genel olarak Müslümanların tümünün nezdinde Mehdi (a.s) ile ilgili gelmiş olan hadisler tevatür haddinin çok çok üstündedir. Gerçekten Mehdi (a.s) konusunda gördüğümüz kadar çok sayıda hadisin geldiği çok az konu vardır. Bu belli bir mezhebe has durum da değildir. Aksine gerek Şii olsun gerekse Sünni, hepsi de bu hadisleri kitaplarında rivayet etmiştir.

tevatür haddine ulaşmıştır. Bu konu, Ehlisünnet uleması arasında, inançlarının bir parçası sayılacak şekilde yayılmıştır. Sonra bir grup sahabeden bu konuda rivayet edilmiş hadislerden bazılarını zikretmiş, ardından sahabeden sayılan ve sahabeden sayılmayan kimselerden çeşitli rivayetler getirmiştir. Onlardan sonra gelen tabiinden de bu konuda gelen rivayetlerin toplamından kesin ilim ifade eden sözleri nakletmiştir. Dolayısıyla Mehdi'nin çıkacağına inanmak vaciptir. Nitekim bu, ilim erbabı nezdinde sabit olmakla birlikte Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin itikat esaslarında kaydedilmiştir… Daha sonra şöyle demiştir: Kadı Allame Muhammed b. Ali Şevkani Yemeni (r.a) kaleme aldığı bir risaleye şu ismi vermiştir: "Et-Tevzihu fi Tevatüri Ma Câe fi'l-Muntazar ve'd-Deccal ve'l-Mesih" (Muntazar, Deccal ve Mesih Hakkında Gelen Hadislerin Tevatürüne Dair Açıklama). Şevkani bu risalede şöyle demiştir:

Mehdi hakkında vakıf olunabilecek hadislerden ellisi sahih, hasen, münceber zayıf olmakla birlikte bu konudaki hadislerin mütevatir olduğunda hiç şüphe yoktur… Sonra şunu eklemiştir: Eğer konunun uzamasından korkmasaydım bu hususta kendi vakıf olduğum hadisleri getirirdim. Zira ben insanlardan birçoğunun bu zamanda onun hakkında şek ettiklerine ve "acaba bu konuda gelen hadisler kesin midir değil midir" diye sorduklarına şahit oldum. Onların birçoğu İbn Haldun'un sözüne takılıp kalıyor ve ona itimat ediyor. Hâlbuki İbn Haldun bu sahanın uzmanı değildir ve hak olan, her alanda o işin erbabına müracaat etmektir.[5]

7- Şeyh Muhammed el-Hanefi el-Mısri, *İthafu Ehl'il-İslam* kitabında şöyle der: Mehdi'nin çıkacağına dair Peygamber'den (s.a.a) mütevatir hadisler gelmiştir.

8- Ebul Hasan Muhammed b. Hüseyin el-Ebri Es-Secezi (ö:363), *Menakib-i Şafii* kitabında şöyle demiştir: Resulullah'tan (s.a.a) Mehd'nin zikrinde tevatür haddinde bolca hadis gelmiştir. Bu hadislerde onun kıssası uzun uzadıya anlatılmıştır; Mehdi, Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden olacak, yedi yıl hükümet edecek ve yeryüzünü adaletle dolduracaktır. İsa (a.s) da ortaya çıkacak ve ona, Deccal'i öldürmede yardım edecektir. O, bu ümmetin imamı olacak ve İsa onun arkasında namaz kılacaktır.[6]

---

5 Muhammed b. Cafer El-Kettani (ö: 1345), *Nezmu'l-Mütenasir minel Hadis'il-Mütevatir*, s.225-228, sayı.289, Daru'n-Neşr: Mısır- Dar'ul-Kutub'us-Selefiyye, Şeref El-Hicazi'nin tahkiki ile.

6 Ebul Hasan Muhammed b. Hüseyin El-Ebri Es-Secezi (ö:363), Menakib-i Şafii; Ehlisünnet'in birçok âlimi bunu ondan rivayet etmiştir; bkz. *El-Menarul-Munif fi's-Sahih ve'z-Zaif*, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebubekir El-Hanbeli (ö:751), s.142, Dar'un-Neşr, Mekteb'ul-Matbuat'ul-İslamiyye- Halep 1403.

9- Abdurrahman b. Abdullah Es-Suheyli (ö:581), *Ravzu'l-Enf* kitabında şöyle demiştir: Aynı şekilde ahir zamanda soyundan müjdelenmiş olan Mehdi'nin gelişi de onun (âlem kadınlarının hanımefendisi olan Fatıma'nın) hâkimiyetindendir. Bu özelliklerin tüm ona aittir. Mehdi konusunda gelen hadisler çoktur. Ebubekir b. Ebu Hayseme bu hadisleri toplamış ve artırmıştır.[7]

10- Muhakkik Muhammed b. Abdurresul el-Berzenci, Mısır'da Abdulhamid Ahmet Hanefi tarafından basılmış "el-İşae Li Eşrat'is-Saeh" kitabında (s.78) Mehdi ile ilgili haberlerin mütevatir olduğunu söylemiştir. O, kitabının bir yerinde şöyle der:

Üçüncü Bab: Büyük alametler ve kıyametin yakınlaştığının belirtileridir. Bunlar oldukça fazladır. Bunlardan biri Mehdi'dir. O, bu alamet ve belirtilerin ilkidir. Şunu bilmek gerekir ki onun hakkında farklı rivayetlerle gelmiş olan hadisler neredeyse toplanamayacak kadar çoktur. Kitabının başka bir yerinde ise şöyle der: Şunu anladım ki Mehdi'nin varlığı, ahir zamanda ortaya çıkışı, onun Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden ve Fatıma evlatlarından oluşu hakkında gelen hadisler mana açısından tevatür haddine ulaşmıştır. Dolayısıyla bunları inkâr etmek anlamsızdır. Sonra şöyle der: Manevi tevatür haddine ulaşmış birçok sahih ve meşhur hadislerde büyük alametlerin ortaya çıkacağı sabit olmaktadır. Bu alametlerin ilki Mehdi'dir. O, Fatıma evlatlarından olup ahir zamanda gelecek; yeryüzü nasıl zulümle dolmuşsa onu adaletle dolduracaktır.[8]

11- Ehlisünnet'in büyük müfessirlerinden olan Ebu Abdullah el-Kurtubi el-Maliki (ö:671) şöyle demiştir:

Beyhaki *el-Ba'su ve'n-Nuşur* kitabında şöyle der: Mehdi'nin çıkışına açık şekilde delalet eden hadisleri kabul etmiştir. Bu hadislerde Mehdi'nin Resulullah'ın (s.a.a) soyundan olduğu hususu senet bakımından daha sahihtir. Dedim: Biz bunu zikrettik ve kitabımızda (*Et-Tezkire* kitabı) onu uzun uzadıya açıkladık. Allah'a hamdolsun ki Mehdi hakkındaki hadisleri tamamıyla zikrettik.[9] Kurtubi de kendi "Tezkire"sinde Beyhaki ve Ebul Hasan el-Ebri Eş-Şafii'nin Mehdi hakkındaki sözüne işaret etmiştir.[10]

12- Muhammed b. Hasan el-Esfevi, *Menakib-i Şafii* kitabında şöyle der: Mehdi'nin zikrinde ve onun Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden olduğuna dair Resulullah'tan (s.a.a) tevatür haddinde hadisler gelmiştir.

13- Şeyh Muhammed Es-Sabban, *İs'af'ur-Rağibin* kitabında şöyle der: Peygamber'den (s.a.a) mütevatir olarak gelen hadislerde Mehdi'nin çıkışından ve onun Peygamber'in Ehlibeyt'inden olduğundan söz edilmiştir. O, zulümle dolmasının ardından yeryüzünü adaletle

---

7 Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed b. Ebul Hasan El-Has'emi Es-Suheyli (ö:581), *Kitab'ur-Revz'ul-Enf fi Tefsir-i Siyret'in-Nebeviyye*, İbn Hişam, c.1, s.280, Dar'un-Neşr Dar'ul-Fikr-Beyrut 1989.

8 Muhammed b. Abdurresul El-Hüseyni El-Berzenci (ö:1103), *El-İşae Li Eşrat'is-Saeh*, s.87 ve 112 ve 189, Dar'un-Neşr: Kahire'de bulunan El-Meşhed'ul-Hüseyni Kütüphanesi.

9 Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed El-Ensari El-Kurtubi "El-Cami Li Ahkam'il-Kur'an" isimli tefsirinde, c.8, s.122, Tevbe suresinin 33. ayetinin altında; *Et-Tezkire* kitabında ölüler ve ahiretle ilgili konulara işaret ederken, s.1205 Dar'un-Neşr: Riyad'da bulunan Dar'ul-Minhac li'n-Neşri ve't-Tevzi 1425 Birinci Baskı.

10 Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed El-Kurtubi El-Ensari, *Et-Tezkire*, s.1205.

dolduracaktır; İsa (a.s) Filistin topraklarında bulunan Babu Ludd'da Deccal'i öldürmede ona yardım edecektir. O, ümmete imamlık edecek ve İsa da onun arkasında namaz kılacaktır. [11]

14- Ebul-Kasım Ali b. Hasan b. Asakir Eş-Şafii (ö:571), Tarih-i Medineti Dımeşk kitabında Beyhaki'den (ö:458) naklen şöyle demiştir: Mehdi'nin çıkışını açıkça ifade eden hadisler senet açısından en sahih hadislerdir. Bu hadislerde onun Peygamber'in soyundan olacağı beyan edilmiştir. [12]

15- Suveydi, *Sebaik'uz-Zeheb* kitabında şöyle der: Âlimler, ahir zamanda kıyam edecek ve yeryüzünü adaletle dolduracak olan Mehdi üzerinde ittifak etmiştir. [13]

16- Sıddık Hasan Han Kanuçi (ö:1307 Hicri), Resulullah (a.s) Ehlibeyt'ine, tabilerine ve sevenlerine karşı kin taşımakla; onların fazilet ve menkıbelerini inkâr çabası içinde olmakla tanınan selefi ekolündendir. *el-İzae* kitabında şöyle der: Farklı rivayetlerle Mehdi hakkında gelen hadisler gerçekten çok fazladır ve mana açısından tevatür haddine ulaşmaktadır. Bu hadisleri sünen, mucem, müsned gibi İslam'ın divan kitabı niteliğindeki eserlerde görmekteyiz. Daha sonra kitabının bir yerinde şöyle der:

Mehdi'nin ahirzamanda çıkacağında hiçbir şüphe bulunmamaktadır; ancak hangi ayda ve hangi yılda çıkacağı belirlenmemiştir. Bu konuda mütevatir hadisler gelmiştir. Ümmetin cumhuru – selefinden halefine – bu hususta ittifak etmiştir. Bu konuya muhalif olanın muhalefetine itina edilmez. Daha sonra İbn Haldun'a ve onun muhalefetine işaret ederek onu reddetmiş, şöyle söylemiştir:

Birçok delilin kendisine delalet ettiği vâdedilmiş Fatımi Muntazar konusunda şüpheye düşmek anlamsızdır. Hatta bunu inkâr etmek tevatür haddine ulaşmış müstefiz ve meşhur naslara karşı büyük bir cürettir, küstahlıktır. [14]

17- Abdulaziz b. Baz (ö: 1420), ömrünün sonuna kadar Suudi Arabistan Başmüftüsü olarak görev yapmıştır. O, Vahhabiyetin en büyük unsurlarından ve âlimlerindendi. O, tekfircilikle tanınmış bir şahsiyetti. Nitekim tekfir anlayışı, Vahhabiyetin Muhammed b. Abdulvahhab eliyle tesis edildiği ilk günden itibaren vazgeçilmez bir alışkanlığı ve genel stratejisi olmuştur. Onlarda Resulullah (s.a.a) Ehlibeyt'ine karşı en ufak bir temayül görülmemiştir. Aksine Ehlibeyt'in faziletlerini inkâr etmek ve onları küçük düşürebilmek için özel bir çaba içine girmişler, yapabildiklerini yapmışlardır. Emevileri savunmak adına da ne gerekiyorsa sonuna kadar yapmışlardır. Sanki onların Âl-i Ebu Süfyan'a olan inancı Âl-i Muhammed'e olan inançlarından daha fazladır! Nitekim inanç, ahlak ve amelindeki onca fesada rağmen Yezid b. Muaviye'yi savunmak için kitap yazmışlardır. Oysaki Yezid'in Hz. yaptığı zulüm ve cinayetler tarihin sayfalarını karartmıştır. Özellikle

---

11 Ebul İrfan Muhammed b. Ali Es-Sabban, (ö:1206 Hicri Kameri), *İs'af'ur-Rağibin fi Siyret'il-Mustafa ve Fedail-i Ehlibeyti'hi't-Tahirin*, Mısır- Eş-Şabiyye baskısı, s.140.

12 İbn Asakir, *Tarih-i Medineti Dımeşk ve Zikri Fazliha*, c.47, s.518, Dar'un-Neşr Dar'ul-Fikr-Beyrut.

13 Es-Suveydi diye meşhur olan Ebul Fevz Muhammed Emin El-Bağdadi, *Sebaik'uz-Zeheb fi Marifeti Kabail'il-Arab*, s.78, El-Mektebet'ut-Ticariyye-Mısır.

14 Muhammed Sıddık El-Hüseyni El-Buhari El-Kannuci (ö:1307), *El-İzae lima Kane ve ma Yekunu Beyne Yedey'is-Sae*, s. 112 ve 145 ve 146 Dar'un-Neşr; Neşr'ul Mektebet'ul-İlmiyye –Medine, Kahire baskısı 1391 Hicri ve 1971 Miladi, üçüncü baskı.

Mehdi'nin ahirzamanda çıkacağında hiçbir şüphe bulunmamaktadır; ancak hangi ayda ve hangi yılda çıkacağı belirlenmemiştir. Bu konuda mütevatir hadisler gelmiştir. Ümmetin cumhuru –selefinden halefine– bu hususta ittifak etmiştir.

Resulullah'ın (s.a.a) torunu ve cennet gençlerinin efendisi, Peygamberimizin hoş kokulu reyhan çiçeği Hüseyin b. Ali'ye (a.s); onun evlatlarına, kardeşlerine ve yarenlerine karşı işlediği cinayetler apaçık şekilde ortadadır. Onlar Muhammed (s.a.a) ümmetinin en hayırlı insanlarıydı. Yezid, İmam Hüseyin'in (a.s) ailesini ve kızlarını esir etti. Oysaki onlar Peygamber'in (s.a.a) kızlarıydı. Onun Resulullah'ın (s.a.a) haremi olan Medine şehrinde Hirre vakası olarak tarihe geçen cinayetleri de bir utanç vesikasıdır. O, bu olayda Peygamber ashabından ve tabiinden birçok masum insanı öldürmüş, ordusundaki askerlere Medine kadınları ve kızlarının namuslarını helal/mubah kılmıştır. Onların yaptığı facia ve cinayetleri hatta şayet kâfirler bile işlememiş, bu çirkefliklerden hayâ etmişlerdir. Sonra Allah'ın beytini yıkmış ve Allah'ın haremine her türlü saygısızlığı yapmıştır… Vahhabiler bunca cinayetleri işlemiş olan birini temize çıkarmak için çaba sarf etmişlerdir. Oysaki küfür, bidat ve günahını izhar eden, sünneti öldüren, Allah'ın ayetlerini tahrif eden, Allah dostlarını ve onların evlatlarını öldüren, fey'i kendileri için sahiplenen, Müslümanların mallarını ve namuslarını yağmalayan; böylece Allah'ın, meleklerin ve Allah dostlarının lanetlerini üzerlerine alan Ümeyye oğullarının bu azgın canilerini temizlemek köpekleri ve domuzları temizlemekten daha zordur! Evet, Vahhabiyet, selefin fesat ve zulümlerini haklı gösterecek gerekçeler bulmak için özel bir çaba içine girmiş bir güruhtur. Sanki Vahhabilerin yanında zulüm ve cinayet iki kısma ayrılır: İyi olanı… Selefin yaptığı, özellikle de tabiin veya Resulullah'ı (s.a.a) görenlerin işlediği zulüm ve cinayet bu

kabildendir. Çirkin olanı… Bunların dışında kalanların işlediği zulüm ve cinayetler bu kabildendir. Elbette bunun da istisnası var. Eğer bu zulüm ve cinayetleri onların muhaliflerine karşı işlemişlerse bu da iyi zulüm sayılır! Allah'a yemin olsun ki bu anlayış açıktan açığa İslam dininin tahrifidir. Allah bizi onların şerrinden korusun. Kısacası Resulullah (s.a.a) Ehlibeyt'i ile hiçbir ilgisi olmayan ve onlara en ufak bir sevgisi bulunmayan [zira ayete göre Yüce Allah bir kalpte birinin sevgisiyle düşmanının sevgisini bir araya getirmez [15]] Vahhabi ekolünün Başmüftüsü olan Bin Baz bile Mehdi konusunu, onun çıkışını, adaletini ve bu mesele hakkında gelmiş olan hadisleri itiraf etmiştir. Elbette Bin Baz ve onun emsali kimselerin bu itirafı Resulullah (s.a.a) Ehlibeyt'inden etkilendikleri ve mezheplerinin bir gereği olduğu için değildir. Aksine bu konuda gelmiş olan hadislerin kesret ve çokluğunun doğal sonucudur. Öyle ki artık bu mesele besbelli bedihi konulardan biri olmuştur. Dolayısıyla onu inkârın münkirine daha çok zararı vardır.

Abdulaziz b. Baz'dan Medine şehrinde yayımlanmış el-Camiet'ul-İslamiyye (İslam Üniversitesi) dergisinin 3. sayısında Ehlisünnet'in itikadını beyan ederken şöyle dediği nakledilmiştir:

Mehdi meselesi bilinen bir konudur. Onun hakkında müstefiz, hatta birbirini destekler nitelikte mütevatir hadisler vardır. Birçok ilim ehli kimse bu konudaki hadislerin mütevatir olduğunu ifade etmiştir. Bu konudaki hadisler mana cihetinden mütevatirdir; zira birçok kanaldan nakledilmiştir. Hadislerin mahreçleri, sahabeleri, ravileri ve lafızlarındaki çeşitlilik, açık bir gerçeğe delalet etmektedir. O da şudur: Vâdedilen şahıs konusu sabittir ve onun çıkacağı haktır… [16]

18- Vahhabi âlimlerinden Şeyh Hemud b. Abdullah Et-Tuveyceri "el-İhticac bil Eser Ala Men Enkere'l-Mehdiyy'il-Muntezer" kitabında şöyle demiştir: Bu babda gelen hadisler üzerinde düşündüğümde benim için onların çoğunun sahih olduğu ortaya çıktı. Nitekim Ebu Davud, Tirmizi, el-Hattabi, Muhammed b. Hüseyin el-Ebri, Şeyhül İslam İbn Kayyim, Şevkani gibi ilim ve dirayetlerine güven duyulan âlimler de bu gerçeği beyan etmiştir. [17]

19- Çağımızın büyük Vahhabi ulemasından olan Muhammed b. Nasiruddin Albani (ö:1420), "Silsilet'ul-Ahadis'is-Sahihe ve Şey'un Min Fıkhıha ve Fevaiduha" kitabında şöyle der: Bunların durumu, Hz. İsa'nın (a.s) ahir zamanda yeryüzüne ineceği inancını – ki hakkında mütevatir düzeyde sahih hadisler vardır –inkâr edenlerin durumuna benzemektedir… Sonra şöyle demiştir: Mehdi inancını inkâr edenlerin bunu da inkâr ettiklerine dair neredeyse bende kesin kanaat oluşacaktır. Hatta bazıları açık şekilde dillendirmeseler de sözlerinin arasından bu anlaşılmaktadır. Bana göre bu inkârcıların durumu, sırf Firavunlardan bazıları ilahlık iddiasında bulunduğu için Allah'ın ilahlığını inkâr edenlere benzemektedir. Acaba öğüt alan yok mu?!

---

15 Ahzab 4.

16 Vahhabiyetin Başmüftüsü Abdulaziz b. Baz (ö:1420), Medine-i Münevvere'de yayımlanan *El-Camat'ul-İslamiyye* dergisinin 3. Sayısı, Ehlisünnet ve'l-Cemaat'in itikatlarını beyan ederken.

17 Şeyh Hemud b. Abdullah b. Abdurrahman Et-Tuveyciri (ö:1413), *El-İhticac bil Eser Ala Men Enkere'l-Mehdiyy'il-Muntezer*, s.3, Dar'un-Neşr; İlmi Araştırmalar ve Fetva Dairesi Genel Başkanlığı-ı Riyad, El-Memleket'ul-Arabiyyet'us-Suudiyye 1403, birinci baskı.

Şu da bir gerçektir ki İmam Mehdi (a.s) hakkındaki hadisler Müslümanlar arasında tevatürün de üstündedir. Çünkü tevatürün ölçütü belli bir sayı değildir. Bilakis tevatürün kıstası, muhatabın haberin içeriğine yakin etmesini sağlayacak düzeyde tekrarlanmış olmasıdır. Bu da çoğunlukla bir haberin farklı kanal ve râvilerle onun üzerinde bir sayıda tekrarlanmış olmasıyla gerçekleşir. Hatta daha az sayı ile de gerçekleşebilir. Hal böyle iken Peygamber'in (s.a.a) ashabından Ehlisünnet kanalıyla bize yirmi beşten fazla kişi tarafından nakledilmiş bir rivayet nasıl mütevatir olmaz?!

Aynı şekilde "Et-Temeddun'ul-İslami" dergisinde (c.22, s.632-646) yayımlanan risalesinde şöyle demiştir: Mehdi meselesine gelince; şunun iyi bilinmesi gerekir ki onun çıkışı hakkında birçok sahih hadis vardır. Bunlardan büyük bir bölümünün senetleri de sahihtir. Kısaca sözün özü şudur: Mehdi'nin çıkışına inanmak, Resulullah'tan (s.a.a) mütevatir olarak gelmiş sabit bir akidedir. Ona iman etmek vaciptir; çünkü gaybi konulardandır ve gayba inanmak Yüce Allah'ın şu ayette buyurduğu gibi muttakilerin özelliklerindendir:

"Elif, Lâm, Mim. İşte o kitap (Kur'an); onda bir kuşku yoktur. O, takvalı olanlar için yol göstericidir. Onlar, gayba inanırlar…" [18]

Bu konuyu ancak cahil veya kibirli/inatçı kimse inkâr eder. [19]

Gördüğünüz gibi, tevatür naklinde bile tevatür vardır. Hadis alanında uzmanlaşmış olan bu âlimler, Yüce Peygamber'den (s.a.a) Mehdi'nin çıkışı ve onun Resulullah'ın Ehlibeyt'inden olacağı konusunda gelen hadislerin mütevatir olduğuna şahitlik etmektedirler. Şunu iyi bilmek gerekir ki mütevatir bir hadisin hücciyeti onun senedinin kuvvet ve sıhhatine bağlı değildir. Zira bu, ancak hücciyetin taabbudi olduğu yerde geçerlidir. Nitekim ahad haberlerinde [20] durum böyledir. Onlardaki hücciyet, ilim ve yakin getirdiği için değildir. Çünkü yakinin hücciyeti taabbudi değil, zatidir. Bir hadis mütevatir olduğunda artık onun senedine, râvilerinimn biyografisine, naklettikleri konuda uzmanlıklarının bulunması gibi şartlara bakılmaz. Mehdi ile ilgili hadisler Ehlisünnet nezdinde mütevatirdir; bunları ancak inatçı veya cahil ya da kalbinde hastalık olan biri eleştirebilir. Marifetle buluştuktan sonra sapkınlığa düşmekten, şeytanın vesveselerine kapılmaktan, lafazan yalancıların ilim hırsızlığından ve cahillerin tahrifinden kıyamete kadar Allah'a sığınırız.

---

18 Bakara 2.

19 Ebu Abdurrahman Nasiruddin b. Hacı Nuh b. Necati b. Âdem El-Eşkuvedri El-Albani (ö: 1420), *Silsilet'ul-Ahadis'is-Sahihe ve Şey'un Min Fıkhıha ve Fevaiduha*, c.1, s.43, Dar'un-Neşr, Mektebetu Dar'ul-Minhac li'n-Neşri ve't-Tevzi- Riyad 1415.

20 Tek kişi tarafından gelmiş olan rivayetler(mütercim).

Şimdi bu konuda İmamiye mezhebinin yalnız olmadığına dair güveninizi artırmak adına Ehlisünnet âlimlerinin naklettiği rivayetlerden bir kısmını getireceğiz. Mehdi ve onun ahir zamanda çıkacağı konusu tüm Müslümanlar nezdinde müsellemattan (yani kabulünde delile ihtiyacı bulunmayan konulardan) sayılmaktadır. Onu cahil ve dünyevi bir maksadı olan kimseden başkası inkâr etmemiştir. Bazı kimseler Ehlibeyt'in fazilet ve menkıbelerinden hiçbir şeyin yayılmasına tahammül edemez; zira Ehlibeyt'in devleti onlar için hüsran ve şeytani devletlerinin yıkımı anlamına gelir. İşte bu tür kimseler ancak böylesine açık bir hakikati inkâr eder. Allah bizi böyle bir durumdan korusun ve bizi kendi yoluna hidayet etsin.

Ehlisünnet Kitaplarında Mehdi Hakkındaki Rivayetlerden Bir Demet

Hadisin mütevatir oluşu, kesin ilim ve yakinin yollarından sayılmıştır. Dolayısıyla mütevatir bir hadisin hücciyeti zatidir, taabbudi[21] değildir. Onun içeriğinin kabulü, râvisinin adil ve güvenilir olması koşuluna da bağlı değildir. Çünkü ona olan itimat, yakin ve kesin bilgi sağladığı içindir. Şu halde tevatürdeki yol, örfen ve vicdanen ilme ulaşma yollarındandır. Tevatür vuku bulduğunda hadisin mazmunu sabit olur. Hatta tevatürün oluşumunda katkısı olan yollardan bir kısmı zayıf olsa bile ona itina edilmez, dikkate alınmaz. Hatta bir kısmı tek kişi tarafından nakledilen ahad haberlerinden olsa dahi bunun tevatüre bir zararı olmaz. Lakin diğer hadisler ona eklendiğinde tevatür oluşturur ve onu şekillendirirse bunun sonucu ilim ve kesin kanaat ortaya çıkar. Şu da bir gerçektir ki İmam Mehdi (a.s) hakkındaki hadisler Müslümanlar arasında tevatürün de üstündedir. Çünkü tevatürün ölçütü belli bir sayı değildir. Bilakis tevatürün kıstası, muhatabın haberin içeriğine yakin etmesini sağlayacak düzeyde tekrarlanmış olmasıdır. Bu da çoğunlukla bir haberin farklı kanal ve râvilerle onun üzerinde bir sayıda tekrarlanmış olmasıyla gerçekleşir. Hatta daha az sayı ile de gerçekleşebilir. Hal böyle iken Peygamber'in (s.a.a) ashabından Ehlisünnet kanalıyla bize yirmi beşten fazla kişi tarafından nakledilmiş bir rivayet nasıl mütevatir olmaz?! Onlar yüzden fazla hadiste bu gerçeği rivayet etmiştir. Bu rivayetlerin çoğu da senet açısından sahih veya hasendir. Nitekim Ehlisünnet ulemasından bu işin uzmanı olanların konuyla ilgili sözlerini daha önce aktardık. Mehdi ile ilgili hadislerin Ehlisünnet kanalından gelen râvileri şunlardır:

1- Ali b. Ebutalib 12'den fazla rivayet

2- Ebu Said Hudri 20'den fazla rivayet

3- Cabir b. Abdullah Ensari 4 rivayet

4- Abdullah b. Abbas 7 rivayet

5- Abdullah b. Ömer 6 rivayet

6- Ebu Hureyre Ed-Devsi 13 rivayet

7- Abdullah b. Mesud 6 rivayet

8- Huzeyfe b. Yeman 7 rivayet

[21] Taabbudi, delili sunulmadığı halde teslim olmakla mükellef olduğumuz konulardır. (Mütercim).

9- Ümm'ül-Müminin Ümmü Seleme 4 rivayet

10- Enes b. Malik 2 rivayet

11- Abdurrahman b. Avf 1 rivayet

12- İmam Hüseyin b. Ali (a.s) 2 rivayet

13- Karra el-Muzeni 1 rivayet

14- Ebu Umame el-Bahili 3 rivayet

15- Ebu Eyyub el-Ensari 1 rivayet

16- Hilal b. Nafi 1 rivayet

17- Temim Ed-Dari 1 rivayet

18- Resulullah'ın (s.a.a) azat ettiği köle olan Sevban b. Becded 1 rivayet

19- Avf b. Malik 1 rivayet

20- Peygamber'in (s.a.a) en son vefat eden kıymetli sahabesi olan Ebu Tufeyl Amir b. Vasile el-Kenani (ö: 107 Hicri) 1 rivayet

21- el-Haris b. el-Cüz Ez-Zubeydi 1 rivayet

22- İbn Ubey Beyyi 1 rivayet

23- İbn Ertat 1 rivayet

24- Esma binti Yezid el-Ensariyye'nin azat ettiği köle olan Şehr b. Huşeb Et-Tabii 1 rivayet

25- Ümm'ül-Müminin Ayşe binti Ebubekir 1 rivayet

26- Muaviye b. Ebu Süfyan 1 rivayet

27- Ümm'ül-Müminin Ümmü Habibe 1 rivayet

Bu erkek ve kadın sahabilerin Ehlisünnet kanallarından Mehdi hakkında rivayet ettiği hadisler, gördüğünüz gibi tevatürün üstündedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi tevatürün hüccet oluşu, râvinin güvenilirliğine veya adaletine bağlı değildir. Çünkü onun hüccet oluşu taabbuddan kaynaklanmamıştır. Bilakis onun itibarı vicdani olup verilen habere dair kesin bilgi ve kanaate dayanır. Bunlara ilave olarak Ehlibeyt kanalıyla gelmiş olan mütevatir hadisler ve gerçekleşen görüş ittifakı da eklendiğinde meselenin Peygamberimizden (s.a.a) sâdır olduğunda en ufak bir kuşkuya mahal kalmamaktadır. Ayrıca Kur'an'ı Kerim'de Mehdi konusuna yorumlanmış olan apaçık ayetler mevcut iken buna ancak kibrine yenik düşmüş cahil kimse muhalefet eder, onu inkâra kalkışır. Bu tür insanların cehaletine de itina edilmemelidir. Aksine bizim mihenk taşımız ayetler ve rivayetler olmalıdır. Şimdi bu rivayetlerden az bir bölümünü istifadenize sunacağız.

Onun Yeryüzünü Adaletle Dolduracağına Delalet Eden Rivayetler

Bu alanda gelen rivayetler oldukça fazladır. Bunlardan biri Ebu Said el-Hudri'den muhtelif senetlerle rivayet edilmiş olan hadistir. Konuya girmeden önce bir noktayı hatırlatmakta yarar vardır. O da şudur: Bir konuda bir kişiden gelmiş olan rivayet, ancak

bir senetle ve bir mazmunda nakledilmişse haberi vahid[22] sayılır. Dolayısıyla bizim Ebu Said'den nakledeceğimiz rivayetlerin senetleri ve mazmunları birbirinden farklıdır. Bu yüzden sırf bir kişiden nakledilmiş diye onu eleştirmeye ve haberi vahid saymaya çalışanların sözüne kulak verilmemelidir.

Ebu Said Hudri'den Rivayet Edilen Hadisler:

Hâkim, kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolacak; sonra benim itretimden/soyumdan bir kişi yeryüzüne yedi yıl veya dokuz yıl hükümdar olup yeryüzünü adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır."[23]

Ahmed b. Hanbel, Müsned'inde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "Ehlibeyt'imden açık yüzlü ve kemerli burnu olan bir kişi hükümdar olup daha önce zulümle dolmuş olan yeryüzünü adaletle doldurmadıkça kıyamet kopmayacaktır. O, yedi yıl hükümet edecektir."[24]

Ebu Davud, Sünen'inde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Mehdi bendendir; açık alınlı ve burnu kemerlidir. Zulüm ve haksızlıkla dolmuş olan yeryüzünü adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır. O, yedi yıl hükümranlık edecektir."[25]

Ahmed b. Hanbel, Müsnedinde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Buyurdu: Sonra benim itretimden veya Ehlibeyt'imden bir kişi çıkacak, yeryüzünü – haksızlık ve zulümle dolduğu gibi – adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır."

Ahmed b. Hanbel, yine Müsned'inde kendi isnadıyla Ebu Said'den şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "Sizlere Mehdi'yi müjdeliyorum. Halkın ihtilaf ve çekişme zamanında ümmetime gönderilecek ve yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi, onu

22 Haberi Vahid, tek kişi tarafından nakledilen hadise denir.

23 Muhammed b. Abdullah El-Hâkim Nişaburi, *El-Müstedrek Ala's- Sahiheyn* c.4, s.855; Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsned* c.3, s.82 ve 7; Ebu Naim İsfahani, *Kitab'ul-Erbain*, h.2; İbrahim b. Muhammed El-Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c2, s.223; El-İmam El-Hafız Ez-Zehebi, *Telhis'ul-Mustedrek* c.4, s.855; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c2, s.36.

24 Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsned* c.3, s.71; El-Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.423; Şeyh Ziyauddin El-Gümüşhanevi El-İstanbuli El-Hanefi, Es-Sufi (ö:1131), Ramuz'ul-Ahadis, s.774.

25 Ebu Davud Es-Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.251; Hâkim Nişaburi, *El-Müstedrek* c.4, s.755; Hüseyin b. Mesud Ferra El-Buğavi, *Mesabih'us-Sunne* c.2, s.431; Ali b. Hüsamuddin El-Hindi El-Hanefi, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'ine dipnot olarak basılmış *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3; Mişkat'ul-Mesabih, Hatib Tebrizi Muhammed b. Abdullah c.3, s.42 ve diğer başka kaynaklar.

Ahmed b. Hanbel, Ebu Said'den şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "Sizlere Mehdi'yi müjdeliyorum. Halkın ihtilaf ve çekişme zamanında ümmetime gönderilecek ve yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi, onu adalet ve eşitlikle dolduracaktır. Gökte ve yerde olanlar ondan razı olacaklar ve o, malları sahih olarak taksim edecektir."

adalet ve eşitlikle dolduracaktır. Gökte ve yerde olanlar ondan razı olacaklar ve o, malları sahih olarak taksim edecektir." Adamın birisi: "Sahih olarak nasıl taksim edecek?" diye sordu. Buyurdu ki: "Halkın arasında eşit olarak (dağıtacak)." Sonra buyurdu ki: "O zamanda Allah, Muhammed ümmetinin kalbini zenginlikle dolduracaktır ve onun adaleti onların hepsini kapsayacaktır. Hatta bir tellal; "mala ihtiyacı olan var mıdır?" diye seslenecek, bir kişiden başka hiç kimse ayağa kalkmayacaktır. Bunun üzerine ona; git hazinedara Mehdi bana mal vermeni emrediyor de. Bunun üzerine hazinedar ona; seç diyecek, adam onu kendi evine getirip açınca pişman olup ben Muhammed'in ümmetinin en ihtiraslısı mı oldum, yoksa onlara yeterli olan bana kifayet etmedi mi diyecek. Sonra şöyle buyurdu: "Bunun üzerine o malı geri getirecek, ancak ondan geri alınmayacak ve biz verdiğimiz bir şeyi geri almayız denilecektir." Böylece yedi veya dokuz sene devam edecektir, ondan sonra yaşantının bir hayrı yoktur."[26]

Ali b. Ebubekir Heytemi, Mecme'uz-Zevaid kitabında kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:[27]

Resulullah'tan (s.a.a) duydum, şöyle buyuruyordu: "Ümmetimden benim sünnetimle konuşan bir kişi çıkacak; Allah onun için gökten yağmur indirecek, yerden bereketlerini yeşertecek. Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi onun sayesinde adalet ve eşitlikle dolacak. O, yedi yıl bu ümmeti yönetecek ve Beytül Mukaddes'e inecek."[28]

Ebu Naim Hafız Ahmed İsfahani, el-Erbain isimli kitabında Mehdi hakkında bir hadisi kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "Ehlibeyt'imden bir kişi yeryüzüne hükümran olup daha önce zulümle dolmuş olan yeryüzünü adaletle doldurmadıkça kıyamet kopmayacaktır. O, yedi yıl hâkimiyet edecektir."

Yine kendi isnadıyla Ebu Said'den şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolacaktır. Sonra Ehlibeyt'imden bir kişi çıkacak; yeryüzünü, zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır."[29]

---

26 Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsned* c.3, s.63; Hâkim Nişaburi, *El-Müstedrek* c.4, s.755; Şeyh Süleyman Hanefi Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* c.3, s.98; Müsnedi Ahmed c.3, s.73, h.2; Ebu Naim, *El-Erbain*, h.18; Muhammed b. Talha Genci Eş-Şafii, *El-Beyan fi Ahbari Sahibi'z-Zaman*, s.48; İbni Hacer Mekki Heytemi, *Sevaikul Muhrika* s.99.

27 Ali b. Ebubekir Heytemi, *Mecmeu'z-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.713; Tirmizi ve İbni Mace kendi Sahihlerinde bu hadisi rivayet etmişlerdir. Süleyman b. Ahmed Şami Taberani de *El-Evset'te* bu hadisi getirmiştir. Celaleddin Es-Suyuti, El-Havi Lil-Fetava c.2, s.26.

28 Az önce zikri geçen kaynak.

29 Hafız Ahmed Ebu Naim İsfahani, *El-Erbain Hadisen fi'l-Mehdi*, Üçüncü Hadis; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.36, *El-Erbain*'de ikinci hadis, sayı yirmi iki; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Cami'us-Sağir*, h.9227; El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.681.

Ali b. Ebubekir Heytemi, Mecme'uz-Zevaid'de kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

> Resulullah (s.a.a) buyurdu: "Ümmetime Ehlibeyt'imden olan bir kişi emir olacak; yeryüzüne daha önce zulüm yayıldığı gibi adaleti yayacak ve yedi yıl hâkimiyet edecek. Hadisin râvilerinden biri olan Adiy şöyle der: Bu hadisi Amir el-Ahvel'e zikrettiğimde "Ben bunu (daha önce) Eb'us-Sah'tan duymuştum" dedi.[30]

Şemsuddin Zehebi, *Tezkiret'ul-Huffaz*'da kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

> "Resulullah (s.a.a) bu ümmete ulaşacak bir beladan/imtihandan söz etti. Öyle ki kişi, zulümden kaçıp sığınacağı bir sığınak bulamayacaktır. İşte o zaman Allah, benim itretim ve Ehlibeyt'imden olan bir kişiyi gönderecektir. O, yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır; göğün ve yerin sâkinleri ondan razı olacaktır. Gökyüzü damlalarından hiçbir şeyi esirgemeksizin bol miktarda yağmuru dökecektir. Yer, bitkilerinden hiçbir şeyi esirgemeksizin çıkaracaktır. Öyle ki diriler de ölüler de; yedi veya sekiz ya da dokuz yıl sürecek olan o zamanda yaşamak isterler."[31]

Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den (r.a) şu rivayeti nakletmiştir:

> Peygamber (s.a.a) buyurdu: "Bal arılarının kendi arıbeylerinin etrafına toplanması gibi ümmeti de Mehdi'nin yanında toplanır. Daha önce zulümle dolan dünyayı adaletle doldurur. Böylece insanlar ilk halleri (tertemiz fıtratları) üzerine olurlar. Uykuda olan kimseyi dahi uyandırmaz ve bir damla kan bile akıtmaz."[32]

Süneni Tirmizi olarak bilinen *el-Câmi'u's-Sahih* kitabının sahibi Tirmizi, kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den (r.a) şöyle rivayet etmiştir:

> "Peygamberimizden sonra bir hadise baş göstermesinden korktuk ve Resulullah'a (s.a.a) sorduk, buyurdu ki: Ümmetimde Mehdi vardır; çıkacak ve beş veya yedi veya dokuz – şüphe eden, ravilerden Zeydi'dir – yaşayacaktır." Ebu Said diyor ki: "Bu müddet nedir?" diye sorduk ve Allah Resulü; "senedir!" buyurdu ve şöyle devam etti: "İnsan ona gelecek ve "ey Mehdi! Bana da ver, bana da ver!" diyecek; Mehdi de onun esvabını taşıyabildiği kadar dolduracaktır." Ebu İsa, "bu hadis hasendir" demiş ve veçhini belirtmeksizin Ebu Said vasıtasıyla Peygamber'den rivayet etmiştir.[33]

---

30 Ali b. Ebubekir Heytemi, Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid c.7, s.413; Altıncı asrın tanınmış büyük tarihçisi Er-Rafii El-Kazvini Abdulkerim b. Muhammed, Kitab'ut-Tedvin fi Ahbari Kazvin c.2, s.48.

31 Şemsuddin Zehebi, *Tezkiret'ul-Huffaz* c.3, s.838; Ebu Muhammed Hüseyin b. Mesud El-Buğavi Eş-Şafii (ö:615), *Mesabih'us-Sunne* c.2, s.431; Hatib Tebrizi, *Mişkat'ul-Mesabih* c.3, s,42; İbni Hacer El-Mekki El-Heytemi Eş-Şafii, *Sevaik'ul Muhrika* s.79.

32 Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.77.

33 Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sure et-Tirmizi (ö:792), *El-Cami'i's-Sahih Kitabu'l-Fiten* bab35, h.2322, s.116, Daru İhya'ut-Turas'ul-Arabi.

Cabir b. Abdullah Ensari'den Rivayet Edilen Hadis:

İbrahim b. Muhammed Himvini, kendi isnadıyla *Feraid'us-Simtayn*'de Cabir b. Abdullah Ensari'den (r.a) şu rivayeti getirmiştir:

> Cabir diyor: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi benim evlatlarımdandır; ismi benim ismim, künyesi benim künyemdir. O, yaratılış ve ahlak bakımından insanların bana en çok benzeyenidir. Onun için ümmetlerin sapacağı bir gaybet ve şaşkınlık/tereddüt (dönemi) olacak. Sonra gecenin karanlığını delen parlak bir yıldız gibi gelecek. Yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır."[34]

İbn Abbas'tan (r.a) Rivayet Edilen Hadis:

Himvini Cuveyni, kendi isnadıyla *Feraid'us-Simtayn'*de Said b. Cübeyr vasıtasıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

> "Ali b. Ebutalib, ümmetimin imamı ve benden sonra onlar üzerindeki halifemdir. Yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduktan sonra adalet ve eşitlikle dolduracak olan beklenen Kâim onun evlatlarındandır. Beni hak üzere müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderene yemin olsun ki gaybeti zamanında onun imametine inançta sağlam duranlar kibrit-i ahmerden[35] daha azizdir. Bunun üzerine Cabir b. Abdullah Ensari ayağa kalkarak şöyle dedi: Ey Allah'ın Resulü! Senin evlatlarından olan Kâim için gaybet mi var? Resulullah (s.a.a) buyurdu: Rabbime yemin olsun ki evet; Allah inananları imtihan edecek ve kâfirlerin kökünü kazıyacak. Ey Cabir! Bu, Allah'ın emrinden bir emir ve Allah'ın sırrından bir sırdır; bilgisi kullarına kapatılmıştır. Sakın Allah'ın emrinde şekke düşme ki bu, küfürdür."[36]

İbn Esir olarak tanınan Ebul Hasan Ali b. Ebul Kerem, *Usd'ul-Gabe* kitabında kendi isnadıyla Kays b. Cabir'den, o da babası ve dedesi vasıtasıyla Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi nakletmiştir:

> Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Benden sonra halifeler olacak. Halifelerden sonra emirler olacak ve emirlerden sonra zorba hükümdarlar olacak. Sonra Ehlibeyt'imden bir kişi çıkacak, yeryüzünü zulümle dolmuş olduğu gibi adaletle dolduracaktır."[37]

İbn Hacer Mekki Heytemi, Sevaik'inde Ruyani'den, Taberani'den diğerlerinden kendi isnatlarıyla Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

> "Mehdi, benim evlatlarımdandır; yüzü inci gibi parlayan bir yıldıza benzer. Rengi Arapların rengindedir, cismi İsrailoğullarının cismine benzer. Yeryüzünü zulümle dolmuş olduğu

---

34 İbrahim b. Muhammed Himvini Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.433.

35 Kırmızı kibrit veya kırmızı fosfor manasına gelen kibrit-i ahmer, değersiz taşları altına çeviren bir iksire verilen addır. (Mütercim).

36 İbrahim b. Muhammed Himvini Cuveyni, *Feraid-us Sımtayn* c.2, s.533; Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabi-ul Mevedde* s.844.

37 İbni Esir, *Usd'ul-Gabe fi Marifet'is-Sahabe* c.1, s.952; Ali b. El-Muttaki El-Hindi El-Hanefi, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'ine dipnot olarak basılmış *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3.

gibi adaletle dolduracaktır. Gök ehli, yer ehli ve hatta gökteki kuş bile onun hilafetine razı olacaktır. Yirmi yıl hükümet edecektir."[38]

Abdullah b. Ömer'den Rivayet Edilmiş Hadisler:

Sibt b. Cevzi, *Tezkiret'ul Havas* kitabında kendi isnadıyla Abdullah b. Ömer'in Resulullah'tan (s.a.a) rivayet ettiği şu hadisi getirmiştir:

"Ahir zamanda benim evlatlarımdan ismi benim ismim ve künyesi benim künyem gibi olan biri çıkacak, yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracaktır. İşte o, Mehdi'dir. Sibt b. Cevzi diyor ki: Bu meşhur bir hadistir; Ebu Davud ve Zühri, bu manada bir hadisi Ali'den (a.s) rivayet etmiştir."[39]

Süleyman b. Ahmed Tabarani, el-Evsat kitabında İbn Ömer'den şu rivayeti getirmiştir:

Peygamber (s.a.a), Ali'nin (a.s) elinden tutup şöyle buyurdu: "Gelecekte bunun sülbünden bir genç çıkacak, yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracak. Onu gördüğünüzde Temimli gence bakın. O doğu tarafından gelecek ve Mehdi'nin bayraktarı olacaktır."[40]

Karra el-Muzeni'den Rivayet Edilen Hadis:

Bezzaz kanalıyla Tabarani'den Karra el-Muzeni'nin Resulullah'tan rivayet ettiği şu hadis gelmiştir:

"Yeryüzü muhakkak ki zulüm ve haksızlıkla dolacaktır; zulüm ve haksızlıkla dolduğunda ise Allah, benden olan bir kişiyi gönderecektir: İsmi benim ismim ve babasının ismi de babamın ismi olan o kişi, yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır. O zaman gök damlalarından ve yer bitkilerinden hiçbir şeyi esirgemeyecek. O, aranızda yedi veya sekiz, çok çok olursa dokuz vakit kalacak."[41]

Ehlisünnet Kanalıyla İmam Ali'den (a.s) Rivayet Edilen Hadisler:

Secistani, Süneninde kendi isnadıyla Ali'nin (a.s), Peygamber'den (s.a.a) rivayet ettiği şu hadisi getirmiştir:

---

38 İbni Hacer Mekki Heytemi, *Sevaik'ul-Muhrika* s.89; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.572; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.66; Suyuti, *Cami'us-Sağir* c.2, s.975; Şeyh Mümin b. Hasan Eş-Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.922; ve fazla uzatmaktan kaçındığımız için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

39 Sibt b. Cevzi, *Tezkiret'ul-Havas* s.402; Ebu Naim İsfahani, *El-Erbain Hadisen fi Zikr'il-Mehdi* kitabında on dokuzuncu hadis olarak rivayet etmiştir; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.472; Ebul Abbas b. Teymiye El-Harrani, *Minhac'us-Sünne* c.4, s.112.

40 Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava*, c.2, s.26; İbni Hacer Heytemi El-Mekki Eş-Şafii, *El-Fetave'l-Hedise* s.72.

41 Celaleddin Es-Suyuti, *El-Cami'us-Sağir fi Ahadis'il-Beşir'in-Nezir* c.2, s.543; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.6; Ali b. Ebubekir b. Süleyman Heytemi (ö:708), *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.413; Alau'd-Din Ali b. El-Muttaki El-Hindi El-Hanefi, Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani'nin Müsned'ine dipnot olarak basılmış *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3; Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.681; Şeyh Ahmed Ziyauddin El-Hanefi Es-Sufi El-Gümüşhanevi El-İstanbuli, *Ramuz'ul-Ahadis* s.643.

"Dünyanın sonuna bir gün kalmış olsa dahi, Allah benim Ehlibeyt'imden bir kişiyi gönderecektir; o yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracaktır."[42]

Hanefi Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* kitabında Ali kerremelah vechehden şu rivayeti getirmiştir:

"Ali (a.s) dedi ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Ümmetimden ve Hüseyin'in (a.s) evlatlarından, yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracak bir kişi kıyam etmeden dünya sona ermeyecektir."[43]

Himvini, kendi isnadıyla Muhammed b. Ali el-Bakır'dan (a.s), babasından, dedesinden ve Ali b. Ebutalib'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi benim evlatlarımdandır. Onun için ümmetlerin sapacağı bir gaybet ve şaşkınlık/tereddüt (dönemi) olacak. O, peygamberlerin birikimiyle gelecek; yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır."[44]

Ebu Davud, Süneninde kendi isnadıyla Ali b. Ebutalib'den (a.s) şu rivayeti getirmiştir:

Ali (a.s), oğlu Hasan'a (a.s) bakarak şöyle dedi: "Benim bu oğlum seyyiddir; nitekim Peygamber (s.a.a) ona bu ismi vermiştir. Yakında onun sülbünden ismi Peygamberinizin ismi olan, ahlak yönünden ona benzeyen ama yaratılış yönünden ona benzemeyen bir kişi çıkacak. Daha sonra onun yeryüzünü adaletle dolduracağını anlattı."[45]

Şeyh Süleyman el-Hanefi, *Yenabiul Mevedde* kitabında kendi isnadıyla Ali kerremellah vechehden şu rivayeti nakletmiştir:

Ali (a.s) dedi: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Hüseyin'in (a.s) evlatlarından bir kişi ümmetimle kıyam ederek, yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle doldurmadıkça dünya sona ermeyecektir."[46]

Ebu Hureyre'den Rivayet Edilen Hadisler:

Mir Seyyid Ali el-Hemedani Eş-Şafii, merfu olarak Ebu Hureyre'den şu rivayeti getirmiştir:

---

42 Ebu Davud Süleyman b. Eş'as b. İshak Secistani, *Es-Sünen* c.4, s.151; Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsned* c.1, s.99; Ebu Davud Es-Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.701; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.95; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Cami'us-Sağir* c.2, s.773; Ebul Feda İsmail b. Ömer b. Kesir ed-Dımeşki el-Kureşi, *En-Nihaye fi'l-Fiten vel Melahim* c.1, s.73.

43 Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.544; Mir Seyyid Ali El-Hemedani Eş-Şafii, *Meveddet'ul-Kurba* s.69.

44 Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us- Simtayn* c.2, s.533.

45 Ebu Davud Secistani, Süneni Ebu Davud c.4, s.351, Mısır baskısı; İbni Hacer Mekki Heytemi Eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.532; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.95; Ali b. Husamuddin El-Muttaki El-Hanefi, *Muntehabu Kenzul Ummal* c.5, s.201; El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* c.3, s.88.

46 Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.544, İstanbul baskısı.

Ebu Hureyre diyor: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Dünyadan tek bir gün kalsa bile Allah o günü uzatacak; ta ki adı adıma, babasının adı babamın adına uygun Ehlibeyt'imden bir kişiyi gönderecek; yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır."[47]

Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid* kitabında kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah'a (s.a.a) Mehdi'den söz edildiğinde şöyle buyurdu: "Eğer kısaltırsa yedi, yoksa sekiz o da olmazsa dokuzdur. Yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır."[48]

Abdurrahman b. Avf'dan Rivayet Edilen Hadis:

Muhammed b. Yusuf Genci Eş-Şafii, *el-Beyan* kitabında kendi isnadıyla Abdurrahman b. Avf'tan şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Allah benim itretimden/soyumdan ön dişleri seyrek ve alnı açık bir kişiyi kesin olarak gönderecektir. O, yeryüzünü adaletle dolduracak ve malları bereketlendirecek."[49]

Abdullah b. Mesud'dan Rivayet Edilen Hadisler:

Tirmizi, Sahihinde kendi isnadıyla Zer b. Hubeyş vasıtasıyla Abdullah b. Mesud'dan şu rivayeti nakletmiştir:

"Ehlibeyt'imden ismi benim ismime uyan bir kişi Arab'ın mâliki/hâkimi olmadıkça dünya sona ermeyecektir. Ebu İsa daha sonra bu babda Ali'den, Ebu Said'den, Ümmü Seleme'den ve Ebu Hureyre'den de rivayet olduğunu hatırlatarak "bu hadis hasen ve sahihtir" dedi.[50]

Tirmizi, İbn Mesud'dan bir başka hadis daha nakletmiştir. O rivayet şöyledir:

İbn Mesud diyor: Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ehlibeyt'imden ismi benim ismime uyan bir kişi gelecek. Asım şöyle der: Ebu Salih'in, Ehu Hureyre'den naklettiğine göre Peygamber şöyle buyurdu: Eğer dünyadan sadece bir gün kalmış olsa bile Allah, bu kişi gelinceye kadar o günü uzatacaktır…"[51]

Tirmizi, kendi isnadıyla Zer b. Hubeyş vasıtasıyla Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini nakletmiştir:

---

47 Mir Seyyid Ali El-Hemedani Eş-Şafii, *Meveddet'ul-Kurba* s.89; El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.952 ve *Ğaliyet'il-Mevaiz* c.1, s.613

48 Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.613.

49 Muhammed b. Yusuf Genci Eş-Şafii, *El-Beyan fi Ahbari Sahib'iz-Zaman* s.69; Ebu Naim, *El-Erbein Hadisen fi'l-Mehdi'*de on üçüncü hadis; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.36.

50 Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sure et-Tirmizi, *El-Cami'us-Sahih* (Sahih-i Tirmizi) c.4, s.25, Kitabu'l-Fiten.

51 Aynı kaynak.

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "Ümmetimden ismi benim ismime ve babasının ismi babamın ismine uyan bir kişi çıkmadıkça dünyanın sonu gelmeyecektir. O, zulüm ve haksızlıkla dolmuş olan yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracaktır." [52]

Daha sonra usta araştırmacı Şeyh Ebutalib et-Teclil et-Tebrizi (r.a), bu hadisin isnatlarına ilişkin Ebu Naim İsfahani'nin "Menakibi Mehdi" isimli kitabından şunları nakletmiştir:

Hafız Ebu Naim, Menakibi Mehdi kitabında bu hadisin kanallarını büyük bir topluluktan toplamıştır. Onların hepsi Asım b. Ebu Necud'dan, Zer b. Hubeyş'ten, Abdullah b. Mesud'dan ve Peygamberden (s.a.a) nakletmişlerdir. Süfyan b. Uyeyne onlardandır. Daha önce kaynaklarını zikrettiğimiz gibi hadisin ondan olan kanalları muhteliftir. Katar b. Halife de onlardandır ve onun kanalları da muhteliftir. Onlardan biri de Ameş'tir. Onun kanalları da çeşitlidir. Ebu İshak Süleyman b. Firuz Eş-Şeybani de farklı kanallarla bu rivayeti getirmiştir. Hafs b. Ömer b. Ömer ve Sufyan Sevri de farklı kanalları onlardandır. Şu'be de muhtelif kanalları olanlardandır. Vasit b. Haris de onlardandır. Ebu Şeybe Yezib b. Muaviye de onlardandır ve onun bu rivayette iki kanalı vardır. Süleyman b. Kurem'in de kanalları müteaddittir. Cafer Ahmer, Kays b. Rabi, Süleyman b. Kurem ve torunları, hepsi tek müsnette yer almıştır. Selam Ebu Munzir de onlardandır. Onlardan biri de Ebu Şahab Muhammed b. İbrahim el-Kettani'dir; onun kanalları da muhteliftir. Muhtelif kanallarıyla Ömer b. Ubeyd Et-Tanafusi de onlardandır. Ebubekir b. Ayyaş da müteaddit kanallarıyla onlardan biridir. Ebu Cehaf Davud b. Avf da muhtelif kanallarla bu hadisi zikredenlerdendir. Osman b. Şebreme çeşitli kanallarla bu hadisi rivayet etmiştir. Abdulmelik b. Uyeyne de onlardandır. Muhammed b. Ayyaş da hadisi Amr Amiri vasıtasıyla çeşitli kanallardan rivayet etmiş ve bir senet getirerek onda şöyle demiştir: "Haddesena Ebu Ğassan Haddesena Kays", ancak onların nispetini belirtmemiştir. Onlardan biri de Ömer b. Kays Mellai'dir. Ammar b. Zureyk, Abdullah b. Hukeym b. Hubeyr Esedi, Ömer b. Abdullah b. Bişr, Ebul Ahvas, Yusuf b. Yunus, Ğalib b. Osman, Hamza b. Zeyyat, Şeyban ve Hekem b. Hişam muhtelif kanallarla bu hadisi rivayet edenlerdendir. Zer b. Hubeyş'ten bu hadisi Asım dışında biri daha rivayet etmiştir. O da Amr b. Murre'dir. Bunların hepsinin rivayet ettiği hadiste "ismi benim ismimdir" ifadesi yer almıştır. Sadece Ubeydullah b. Musa'nın Zaide vasıtasıyla Asım'dan rivayet ettiği hadiste buna ilave olarak Peygamber'in (s.a.a) "babasının ismi babamın ismidir" buyurduğu nakledilmiştir. Elbette akıl sahibi nezdinde bu ilavenin hiçbir itibarı yoktur; hele ki bu imamların onun aksi yönünde ittifakı varken sırf bu ifadeden dolayı kuşkuya kapılmamalıdır. Allah daha iyi bilendir. [53]

Alkame, İbn Mesud'dan şu rivayeti nakletmiştir:

"Biz Resulullah'ın huzurundayken Haşimoğullarından bir grup genç geldi. Peygamber onları görünce gözleri doldu ve yüzünün rengi değişti. Ben; "Şu ana kadar yüzünüzde bizi

---

52 Ebu Bişr Muhammed b. Ahmed Hamad Ed-Dulabi (ö:13), *El-Kuna ve'l-Esma* c.1, s.481, h.277 ve 85; *Süneni Ebu Davud* c.4, s.151; Ebul Kasım Taberani Eş-Şami, *El-Mucem'us-Sağir* s.542; Celaleddin Suyuti, *El-Cami'us-Sağir* c.2, s.773; Diyarbekri, *Tarih'ul-Hamis fi Ahvali Enfüs'in-Nefis* c.2, s.882; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.372; İbni Teymiye El-Harrani, *Minhac'us-Sunne* c.4, s.112; Ebu Naim, *El-Erbein Hadisen fi Zikri'l-Mehdi*, yirmi üçüncü hadis; Alauddin Ali b. El-Muttaki El-Hindi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3 ve fazla uzatmaktan kaçındığımız için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

53 Şeyh Ebutalib et-Teclil et-Tebrizi, *Men Hüvel Mehdi* s.76.

rahatsız edecek bir şey görmüyorduk (şimdi ne oldu da gözleriniz doldu?)" diye merakımı ifade edince Hazret şöyle buyurdu: Biz Ehlibeyt'iz; Allah bizim için ahireti dünyaya seçmiştir. Benim Ehlibeyt'im benden sonra bela, sürgün ve horlanıp kovulma ile karşılaşacaktır. Ta ki doğu tarafından siyah sancakları olan bir kavim gelecektir. Onlar hak isteyecekler ama kendilerine verilmeyecek. Bunun üzerine savaşıp zafer kazandıklarında istedikleri şey kendilerine verilecek. Fakat onlar bunu kabul etmeyecek. Ta ki onu, benim Ehlibeyt'imden olan ve zulümle dolan yeryüzünü adaletle dolduracak kişiye verecekler. Sizden kim o zamanı idrak edecek olursa, kar üzerinde sürünerek dahi olsa onlara gelsin." [54]

Ehlisünnet ulemasından Şeyh Abdulhâdi Abyari, *el-Arais'ul-Vadiha* isimli kitabında İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

"O, bir veya üç veya beş veya yedi veyahut dokuz gibi tekli yıllardan birinde çıkacaktır. Ramazan ayının yirmi üçüncü gecesi "Kâim" ismiyle seslenecek ve Âşura günü kıyam edecektir. Sanki onu, Muharrem ayının onuncu gününde rükn ile makam arasında durmuş halde görür gibiyim; bir şahıs insanları onun eliyle biyatleşmeye çağıracak. Bunun üzerine yeryüzünün etrafından yarenleri mesafeleri kat ederek ona gelip kendisine biyat edecekler. Allah, onun vasıtasıyla yeryüzünü adaletle doldurur. Sonra Mekke'den hareket edip Kufe'ye gelecek. Oradan hazırladığı orduları şehirlere dağıtacak." [55]

وكانّى به فى العاشر من المحرم قائما بين الركن والمقام وشخص ينادى على يده البيعة فيسير اليه انصاره من اطراف الارض تطوى لهم طيّا حتى بايعوه فيملأ الله الارض به عدلا ثم يسير من مكة حتى يأتى الكوفة فيفرق الجنود منها الى الامصار

Ehlisünnet Tarafından Mehdi Hakkındaki Bazı Hadisler

Mehdi'yi inkâr etmek Peygamber'i inkar gibidir.

Peygamberimizden (s.a.a) Mehdi'nin çıkışını inkâr edenin küfrüne dair muhtelif isnatlarla birçok rivayet gelmiştir. Mesela Cabir b. Abdullah Ensari'den şu rivayeti nakletmişlerdir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Mehdi'nin çıkışını inkâr eden, Muhammed'e indirilene kâfir olmuştur. İsa'nın inişini inkâr eden kâfir olmuştur. Deccal'in çıkışını inkâr eden kâfir olmuştur. Hayrı ve şerri ile kaderin Allah'tan olduğuna inanmayan kâfir olmuştur. Zira Cebrail bana Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu haber verdi: Hayrı ve şerri ile kadere inanmayan, benden başka bir Rab edinmelidir." [56]

---

54 Zehebi, *Mizan'ul İtidal* c.2, s.35; İbni Hacer Mekki Heytemi, *Sevaiki Muhrika* s.237; İbni Kesir Kureşi Dımeşki, *Nihayet'il-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.41.

55 Allame Şeyh Abdulhâdi Abyari, *el-Arais'il-Vadiha* s.209, Mısır baskısı, ayrıca Berzenci'nin Manzumesine şerh olarak yazdığı *Caliyet'ul-Keder* isimli kitabında s.208; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.284.

56 İbrahim b. Muhammed Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.334; İbn Hacer Askalani, *Lisan'ul-Mizan* c.5, s.130, *El-Kavl'ul-Muhtasar fi Alamati'l-Mehdiyyi'l-Muntazar* s.59.

Mehdi, cennet ehlinin efendilerindendir.

İbn Mace kendi isnadıyla Enes b. Malik'ten şu rivayeti nakletmiştir:

Enes dedi: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: "Biz Abdulmüttalib oğulları cennet ehlinin efendileriyiz; ben, Hamza, Ali, Cafer, Hasan, Hüseyin ve Mehdi."[57]

Mehdi, cennet ehlinin tavusudur.

Ehlisünnet muhaddisleri kendi isnatlarıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmişlerdir: İbn Abbas şöyle der:

Resulullah (a.s) buyurdu: "Mehdi, cennet ehlinin tavusudur."[58]

Tavus tabiri, onun güzelliği, cemâli ve görkemine işarettir. O cennetin ziynetidir. Onda başkalarında görülmeyen bir letafet ve güzellik vardır. Nitekim tavus da böyledir; onda, diğer kuşlarda görülmeyen bir güzellik vardır.

Mehdi, Peygamber'in Ehlibeyt'indendir

Ahmed b. Hanbel, Müsnedinde kendi isnadıyla Hz. Ali'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi, biz Ehlibeyt'tendir; Allah onun işini bir gecede ıslah eder."[59]

Celaleddin Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

"Dostum Ebul Kasım (s.a.a) bana şu hadisi buyurdu: Onların üzerine Ehlibeyt'imden bir kişi çıkmadıkça ve hakka dönecekleri zamana kadar kendilerini dövmedikçe kıyamet kopmayacaktır. "O ne kadar hâkim olacak?" diye sordum. Buyurdu: Beş ve iki."[60]

---

57 İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.2, s.519, Mısır, et-Tazi baskısı; İbni Kesir eş-Şami, *Nihayet'il-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.44; Hatib Bağdadi, *Tarihi Bağdad* c.9, s.434; Muhibbuddin Taberi, *Zehair'ul-Ukba* s.89; *Er-Riyad'un-Nadra* c.2, s.209; Ali b. Muttaki El-Hindi El-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.5, s.92; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.57; İbni Hace Mekki El-Heytemi Eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.233; Nebhani, *El-Feth'ul-Kebir* c.3, s.261; *El-Beyan fi Ahbari Ahiri'z-Zaman* s.312; *Fusul'ul-Muhimme* s.276; Muhammed b. Ali Sabban, *İs'af'ur-Rağibin* s.127 ve fazla uzatmamak için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

58 İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme fi Marifet'il-Eimme* s.275, *El-Ğariy* baskısı; *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.80; Şeblenci, *Nuru'l-Ebsar* s.157; *Kunuz'ul-Hakaik*, "mim harfi".

59 Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed b. Hanbel* c.1, s.84, Mısır, El-Meymene baskısı; İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.2, s.519; Muhammed b. İsmail el-Buhari, *et-Tarih'ul-Kebir* c.1, s.317; Ebu Naim, *Hilyet'ul-Evliya* c.3, s.177; Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.1, s.331; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.58; *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.311; şeyh Ahmed Ziyauddin El-Gümüşhanevi El-İstanbuli, *Ramuz'ul-Ehadis* s.237; Nebhani, *El-Feth'ul-Kebir* c.3, s.159; Ali b. Ebubekir El-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.315, Kahire baskısı ve fazla uzatmaktan kaçındığımız için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

60 Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.26, Kahire baskısı; Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecmeu'z-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.315.

Suyuti ve bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi'nin işini, Allah bir gecede ıslah eder."[61]

Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, kendi isnadıyla Resulullah'tan (s.a.a) şu rivayeti nakletmiştir:

Peygamber (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: "Ya Ali! Ben öldükten sonra açığa vuracakları sinelerdeki kinler karşısında sakınasın. Allah ve tüm lanet okuyanlar onları lanetler. Daha sonra Peygamber (s.a.a) ağladı ve şöyle buyurdu: Cebrail, benden sonra ona zulmedeceklerini bildirdi ve bu zulüm onların Kâim'inin kıyam edeceği, sözlerinin üstün geleceği ve ümmetin onların muhabbeti üzerinde ittifak edeceği, düşmanlarının azalacağı, istemeyenlerinin zelil olacağı ve övenlerinin çoğalacağı zamana kadar sürecek. Beldeler değişecek, Allah kulları zayıf düşecek ve kurtuluştan ümitlerini yitireceklerdir. İşte tam o sırada benim evlatlarımdan olan Mehdiyi Kâim öyle bir kavimle birlikte zuhur edecektir ki Allah onlarla hakkı üstün kılacak, onların kılıçlarıyla batılı söndürecek ve insanlar rağbetle veya korktukları için onlara tabi olacaktır. Peygamber (s.a.a) daha sonra şöyle buyurdu: Ey insanlar! Sizlere, ferecden/kurtuluştan dolayı müjde olsun! Zira Allah'ın vaadi haktır, ona aykırı davranmaz. O'nun kazası geri çevrilemez. O, hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır. Allah'ın fethi yakındır. Allah'ım; onlar benim Ehlibeyt'imdir. Onlardan her türlü kiri gider ve onları tertemiz kıl. Allah'ım; onları koruyup gözet; onlara yardım et, onları aziz eyle ve onları zillete düşürme. Onları bana halef kıl. Doğrusu sen, dilediğin her şeye kâdirsin."[62]

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla İmam Ali b. Ebutalib'den (a.s) şu rivayeti nakletmişlerdir:

Ali (a.s), Resulullah'a (s.a.a): "Acaba Mehdi bizden mi yoksa başkasından mı, ey Allah'ın Resulü?" diye sorduğunda ona şu cevabı verdi: Kesinlikle bizdendir. Allah bizimle açtığı gibi bizimle sonlandıracaktır. Bizimle şirkten kurtulurlar. Allah bizimle şirk adavetinin ardından onların kalplerinin arasını uzlaştırdığı gibi apaçık düşmanlık içindeki kalplerin arasını uzlaştıracaktır. Ali (a.s) "Müminler mi yoksa kâfirler mi?" diye sorduğunda buyurdu: "Meftun ve kâfirdir."[63]

İbn Hacer, *Sevaiki Muhrika* kitabında ve bir grup Ehlisünnet âlimi Nesir b. Hammad'dan merfu olarak şu hadisi nakletmişlerdir:

---

61 Celaleddin es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.87, Mısır baskısı; er-Resail'ul-Kavvamiyye (el yazma).

62 Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.44, İstanbul baskısı.

63 Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.613, Kahire'de bulunan Kutsi kütüphenesi baskısı; İbni Hacer, Sevaiki Muhrika s.235; Ebu Naim, El-Erbeun Hedisen fi Zikri'l- Mehdi, 34. Hadis; Es-Suyuti, El-Havi Lil-Fetava c.2, s.61; Ali b. Muttaki El-Hanefi El-Hindi, *Kenzul Ummal* c.7, s.263; İbn Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.279; Allame Abdulhadi Abyari, *El-Arais'ul-Vadiha* s.208; Abdurrahman b. Diba, *Temyiz'it-Tayyib min'el-Habis fima Yeduru ala Elsinet'in-Nas min'el-Hadis* s.220 ve diğer Ehlisünnet kaynakları.

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "Mehdi, benim itretimden/soyumdan bir kişidir; ben nasıl vahiy üzerinde savaştıysam o da benim sünnetim üzerinde savaşacaktır."[64]

Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında ve bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmişlerdir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:"Yeryüzüne ikisi mümin ve ikisi kâfir olmak üzere dört kişi malik olmuştur. İki mümin; Zulkarneyn ve Süleyman'dır. İki kâfir ise Nemrud ve Buhtunnasr'dır. Gelecekte Ehlibeyt'imden olan beşinci bir kişi de yeryüzüne malik olacaktır."[65]

Yeryüzüne malik olmaktan maksat, yeryüzünün doğuları ve batılarını kapsayacak şekilde her tarafının yönetimidir.

Mehdi, Resulullah'ın (s.a.a) evlatlarındandır.

Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi, Muntehebu *Kenzul Ummal* kitabında kendi isnadıyla Huzeyfe Yemani'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi benim evlatlarından bir kişidir; yüzü parlak bir yıldız gibidir."[66]

Mehdi, Fatıma'nın (s.a) evlatlarındandır.

Ehlisünnet âlimlerinin birçoğu kendilerine ait hadis kitaplarında kendi isnatlarıyla müminlerin annesi Ümmü Seleme'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

Ümmü Seleme diyor ki: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: "Mehdi, benim itretimden/soyumdan ve Fatıma'nın evlatlarındandır."[67]

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Abdullah Hüseyin b. Ali'den (a.s) şu rivayeti nakletmişlerdir:

---

64 İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhriha* s.89, Mısır'da bulunan Abdullatif baskısı; es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.74, Mısır baskısı; El-Hafız Semhudi el-Mısri eş-Şafii, *Cevahir'ul-Akdeyn*; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.433.

65 Celaleddin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.18, Mısır baskısı, İbni Cevzi'nin tarihinden naklen; İbni Hacer el-Heytemi, *el-Fetava el-Hedise* s.28; el-Kurtubi, *et-Tezkire* c.2, s.321.

66 Ali b. Hüsameddin el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30, Mısır, el-Meymene baskısı; Ebu Naim İsfahani, *el-Erbeun Hedisen fi Zikri'l-Mehdi*, Sekizinci Hadis.

67 İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.2, s.519; el-Hafız Ebu Davud Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.151, Mısır-es-Saadet yayınları; Muhammed b. İsmail Buhari, *et-Tarih'ul-Kebir* c.2, s.346; Hatib Tebrizi, *Mişkat'ul-Mesabih* c.3, s.24; Zehebi, *Mizan'ul-İtidal* c.1, s.355; İbni Hacer el-Mekki, *Sevaiki Muhrika* s.97; Ebu Muhammed el-Buğavi eş-Şafii, *Mesabih'us-Sunne* c.2, s.134; Ali b. El- Muttaki, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; İbni Hacer, el-Fetava el-Hedise s.29; İbni Kesir, *Nihayet'ul-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.40; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.58 ve 74; *El-Cami'us-Sağir* c.2, s.579; İbni Teymiye el-Harrani, *Minhac'us-Sunne* c.4, s.211; el-Münavi, *Kunuz'ul-Hakaik fi Hadisi Hayri'l-Halaik* s.164; Ahmed Ziyauddin, *Ramuz'ul-Ehadis* s.236; Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.3, s.259 ve diğer Ehlisünnet kaynakları.

Resulullah (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu: "Müjde sana ey Fatıma! Zira Mehdi sendendir."[68]

Ehlisünnetten bir grup âlim, kendi isnatlarıyla Ebu Eyyub Ensari'den şu hadisi nakletmişlerdir:

Resulullah (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu: "Peygamberimiz, peygamberlerin en hayırlısıdır ve o senin babandır. Şehidimiz şehitlerin en hayırlısıdır ve o senin babanın amcası Hamza'dır. İki kanadı olan ve onlarla cennette istediği tarafa uçan kişi bizdendir ve o, senin babanın amcası oğludur. Bu ümmetin iki peygamber torunu olan Hasan ile Hüseyin bizdendir, onlar senin oğullarındır ve Mehdi bizdendir."[69]

el-Futuhat'ul-Kebire kitabında mürsel olarak Peygamber'den (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir:

Resulullah şöyle buyurdu: "Allah'ın, Peygamber'in soyundan ve Fatıma evlatlarından olan bir halifesi çıkacaktır; onun ismi Resulullah'ın ismine uyar; yaratılış ve huy olarak da Resulullah'a benzer."

---

68 Muhibbuddin Taberi (ö:694), *Zehair'ul-Ukba* s.136; Ebu Naim, *el-Erbeun Hedisen*, dördüncü hadis; Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Kenzul Ummal* c.7, s.259 ve *Muntehebu Kenzul Ummal* c.5, s.96; Kadı İyad, *Meşarik'ul-Envar* s.125; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.66; el-Münavi, *Kunuz'ul-Hakaik fi Hadisi Hayri'l-Halaik* s.3; Nebhani Yusuf, *el-Fethu'l-Kebir* c.1, s.17; Hanefi mezhebinin imamı olan Ebu Hanife Numan b. Sabit b. Zuti, el-Fıkh'ul-Ekber c.2, s.70.

69 Ali b. El-Muttaki el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.310, Necef baskısı; Taberani, *el-Mucem'us-Sağir fi Tercümeti Ahmed*; el-Futuhat'ul-Kebire, Mısır baskısı ve diğer kaynaklar.

Ebu Eyyub Ensari'den şu hadisi nakletmişlerdir:

Resulullah (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu: "Peygamberimiz, peygamberlerin en hayırlısıdır ve o senin babandır. Şehidimiz şehitlerin en hayırlısıdır ve o senin babanın amcası Hamza'dır. İki kanadı olan ve onlarla cennette istediği tarafa uçan kişi bizdendir ve o, senin babanın amcası oğludur. Bu ümmetin iki peygamber torunu olan Hasan ile Hüseyin bizdendir, onlar senin oğullarındır ve Mehdi bizdendir."

İbn Hacer el-Mekki, *el-Kavl'ul Muhtasar fi Alamati'l-Mehdiyy'il-Muntazar* isimli kitabında şu rivayeti nakletmiştir:

"Müteaddit kanallarla gelen hadise göre Mehdi, Fatıma'nın evlatlarındandır." [70]

Mehdi'nin Hasan ile Hüseyin'in soyundan olduğuna delalet eden rivayetler.

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla Ali b. Hilal'den, o da babasından şu rivayeti nakletmiştir:

"Resulullah (s.a.a) ölüm halinde iken yanına girdiğimde Fatıma'nın, onun başucunda ağladığını gördüm. Sesi o kadar yükseldi ki Resulullah (s.a.a) ona sesini yükselterek şöyle buyurdu: Ey habibem Fatıma, seni ağlatan şey nedir? Fatıma dedi: Senden sonra zayi olmaktan korkuyorum. Bunun üzerine Peygamber ona şöyle buyurdu: Ey habibem! Bilmez misin ki peygamberimiz, peygamberlerin en hayırlısıdır ve o, senin babandır…. Bu ümmetin iki torunu bizdendir; onlar senin oğulların olan Hasan ile Hüseyin'dir. O ikisi cennet gençlerinin efendileridir. Beni hak olarak seçen Allah'a yemin olsun ki o ikisinin babası onlardan daha hayırlıdır. Ey Fatıma! Beni hak olarak gönderene yemin olsun ki bu ümmetin Mehdi'si o ikisinden olacaktır. Dünya hercümerç bir duruma dönüştüğü, fitneler boy gösterdiği, yollar kesildiği ve insanlar birbirini yağmaladığı, büyük küçüğe merhamet ve küçük büyüğe hürmet etmediği bir zamanda Allah o ikisinden; sapkınlık kaleleri ve kilitlenmiş kalpleri fethedecek kişiyi gönderecektir. O, benim gibi ahir zamanda din ile kıyam edecek, zulümle dolmuş olan yeryüzünü adaletle dolduracaktır." [71]

Mehdi'nin Hüseyin'in evlatlarından olduğuna delalet eden rivayetler.

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla kendi kaynaklarında Huzeyfe Yemani'den şu rivayeti nakletmiştir:

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah o günü uzatacak ve benim evlatlarımdan ismi benim ismim gibi olan bir kişiyi gönderecektir. Bunun üzerine Selman sordu: Hangi evlatlarından ey Allah'ın Resulü? Peygamber (s.a.a) eliyle Hüseyin'e dokunarak "Bu evladımdan" buyurdu." [72]

---

70 Ebul Abbas İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *el-Kavl'ul-Muhtasar fi Alamati'l-Mehdiyyi'l-Muntazar* s.56, Dımeşk'te bulunan ez-Zahiriyye kütüphanesi nüshası.

71 Muhibbuddin Taberi, *Zehair'ul-Ukba* s.135; Ebu Naim, *el-Erbeun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, beşinci hadis; Ali b. El-Muttaki el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.305; Celaleddin es-Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.66; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.426; on ikinci asırda Hindistan'ın ileri gelen âlimlerinden el-Harisi el-Bedehşi, *Miftah'un-Neca* s.18.

72 Muhibbuddin Taberi, *Zehair'ul-Ukba* s.631; Kurtubi, *et-Tezkire* s.615; Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.90 ve 91; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.325; İmam Zehebi, *Mizan'ul-İtidal* c.2, s.18; el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.224 ve 435; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.277; Ebul A'la el-Attar, *el-Erbain* s.301; el-Hafız Semhudi, *Cevahir'ul-Akdeyn*; Allame el-Abyari, *el-Arais'ul-Vadiha* s.208; Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.158; Ebu Naim, *el-Erbeun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, altıncı hadis.

Abdullah eş-Şafii, Menakibinde kendi isnadıyla İbn Abbas'tan, o da Hüseyin b. Ali'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

"Resulullah'tan (s.a.a) "onun benden olacağını" (yani Mehdi'nin Hüseyin'in evlatlarından olacağını) duydum."[73]

Mehdi'nin isminin Resulullah'ın ismine mutabık olacağına delalet eden rivayetler.

Ehlisünnet ulemasından kalabalık bir grup, birçok isnatla kendi hadis kitaplarında Abdullah b. Mesud'dan şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:"Ehlibeyt'imden ismi benim ismime mutabık olan bir kişi Arap'a malik olmadıkça dünya sona ermeyecektir. Ebu İsa et-Tirmizi, Sahihinde şöyle der: Bu babda Ali'den (a.s), Ebu Said'den, Ümmü Seleme'den ve Ebu Hureyre'den de rivayet vardır. Daha sonra hadisi şu sözüyle sahih saydığını ifade eder: Bu hasen ve sahih bir hadistir. Ardından şöyle devam eder: Abdulcebbar b. Âla, Abdulcebbar Attar'dan bize rivayet etti; Sufyan b. Uyeyne Asım'dan, Zer'den, o da Abdullah b. Mesud'dan Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu bize rivayet etti: Ehlibeyt'imden ismi benim ismime uygun olan bir kişi gelecek. Asım şöyle dedi: Salih Ebu Hureyre'den bize şu hadisi nakletti: Resulullah (s.a.a) buyurdu: Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah o günü uzatacak ve Ehlibeyt'imden ismi benim ismim ve künyesi de benim künyem olan birisini gelecektir… Tirmizi bu hadisi de şu sözüyle sahih saymıştır: Bu hadis hasendir, sahihtir."[74]

Ehlisünnet âlimlerinden bir kısmı, kendi hadis kaynaklarında kendi isnatlarıyla Ebu Tufeyl vasıtasıyla Ali b. Ebutalib'den (a.s) Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

"Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah, Ehlibeyt'imden ismi benim ismim olan birisini göndermek için o günü uzatacaktır."[75]

Zehebi, kendi isnadıyla Temim Daremi'den şu rivayeti nakletmiştir:

"Resulullah'a (s.a.a) dedim ki: Rumlara ait Antakya denilen şehir gibi bir şehir görmedim. Ondan daha fazla yağmur alan bir şehir de görmedim. Peygamber (s.a.a) buyurdu: Evet; bunun sebebi Tevrat'ın orada olmasıdır. Musa'nın âsası, levhaların kırıntıları ve Süleyman'ın sofrası oradaki mağaradadır… Peygamber (s.a.a) sözünü şöyle sürdürdü: Geceler ve günler sona ermeden soyumdan; ismi benim ismim, babasının ismi babamın ismi olan, yaratılışı

73 Abdullah eş-Şafii, *Kitab'ul-Menakib* s.215.

74 Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami'us-Sahih* c.9, s.74, Mısır- es-Savi baskısı; Ebu Davud es-Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.151; Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed* c.1, s.376, 377, 430 ve 448; Taberani, *el-Mucem'us-Sağir* c.2, s.148; Hatip Bağdadi, *Tarih-i Bağdad* c.1, s.370; İbni Hacer el-Mekki, *Savaiki Muhrika* s.97 ve daha birçok Ehlisünnet kaynakları, ravileri ve âlimleri tarafından nakledilmiştir.

75 Ebubekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhaki, *Kitab'ul-İtikad ve'l-Hidaye ila Sebil'ir-Reşad* s.105, Kamil Misbah baskısı.

benim yaratılışıma ve ahlakı benim ahlakıma benzeyen bir kişi oraya yerleşecektir. O zulüm ve haksızlıkla dolan yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”[76]

Aralarında Tirmizi’nin de bulunduğu bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla Ebu Hureyre’den şu rivayeti nakletmişlerdir:

“Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah o günü uzatacak ve Ehlibeyt’imden ismi benim ismim olan bir kişi gelecektir.”[77]

Peygamberimizle (s.a.a) İsa peygamber (a.s) arasında sadece Mehdi olduğuna delalet eden rivayetler

Taberani, *el-Mucem’us-Sağir* kitabında kendi isnadıyla Said b. Müseyyib vasıtasıyla Ebu Hureyre’den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Meryem oğlu İsa ile benim aramda hiçbir peygamber yoktur. Ancak ümmetim içinde Deccal’i öldürecek, haçı kıracak, cizyeyi kaldıracak ve savaş sona erdirecek halifem vardır. Kim onunla buluşursa kendisine selam söylesin.”[78]

Mehdi’nin ümmetin ortasında ve İsa’nın ümmetin sonunda olacağına delalet eden rivayetler

Ehlisünnet âlimlerinden kalabalık bir grup, kendi isnatlarıyla İbn Abbas’tan şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Başında benim, sonunda Meryem oğlu İsa’nın ve ortasında evlatlarımdan Mehdi’nin olduğu bir ümmet nasıl helak olur?”[79]

Aralarında *Sahih-i Müslim* kitabının sahibi olan Müslim b. Haccac’ın da bulunduğu bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla Cabir b. Abdullah Ensari’den şu rivayeti nakletmişlerdir: Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu işittim:

“Ümmetimden hak üzere bir taife kıyamete kadar galip olarak savaşır. Peygamber (s.a.a) sonra şöyle buyurdu: Meryem oğlu İsa inecektir. (Müminlerin) emiri ona “Gel bize namaz

---

76 Şemseddin Ebu Abdullah ez-Zehebi (ö:748), *Tezkiret’ul-Huffaz* c.1, s.765, Haydarabad baskısı.

77 Ebu İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami’us-Sahih* c.9, s.74, Mısır-es-Savi baskısı; Ebu Naim, *el-Erbeun*; Ali b. El-Muttaki El-Hanefi El-Hindi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir’iz-Zaman* s.307; Suyuti, El-Havi Lil-Fetava s.59 ve 64; Yusuf Nebhani, El-Feth’ul-Kebir c.3, s.435.

78 Süleyman b. Ahmed eş-Şami et-Taberani (ö:360), *el-Mucem’us-Sağir* s.15, Dehli baskısı; Ebu İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami’us-Sahih* c.3, s.232.

79 İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.99; İbni Meğazili eş-Şafii, *Kitab’ul-Menakib* s.593; Ebu Naim, *el-Erbain*, kırkıncı hadis; Ali b. Hüsameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir’iz-Zaman*; *Muntehebu Kenzul Ummal*, Müsnedi Ahmed’in dipnotu c.6, s.30 ve 31; el-Kadı İyad es-Sebti, *Meşarik’il-Envar* s.125; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid’u-Simtayn* c.2, s.339; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.156; el-*Cami’us-Sağir* s.223; Nebhani, *el-Feth’ul-Kebir* c.3, s.36, Ahmed Ziyauddin es-Sufi el-Gümüşhanevi, *Ramuz’ul-Ehadis* s.244 ve diğer âlimlerden nakledilenler ki biz sadece bunları zikretmekle yetindik.

kıldır" der. O da şöyle der: Hayır. Muhakkak sizin bazınız, Allah'ın bu ümmete olan ikramı ile bazınız üzerine emirlersiniz."[80]

Yine kendi isnatlarıyla Huzeyfe b. Yemani'den şu hadisi nakletmişlerdir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi, Meryem oğlu İsa'nın indiğini fark eder; sanki onun saçından su damlıyordur. Mehdi ona: "Öne geçip insanlara namaz kıldır" der. İsa: "Namazın kameti senin için getirilmiştir der ve benim evlatlarından olan kişinin arkasında namaz kılar."[81]

Yevm'il-Halas hadisi

İbn Mace Kazvini ve bir grup Ehlisünnet âlimi, kaynaklarında kendi isnatlarıyla Ebu Ümame Bahili'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a), bize hutbe okudu ve sözü Deccal'e getirip onun hakkında şöyle buyurdu: "Bir demirin pisliği nasıl körükle temizlenirse Medine şehri de onun pisliğinden temizlenecek. O güne "Yevm'il-Halas" (kurtuluş günü) denilecek. Ümmü Şerik binti Asker; "Ey Allah'ın Resulü, o gün Arap nerededir?" diye sordu. Buyurdu: Onlar azdır ve çoğu Beytul Mukaddes'tedir. Onların imamı Mehdi'dir. Öne geçmiş, onlara namaz kıldıracakken Meryem oğlu İsa inecektir. Bunun üzerine o imam geri çekilecek; İsa cemaate öğlen namazını kıldırsın diye kararından vazgeçerken İsa eliyle onun omuzlarına vurup "sen öne geç…." diyecek. Oldukça uzun olan bu hadis senet açısından sahihtir."[82]

İsa (a.s) indiğinde Mehdi'nin (a.s) imameti

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahih-i Buhari*'de kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Meryem oğlu aranıza indiğinde ve imamınız sizden olduğunda nasıl olacaksınız?"[83]

---

80 Müslim b. Haccac Nişaburi, *Sahih-i Müslim* c.1, s.59, Mısır-Muhammed Ali Subeyh baskısı; Yahya b. Abdulaziz Yahya, *el-Cem Beyn'es-Sahiheyn* c.2, s.423; Ebu Naim, *el-Erbain*, otuz dokuzuncu hadis; Ebu Muhammed el-Buğavi eş-Şafii, *Mesabih'us-Sunne* c.2, s141; Ali b. El-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.76 ve 86; İbni Hacer el-Mekki, *Sevaiki Muhrika* s.98; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.277; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.64; Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.230; Abdurrahman b. Ali ve İbni Diba eş-Şeybani, *Teysir'ul-Vusul ila Ehadis'ir-Resul* c.2, s.237 ve diğer kaynaklar.

81 İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.9, s.519; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi, *Sevaiki Muhrika* s.98; Celaleddin es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.18, Mısır baskısı; el-Hafız Semhudi el-Mısri, *Cevahir'ul-Akdeyn* s.433; Abdullah eş-Şafii, *el-Menakib* s.229; Nur'ul-Ebsar'In Dipnotunda Muhammed b. Ali Sabban, İs'af'ur-Rağibin s.149; Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.76 ve 199; Ebu Naim, *el-Erbain*, on dördüncü hadis; İbni Sabbağ, Fusul'ul-Muhimme s.277; Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.230 ve fazla uzatmamak için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

82 İbni Mace Kazvini, Ehlisünnet nezdinde sihah-ı sitteden (altı sahih hadis kaynağından) biri olan Süneni İbni Mace c.9, s519, Mısır-et-Tazi baskısı.

83 Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahihi Buhari* c.4, s.502, Beyrut baskısı, *Kitabu Bed'ul-Halk*, Babı "vezkur fi'l-kitabi Meryem"; Müslim b. Haccac, *Sahihi Müslim* c.1, s.94, Mısır baskısı, iki kanalla Ebu Hureyre'den aynı hadis Muhammed Fuad Abdulbaki'nin düzenlemesiyle Kahire-Daru İbni Hazm baskısında da

Ali b. el-Muttaki, *Muntehebu Kenzul Ummal*'da ve diğer Ehlisünnet âlimleri kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Meryem oğlu İsa'nın arkasında namaz kılacağı kişi bizdendir."[84]

Mehdi ortaya çıktığında, insanların ona biyat etmesi vaciptir

İbn Mace Kazvini, Süneninde kendi isnadıyla Sevban'dan şu rivayeti nakleder: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Sizin hazinenizin yanında üç kişi öldürülür ki onların hepsi halife oğludur. Onlardan hiç birine hilafet geçmez. Sonra doğu tarafından kara sancaklar yükselir. Sizinle hiçbir kavmin savaşmadığı şekilde savaşırlar. Sonra ezberleyemediğim bir şey zikretti. Onları gördüğünüz vakit buzlar üzerinde sürünerek de olsa gelip biat ediniz. Çünkü o, Allah'ın halifesi Mehdî'dir.'[85]

Mehdi'nin Allah'ın halifesi olduğunu gösteren Peygamber'in açık ifadesi

Mehdi'nin Allah'ın yeryüzündeki halifesi olduğuna delalet eden deliller daha önce geçmişti ve tarihte sözü geçen bazı fetihlerin ona tatbik edilemeyeceğini açıklamıştık. Bu çok ciddi bir konudur. Zira Yüce Allah'ın yeryüzünde halife kılmak muradının ancak Mehdi'yi ayetin mısdağı saydığımızda gerçekleştiğini görmekteyiz. O, Allah'ın hüccetidir, insanların imamıdır, Allah'ın geriye bıraktığıdır, O'nun halifesidir. Yeryüzü asla ondan boş olmaz. Şimdi bu hakikate temas eden rivayetlerden bazılarını sunuyoruz:

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Abdullah b. Ömer'den şu hadisi rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi başı üzerinde bir bulut olduğu halde çıkacak, o bulutta bir münadi, "Bu Allah'ın halifesi Mehdi'dir O'na tabi olun" diye nida edecektir."[86]

---

getirilmiştir s.53; Şeblenci, Nur'ul-Ebsar s.230; Ebu Muhammed el-Buğavi eş-Şafii, Mesabih'us-Sunne c.2, s.141; Muhammed b. Talha eş-Şafii, Metalib'is-Suul s.89; Ali b. El-Muttaki El-Hindi El-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.75; Yahya b. Abdulaziz Yahya, *El-Cem'u Beyn'es-Sahiheyn* c.1, s.105; İbni Sabbağ, *Fusul'ul-Muhimme* s.274; Suyuti, *El-Cami'us-Sağir*, Kaf harfi; El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.449.

84 Müsnedi İbni Hanbel'in dipnotundan naklen Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.79; Celaleddin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.64; Ebu Naim, *El-Erbain*, otuz sekizinci hadis; Suyuti, *El-Cami'us-Sağir fi Ehadis'il-Beşir'in-Nezir* c.2, s.472; İmam Munavi, *Kunuz'ul-Hakaik*, Mim harfi ve diğer Ehlisünnet âlimleri kendi kaynaklarında bu hadisi zikretmiştir.

85 İbni Mace Kazvini, Ehlisünnet nezdinde sihah-ı sitteden (altı sahih hadis kaynağından) biri olan *Süneni İbni Mace* c.9, s.815; Hanbeli mezhebinin imamı Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed b. Hanbel* c.5, s.277; İbni Hacer el-Mekki, *Sevaiki Muhrika* s.98; Müsnedi İbni Hanbel'in dipnotundan naklen Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.29.

86 Âlauddin Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.93; Ebu Naim, *el-Erbain Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, hadis 61; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.280; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.316; İmam Zehebi, *Mizan'ul-İtidal* c.1, s.30 ve c.2, s.161; İbni Hacer Askalani, *Lisan'ul-Mizan* c.1, s.105; Diyarbekri, *Tarih'ul-Hamis fi Ahval Enfesi'n-Nefis* c.2, s.288; el-Hafiz Semhudi el-Mısri, *Cevahir'ul-Akdeyn* s.435.

Ebu Naim, *el-Erbain* kitabında on yedinci hadiste kendi isnadıyla Abdullah b. Ömer'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi çıktığında başının üzerindeki bir melek şöyle nida edecektir: Bu Allah'ın halifesi Mehdi'dir; ona tabi olun."[87]

Ali b. el-Muttakiel-Hanefi el-Hindi, *Muntehebu Kenzul Ummal* kitabında senetleriyle Huzeyfe b. Yemani'den naklettiği rivayetin bir bölümünde Resulullah'ın (s.a.a) şu sözlerini getirmiştir:

"O gün yeryüzünde Allah'ın halifesini gördüğünde – cismini sıkıntıya soksa ve malını alsa da – asla onu bırakma."[88]

Mehdi'ye itaatin vacip olduğuna delalet eden rivayetler

Celaleddin es-Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında et-Taberani eş-Şami'nin Avf b. Malik'ten rivayet ettiği şu hadisi getirmiştir:

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Fitne kapkaranlık toz-duman halinde gelecek. Sonra Ehlibeyt'imden kendisine "Mehdi" denilen bir kişi çıkıncaya kadar fitneler hep birbirini takip edecek. Ona ulaştığında kendisine uyup hidayeti bulanlardan ol."[89]

Fatih Ali'dir, Muslih ise Mehdi'dir

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Allah, bu dini Ali'yle fethettirdi (önünü açtı) ve o öldürülünce din bozuldu. Onu ancak Mehdi ıslah edecektir."[90]

Ehlisünnet ulemasından bir grup, kendi isnatlarıyla Ebu Tufeyl'den şu rivayeti nakletmiştir:

"Ali'nin (a.s) şöyle dediğini duydum: Âl-i Muhammed'in (s.a.a) Kâimi kıyam ettiğinde Allah onun için doğu ve batı halkını bir araya toplayacaktır; onlar sonbahar bulutlarının toplandığı gibi onun etrafına toplanacaklardır."[91]

Sonbahar mevsiminde bulutlardaki dağınıklık çok net olarak gözlemlendiği için özellikle bu benzetmeyi yapmıştır.

---

87 el-Hafız Ebu Naim İsfahani, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, on yedinci hadis.

88 Müsnedi İbni Hanbel'in dipnotundan naklen Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.31, rivayet Taberani, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ye'la, Said b. Mensur kanalıyla Huzeyfe el-Yemani'den nakledilmiştir.

89 Celaleddin es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.76, Mısır baskısı; Mir Seyyid Hemedani, *El-Meveddet'ul-Kurba* s.98.

90 Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.445 ve azıcık farkla s.259, İstanbul baskısı.

91 İbni Asakir, *Tarihi Dımeşk* c.5, s.482, Ravzatu'ş-Şam baskısı; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.98; Celaleddin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.244.

Huzeyfe Yemani'den şu hadisi nakletmiştir:
Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu işittim: "Zalim hükümdarlar elinden bu ümmetin vay hâline! Kendilerine itaat edenler hariç, Müslümanları katledecekler, sürgün edecekler. Mümin kimse onları mülâkat ettiğinde diliyle onlara yağcılık yapacak, ama kalbiyle onlardan kaçacaktır. Ancak Allah İslâm dinini tekrar izzetine kavuşturmak istediğinde bütün tuğyancı zalimleri helâk edecek ve ümmeti fesadından sonra tekrar ıslâh edecektir. Allah dilediğine kâdirdir. Ey Huzeyfe, eğer dünyanın ömründen sadece bir gün kalmış olsa dahi, Allah o günü o kadar uzatacak ki, benim Ehlibeyt'imden bir kişi, hükûmete kavuşup İslâm'ı muzaffer kılacaktır. Allah vaadine aykırı davranmaz. O, vaadini gerçekleştirmeye kâdirdir."

Mehdi'nin kerametleri ve bereketleri

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve Hâkim Nişaburi Müstedrek'inde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ümmetimin sonunda Mehdi zuhur edecek, Allah ona yağmurunu gönderecek ve yeryüzü mahsullerini çıkaracak. Malı sahih olarak verecek (eşit şekilde paylaştıracak). Hayvanlar çoğalacak, ümmet yücelecek ve o yedi veya sekiz yıl yaşayacaktır. Hâkim daha sonra şöyle diyor: Bu, senedi sahih bir hadis olmakla birlikte Buhari ve Müslim, Sahihlerinde onu getirmemiştir."[92]

Mehdi zuhurundan sonra kaç yıl yaşayacak?

Aralarında Tirmizi ve İbn Mace'nin de yer aldığı bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

"Peygamberimizden sonra bir hadise baş göstermesinden korktuk ve Resulullah'a (s.a.a) sorduk, buyurdu ki: Ümmetimde Mehdi vardır; çıkacak ve beş veya yedi veya dokuz – şüphe eden, ravilerden Zeydi'dir – yaşayacaktır." Ebu Said diyor ki: "Bu müddet nedir?" diye sorduk ve Allah Resulü; "senedir!" buyurdu ve şöyle devam etti: "İnsan ona gelecek ve "ey Mehdi! Bana da ver, bana da ver!" diyecek; Mehdi de onun esvabını taşıyabildiği

92 Muhammed b. Abdullah el-Hâkim en-Nişaburi, *el-Mustedrek ala's-Sahiheyn* c.5, s.755, Haydarabad baskısı, Ebu Naim, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, on beşinci hadis; *el-Himvini el-Cuveyni*, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.315; Celaleddin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.36, Şeyh Ahmed Ziyauddin es-Sufi el-Gümüşhanevi el-İstanbuli, *Ramuz'ul-Ehadis* s.508.

kadar dolduracaktır." Tirmizi, Sahih'inde "bu hadis hasendir" demiş ve veçhini belirtmeksizin Ebu Said vasıtasıyla Peygamber'den rivayet etmiştir."[93]

Ümmet bozulduktan sonra Mehdi'nin eliyle ıslah olacaktır

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Huzeyfe Yemani'den şu hadisi nakletmiştir:

Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu işittim: "Zalim hükümdarlar elinden bu ümmetin vay hâline! Kendilerine itaat edenler hariç, Müslümanları katledecekler, sürgün edecekler. Mümin kimse onları mülâkat ettiğinde diliyle onlara yağcılık yapacak, ama kalbiyle onlardan kaçacaktır. Ancak Allah İslâm dinini tekrar izzetine kavuşturmak istediğinde bütün tuğyancı zalimleri helâk edecek ve ümmeti fesadından sonra tekrar ıslâh edecektir. Allah dilediğine kâdirdir. Ey Huzeyfe, eğer dünyanın ömründen sadece bir gün kalmış olsa dahi, Allah o günü o kadar uzatacak ki, benim Ehlibeyt'imden bir kişi, hükûmete kavuşup İslâm'ı muzaffer kılacaktır. Allah vaadine aykırı davranmaz. O, vaadini gerçekleştirmeye kâdirdir."[94]

Mehdi'nin zuhuru fitnelerden sonra gerçekleşecektir

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Zaman sona erip fitneler baş gösterdiğinde kendisine Mehdi denilen kişi ortaya çıkacaktır. Onun bağışı hoş olacaktır."[95]

Mehdi'nin zuhurunun ön hazırlıklarında çıkacak olaylar

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla, kendi kaynaklarında Abdullah b. Haris b. Cuz ez-Zubeydi'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Doğu tarafından birtakım insanlar çıkıp, Mehdi'nin saltanatını hazırlayacaklardır."[96]

---

93 Ebu İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami'us-Sahih* c.9, s.57, Mısır-es-Savi baskısı; İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.9, s.518; el-Hâkim, *el-Müstedrek ala's-Sahiheyn* c.4, s.558; Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed b. Hanbel* c.3, s.21; Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.59; Ali b. Muttaki el-Hindi el-Hanefi, Mu*ntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.32; *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.100 ve s.316; el-Buğavi eş-Şafii, *Mesabih'us-Sunne* c.2, s.134; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi, *Sevaiki Muhrika* s.98; el-Hatib et-Tebrizi, *Mişkat'ul-Mesabih* c.3, s.24; Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.317; Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.1, s.401; Şeyh Ahmed Ziyauddin es-Sufi el-Gümüşhanevi el-İstanbuli, *Ramuz'ul-Ehadis* s.508; Kadı İyad es-Sebti el-Mısri, *Meşarik'ul-Envar* s.155 ve diğer Ehlisünnet âlimleri ve kaynakları ki; biz fazla uzatmamak için onları zikretmiyoruz.

94 Celaleddin Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* s.46, Mısır baskısı; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi *Yenabiul Mevedde* s.448.

95 Suyuti, el-Havi Lil-Fetava s.64; Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi; *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.85; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme fi Marifet'il-Eimme* s.279; Ebu Naim İsfahani, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, yirmi dördüncü hadis; eş-Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.158; *Kitabu Fezail'ul-Kufe* s.3; *Eimmet'ul-Hüda* s.140.

96 İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.9, s.915, Mısır-et-Tazi baskısı; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.333; Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.318; Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.60; Muhammed b. Osman Bağdadi, *el-Munteheb min Sahihey'il-Buhari ve*

Yani beklenen Mehdi'nin hükümeti için gerekli olan koşulları sağlayacaklardır. Onların çıkışı ve cihadının ardından Allah'ın izni ile Mehdi ortaya çıkacaktır.

Konstantiniyye ve Deylem dağını fethedecektir

Ehlisünnet ulemasından kalabalık bir cemaat, kendi isnatlarıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

> Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Eğer dünyanın ömründen sadece bir gün kalmış olsa dahi, Allah o günü o kadar uzatacak ki, benim Ehlibeyt'imden bir kişi Deylem dağı ve Konstantaniyye'ye malik olacaktır."[97]

Peygamber'in (s.a.a) kendisinden sonra Ehlibeyt'ine yapılacak zulmü, onların hakkının gasbedilmesini ve Kâimlerinin zuhuru ile zulmün onlardan kalkacağını bildirmesi

Fakih Muvaffak b. Ahmed el-Harezmi, *Menakib*'inde kendi isnadıyla İbn Ebu Beyyi'den Peygamber'in (s.a.a) Ali (a.s) hakkındaki bir hadisinde şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

> "Cebrail bana ona zulmedeceklerini, hakkını gaspedeceklerini, evlatlarıyla savaşacaklarını ve ondan sonra onlara zulmedeceklerini bildirdi. Cebrail bana bu durumun; onların Kâimi kıyam edinceye, sözleri üstün gelinceye ve ümmet sevgilerinde birleşinceye kadar devam edeceğini haber verdi. – Sözlerine şöyle sürdürdü: – Bu, ülkelerin değiştiği, Allah kullarının zayıf düşüp kurtuluştan ümitlerini kestiği bir zamanda olacaktır. İşte o zaman onların arasında Kâim zuhur edecektir. O, benim kızım Fatıma'nın evlatlarındandır. Allah, onlarla hakkı galip edecek ve onların kılıçlarıyla batılı söndürecektir."[98]

Mehdi'nin cömertliği ve âlicenaplığı

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi kitaplarında ve onlardan biri olan Kurtubi Tezkiresinde Peygamberimizden şu rivayeti nakletmişlerdir:

> "Dünyada ancak tek bir günden başka hiçbir zaman kalmamış olsa bile Ehlibeyt'imden bir kişinin insanların başına geçmesi için muhakkak Allah o günü uzatır. Onun önünde (yardımcı) melekler bulunacak ve İslam (dini bütün haşmetiyle) ortaya çıkacaktır. Mehdi'nin hazinesinde mal, servet o derece çok olacak ki, bir kişi yanına gelerek: Ey Mehdi bana yardım et, diye rica edince Mehdi onun elbisesinin içinde taşıyabileceği parayı avuçlayıp verecektir."[99]

Muslim s.183; en-Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.3, s.420; el-Kurtubi, *et-Tezkire* c.2, s.328; Ali b. el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.314; *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.29; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.98; Abdullubbi el-Kuddusi, *Sünen'ul-Hüda* s.575.

97 Ali b. el-Muttaki el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.97; Suyuti, *el-Cami'us-Sağir* c.2, s.377; *el-Havi Lil-Fetava* s.64; İbni Hacer el-Mekki eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.99; Ebu Naim, *el-Erbain*, otuz altıncı hadis; Nebhani, el-Feth'ul-Kebir c.3, s.48; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.318 ve diğer kaynaklar.

98 el-Fakih el-Bari el-Muhaddis el-Muverrih eş-Şair el-Edib Muvaffak b. Ahmed el-Harezmi (ö:568), *Menakibi Emîru'l Müminîn.*

99 Ehlisünnet arasında müfessirlerin önderi olarak nam salmış olan Ebu Abdulah Muhammed b. Ahmed b. Ebubekir el-Ensari el-Endulüsi el-Kurtubi (ö:671), *et-Tezkire* s.127, Mısır baskısı.

Mehdi'nin zuhur edeceği şehrin ismi

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Abdullah b. Ömer'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Mehdi, "Kerime" denilen bir şehirden çıkacaktır." [100]

Ashabı Kehf Mehdi'nin yardımcılarıdır

Allame Şeyh Abdurrahman b. Ebubekir Suyuti eserlerinden birinde kendi isnadıyla İbn Abbas vasıtasıyla Peygamberimizin (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

"Ashabı Kehf, Mehdi'nin yardımcıları olacaktır." [101]

Zuhurundan önce yalancı peygamberler çıkacak

Yusuf b. Yahya el-Mukaddesi eş-Şafii, Akd'ud-Durer'de kendi isnadıyla Abdullah b. Ömer'den şu rivayeti nakletmiştir:

"Mehdi çıkmadıkça kıyamet kopmayacaktır ve hepsi de "ben peygamberim" diyen altmış yalancı çıkmadıkça Mehdi ortaya çıkmayacaktır." [102]

Fereci beklemenin faziletine dair rivayet ettikleri

Ehlisünnet âlimlerinden bir grup ve onlardan biri olan el-Himvini e-Cuveyni, Feraid'us-Simtayn kitabında kendi isnadıyla Emîru'l Müminîn Ali b. Ebutalib'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

"En faziletli ibadet, fereci/kurtuluşu beklemektir." [103]

Elbette şu gerçeği gözardı etmemek gerekir: Fereci beklemek, müntezir olduğunu iddia eden birçoklarının yaptığı gibi her türlü hareketi bırakıp tamamen pasif bir pozisyona geçerek sıkıntı ve fitnelerin ortadan kalkması için Allah'ın emrinin gelmesini beklemek değildir. Aksine intizar, ferecden sonra kâmil olacak maksadın gerçekleşmesi için imkânın elverdiği ölçüde çaba ve gayret içinde olmaktır. Birisi sevdiği dostunun gelişini beklerken onun sevdiği şeyleri hazırlar; onun sevdiği, hoşuna giden ve tercihine uygun bir ortamı sağlamaya çalışır. Dolayısıyla fereci beklediği iddiasıyla amel ve çabayı bırakan kimse gerçekte bekleyenlerden değildir; aksine nefsinin ve şeytanın

---

100 İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.277; Ali b. el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.91; Ebu Naim, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, yedinci hadis; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.449; Allame Abdulhadi Abyari, *Caliyet'il-Keder fi Şerhi Menzumet'il-Berzenci* s.208.

101 Abdurrahman b. Ebubekir Suyuti (ö:119), *Neşr'ul-Âlemin* s.13, Haydar Abad baskısı; bu rivayeti İbni Asakir tarihinde ve İbni Merdeveyh tefsirinde nakletmiştir.

102 Yusuf b. Yahya b. Ali b. Abdulaziz el-Mukaddesi eş-Şafii es-Sulemi (ö: 658'den sonra), *Kitabu Akd'ud-Durer fi Ahbari'l-Muntezer Huve'l-Mehdi* (a.s), el yazısı ile telif edilmiştir.

103 İbrahim b. Muhammed el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.335.

ayartmasına müptela olmuştur. Allah, bizi ve tüm müminleri lütfu ve rahmetiyle böyle bir durumdan kurtarsın.

Zuhurunun zamanı ile ilgili rivayetler

Abdunnebi el-Kuddusi, *Sünen'ül-Hüda* kitabında şu manada bir rivayet nakletmiştir ki Peygamber (s.a.a) buyurdu:

"Gelecekte bir sene bir ay gibi olacak; bir ay bir Cuma (hafta) gibi, bir Cuma bir gün gibi ve bir gün bir saat gibi olacak. İşte o, Mehdi'nin çıkması, adaletin yayılması ve bağışın kemale ulaşmasının zamandır…" [104]

Ehlisünnte Kaynaklarında Mehdi'nin Özellikleri ve Zuhur Alametleri

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kaynaklarında kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Mehdi bizdendir; alnı açık ve kemer burunludur. [105]

Ehlisünnet kanalıyla Ebu Ümame el-Bahili'den şöyle rivayet edilmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Yakında, sizinle Rumlar arasında dört sulh anlaşması olur. Dördüncü Âl-i Hırkel'den birinin eliyle gerçekleşir ve bu yedi sene devam eder. Bunun üzerine Abdul-Kays kabilesinden Mustevrid b. Giylan isminde bir kişi ona; "Yâ Rasûlallah, o gün insanların imamı kimdir?" diye sordu. Peygamber buyurdu: "İmam, benim evlâdımdan kırk yaşında, yüzü parlak bir yıldız gibi olan, sağ yanağında siyah bir beni bulunan ve üzerinde iki kutvânî aba olan bir kimsedir. Tavrı Benî İsrâil ulemasına benzer. Yirmi sene hüküm sürer. Arzdaki hazineleri çıkarır ve şirk beldelerini fetheder." [106]

Aralarında Celaleddin Suyuti'nin de bulunduğu bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla İbn Ertat'dan şu rivayeti nakletmişlerdir:

"Süfyani Kufe'ye girer ve üç günlük bir işgalden sonra altmış bin kişiyi öldürür. Burada on sekiz gece kalır. Kufe'nin mallarının hepsini paylaştırır. Ancak Süfyani'nin Kufe'ye girişi Türkler ve Rumlarla Kadafnisa'da çarpışmasından sonradır. Sonra onların aralarına

104 Abdunnebi el-Kuddusi, *Sünen'ül-Hüda* s.474, el yazısı ile telif edilmiştir.

105 İbni Esir, *en-Nihaye* c.1, s.302; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.330; Ebu Naim, *el-Erbaun Hedisen fi Zikri'l-Mehdi*, onuncu hadis; İmam el-Münavi, *Kunuz'ul-Hakaik* s.164; Ebul Âla Hasan b. Ahmed el-Attar el-Hemedani s.301; İbni Hacer el-Mekki, *el-Fetava el-Hedise* s.29; *Ğaliyet'ul-Mevaiz ve Mısbah'ul-Mutteiz ve'l-Vaiz* c.1, s.83; el-Kavl'ul-Muhtasar s.56; el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.181; *Mecmeu Bihar'ıl-Envar* c.1, s.204.

106 Âlauddin Ali b. el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *Kenzul Ummal* c.7, s.186; *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman s.95; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, Sevaiki Muhrika s.98, el-Himvini el-Cuveyni, Feraid'us-Simtayn c.2, s.330; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.280; Suyuti, el-Havi Lil-Fetava c.2, s.66; Ebul Âla el-Attar, el-Erbain s.300; Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.447; Ebu Naim el-Hafız İsfahani, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, on ikinci hadis.

fitneler sokar ve onlardan bir grup Horasan'a döner. Süfyani öldürür, kaleleri yıkar, Kufe'ye girer. Sonra Horasan ehlini arar. Horasan'dan Mehdi'ye itaat edecek bir grup zuhur eder. Sonra Süfyani Medine'ye bir ordu gönderir, Peygamberimizin (s.a.a) soyundan bazı insanları Kufe'ye getirir. Sonra, Mehdi ve Mansur çıkıp kaçar ve Süfyani'de onları araştırır. Mehdi ve Mansur Kufe'ye vardığında onların peşinden gelen Süfyani'nin ordusu yere batmış olur. Sonra Mehdi, Medine'ye gelerek Beni Haşim'den hapiste olanları kurtarır. Bu meyanda siyah bayraklılar çıkarak bir su kenarına varırlar ve bunu duyan Süfyani ile yakınları kaçarlar. Mehdi, bilahare Kufe'ye inerek buradaki Haşimileri kurtarır. Sonra Kufe havalisinden kendilerine 'Usub' adı verilen çok az silaha sahip bir cemaat çıkar. Onların arasında bir kısım Basralılar da bulunur. Böylece onlar Kufe halkından esir bulunanları Süfyanilerin elinden kurtarırlar ve ardından siyah bayraklı ordu biat için Mehdi'ye gelir." [107]

Kurtubi, *Tezkire*'sinde kendi isnadıyla Huzeyfe Yemani'den şu rivayeti nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "(Süfyani ve yarenleri) Şam'a doğru yola çıkarlar. Mehdi'nin sancağı ise Kufe'den yola çıkar ve Kufe'ye iki gecelik mesafede bu orduyu yakalayıp öldürürler. Yine Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Zura'da çatışma olacak… Hadisin devamında Süfyani'nin çıkışı ve sonrasında Mehdi'nin zuhuru, Dabbet'ul-Arz'ın çıkışı, Yecüc ile Mecüc'ün çıkışından söz edilmiştir." [108]

Ali b. el-Muttaki el-Hanefi, *Kenzul Ummal*'da kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

"Rumlar, benim soyumdan ve ismi ismime uygun bir valiye gadr ettikten sonra Amak denilen yerde sizinle savaşacaklardır. Burada Müslümanların üçte bir kadarı öldürülür, sonra bir gün yine o kadar insan öldürülür. Üçüncü gün (seferde) ise savaş Rumlar aleyhine döner. Müslümanlar böylece savaşa devam eder ve Konstantiniyye'yi feth eder ve oradaki malları taksim ederler. Tam bu sırada bir münadi: Deccal ailelerinizde sizin yerinizi aldı" şeklinde bağırır." [109]

Ali b. el-Muttaki el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal kitabında* kendi isnadıyla Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

"Ramazan'da bir seda olur. Şevval'de de bir uğultu olur. Zilkade'de kabileler birbiriyle çarpışır. Zilhicce'de hacılar talana uğrar. Muharrem'de bir münadi gökten şöyle nida eder: "Dikkat ediniz. Bu, Allah'ın kullarının en şeçkinidir. Onu dinleyiniz ve ona uyunuz." [110]

---

107 Celaleddin Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.676, Kahire baskısı.

108 Ehlisünnet nezdinde müfessirlerin imamı olarak nitelenen Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebubekir b. Ferah el-Ensari el-Endulüsi el-Kurtubi (ö: 671), et-Tezkire c.2, s.323 ve 326.

109 Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Kenzul Ummal* c.7, s.260, Haydar Abad baskısı.

110 Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.32, Mısır-el-Meymene baskısı; Ebu Naim, Esma binti Yezid el-Ensariyye es-Sahabiye'nin azat ettiği bir köle ve Tabiinin saygın bir şahsiyetlerinden biri olan Şehr b. Huşeb'den naklen.

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve onlardan biri olan Ali b. el-Muttaki *Muntehebu Kenzul Ummal*'da Huzeyfe Yemani'den şu rivayeti nakletmiştir:

> Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Bir tütsü üzerinde (sonu belli olmayan) sükûnet olacaktır. "Bir tütsü üzerinde sükûnet nedir, ey Allah'ın Resulü?" diye sorulunca şöyle buyurdu: Daha önceki haline dönmeyecek olan kalplerdir. Sonra da delalete çağıran kimseler olacaktır. O gün Allah'ın halifesini yeryüzünde görürsen bedenini çiğnese de malını alsa da ona tabi ol. Şayet onu göremezsen, sonu ölüm de olsa başka bir yere git ve bir ağacın köküne iyice yapış oradan ayrılma." [111]

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve onlardan biri olan İbn Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul- Muhimme* kitabında Mehdi'nin zuhuruna dair şu alametleri rivayet etmişlerdir:

> "Onun zuhurunun birtakım alametleri vardır: Süfyani'nin çıkışı, Güneşin Şaban ayının ortasında tutulması ve müneccimlerin alışılan öngörülerine aykırı olarak bu ayın sonunda ay tutulması bu alametlerdendir. Yemani'nin çıkışı, Mısır'da Mağribi'nin ortaya çıkması, doğuda ay gibi ışık saçan bir yıldızın doğması, ardından neredeyse iki tarafı bitişecek şekilde bükülmesi, gökyüzünde bir kızıllığın ortaya çıkması ve ufuklarda kalmaya devam etmesi, doğuda uzunlamasına bir ateşin ortaya çıkması ve havada üç veya yedi gün kalması, Arabın Acemin egemenliğinden çıkıp ülkelere malik olması, Mısır halkının kendi emirlerini öldürmesi, Kays ve Arap sancaklarının Mısır'a girişi, peygamberlik iddiasında bulunan altmış yalancının ortaya çıkması, ani ve hızlı ölüm, Şam'da Cabiye denen bir şehrin yere batması… bu alametlerdendir."

İbn Hacer el-Mekki, *el-Kavl'ul Muhtasar* kitabında kendi isnadıyla Resulullah'ın (s.a.a) şu sözünü nakletmiştir:

> "Hiçbir tarafın ondan mahfuz kalmayacağı bir fitne zuhur edecek, bu fitne kaldığı yerden hemen başka bir tarafa yayılacak ve bu durum bir münadinin semadan seslenerek: "Ey insanlar, emiriniz artık Mehdi'dir" demesine kadar devam edecektir." [112]

İbn Hacer aynı kitapta kendi isnadıyla Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

> "Adaleti onları kuşatacak ve aralarında peygamberlerinin sünnetiyle amel edecektir. Hatta o, bir münadinin şöyle bir çağrıda bulunmasını emredecek: Acaba birinin bana ihtiyacı var mı? Bunun üzerine bir kişiden başkası gelmeyecek…"

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Abdullah b. Mesud'dan Peygamberimizin (s.a.a) Mehdi'nin zuhurundan önce Süfyani'nin çışışıyla ilgili şu sözlerini nakletmişlerdir:

---

111 Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, bu hadisi Taberani, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ye'la ve Said b. Mensur kanalıyla Huzeyfe Yemani'den rivayet etmiştir; *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.31, Mısır-el-Meymene baskısı.

112 Ahmed b. Muhammed b. Hacer el-Heytemi eş-Şafii el-Mekki (ö:909), *el-Kavl'ul Muhtasar fi Alamati'l-Mehdiyy'il-Muntazar* s.56.

"Süfyani, Mehdi ve beraberindekilerle savaşması için Kufe'ye bir ordu gönderecek; Mekke ve Medine'ye on beş bin süvari gönderecek. Daha sonra Kufe ve Medine'deki savaştan söz etmiş ve ardından sözlerini şöyle sürdürmüştür: Sonra Mehdi ve beraberindekilerle savaşmak için Mekke'ye doğru yola çıkacaklar. Beyda'ya vardıklarında Allah onların tümünü mesh edecek (veya yere batıracak) [113]. İşte Yüce Allah'ın şu sözü de buna işaret etmektedir:

"Onları korkuya kapıldıkları zaman bir görsen! Artık bir kurtuluş ve kaçış yoktur. Yakın bir yerden yakalanırlar." [114]

Hâkim Nişaburi, Müstedrekinde kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Şam'ın ortasından adına Süfyani denilen ve kendisine tabi olanların çoğunun Kelb kabilesinden olacağı birisi çıkar. O insanları öldürür, hatta kadınların karınlarını deşip çocuklarını katleder. Kendisine karşı toplanan Kays kabilesini de öldürüp yok eder. (İşte o zaman) Ehlibeyt'imden Hirre'de bir kişi çıkar. Onun haberi Süfyani'ye ulaşınca, Süfyani ona karşı ordusundan bir ordu gönderir. Ancak Mehdi, bu orduyu hezimete uğratır ve bunun üzerine Süfyani yanındakilerden bir orduyu, ona karşı tekrar gönderir. Ancak bu ordu yeryüzünden Beyda'ya vardıklarında yere batırılır ve kendilerinden haber getirecekler dışında kimse sağ kalmaz. Hâkim daha sonra şöyle demiştir: Bu, senedi sahih bir hadistir." [115]

Hafız Nureddin Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid*'de kendi isnadıyla müminlerin annesi Ümmü Seleme'den şu hadisi nakletmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Batı meliki doğu melikine doğru gider ve onu öldürür. Ondan sonra Batı meliki, Medine'ye bir ordu gönderir, ancak bu ordu yere batırılır. Sonra ikinci bir ordu gönderir. Bu ordu Medine halkından bir grup insanı esir alır. Sonra insanlar Harem'den çıkan bir kimsenin etrafında, dağınık olarak, gelen kuşlar gibi toplanırlar. Öyle ki aralarında kadınların da bulunduğu üç yüz ondört kişilik bir grub oluştururlar. Onlar her zalime ve Cebbar oğlu Cebbar'a galip gelir. O'nun devrinde, ölülerin dirilere imreneceği bir adalet görülür. O yedi yıl kalır. Sonra ise yerin altı, üstünden daha hayırlı olur." [116]

Burada zikrettiklerimiz, Ehlisünnet âlimleri ve muhaddisleri tarafından rivayet edilmiş olan hadislerin sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bunları getirmemizdeki gaye,

---

113 Mesh etmek, hayvana veya acayip varlıklara dönüştürmek anlamına gelir. Bazı nüshalarda "meseha" fiili yerine "yere batırmak" manasına gelen "hasefe" fiili geçmiştir. (Mütercim).

114 Sebe 51; bu hadisi bir grup Ehlisünnet âliminin yanı sıra Ehlisünnet nezdinde müfessirlerin öncüsü olarak anılan Allame Kurtubi el-Endulüsi, *et-Tezkire* kitabında (c.2, s.324) getirmiştir.

115 el-Hâkim Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Nişaburi (ö:405), *el-Mustedrek ala's-Sahiheyn* c.4, s.520, Haydar Abad baskısı; Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.65, Mısır baskısı; Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.31, Mısır- el-Meymene baskısı, buna benzer bir rivayeti Hafız Nureddin Ali b. Ebubekir el-Heytemi de *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid*'de (Kahire el-Kuddusi kütüphanesi baskısı c.7, s.315) getirmiştir.

116 el-Hafız Nureddin Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.315, Kahire-el-Kuddusi Kütüphanesi baskısı; Taberani da bu rivayeti Mucem'ul-Evsat'ında zikretmiştir.

gerçekten hakikati arayanlara delil sunmanın yanı sıra bu konudaki her türlü şüpheyi izale edip körlüğü gidermektir. Dolayısıyla peygamberler, hüccetler, açık deliller ve birtakım cahil veya inatçı kimselerin vesveselerine cevap verdikten sonra artık bu konuda hiç kimsenin bir bahanesi kalmaz. Maalesef cahiller veya kendini beğenmiş inatçı kimseler tarafından bu meselenin son zamanlarda tartışma konusu olduğunu ve hatta inkâr edildiğini görmekteyiz. Nitekim vaktiyle Ümeyyeoğulları da bu konuyu inkâr etmek için çok çalışmış, hatta bazı kitaplara "Mehdi yoktur, sadece Mesih vardır" şeklinde uyduruk rivayetler bile sokuşturmuşlardır. Fakat onların çabası amacına ulaşmamış ve batıla uyanlar ziyan etmişlerdir. Hak, onların kör yamalarının arkasında kaybolmamaış, tüm çıplaklığıyla kendisini ortaya koymuş ve hak ettiği yerde hep sabit kalmıştır. Kuşaktan kuşağa tüm İslam âlimleri, Peygamberimizin (s.a.a) Mehdi hakkındaki hadislerini rivayet etmiş, Mehdi hakkında birçok kitaplar yazmışlardır. Onların çoğu bu konuda tevatür veya istifaze idiasında bulunmuşlardır. Bu rivayetlerin çoğu sahih veya hasendir; zayıf olanların zaafı da meselenin kabulü ve şöhreti sebebiyle telafi edilmiştir.

Bununla birlikte biz daha önce arz ettik ki: Tevatür, haddizatında vicdani bir yoldur ve bir hadis mütevatir olduğunda artık onun kanal veya senedinin sahih olmasına ihtiyaç kalmaz. Çünkü bu, hadisin kabulünün taabbudi olduğu durumda geçerlidir, vicdani olduğu durumda değil. Dolayısıyla dinleriyle geçinen ve ahiretlerini dünyaları karşılığında satmış olan bu sapkın cahillerin vesveselerine kulak vermemek gerekir. Nitekim Yüce Rabbimiz de bu hususa şu şekilde dikkat çekmiştir:

> **"Önceden sapmış olan, birçoklarını da saptıran ve doğru yoldan çıkmış olan bir topluluğun isteklerine uymayın."** [117]

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim

Nehcü'l-Belağa

Abdulgani Nablusi, *Zehairu-l-Mevaris.*

Abdurrahman b. Ali ve İbn Deybe Şeybani, *Teysiru'l-Vusul İla Câmii'l-Usul Li'bni'l-Esir.*

Ahmed b. Ali b. Hacer-i Askalani, *el-İsabe Fi Temyizi's-Sahabe.*

Albani, Ebu Abdurrahman Nasiruddin b. Hac Nuh b. Necati Eşkuderi, *Silsiletu'l-Ahadisi's-Sahihe ve Şeyu'n Min Fikhiha.*

Ali b. Muttaki Hanefi Hindi, *Kenzu'l-Ummal.*

Askalani, İbn Hacer, *Lisanu'l Mizan.*

Bağdadi, Muhammed b. Osman, *el-Munteheb Min Sahiheyi'l-Buhari Ve'l-Muslim.*

Bahrani, Seyit Haşim, *el-Burhan Fi Tefsiri'l-Kur'an.*

Berzenci Hüseyni, Muhammed b. Abdurresul, *el-İşaetu Li Eşrâti's-Sa'e.*

[117] Mâide 77.

Buhari Kunuci Huseyni, Muhammed Sıddık, *el-İza'e Lima Kane ve Ma Yekunu Beyne Yedeyi's-Sa'e.*

Celaluddin Suyuti, *ed-Durru'l-Mansur.*

Celaluddin Suyuti, *el-Camiu's-Sağir Fi Ahadisi'l-Beşiru'n-Nezir.*

Diyarbekri, *Tarihu'l Hamiş Fi Ahvali Enfusi'n-Nefis.*

Dulabi, Ebu Beşir Muhammed b. Ahmed b. Hemad, *el-Kuna Ve'l-Esma.*

Ebu Davut Secistani, *Sünen-u Ebu Davut.*

el-Ebriyyi's-Secizi, Ebu'l-Hasan Muhammed b. Hüseyin, *Menakibu'ş-Şâfii.*

Ester Abadi, *Te'vilu'l-Ayati'z-Zahire.*

Fahri Razi, *Tefsir-u Mefatihi'l-Gayb.*

Feyzi Kaşani, Molla Muhsin, *Tefsiru's-Safi.*

Hakim Nişaburi, Muhammed b. Abdullah, *el-Mustedreku Âla's-Sahiheyn.*

Harezmi, Muvaffak b. Ahmed, *Menakıb-u Emiri'l-Muminin.*

Harisi Bedahşi, *Miftahu'n-Neca.*

Himeyri, Abdullah b. Cafer Kummi, *Kurbu'l-İsnad.*

Hindi, Ali b. Muttaki, *Münteheb'u Kenzu'l-Ummal, el-Metbu Hamişu'l-Müsned, Li'bn-i Hanbel.*

Huveyzi, *Tefsir-u Nuri's-Sakaleyn.*

Hür Amuli, Muhammed b. Hasan, *İsbatu'l-Huda.*

İbn Asakir, *Tarih-u Medinet-i Dimeşk ve Zikr-u Fezliha.*

İbn Babeveyh Kummi, Muhammed b. Ali, *Kemalu'd-Din ve Temamu'n-Nime.*İbn Ebi Hatem, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim.*

İbn Hacer Askalani, *Tehzibu't-Tehzib.*

İbn Kesir Şami, Ebu'l-Feda İsmail, *Nihayetu'l-Bidaye Ve'n-Nihaye.*

İbn Kesir Şâmi, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim.*

İbn Mâce Kazvini, *Sünenu'l-Mustafa.*

İbn Şehraşub, *Muşabihu'l-Kur'an ve Muhtelifuhu.*

Keraceki, Muhammed b.Ali, *Camiu'l-Fevaid.*

Kettani, Muhammed b. Cafer, *Nazmu'l-Mütenasır Fi'l-Hadisi'l-Mütevatir.*

Kucerati Hindi, Muhammed Tahir Sıddıki Feteni, *Mecmeu Bihari'l-Envar Fi Garibi't-Tenzil ve Letaifi'l-Ahbar.*

Kuddusi, Şeyh Abdunnebi b. Ahmed, *Sunenu'l-Huda.*

Kufi, Fırat b. İbrahim, *Tefsiru'l-Fırat.*

Kuleyni, Muhammed b. Yakup, *el-Kâfi.*

Kummi Meşhedi, *Tefsir'u Kenzi'd-Dekaik.*

Kurtubi, *Muhtasaru't-Tezkire.*

Kutbu Ravendi, Said b. Hibetullah, *el-Haraicu Ve'l-Ceraihu Fi Mucizati'l-Ma'sumin.*

Maliki, İbn Sebbağ, *el-Fusulu'l-Muhimme Fi Marifeti'l-Eimme.*

Meclisi, Molla Muhammed Bakır, *Biharu'l-Envar: c. 23, 24, 51ve 52.*

Mekarim Şirazi, Nasir, *Tefsir-u Numune.*

Mir Seyit Ali Hemdani Şâfii, *Meveddetu'l-Kurba.*

Muhaddis Nuri, Mirza Hüseyin, *Cennetu'l-Me'va'l Matbui Zımne Bihari'l Envar: c.53.*

Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahihu'l-Buhari.*

Muhammed b. Muhammed b. Numan el-Muşteher Bi'l-Mufid Şeyhi'ş-Şia Fi Ahdihi, *el-İrşad.*

Muhammed b. Talha Genci Şâfii, *el-Beyan Fi Ahbar-i Sahibi'z-Zaman.*

Mutahhar b. Tahir Mukaddesi, *el-Bed-u Ve't-Tarih.*

Necaşi, Ebu'l-Abbas, *Marifetu Ricali'l Hadis.*

Neccar Zadigan, *Berresiyi Tetbigiyi Ayati Mehdeviyyet.*

Nesefi, *Tefsiru'l-Kur'an.*

Numani, Muhammed b. İbrahim, *Kitabu'l-Gaybe.*

Râfi Kazvini, Abdulkerim b. Muhammed, *et-Tedvin Fi Ahbar-i Kavzin.*

Razi, Ebu'l Fettah, *Ravzatu'l-Cinan ve Ruhu'l-Cinan.*

Sa'lebi, *Tefsiru'l-Keşfi Ve'l-Beyan.*

Saduk, Muhammed b. Ali b. Babeveyh Kummi, *el-Hisal.*

Şeblenci, *Eimmetu'l-Huda.* Şeblenci, *Kitabu'l-Fezaili'l-Kufe.*

Şeblenci, Mümin b. Hasan Şafii Mısri, *Nuru'l-Ebsar.*

Şehristani, Muhammed b. Abdulkerim, *el-Milel Ve'n-Nihel.*

Şemsuddin Ebu'l-Hayr Sehavi, *el-Mekasidu'l-Hasane Fi Beyani Kesirin Mine'l-Ahadisi'l-Muştehere.*

Şemsuddin Zehebi, *Tezkiretu'l-Huffaz.*

Şeyh Abdulhadi Abyari, *Caliyetu'l-Kedir Fi Şerh-i Manzumetu'l-Berzenci.*

Şeyh Ebu Talip, Teclil Tebrizi, *Men Huve'l-Mehdi.*

Şeyhu't-Taife, Muhammed b. Hasan Tusi, *et-Tibyan Fi Tefsiri'l-Kur'an.*

Şirazi, Seyit Muhammed, *Takribu'l-Kur'an.*

Tabatabai, Allame Muhammed Hüseyin, *el-Mizan Fi Tefsiri'l-Kur'an.*

Taberi, *Delailu'l-İmame.*

Taberi, Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'an.*

Tusi, Muhammed b. Hasan, *Kitabu'l-Gaybe.*

Tuveyciri, Hamud b. Abdullah b. Abdurrahman, *el-İhticac Bi'l-Eseri Âla Men Enkere'l-Mehdiyye'l-Muntezer.*

Vahidi Nişaburi, *el-Vesit.*

Yahya b. Abdulaziz, *el-Cem'u Beyne's-Sahihayn.*

Zehebi, Hafız Şemsuddin, *Telhisu'l-Müstedreki's-Sahiheyn.*

Ziyauddin Ahmed Gümüşhanevi İstanbuli Hanefi Sufi, Ölüm: 1311, *Ramuzu'l-Ahadis*

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحیم

اِلهی عَظُمَ البَلاءُ وَبَرِحَ الخَفاءُ وَانْکَشَفَ الغِطاءُ

خداوندا بلا و مصیبت بزرگ شد و آنچه پنهان بود آشکار شد و پرده از کار برداشته شد

وَانْقَطَعَ الرَّجاءُ وَضاقَتِ الاَرْضُ وَمُنِعَتِ السَّماءُ وَاَنْتَ الْمُسْتَعانُ

و امید قطع شد و زمین برما تنگ گردید و آسمان رحمتش را از ما دریغ کرد و تنها تویی که از تو یاری خواسته می شود

وَاِلَیْکَ الْمُشْتَکی وَعَلَیْکَ الْمُعَوَّلُ فِی الشِّدَّةِ وَالرَّخاءِ اَللّهُمَّ

و شکایت ما نزد تو آورده می شود و در سختی و سستی بر تو اعتماد می شود ، بارالها

صَلِّ عَلی مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ اُولِی الاَمْرِ الَّذینَ فَرَضْتَ عَلَیْنا

بر محمّد و آل محمّد درود فرست ، همان صاحب اختیاراتی که اطاعت آن ها بر ما واجب کردی

طاعَتَهُمْ وَعَرَّفْتَنا بِذلِکَ مَنْزِلَتَهُمْ فَفَرِّجْ عَنّا بِحَقِّهِمْ فَرَجاً عاجِلاً

و بدینوسیله مقام آنان را به ما شناساندی ، پس به حق آنان برای ما گشایش و فرج فوری

قَریباً کَلَمْحِ الْبَصَرِ اَوْهُوَ اَقْرَبُ یا مُحَمَّدُ یا عَلِیُّ یا عَلِیُّ یا مُحَمَّدُ

و نزدیکی همچون چشم بر هم زدن و یا نزدیک تر از آن مرحمت بفرما ، یا محمد ، یا علی ، یاعلی ، یا محمد

اِکْفِیانی فَاِنَّکُما کافِیانِ وَانْصُرانی فَاِنَّکُما ناصِرانِ اَنْتُما مَوْلایَ

کفایت کنید که همانا شما کفایت کنندگان من هستید و مرا یاری کنید که همانا شما یاری کنندگان منید

یا صاحِبَ الزَّمانِ الْغَوْثَ الْغَوْثَ الْغَوْثَ اَدْرِکْنی اَدْرِکْنی اَدْرِکْنی

ای مولای ما ، یا صاحب الزمان ، به فریاد رس ، به فریاد رس ، به فریاد رس ، مرا دریاب ، مرا دریاب ، مرا دریاب

اَلسّاعَةَ السّاعَةَ السّاعَةَ اَلْعَجَلَ الْعَجَلَ الْعَجَلَ یا اَرْحَمَ الرّاحِمینَ

هم اکنون ، هم اکنون ، همین الساعه و الان ، به شتاب ، تعجیل فرما ، به شتاب ، ای مهربان ترین مهربانان

بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطّاهِرینَ

به حق حضرت محمد و آل پاکش

یا قائم آل محمد علیه السلام

یا قائم آل محمد علیه السلام

İslam Öncesi Dinlerde ve İslamiyet'te Mehdi İnancı

Abdullah Turan

Giriş

Ne yazıktır ki, son zamanlarda özellikle de Türkiye'de malum çevreler tarafından İslami inançlara saldırmak bir gelenek halini almıştır. İşte bu çevrelerin saldırısına maruz kalan İslami inançlardan biri de Mehdilik inancıdır. Oysaki Mehdilik inancı, İslam dininin şüphe götürmeyen köklü inançlarından biri olup Asr-i Saadet'ten günümüze kadar İslam ümmetinin müttefiken sahip olageldiği bir inançtır. Öyle ki, Mehdilik İnancı, bir taraftan İslami bir akide olarak en önemli akait kitaplarında kendi yerini alırken, diğer taraftan İslam uleması, Arapça, Farsça, Urduca ve İngilizce gibi dillerde özellikle bu hususu konu edinen kaynak teşkil edecek nitelikte yüzlerce cilt kitap yazmışlardır. Nihayet ileride de göreceğimiz üzere, İslam dinin ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinde bu inanç çeşitli tabirlerle beyan edilirken, İslam dinin ikinci ana kaynağı olan sünnette de tevatür haddini aşan hadislerde çeşitli boyutlarıyla açıklanmıştır. Dahası, beşeriyet kafilesinin bilahare esenliğe varacağını, akıbetin salih insanlara ait olacağını, Allah Teâla'nın özel inayetiyle donatılmış bir salih insanın önderliğinde insanlık gemisinin sonunda selamet sahilinde demirleyeceğini, bu dönemde mutlak hâkimiyetin Allah'ın dinine ait olacağını ve her türlü zülüm, haksızlık ve mahrumiyete son verilerek mutlak adalet, barış ve esenliğin sağlanacağını bütün ilahi dinlerin vadettiğini görmekteyiz.

Bütün bunlara rağmen, maalesef günümüz dünyasında Batı değer sistemlerindeki düşünce metoduyla görüş belirtmeği kendilerine adet edinen İslami hususlarda ilmi yetenekten yoksun bazı kimselerin, Ehl-i Sünnet camiasındaki yanlış anlamanın sonucu olarak ortaya çıkan sahta Mehdicilik olayına bir tepki olarak bu inancı kökten inkar etmek yolunu seçtiklerine şahit oluyoruz. Bu ise İslami düşünce alanında büyük bir tehlikenin nişanesidir. Burada hakiki din âlimlerine büyük bir sorumluluk düşmektedir. Zira ki, cahillerin oyunları karşısında ilimlerini ortaya koymak hakiki âlimlerin en önemli görevidir. Bu görevlerini ihmal ederlerse, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın buyruğuyla Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetini kazanırlar.

İslam Öncesi Dinlerde Mehdi İnancı

Dünyayı ıslah edecek olan vaat edilmiş Mehdi inancının sadece İslam dinine mahsus bir akide olmadığına, bu inancın İslam öncesi semavi dinlerde de mevcut olduğuna yukarıda işaret etmiştik. Dolayısıyla ahır zaman kurtarıcısının zuhurunu sadece İslam ümmeti değil, bütün semavi dinlerin mensupları, hatta bütün insanlık beklemektedir. Kısacası; bütün dinlerin mensupları dünyanın karanlık ve buhranlı bir dönemde, yani her yeri zulüm, fesat ve dinsizliğin kapladığı bir zamanda büyük bir kurtarıcının zuhur edeceğine, onun fevkalâde gaybi bir güç sayesinde dünyanın bozuk durumunu düzelteceğine ve Allah inancını dinsizlik ve maddeciliğe üstün kılacağına inanmaktadır. Bu güzel müjde sadece Zerdüştlerin mukaddes kitaplarından sayılan "Zend, Pezend ve Camasibname", Yahudilerin Mukaddes kitabı "Tevrat", ilaveleri ve Hıristiyanların mukaddes kitabı "İncil" gibi baki kalan semavi kitaplarda değil; hatta Brahmanlarla, Budistlerin mukaddes kitaplarında bile yer almıştır. O halde bütün millet ve dinlerde bu inanç mevcut olup, hepsi gaybi yardımla desteklenecek vaadedilmiş güçlü bir kurtarıcıyı beklemekteler. Demek ki, Zerdüşt'üyle, Yahudi'siyle, Hıristiyan'ıyla ve Müslüman'ıyla bütün semavi dinlerin izleyicileri, dahası bir şekilde semavi dinden etkilenen ya da semavi olması muhtemel olan inanca sahip olan herkes, ahır zamanda büyük bir ıslah edicinin zuhur edeceğine inanır ve onu bekler.

Büyük müfessir ve meşhur filozof, Allame Tabatabai (r.a) bu konuyu açıklarken özetle şöyle der:

"İnsanoğlu yeryüzüne ayak bastığından itibaren mutluluk ve saadetle iç içe olan bir toplumsal hayatın ümidini hep kalbinde taşımış ve bu ümidine ulaşmak için çaba harcamıştır. Eğer böyle bir ümit gerçekleşmeyecek olsaydı, insanın böyle bir ümit taşıması mümkün olmazdı. Eğer yiyecek yaratılmasaydı, insana açlık duygusu da verilmezdi, eğer su olmasaydı, insanda susama duygusu da olmazdı; eğer ona bir eş yaratılmasaydı, cinsel duygu da verilmezdi. İşte bu yüzden dünyada öyle bir zaman gelecek ki, insanlık toplumu adalet ve eşitlikle dolacak, fertler barış ve sefa içinde yaşayacak, toplum fazilet ve kemalle dolacaktır. Yeryüzünü adaletle dolduracak bir şahsa olan inanç, İslam'a özgü bir inanç değildir. Kur'an-ı Kerim'de de bildirildiği üzere, diğer ilahî dinlerde de bu müjde yer almıştır. Dahası bu inanç insanın fıtratından kaynaklandığı için bütün insan topluluklarında hatta putperestlerde bile vardır."

Buradan, Zerdüştlerin ona dünyanın kurtarıcısı anlamına gelen "Suşyant", Yahudilerin "Server-i Mikaili" Hıristiyanların "Vaadedilmiş Mesih" ve Müslümanların "Vaadedilmiş Mehdi gibi, her milletin kendisinin anlayacağı bir lakap vermelerinin ve onu kendilerinden biri olarak görmelerinin de pekâlâ doğal olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü her hangi bir millete gönderilen bir ilahi elçinin beyanında veya semavi kitapta ahır zamanda mutlak adaleti sağlayacak ve ilahi dinin hâkimiyetini bütün cihanda kuracak bir ilahi kurtarıcının geleceğine dair bir açıklama gelince, o millet ve topluluğun bu kurtarıcıyı kendilerinin anlayacağı bir lakapla anmalarından veya onun kendilerinden olan birinin olacağını sanmalarından yahut öyle yorumlamalarından daha doğal bir şey düşünülemez.

Elbette biz Hz. Mehdi'nin zuhur edeceğini ispatlamak için eski semavi kitaplarda yer alan tebşirlere dayanmak istemiyoruz. Esasen buna ihtiyaç da yoktur. Çünkü

İnsanoğlu yeryüzüne ayak bastığından itibaren mutluluk ve saadetle iç içe olan bir toplumsal hayatın ümidini hep kalbinde taşımış ve bu ümidine ulaşmak için çaba harcamıştır. Eğer böyle bir ümit gerçekleşmeyecek olsaydı, insanın böyle bir ümit taşıması mümkün olmazdı. Eğer yiyecek yaratılmasaydı, insana açlık duygusu da verilmezdi, eğer su olmasaydı, insanda susama duygusu da olmazdı; eğer ona bir eş yaratılmasaydı, cinsel duygu da verilmezdi. İşte bu yüzden dünyada öyle bir zaman gelecek ki, insanlık toplumu adalet ve eşitlikle dolacak, fertler barış ve sefa içinde yaşayacak, toplum fazilet ve kemalle dolacaktır. Yeryüzünü adaletle dolduracak bir şahsa olan inanç, İslam'a özgü bir inanç değildir. Kur'an-ı Kerim'de de bildirildiği üzere, diğer ilahî dinlerde de bu müjde yer almıştır.

ileride göreceğimiz üzere, bunun Kur'an ve Sünnet'te yeterli dayanağı vardır. Biz, sadece ahır zamanda evrensel bir kurtarıcının zuhur edeceği gerçeğinin bütün dinlerde yer alan ortak bir inanç olduğunu ve vahiy kaynaklı olup bütün peygamberlerin bu müjdeyi verdiğini belirtmek istiyoruz.

Biz, eski dinlerde bu hususta gelen bütün tebşirleri detaylı bir şekilde incelemek de istemiyoruz. Çünkü bunun kendisi müstakil bir kitap yazmayı gerektirecek kadar geniş bir konudur. Ancak öyle mesnetsiz bir iddiada da bulunmadığımızı göstermek için örnek olarak eski dinlerde bu hususta gelen tebşirlerden bazılarına değinmeden de geçmeyeceğiz.

Fakat bu tebşirlerden örnekler zikretmeden önce şu hususu da belirtmek zorundayız ki, son zamanlarda bazı yazarlar ahır zaman kurtarıcısına dair tebşirlerin Tevrat, Zebur, İncil ve Zend gibi eski dinlere ait mukaddes kitaplarda da yer aldığını görünce, hemen bunun İslam diniyle ilgisinin olmadığını ve bu inancın Yahudiler, Hıristiyanlar veya Zerdüştlerce İslam dinine sokulan bir hurafe ve efsane olduğunu iddia etmeğe başlamışlardır.

Oysaki bunların bu tavrı, bilimsellikten uzak olmakla birlikte, Kur'an-ı Kerim ve İslam'ın ruhuna da aykırı bir yöntemdir.

Evet, aşağıda zikredeceğimiz tebşir örneklerinde de görüleceği üzere, bu inancın diğer millet ve kavimler arasında da olduğu doğrudur. Ama sadece bu, söz konusu inancın bir hurafe olduğunu gösterebilir mi? Acaba İslam dinine ait hüküm ve inançlarının sahih olabilmesi için illa de geçmişteki kavim ve dinlerde olan hüküm ve inançların tam aksine mi olması gerekir?! Eski dinler Allah'ın varlığından bahsediyorsa, İslam dini Allah'ın varlığını inkâr mı etmelidir! Eski dinler, kıyametin geleceğine inanıyorsa, İslam dini kıyametin olmadığını mı iddia etmelidir! Eski dinler iyiliğe emrediyorsa, İslam dini kötülüğe mi emretmelidir! Eski dinler, ahlaki güzellikleri öneriyorsa, İslam dini ahlaki çirkefliği mi önermelidir! Ve... Böyle bir şeyi söylemek akla, mantığa ve bilimselliğe sığar mı? Dahası böyle bir şeyi söylemek İslam

dininin kendisiyle çelişmiyor mu? Allah katında bütün dinler aynı ilke ve esasları paylaşmıyorlar mı? Onları birbirinden ayıran sadece teferruattaki bir katım cüz'i ayrılıklar değil midir? Allah Teâla: **"Allah katında din İslam'dır..."**[1] buyurmuyor mu? Allah Teâla bütün peygamberleri birbirlerini doğrulayıcı olarak göndermemiş midir? Allah Teâla: "**Allah peygamberlerden ahit almıştı: "Andolsun ki size Kitap ve hikmet verdim; imdi sizde olanı tasdik eden bir peygamber geldiğinde, ona mutlaka inanacak ve ona mutlaka yardım edeceksiniz, ikrar edip bu ahdi kabul ettiniz mi?" demişti. "İkrar ettik" demişlerdi de: "Şahit olun, Ben de sizinle berâber şahitlerdenim" demişti"**[2] buyurmamış mıdır? Yine Allah Teâla, Kur'an-ı Kerim'in kendinden önce inen kitapların onaylayıcısı oluşunu belirterek: **"Kendisinden önceki kitâpları tasdik eden hak kitâbı sana indirdi..."**[3] ve **"Sana da kendinden önceki kitâbı doğrulayıcı ve onu kollayıp koruyucu olarak bu kitabı gerçekle indirdik. Artık onların arasında Allah'ın indirdiğiyle hükmet ve sana gelen gerçekten ayrılarak, onların heveslerine uyma! Sizden her biriniz için bir yol ve bir yöntem kıldık; eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı, fakat bu, verdikleriyle sizi denemesi içindir; o halde iyiliklere koşuşun, hepinizin dönüşü Allah'adır. O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirir"**[4] buyurmamış mıdır? Görülüyor ki, bu gibi insanların mantığı, aslında bir mantıksızlık, hatta keyfiliktir. O halde İslami konulardan birini araştırmak isteyen insaf sahibi herkes ilk önce o inancın İslam'daki asıl kaynaklarına müracaat etmelidir ki, o konun doğru olup olmadığını anlayabilsin. Asıl kaynaklara müracaat etmeden, sırf o konunun geçmişlerin kitap ve inançlarında yer almasından dolayı, ben bu hurafe inancın kökünü buldum diye yaygara koparması, ne insafla, ne akıl ile ne bilimsellikle ne de din ile bağdaşır.

Biz bu konu üzerinde pek fazla durmayalım, dönelim asıl konumuza, ahır zaman kurtarıcısı ile ilgili eski dinlerde gelen tebşirlerden örnekler vereceğimizi söylemiştik. Bunlardan bazıları şöyledir:

Hindu İnancında Ahır Zaman Kurtarıcısı

En eski akidelerden biri Hindu inancıdır. Hindularca semavî kitap olarak kabul edilen "*Vedalar*"da şöyle yazılmıştır:

> "Dünyanın bozulmasından sonra, ahir zamanda bütün mahlûkların önderi olacak Mensur[5] ismini taşıyan bir padişah ortaya çıkacak; o, bütün cihanı fethedip, kendi dinine sokacaktır; o, mümin ve kâfir herkesi tanıyacak ve onun Allah'tan istediği her şey olacaktır."[6]

---

1 Al-i İmran/19

2 Al-i İmran/81

3 Al-i İmran/3

4 Maide/48

5 Burada dikkata şayan nükte şudur ku, Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen Camia Ziyareti ve Nudbe Duası'nda da Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm*'dan "*Allah tarafından desteklenmiş, muzaffer kılınmış*" anlamında "Mensur" diye söz edilmektedir. Elbette ki, Hindular'ın mukaddes kitabında o hazretin bu isimle anılması bir tesadüf değildir. Bu, o hazretin Allah Teala'nın o hazrete va'dettiği yardım ve kesin zafer sözünden çıkarılan bir lakabıdır. Dolayısıyla Hundular'ın kutsal kitabı Vedalar kitabında imamın bu özelliğine işaret edilmiş olması ve bu ismin o özelliğe dayanılarak hazrete verilmiş olması hiç de uzak bir ihtimal değildir.

6 *Bişaret-ül Ahdeyn*, s.245.

Zerdüşt Dininde Ahır Zaman Kurtarıcısı

a) Zerdüşt'ün öğrencisi "*Camasb*"ın kendi adıyla meşhur olan kitabında da şöyle geçer:

> "Araplar diyarından, Haşim oğullarından birisi çıkacaktır. O, heybetli, uzun boylu, büyük başlıdır; ceddinin dini üzeredir; çok kalabalık bir orduyla İran'a gidecek, oraları onaracak ve yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Onun adaleti sayesinde, kurtla koyun bir arada su içecektir." [7]

b) Zerdüştilerin dini kitaplarından olan "*Zend*"de ise şöyle yazılmıştır:

> "O zaman, iyilik ilahları tarafından büyük bir zafer gelecek ve kötülük ilahları yıkılacak, kötülük ilahlarının iktidarları yeryüzündedir, gökte hiç bir sultaları yoktur. İyilik ilahlarının zaferinden ve kötülük ilahlarının soyu yok edildikten sonra, âlem asıl saadetine ulaşacak ve Adem oğulları mutluluk tahtına oturacaklar." [8]

c) Yine Zerdüştilerin kutsal kitaplarından Yesna'nın Gatha ismiyle bilinen bölümünde şöyle geçmektedir:

> "Kötü şeyler yapanlar ancak aldatılmışlardır ve sonunda yok olmaya mahkûmdurlar. Herkes coşkuyla haykırmalıdır. İyilik tanrısı onları kana, toprağa bulamalıdır ve böylece mutluluk ülkesinde barış sağlamalıdır... Mukaddes dini aşağılayan bunlar, dindarları alçaltmak gayretindeler ve onların gövdesi günaha bulaşmıştır. Nerededir dinin koruyucusu? O adaletli efendi nerede ki, onları hayattan mahrum ede? Ey Mizda güç sendedir, onun ışığıyla dürüst zavallıları en iyi şekilde güçlendir." (Vehiştuişt Gat, Yesna 53) [9]

e) Yine Zerdüştilerin kutsal kitabı Yeşt'te şöyle yazıyor:

> "Fereveher Estevt İrite'e selam gönderiyoruz, o kimse ki, "Şuşyant" ve "Estevt İrite" diye adlandırılacak. O tüm maddi varlıklara yarar vereceği için ona "Şuşyant" derler. Dünyada ismi ve canı olan her şey, onun ışığı ile fena bulmayan yaşama kavuşacağı için ona "Estevt İrite" derler. (Ferverdin Yeşt, paragraf 128 ve 129) [10]

f) Yine Zerdüştilerin Zamyad Yeşt kitabının 89 ile 97 paragrafında şöyle geçer:

> "Estevt İrite Mizda Ahura'nın elçisi olarak... zuhur ettiği zaman, doğru/ dürüst dünyayı yalandan temizleyecektir... o bilgili gözlerle yaratılmışlara bakacaktır... Estevt İrite'nin muzaffer yardımcıları da onunla zuhur edecektir. Onlar, iyi düşünen, iyi konuşan ve iyi davrananlardır. Dilleri ile verdikleri sözleri tutarlar... kötü düşünceyi iyi düşünceyle yenirler ve yalan sözleri doğru sözlerle mağlup ederler." [11]

Yahudilik ve Ahd-i Kadim'de Ahır Zaman Kurtarıcısı

a) Tevrat'ı oluşturan beş kitaptan biri olan "*Tekvin Kitabı*"nda da, Allah Teâla Hz.

---

7 Age, s.258. (Zikredilen kitabın s.243 dipnotunda şöyle nakledilmiştir: Siyer ve tarih yazarları "Geştasib bin Lehra Sib"in kardeşi "Camasib" bir müddet Zertüştün yanına maarif edinmiştir.) "Camasib" in kitabında nakledilen şeylerin hadisler de de geldiği hatırlatılmalıdır. Öyle ki Hisal'us -Saduk'ta Emirelmüminin (a.s) dan bu yolda rivayet nakledilmiştir.

8 Age. s.238.

9 Mehdilik ve İmam Mehdi, s. 222, naklen, İbrahim Pur Davut, Gatha Tercümesi, s. 145, 147.

10 Mehdilik ve İmam Mehdi, s. 222, naklen İbrahim Pur Davud, Mizda Yesna vaadi Suşyant, s. 14.

11 age, s. 222, naklen , İbrahim Pur Davud, Mizda Yesna vaadi Suşyant, s.23 ile 25.

İbrahim'in soyundan seçkin kıldığı kimseler vasıtasıyla bütün dünyaya ilahi maneviyatı egemen kılacağına dair müjdesini şöyle açıklamıştır:

> "Ve Rab Abrama dedi: Memleketinden ve akrabalarının yanından ve babanın evinden, sana göstereceğim memlekete git ve seni büyük millet edeceğim ve seni mübarek kılacağım ve senin adını büyük edeceğim ve bereket ol ve seni mübarek kılanları mübarek kılacağım ve sana lanet edene lanet edeceğim ve yeryüzünün bütün kabileleri sende mübarek olacaktır." [12]

Sonra da bu vaadine dana netlik getirerek bunun Hz. Hacer ve Hz. İsmail'in soyundan gelecek olan on iki İmam vasıtasıyla gerçekleşeceğine işaret ederek şöyle demiştir:

> "Ve Rabbin meleği ona (Hacer'e) dedi: Senin zürriyetini çoğalttıkça çoğaltacağım ve çokluğundan sayılmayacaktır. Ve Rabbin meleği ona dedi: İşte sen gebesin ve bir oğul doğuracaksın ve onun adını İsmail koyacaksın." [13] Hz. İbrahim'e de şöyle hitap etmiştir: "Ve İsmail'e gelince, seni işittim; işte, onu mübarek kıldım ve semereli edeceğim ve onu ziyadesiyle çoğaltacağım; on iki beyin babası olacak ve onu büyük millet edeceğim." [14]

Biliyorsunuz ki, son kurtarıcı olan Hz. Mehdi (a.s) Hz. Hz. Resulullah (s.a.a)'ın kendinden sonraki halifeleri olduğunu açıkladığı on iki İmamın on ikincisidir. Bunu, Hz. Resul'ün ileride nakledeceğimiz beyanlarında göreceğiz. Dolayısıyla Tevrat'ın Tekvin kitabında geçen bu beyan, Hz. Resul'den gelen Hz. Mehdi ile ilgili beyanları aynen tasdik etmektedir. O halde bu açıklama Hz. Mehdi (a.s)'ı da içermekte ve geleceğini muştulamaktadır. Kaldı ki semavi kitaplarda bizatihi Hz. Mehdi (a.s)'ın dönemini muştulayan daha açık beyanlar da mevcuttur. Örneğin, Kitabı Mukaddes'in Eski Ahit'in İşaya bölümünün 11. babında şöyle geçmektedir:

> b)
> "Ve Yesse'nin kütüğünden filiz çıkacak ve kökünden bir fidan meyve verecek. Ve RABBİN Ruhu, hikmet ve anlayış ruhu, öğüt ve kuvvet ruhu, bilgi ve RAB korkusu ruhu onun üzerinde kalacak. Ve onun zevki RAB korkusunda olacak ve gözlerinin gördüğüne göre hükmetmeyecek ve kulaklarının işittiğine göre karar vermeyecek; fakat fakirlere adaletle hükmedecek ve memleketin hakirleri için doğrulukla karar verecek ve dünyaya ağzının değneği ile vuracak; kötüyü dudaklarının soluğu ile öldürecek. Ve belinin kuşağı adalet ve kalçalarının kuşağı sadakat olacak. Ve kurt kuzu ile beraber oturacak ve kaplan oğlakla beraber yatacak ve buzağı ve genç aslan ve besili sığır bir arada olacak ve onları küçük bir çocuk güdecek. Ve inekle ayı otlanacak; onların yavruları birlikte yatacak ve aslan sığır gibi saman yiyecek. Ve emzikteki çocuk karayılanın deliği üzerinde oynayacak ve sütten kesilmiş çocuk elini engerek kovuğu üzerine koyacak. Bütün mukaddes dağımda zarar vermeyecekler ve helâk etmeyecekler; çünkü sular denizi nasıl kaplıyorsa, dünya da RAB bilgisi ile dolacak.
>
> Ve o gün vaki olacak ki, kavimler için bayrak olarak durmakta olan Yesse'nin

[12] Kitab-ı Mukaddes, Tekvin Kitabı, s. 11, bab: 12, paragraf; 1,2,3,4.
[13] Kitabı Mukaddes, Tekvin Kitabı, 16. bab, s. 14.
[14] Kitabı Mukaddes, Tekvin Kitabı, 17. bab, s. 20.

kökünü milletler arayacaklar ve onun rahat ettiği yer izzetli olacak." [15]

Görüldüğü üzere, Tevrat'ın İşaya bölümünde geçen bu metin, gerçek adaletin sağlanacağı Hz. Mehdi (a.s)'ın dönemini muştulayarak, o dönemde yaratılacak olan hakiki adalet ve tam emniyet ortamından sembolik bir dil ile bahsetmektedir. Bu, Hz. Resulullah'tan gelen o döneme ait beyanlarıyla bire bir tatbik etmektedir. Ancak biz bu metinde geçen bazı terim ve cümlelerin üzerinde kısaca durarak Allah Resulü'nden bu doğrultuda gelen beyanlarla kıyaslamanın konunun daha da vuzuha kavuşması açısından faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Metnin birinci cümlesinde geçen *"Yasse"* kelimesi İbrani'ce bir kelimedir. Her ne kadar metinde bu kelime özel isim gibi sunulmuşsa da İbrani'cede yüce anlamına gelmektedir. Buna göre, birinci cümlenin asıl anlamı: Ve Yüce kütükten filiz çıkacak ve kökünden bir fidan meyve verecek" olur. Zaten Hz. Mehdi (a.s) da soy açısından en yüce ve şerefli soy olan nübüvvet ağacının mübarek bir fidanıdır. Nitekim Allah Teâla'nın: **"Allah'ın, temiz bir kelimeyi; kökü sağlam, dalları göğe doğru olan Rabbinin izniyle her zaman meyve veren temiz bir ağaca benzeterek nasıl misal verdiğini görmüyor musun? İnsanlar ibret alsın diye Allah onlara misal gösteriyor. Çirkin bir kelime de, yerden koparılmış, kökü olmayan kötü bir ağaca benzer. "** [16] ayetlerinde geçen **temiz kelime** ile benzetildiği **temiz ağaç,** hem Ehl-i Beyt, hem de Ehl-i Sünnet kanalından nakledilen bazı hadislerde, Hz. Resul-ü Ekrem ve onun pak soyuna tatbik edilirken**, çirkin kelime** ile benzetildiği **çirkin ağaç** da Beni Umeyye soyuna tatbik edilmiştir.

Özellikle de Allah Teâla'nın: **"Ve hani sana Rabbin şüphesiz insanları kuşatmıştır" demiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'ân'da lânetlenmiş ağacı, sâdece insanlar için bir fitne (deneme aracı) kıldık. Biz onları korkutuyoruz, fakat bu onlara büyük taşkınlık vermekten başka bir şeye yaramıyor."** [17] ayetinde geçen **"Kur'an'da lanetlenmiş ağaç"** kelimesi ve Hazret'in gördüğü rüyadan maksadın Umeyye Oğulları ve onların hükümdarlığı olduğu ve bu ayetin, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın kendinden sonra Umeyye Oğulları'nın minberine maymunların sıçraması gibi sıçrayarak çıktıklarını rüyada görmesi üzerine, nazil olarak bunun sadece değersiz bir dünya metası olduğunu ve bu vesileyle insanların denenmek istendiğini bildirdiği, hem Ehl-i Beyt, hem de Ehl-i Sünnet tefsir ve hadis kaynaklarında yer almıştır.

Amir bin Hureys diyor: "Hz. Ebu Abdullah Caferi Sadık (a.s)'a Allah Teâla'nın; **"...kökü sağlam, dalları göğe doğru olan Rabbinin izniyle her zaman meyve veren temiz bir ağac..."** ayetini sordum. İmam: "Ağacın kökü, Hz. Resulullah; dalı, Hz. Ali; budakları, ikisinin zürriyetinden olan İmamlar; meyvesi, İmamların ilmi ve yaprakları ise, takipçileri olan müminlerdir..." buyurdu. [18]

İbn-i Hatem Ebu Yala'dan tahriç etmiştir ki, şöyle dedi: "Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Umeyye Oğulları'nın yerin minberleri üzerine çıktıkları bana gösterildi.

---

15 Kitabı Mukaddes, İşaya bölümü 11. bab s. 675, 676. Ayrıca bkz. İşaya bölümü, 65. bab.

16 İbrahim/24, 25, 26

17 İsra/60

18 Usul-u Kafi c. 1s., 428. Ayrıca bkz. Bihar-ül Envar, c. 9, s. 11, 112, 117, 118, c. 24, s. 137, 142, c. 33, s. 156, 249, c. 58, s. 250.

Onlar yakında size hâkim olacaklar; onları kötü yöneticiler olarak bulacaksınız. Resulullah (s.a.a) buna üzüldü. İşte bunun için Allah Teâla; **"Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'ân'da lânetlenmiş ağacı, sâdece insanlar için bir fitne (deneme aracı) kıldık..."** ayetini nazil etti." [19]

Keza İbn-i Ebu Hatem, İbn-i Mürdeveyh, Beyhaki ve İbn-i Esakir Said bin Müseyyib'den tahriç etmişler ki, şöyle dedi: "Hz. Resulullah (s.a.a) Umeyye Oğulları'nın minberlere çıktıklarını rüyada gördü. Hazret bundan rahatsız oldu. Dolayısıyla Allah Hazret'e, onlara verilenin sadece dünya olduğunu vahyetti. Hazret buna sevindi. İşte Allah Teâla'nın; **"Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'ân'da lânetlenmiş ağacı, sâdece insanlar için bir fitne (deneme aracı) kıldık..."** ayeti bunu bildirmektedir." [20]

Yine İbn-i Murdeveyh nakletmiştir ki: "Ümmü'l Müminin Aişe Mervan bin Hakem'e şöyle dedi: "Resulullah'ın babana ve ceddine: "Siz Kur'an'da lanetlenen ağaçsınız" dediğini duydum." [21]

Ehl-i Sünnet'in muteber tefsircilerinden Kurtubi kendi tefsirinde yukarıda bahsi geçen Hazret'in rüyası ve Kur'an'da lanetlenen ağacı beyan eden ayetin tefsiri ile ilgili olarak bir takım ihtimallerden sonra şunları yazıyor: "Üçüncü bir rivayette İbn-i Abbas şöyle demiştir: "Resulullah (s.a.a) Mervan Oğulları hakkında onların maymunlar gibi minberine sıçradıklarını rüyada gördü. Bu, Hazret'i rahatsız etti. Bunun üzerine, kendisine; onlara verilenin sadece dünya olduğu söylendi. Hazret'in hüznü gitti. Ancak, Mekke'de Hazret'in minberi yoktu. Fakat Mekke'de Medine'de olacak minberini görmesi muhtemeldir.

Bu üçüncü tevile Sahl bin Sa'd (r.) da kail olmuştur. Sa'd şöyle demiştir: "Bu rüya şudur ki, Hz. Resulullah (s.a.a) Umeyye Oğulları'nın minberine maymunların sıçraması gibi sıçrayarak çıktığını rüyada gördü. Hazret buna üzüldü ve o günden itibaren ölene kadar artık güldüğü görülmedi. İşte bu ayet nazil olarak Hazret'e onların hükümdarlıklarını ve çıkışlarını, insanlar için bir imtihan vesilesi kıldığını bildirdi. Zaten Hz. Hasan bin Ali de Muaviye'ye biat ederken, **"Bilmem belki de o sizi denemek ve bir süreye kadar yaşatmak içindir."** [22] ayetini okumuştu." [23]

Yine Kurtubi şöyle der:

"İbn-i Abbas bu ağaçtan maksadın Umeyye Oğulları olduğunu söylemiştir...

Aişe de Mervan'a: "Allah, sen babanın sulbünde olduğun halde onu lanetlemiştir. Öyleyse, sen de Allah'ın lanetlediğinin bir parçasısındır" demiştir." [24]

Kısacası, Kur'an'da geçen **temiz ağaçtan** maksadın Hz. Resul ve Ehl-i Beyt'i olduğu; **çirkin ağaç** ve Resulullah'ı üzen rüyadan da Umeyye Oğulları ve onların hükümdarlığı kastedildiği, Ehl-i Beyt mektebi müfessir ve hadisçilerine ilaveten, Taberi, Kurtubi, İbn-i Kesir ve Dürr-ül Mensur tefsirinin sahibi gibi, Ehl-i Sünnet'in önde gelen müfessir ve hadisçilerinin ayetin bir muhtemel yorumu olarak zikredip, hadis naklettiği bir husustur. Zaten bizim de bunları

[19] El- Mizan, c. 13, s. 148.
[20] El- Mizan, c. 13, s. 149.
[21] El- Mizan, c. 12, s. 64.
[22] Enbiya/111.
[23] Tefsir-i Kurtubi, mezkur ayetin tefsiri.
[24] Tefsir-i Kurtubi, mezkur ayetin tefsiri.

zikretmekten maksadımız, mezkur ayetler hakkında kesin bir yorum ortaya koymak değildir. Biz sadece Kur'an'da geçen **temiz kelime ve temiz ağacın** tatbik açısından Hz. Resul ve pak Ehl-i Beyt'ine de yorumlandığını ve bu hususta Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet ekolunca hadisler nakledildiğini göstermektir. Özellikle de Allah Teâla, Hz. İsa'dan bahsederken onu kendisinin bir kelimesi (sözü) olarak nitelemekte ve Hz. Meryem'den söz ederken de onu güzel bir bitki gibi yeşerttiğinden bahsetmektedir. Allah Teala Hz. İsa (a.s) hakkında şöyle buyuruyor:

> **"Hani melekler demişti ki: "Ey Meryem! Allah seni, kendisinden bir kelime (söz) ile müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir; dünyada da, ahirette de (Allah'a) yakın olanlardandır."** [25]

Hz. Meryem hakkında da şöyle buyuruyor:

> **"Rabbı onu güzel bir şekilde kabul buyurdu; onu güzel bir bitki gibi yeşertti..."** [26]

O halde bir insandan bahsederken onu söz, ağaç ve bitki tabirleriyle anması, Kur'an'ın ve ilahi kitapların beyan üsluplarından biridir. Dolayısıyla Tevrat'tan naklettiğimiz ibarette de Hz. Mehdi (a.s)'ın *Yasse*'nin kütüğünden çıkan bir fidan olarak nitelenmesi, ilahi beyanlara yabancı bir beyan değildir. Bilhassa Tevrat'ın sonraki ibarelerinden Allah'ın teyidine mazhar olan büyük bir insandan söz edildiği açıkça gözler önündedir.

Metnin ikinci cümlesi; **"Ve Rabbin Ruhu, hikmet ve anlayış ruhu, öğüt ve kuvvet ruhu, bilgi ve RAB korkusu ruhu onun üzerinde kalacak"** idi.

Bu özellik, bütün ilahi önderlerin başta gelen ve onları diğerlerinden ayıran en önemli özellikleridir. Çünkü bütün ilahi önderler Ruh-ül Kudüs denen Rab ruhuyla teyit edilmektedirler.

Cabir diyor: "Hz. Ebu Cafer Muhammed Bakır (a.s)'a, imam'ın ilmini sordum. Hazret şöyle buyurdular: "Ey Cabir! Peygamberler ve vasilerinde beş ruh bulunmaktadır: Ruh-ül Kudus, ruh-ül iman, ruh-ül hayat, ruh-ül kuvvet ve ruh-üş şehvet. Ey Cabir! İşte onlar Arş'ın altından yerin altına kadar olanları Ruh-ül Kudus ile bilmekteler." Sonra da şöyle buyurdu: "Ey Cabir! Ruh-ül Kudus dışındaki bu dört ruha bir arıza gelebilir ve yanılgıya kapılabilirler. Ruh-ül Kudus ise ne lahve dalar, ne de hafifliğe kapılır." [27]

Kur'an-ı Kerim de peygamberlerin Ruh-ül Kudus denen özel bir ilahi ruh vasıtasıyla donatıldığını beyan etmektedir. Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

> **"(O), dereceleri yükselten, Arş sahibi (Allah), kavuşma gününü ihtar etmek için emrinden olan Ruhu, kullarından dilediğine indirir."** [28]

Keza şöyle buyurmuştur:

> **"Melekleri, kullarından dilediğine, emrinden olan Ruh ile indirir: "(İnsanları) uyarın ki, Benden başka ilah yoktur. Benden sakının"** [29]

---

25 Al-i İmran/ 45.
26 Al-i İmran/37.
27 Usul-ü Kafi, c. 1, s. 172.
28 Mü'min, 15.
29 Nahl/2.

İmam Mehdi (a.s)'ın bu özelliğine hem Kur'an-ı Kerim'de, hem de Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadislerde işaret edilmiştir ki; o Hazret her türlü zulüm, sitem ve haksızlığa son vererek, tarih boyunca horlanan, ezilen ve haksızlığa uğratılanların haklarını gerçek anlamda alacak ve tarih boyunca zayıf tutulanları hakiki zafere ulaştıracaktır. İşte Kur'an-ı Kerim'in;

"Ve biz ise, yeryüzünde zayıf hale getirilmek istenenlere lütfetmeyi, onları halka rehber kılmayı ve yeryüzüne onları mirasçı kılmayı diledik"

mealindeki ayetleri Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nca buna yorumlanmış ve bizatihi bu gerçeği ifade eden müjdeler Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nca insanlığa verilmiştir.

Hz. İsa (a.s)'dan bahsederken de peygamberlerine indirdiğini belirttiği ruhun Ruh-ül Kudus olduğunu açıkça beyan ederek şöyle buyurmuştur:

"Allah, "Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve anana olan nimetimi an" demişti, "Seni Ruh-ul Kudüs ile desteklemiştim; beşikte ve yetişkin iken insanlarla konuşuyordun; sana Kitâbı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. Sen iznimle, çamurdan kuş gibi bir şey yapmış ona üflemiştin de iznimle kuş olmuştu; anadan doğma körü, alacalıyı iznimle iyi etmiştin. Ölüleri iznimle diriltiyordun. İsrâiloğulları'na belgelerle geldiğinde, onlardan inkâr edenler, "Bu apaçık bir büyüdür" demişlerdi de Ben onların sana zarar vermelerini önlemiştim." [30]

Hz. Resul hakkında da şöyle buyurmuştur:

"İşte sana da emrimizden olan bir Ruh vahyettik; sen Kitap nedir, iman nedir önceleri bilmezdin, fakat Biz onu, kullarımızdan dilediğimizi onunla doğru yola eriştirdiğimiz bir nûr kıldık." [31]

Ebu Besir diyor: "Hz. Ebu Abdullah İmam Cafer Sadık (a.s)'a Allah Teâla'nın "**İşte sana da emrimizden olan bir Ruh vahyettik..."** ayetini sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu: "O, Allah Azze ve Celle'nin yaratıklarından Cebrail ve Mikail'den daha büyük olan bir yaratığıdır. O, Hz. Resulullah (s.a.a) ile beraberdi. Ona bilgi verir ve onu koruyordu. O, Hazret'ten sonra İmamlarla beraberdir." [32]

Kur'an-ı Kerim'in bu açıklamalardan, Tevrat'ın ahır zamanda gelerek dünyayı ıslah edeceğini bildirdiği büyük ıslahçının (Hz. Mehdi (a.s)'ın) Ruh-ül Kudus tarafından destekleneceğine dair olan beyanının ilahi beyanlara aykırı olmadığı gibi, kesin ilahi beyanın bu doğrultuda olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü Kur'an-ı Kerim bütün ilahe temsilcilerin en belirgin özelliklerinin bu özellik olduğunu açıkça beyan etmektedir.

Metinde vurgulanan üçüncü özellik; *"ve gözlerinin gördüğüne göre hükmetmeyecek, ve kulaklarının işittiğine göre karar vermeyecek;"* tabiriyle ifade edilmiştir.

Bu cümle İmam Mehdi (a.s)'ın olayların zahiri görünüm ve zahiri duyumuna göre değil, gerçek mahiyetlerine göre hükmedeceğine işaret etmektedir. Nitekim Ehl-i Beyt kanalından gelen bir çok hadiste İmam (a.s)'ın bu özelliğine işaretle; "Kıyam edecek Mehdi (a.s) kıyam ettiğinde, insanlardan delil ve tanık talep etmeyecek ve Davud ve Süleyman (a.s)'ın yöntemiyle hükmedecektir" [33] denilmiştir.

Metinde İmam'ın dördüncü özelliği olarak; *"fakat fakirlere adaletle hükmedecek ve memleketin hakirleri için doğrulukla karar verecek;"* tabiri yer almıştır.

İmam Mehdi (a.s)'ın bu özelliğine hem Kur'an-ı Kerim'de, hem de Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadislerde işaret edilmiştir ki; o Hazret her türlü zulüm, sitem ve haksızlığa son vererek, tarih boyunca horlanan, ezilen ve haksızlığa uğratılanların haklarını gerçek anlamda alacak ve tarih boyunca zayıf tutulanları hakiki

30 Maide/110.
31 Şura/52.
32 Usul-ü Kafi, c. 1, s. 273.
33 Bihar-ül Envar, c. 52, s. 286, 291, 313, 320, 336, 338, 339, 369, 381, 389, 390.

zafere ulaştıracaktır. İşte Kur'an-ı Kerim'in **"Ve biz ise, yeryüzünde zayıf hale getirilmek istenenlere lütfetmeyi, onları halka rehber kılmayı ve yeryüzüne onları mirasçı kılmayı diledik"** [34] mealindeki ayetleri Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nca buna yorumlanmış ve bizatihi bu gerçeği ifade eden müjdeler Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nca insanlığa verilmiştir. İnşallah ileride Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nın bu muştuluğunu içeren beyanlarından bazı örnekler vereceğiz.

Metinde İmam Mehdi (a.s)'ın beşinci özelliği olarak; *"ve dünyaya ağzının değneği ile vuracak; kötüyü dudaklarının soluğu ile öldürecek"* tabiri geçmiştir.

Bu açıklamada Hazret'in hiçbir Allah, din düşmanına, nifak ehline ve müstekbire bir mazeret ve bahane bırakmayacak şekilde, kelimetüllahı yüceltecek ve galip kılacak üstün belâgat ve fesahat sahibi olacağından söz edilmektedir. Öyle ki, üstün belâgat ve fesahati sayesinde onların her türlü mazeret ve berhanelerinin asılsızlığını ve çürüklüğünü açıkça gözler önüne serecek ve hak yol olan Allah dinini, akılların teslim ettiği şüphe götürmeyen sağlam temeller üzerine oturtacaktır. Niçin böyle olmasın ki, o; Allah Teâla'nın: **"Peygamberini hidayet ve hak din üzere gönderen O'dur. Öyle ki müşrikler hoş görmese bile onu (hak din olan İslam'ı), bütün dinlere karşı üstün kılacaktır"** [35] ayetinde vaadettiği Allah dininin kesin zaferini sağlayacak son kurtarıcıdır. Bu, Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nın mezkûr ayetin tefsirinde beyan buyurdukları kalplere ümit veren kesin bir gerçektir.

Metnin geri kalan; **"Ve belinin kuşağı adalet, ve kalçalarının kuşağı sadakat olacak. Ve kurt kuzu ile beraber oturacak ve kaplan oğlakla beraber yatacak ve buzağı ve genç aslan ve besili sığır bir arada olacak ve onları küçük bir çocuk güdecek. Ve inekle ayı otlanacak; onların yavruları birlikte yatacak ve aslan sığır gibi saman yiyecek. Ve emzikteki çocuk karayılanın deliği üzerinde oynayacak ve sütten kesilmiş çocuk elini engerek kovuğu üzerine koyacak. Bütün mukaddes dağımda zarar vermeyecekler ve helâk etmeyecekler; çünkü sular denizi nasıl kaplıyorsa, dünya da RAB bilgisi ile dolacak"** bölümü, Hz. Mehdi (a.s)'ın döneminde sağlanacağı bildirilen mutlak adalet, sadakat ve emniyet ortamıyla insanlığın ulaşacağı yüksek bilge toplumu sembolik bir dil ile ifade etmektedir. Öyle ki, bütün zalimlerin ve müstekbirlerin sultasına son verilecek, her türlü zulüm, haksızlık ve mahrumiyet ortadan kaldırılacak, ilahi ilimler gerçek yönüyle ortaya koyularak insanlık âlemi ilme doyurulacak, artık ne bir zulüm, haksızlık ve mahrumiyet korkusu kalacak ne de cehalet endişesi. Böylece beşer salihlerin önderliğinde hakiki huzur ve saadetine kavuşacak; öyle ki, hadislerde geçen tabirle önceden vefat etmiş olan insanlar bile tekrar dünya hayatına dönerek böyle bir mesut toplumda yaşamayı arzulayacaklardır. Bütün bunlar, Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nın Hz. Mehdi (a.s)'ın dönemini anlatan beyanlarında açıkça belirtilmekle birlikte, Allah Teâla'nın; **"Peygamberini hidayet ve hak din üzere gönderen O'dur. Öyle ki müşrikler hoş görmese bile onu (hak din olan İslam'ı), bütün dinlere karşı üstün kılacaktır"** [36] ve **"Allah sizden**

[34] Kasas, 5.
[35] Tevbe/33
[36] Tevbe/33

inanıp iyi işlerde bulunanlara, onlardan önce gelip geçenleri nasıl yeryüzüne sahip ve hâkim kıldıysa, onları da mutlaka yeryüzüne sahip ve hâkim kılmayı, onlara razı ve hoşnut oldukları dini nasip edip o dini, bütün dinlerden üstün etmeyi, korkularını emniyete dönüştürmeyi vaat etmiştir. Bana kulluk etsinler ve Bana hiçbir şeyi eş tutmasınlar..." [37] gibi ayetleri de bu gerçeği ortaya koymaktadır. Şimdi Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Beyt kanalından gelen Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nın Tevrat'tan naklettiğimiz bu müjdeyi doğrular nitelikte olan beyanlarından birer örnek verelim:

a) Ebu Said Hudri, Resulullah (s.a.a)'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

> "Sizlere Mehdi'yi müjdeliyorum. Halkın ihtilaf ve çekişme zamanında ümmetime gönderilecek ve yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi, onu adalet ve eşitlikle dolduracaktır. Gökte ve yerde olanlar O'ndan razı olacaklardır ve O, malları sahih olarak taksim edecektir." Adamın birisi: "Sahih olarak nasıl taksim edecek?" diye sorduğunda: "Halkın arasında eşit olarak (dağıtacaktır)." buyurdular.
>
> Sonra şöyle eklediler:
>
> "O zamanda Allah Teâla, Muhammed ümmetinin kalbini zenginlikle dolduracaktır ve O'nun adaleti onların hepsini kapsayacaktır; hatta nida eden; 'Mala ihtiyacı olan var mıdır?' diye nida edecek, bir kişiden başka hiçbir kimse kalkmayacaktır. Bunun üzerine ona; 'Git hazinedara Mehdi bana mal vermeni emrediyor de' denilecek. Bundan dolayı hazinedar ona seç diyecek, adam onu kendi evine getirip açınca pişman olup; 'Ben Muhammed ümmetinin en ihtiraslısı mı oldum, yoksa onlara yeterli olan bana kifayet etmedi mi?' diyecek. Bunun üzerine o malı geri getirecek, ancak ondan geri alınmayacak ve biz verdiğimiz bir şeyi geri almayız denilecek. Böylece yedi, sekiz veya dokuz sene devam edecektir, bundan sonra yaşantının bir hayrı yoktur." [38]

b) Büyük Ehl-i Beyt âlimi Allame Meclisi, hadis ansiklopedisi niteliğinde olan değerli eseri Bihar-ül Envar kitabında yine büyük Ehl-i Beyt âlimi Şeyh Saduk'un El-Hisal adlı eserinde Hz. Ali (a.s)'dan naklettiği şu hadise yer vermiştir ki: "Hz. Ali (a.s) şöyle buyurdu:

> "Allah bizimle başlatmıştır, bizimle de sona erdirecektir. Bizimle dilediğini siler, bizimle dilediğini, sabitleştirir ve bizimle yağmur yağdırır. Öyleyse, aldatıcı sizi Allah hakkında aldatmasın. Allah Azze ve Celle'nin sakladığı andan itibaren gök, Allah'ın sakladığı sudan bir damla bile indirmemiştir. Bizim Kaimimiz kıyam edince, gök yağmurunu indirecek; yer yeşilliğini çıkaracak; kulların kalplerinden husumet giderilecek; yırtıcı olan ve yırtıcı olmayan hayvanlar ıslah edilecektir. Öyle ki, bir kadın Irak'tan Şam'a tek başına başında sepeti olduğu halde yürüyerek gidecek, ayağını yeşillikten gayri bir şeye koymayacak, onu bir yırtıcı hayvan ürkütmeyecek ve korkutmayacaktır." [39]

Burada şunu vurgulamalıyız ki, Tevrat'tın bu açıklaması ve Hz. Resul-ü Ekrem ve Hz. Ali (a.s)'dan naklettiğimiz bu iki hadis ve benzerleri, Hz. Mehdi (a.s)'ın döneminde

37 Nur, 55.
38 Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 37, hadis no: 10898, 11061, 10737, 10780, 10791.
39 Bihar-ül Envar, c. 52, s. 316.

gerçekleşecek olan evrensel adalet, huzur ve emniyet ortamını sembolik bir dille anlatmaktadır. Yani, şunu belirtmek istiyorlar ki o zaman adalet, emniyet ve huzur ortamı, hatta hayvanlar âlemine bile sirayet etmiştir denecek kadar yaygınlaşacaktır. Bu ise, metnin sonunda belirtildiği üzere cihanı dolduracak olan Rab bilgisi sayesinde sağlanacaktır.

c) Hz. Davud'un *Mazmurlar*'ında[40] da ahır zaman kurtarıcısı ile ilgili muştuluklar mevcuttur. Hz. Davud'un 25. mazmurunda şöyle geçer:

> "...Rab'den korkan adam kimdir? Seçeceği yolu ona öğretecek. Canı iyilikte oturacak; onun zürriyeti de yeri miras alacaktır. Rabbin sırrı kendisinden korkanlarındır ve ahdini onlara bildirir."[41]

Hz. Davud'un 37. mazmurunda ise mükerrer olarak bu muştuluk verilmiştir. Adı geçen mazmurda şöyle denilmektedir:

> "...Çünkü şerirler kesilip atılacak; Fakat Rabbı bekleyenler, dünyayı miras alacaklardır. Biraz bekle ve kötü yok olacaktır; onun yerini araştıracaksın ve yok olacaktır. Fakat halimler dünyayı miras alacaklar, Ve selamet bolluğunda lezzet bulacaklardır.... Salihin azı, Çok kötülerin bolluğundan iyidir. Çünkü kötülerin pazuları kırılacaktır; Fakat Rab salihlere destek olur. Rab kâmillerin günlerini bilir, Onların mirası da ebedi olur... Fakat kötüler yok olacaklar Ve Rabbin düşmanları kuzuların yağı gibi telef olacaklar; Duman içinde telef olacaklardır... Çünkü onun mübarek kıldığı adamlar yeri miras alacak Ve lanetli kıldığı insanlar kesilip atılır. İnsanın adımları Rab tarafından pekiştirilir

40 "Mezamir-i Davud"Tevratın Arapça tercümelerinde de açıklandığı üzere, "Zebur"un kendisidir. "El-Muncid" de Zebur lugatı hakkında yazıyor ki "Zebur, Mezamiri Davut en- nebi ile maruf olan bir kitaptır."

41 Kitabı Mukaddes, Mezmurlar, 25. mazmur, 12.parağraftan, 14.parağrafa kadar, s. 553.

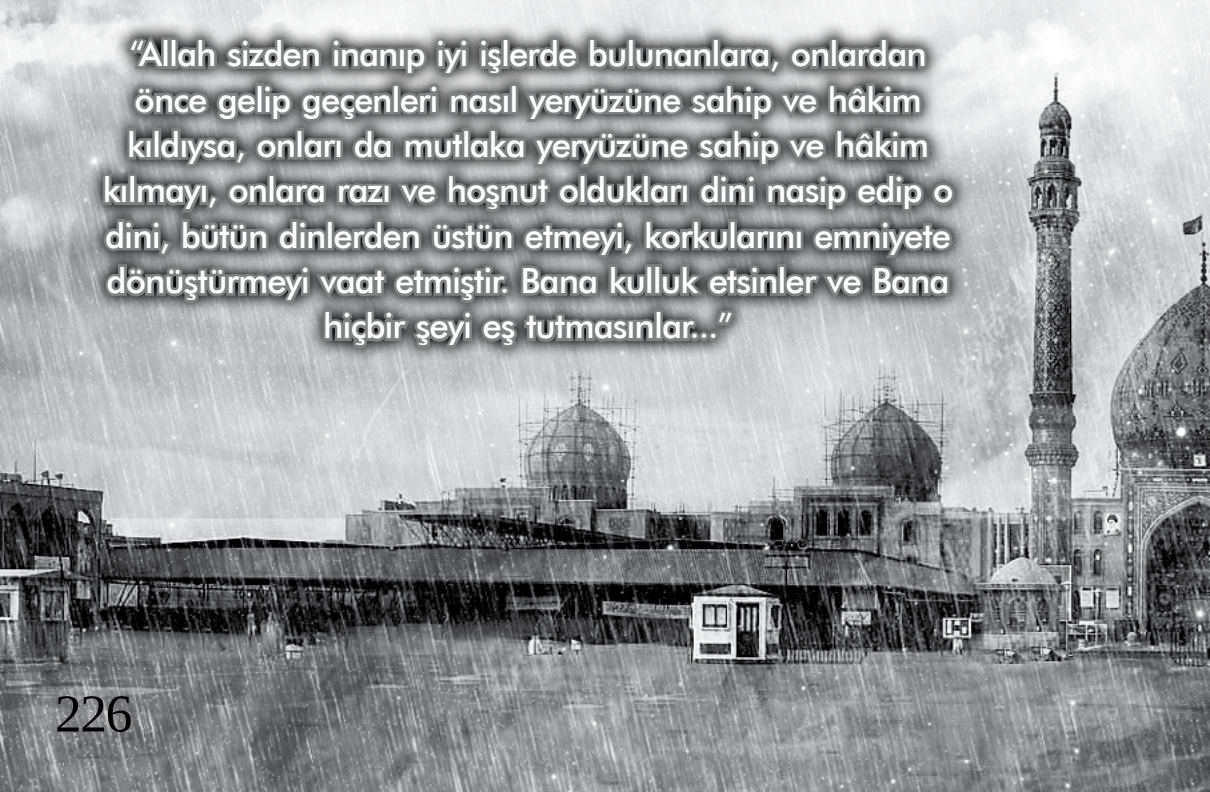

Ve onun yolundan hoşlanır. Düşerse de yere serilmez; Çünkü onun elinden tutan Rab'dir.... Fakat kötülerin zürriyeti kesilip atılacak. Salihler yeri miras alır, Ve onda ebediyen otururlar.... Kamil insana göz koy ve doğru adama bak; Çünkü akıbet selamet ehlinindir. Fakat asiler birlikte yok olacaklar; Kötülerin sonu kesilecektir..." [42]

Yetmiş ikinci mazmurda ise şöyle geçer:

"Ey Allah, krala senin hükümlerini ve kral oğluna senin adaletini ver. Senin kavmine adaletle ve senin hakirlerine hak ile hükmetsin. Dağlar, tepeler, adaletle kavme selamet getirsin. Kavmin hakirlerine haklarını versin ve gaddarı ezsin. Güneş ve ay kaldıkça, nesilden nesle senden korksunlar. Yeni biçilmiş çayıra düşen yağmur gibi, toprağı sulayan iyi yağmurlar gibi insin. Onun günlerinde salih çiçeklensin ve ay yok oluncaya kadar, selamet bolluğu bulunsun. Denizden denize kadar ve ırmaktan yerin uçlarına kadar saltanat sürsün. Çöl halkı önünde eğilsinler ve düşmanları toprağı yalasın. ...Evet, bütün krallar ona secde kılsınlar, bütün milletler ona kulluk etsinler. Çünkü imdada çağırınca, fakiri ve yardımcısı olmayan hakiri kurtarır. Yoksula ve düşküne acır ve fakirlerin canlarını kurtarır. Canlarını hileden ve zorbalıktan kurtarır ve gözünde onların kanları değerli olur; yaşasın ve ona Şeba altınından verilsin ve daime onun için dua etsinler; her gün onu takdis etsinler." [43]

Ne ilginçtir ki, Hz. Davud'un Mazmurlar'ında geçen bu vaat aynen *Kur'an-ı Kerim*'de de geçmektedir. Allah Teâla şöyle buyuruyor:

42 Kitabı Mukaddes, Mezmurlar, 37.mazmur, s.560, 561
43 Kitabı Mukaddes, Mezmurlar, 72.mazmur, s. 580, 581.

"Andolsun Biz Zikir'den (Tevrat'tan)[44] **sonra (Davud'a indirilmiş)**[45] **Zebur'da da yazdık ki: "Şüphe yok ki yeryüzü, salih kullarıma miras kalır."**[46]

Yine Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

"Allah sizden inanıp iyi işlerde bulunanlara, onlardan önce gelip geçenleri nasıl yeryüzüne sahip ve hâkim kıldıysa, onları da mutlaka yeryüzüne sahip ve hâkim kılmayı, onlara razı ve hoşnut oldukları dini nasip edip o dini, bütün dinlerden üstün etmeyi, korkularını emniyete dönüştürmeyi vaat etmiştir. Bana kulluk etsinler ve Bana hiçbir şeyi eş tutmasınlar..."[47]

Bir başka ayette ise şöyle buyurmuştur:

"Ve biz ise, yeryüzünde zayıf hale getirilmek istenenlere lütfetmeyi, onları halka rehber kılmayı ve yeryüzüne onları mirasçı kılmayı diledik."[48]

d) Ahır zaman kurtarıcısına ilişkin bir muştuluk da Tevrat'ın İşaya bölümünün 42. babında verilmiştir. Adı geçen babada şöyle geçmektedir:

"İşte kendisine destek olduğum kulum; canımın kendisinden razı olduğu seçme kulum; Ruhumu onun üzerine koydum; milletler için hakkı meydana çıkaracaktır. Bağırmayacak ve sesini yükseltmeyecek, sokakta işittirmeyecek. Ezilmiş kamışı kırmayacak ve tüten fitili söndürmeyecek; hakkı hakikate erdirecek. Ve dünyada hakkı pekiştirinceye kadar zayıflamayacak ve cesareti kırılmayacak ve adalar onun şeriatını bekleyecekler.

Gökleri yaratmış ve onları yaymış, yeri ve ondan çıkanları sermiş olan; yer üzerinde kavme soluk ve onda yürüyenlere ruh veren Rab Allah şöyle diyor: Ben, Rab seni doğrulukla çağırdım ve elini tutacağım ve seni koruyacağım ve kör gözleri açasın, mahpusları zindandan ve karanlıkta oturanları hapishaneden çıkarasın diye seni kavme ahit, Milletlere ışık olarak vereceğim. Ben Yahovayım, ismim odur ve izzetimi bir başkasına ve hamdimi oyma putlara vermeyeceğim. İşte öncekiler vaki oldu ve yenileri ben bildiriyorum; onlar meydana çıkmadan önce size işittiriyorum."

İlk bakışta, İşaya'nın bu bölümünde Hz. Resul-ü Ekrem'den bahsedildiği sanılabilir; ama biraz dikkatle son kurtarıcı olan Hz. Mehdi (a.s)'dan bahsedildiği açıkça anlaşılmaktadır. Zira bu bölümde söz konusu edilen özelliklerin Hz. Mehdi (a.s)'dan gayri kimseye tatbik edilmesi mümkün değildir.

Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1- Bu bölümde müjdesi verilen zatın, sesini yükselterek sokakta işittirmeyeceğinden bahsediliyor. Bu özellik Hz. Resul'e tatbik etmemektedir. Zira o Hazret'in hayatı boyunca çeşitli münasebetle muhtelif mekânlarda yüksek sesle insanlara hutbe okuduğu ve açıklamalarda bulunduğu ortadadır. Bu özellik, daha çok Hz. Mehdi (a.s)'ın gaybet döneminde insanlardan gizlenerek sesini kimseye işittirmediği özelliğini ima etmektedir.

44 Tevrat yerine "zikir" kelimesi kullanıldığına dair Enbiya, 7 ve 48. ayetlere müracaat edilsin.
45 İsra, 57. ayetinde "Zebur"u Davud'a verdik" denilir.
46 Enbiya, 105.
47 Nur, 55.
48 Kasas, 5.

2- Bu muştulukta o zatın dünyada hakkı pekiştireceğinden söz edilmektedir. Bu özellik de Hz. Resul'e tatbik etmemektedir. Zira Allah Resulü'nün hakkı tüm dünyada pekiştiremediğini ortadadır. Hakkı tüm dünyada pekiştirmek vaadinin Hz. Mehdi (a.s)'a ait olup, Allah Teâla'nın; **"Peygamberini hidayet ve hak din üzere gönderen O'dur. Öyle ki müşrikler hoş görmese bile onu (hak din olan İslam'ı), bütün dinlere karşı üstün kılacaktır"** [49] ayetinde vaat ettiği mutlak zaferi Hz. Mehdi (a.s)'ın gerçekleştireceği bizatihi Hz. Resul'ün kendi beyanıyla sabittir.

3- Üzerinde durmak istediğimiz üçüncü özellik; adaların yani yerküredeki karaların onun şeriatını, yani yönetimini beklemesi özelliğidir. Bilindiği üzere, beklenme özelliği, o Hazret'in en belirgin sıfatlarından biridir. Öyle ki, Mehdi-yi Muntazar (Beklenen Mehdi) o Hazret'in özel lakabı olarak ortaya çıkmıştır. Bütün insanlık gerçek adaleti bütün dünyada egemen kılacak olan son kurtarıcıyı beklemektedir.

Şeriatın o Hazret'e atfedilmesi de doğaldır. Zira Hz. Resul'ün hak varisi olarak, Resul'ün şeriatı onun da şeriatı sayılmaktadır.

e) Tevrat'ın Danyal kitabında ise ahır zaman kurtarıcısıyla ilgili olarak şu bilgiler yer almıştır:

> "Gece rüyetlerinde gördüm ve işte, insanoğluna benzer biri göklerin bulutları ile geldi ve günleri eski olana kadar geldi ve onun önüne kendisini yaklaştırdılar. Ve bütün kavimler, milletler, ve diller ona kulluk etsinler diye, kendisine saltanat ve izzet, ve krallık verildi; onun saltanatı geçmeyecek ebedi bir saltanattır, ve krallığı yıkılmayacak bir krallıktır....Fakat krallığı Yüce Olanın mukaddesleri alacaklardır, ve ebede kadar, ve ebetler ebedine kadar krallığı onlar edineceklerdir." [50]

f) Yine Danyal kitabında aynı mevzu hakkında şöyle denilmiştir:

> "Ve senin kavmin oğulları için durmakta olan büyük reis Mikael, o vakit kalkacak ve millet olalıdan beri o zamana kadar vaki olmamış bir sıkıntı vaki olacak; ve o vakit senin kavmin, kitapta yazılı bulunan herkes kurtulacak. Ve yerin toprağında uyuyanlardan birçoğu, bunlar ebedi hayata ve şunlar utanca ve ebedi nefrete uyanacaklar. Ve anlayışlı olanlar gök kubbesinin parıltısı gibi, birçoğunu salaha döndürenler ve yıldızlar gibi ebediyen ve daima parlayacaklar. Fakat sen, ey Daniel, sonun vaktine kadar bu sözleri sakla ve kitabı mühürle; birçok adamlar araştıracaklar ve bilgi çoğalacaktır." [51]

g) Tevrat'ın Tsefanya bölümünde ise, ahır zamanda zalimlerin yok edilecekleri ve hâkimiyetin müminlere geçeceği şöyle anlatılmıştır:

> "...Kibirlerinin karşılığı bu olacak, çünkü tahkir edip ordular Rabbinin kavmine karşı kendilerini büyüttüler. Onlara karşı Rab korkunç olacak; çünkü dünyanın bütün ilahlarını aç bırakacak ve insanlar, herkes kendi yerinden milletlerin bütün adaları ona tapınacaklar." [52]

> "Bundan ötürü ava kalkacağım güne kadar beni bekleyin, Rabbin sözü; çünkü

49 Tevbe/33
50 Kitabı Mukaddes, Danyal Kitabı, bab: 7, paragraf: 13, 14, 18, s. 847.
51 Kitabı Mukaddes, Danyal Kitabı, bab: 12, paragraf: 1, 2, 3, 4, s. 853.
52 Kitabı Mukaddes, Tsefanya bölümü, bab, 2, paragraf: 11, s. 885,

hükmüm milletleri toplamaktır, ta ki, ülkeler üzerine gazabımı, kızgın öfkemin hepsini dökmek için onların hepsini bir araya getireceğim; çünkü bütün dünya kıskançlığımın ateşiyle yutulacaktır.

Çünkü bir yürekle Rabb'e kulluk etmek için hepsi Rabbin ismini çağırsınlar diye, kavimlere o zaman temiz dudak vereceğim.[53]

h) Tevrat'ın Zekarya bölümünde ise ahır zamanda gerçekleşecek olan müminlerin egemenliği şöyle anlatılıyor:

"Ve vaki olacak ki, bütün memlekette, Rabbin sözü, orada, iki pay kesilip atılacak ve ölecek ve orada üçte biri arta kalacak. Ve bu üçte biri ateşe sokacağım ve gümüşü tasfiye ettikleri gibi onları tasfiye edeceğim ve altını denedikleri gibi onları deneyeceğim. Onlar benim ismimi çağıracaklar ve ben onlara cevap vereceğim; ben: Kavmim odur, diyeceğim; onlar da: Allah'ım Rabdır, diyecekler."[54]

e) Yine Zekarya bölümünde şöyle geçmektedir:

"İşte Rabbin günü geliyor ve senin çapul malını senin içinde pay edecekler. Çünkü bütün milletleri Yeruşalime karşı cenge toplayacağım ve şehir alınacak ve evler yağma edilecek ve kadınlar kirletilecek ve şehrin yarısı sürgüne çıkacak, kavmin artakalanları ise şehirden kesilip atılmayacak. O zaman Rab çıkacak, ve muharebe gününde nasıl cenk ettiyse, o milletlere karşı öyle cenk edecek..... Ve bütün dünya üzerinde Rab kral olacak ve o gün Rab bir ve ismi bir olacak."[55]

e) Tevrat'ın Malaki bölümünde ise, ahır zamanda gerçekleşecek olan müminlerin zaferi şöyle dile getirilmiştir:

"Çünkü işte o gün geliyor, fırın gibi yanıyor ve bütün kibirliler ve kötülük işleyenlerin hepsi, saman olacaklar ve gelmekte olan gün onları yakacak, orduların Rabb'i diyor, öyle ki, onlarda kök ve dal bırakmayacak. Fakat size, ismimden korkanlara, salah güneşi kanatlarında şifa olarak doğacak ve çıkacaksınız ve ahırın buzağıları gibi sıçrayacaksınız. Ve kötüleri ayakaltına alacaksınız; çünkü yapmakta olduğum o günde sizin ayaklarınızın tabanları altında onlar kül olacaklar, orduların Rabb'i diyor."[56]

Hrıstiyanlık ve Ahd-i Cedid'te Ahır Zaman Kurtarıcısı

Bunlar, Ahd-i Kadim olarak bilinen Tevrat ve ilavelerinde yer alan ahır zamanda mutlak hâkimiyetin müminlere geçeceğine dair açıklamalardan bazı örneklerdi. Ahd-i Cedid olarak bilinen İncillerde de bu husus tekitle vurgulanmış ve bu hâkimiyetin Hz. İsa (a.s)'ın tekrar dünyaya dönmesiyle gerçekleşeceği kaydedilmiştir. İncillerin ahır zamana ait bu açıklamalarının, İslam dinin ahir zamana ait açıklamalarıyla çeliştiği düşünülmemelidir. Çünkü İslam dini de Hz. İsa (a.s)'ın tekrar dünyaya döneceğini belirtmektedir. Ancak İslam dini, İncillerde yer alan bu bilginin eksik kalan bölümünü de tamamlamış ve Hz. İsa'nın tekrar dünyaya dönerek, zalimlerin yok edilmesi ve ilahi hâkimiyetin kurulmasında son kurtarıcı olan Hz. İmam Mehdi (a.s)'a yardımcı olacağı kaydedilmiştir.

53 Katabı Mukaddes, Tsefanya bölümü, bab: 3, paragraf: 8, 9, s. 885.
54 Kitabı Mukaddes, Zekarya bölümü, bab, 13, paragraf: 8, 9, s. 896.
55 Kitabı Mukaddes, Zekarya bölümü, bab, 14, paragraf: 1, 2, 3, ve 9, s. 897.
56 Kitabı Mukaddes, Malaki bölümü, bab: 4, paragraf: 1, 2, 3, s. 900

Bütün bu ilahi vaatlerden anlaşılıyor ki, her ne kadar beşer, Allah'a giden doğru yoldan sapmış, sapıklık ve alçaklık uçurumlarının derinliklerine doğru inişe geçmişse de, eninde sonunda beşeriyetin uyuyan vicdanı uyanarak, ilahi önderlikten soyutlanmış beşeri kudret ve düşünce üzerine temellenen, teknik ve maddi ilimlerle adaleti, düzeni ve emniyeti, kapsamlı olarak cihana yerleştiremeyeceğini kavrayacak; dolayısıyla da cihan hükümetinin emniyet, saflık, samimilikle birlikte, adalet ve eşitlik esasları üzerine kurulması için münasebetlerini, onu her türlü tehlikeye karşı koruyabilecek, hem dünya, hem ahiret boyutunda ona hakiki saadet ve kemal yolunu gösterebilecek bir ilahi önderin önderliğinde iman, vahiy ve ilahi velayeti kabullenme esası üzerine kurmaktan başka bir çıkar yolunun olmadığını görecektir.

İşte o zaman, yeryüzü bir ilahi önderin rehberliğinde bütün zalim ve hileci yöneticilerden temizlenecek, hâkimiyet mutlak olarak Allah'ın salih kullarının eline geçecek ve zulüm ve haksızlıkla dolmuş olan cihan, yeniden adalet, eşitlik ve esenlikle dolacaktır. Bu, Allah'ın kesin vaadidir, Allah'ın vaadinde aksama veya yalan olamaz. İşte bu vaadi gerçekleştirecek zat, Allah'ın yeryüzündeki, son halife ve hücceti olan İmam Mehdi (a.s)'dan gayrisi değildir. Bunu, Allah'ın son elçisi olan Hz. Resul-ü Ekrem (s.a.a) bildirmiştir.

İslam Kaynaklarında Hz. Mehdi**'ye İnanmak**

İslam kaynaklarında Hz. Mehdi (a.s) ile ilgili gelen bilgi ve belgelere geçmeden önce, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın: *"Kim boynunda biat olamadan* (başka bir hadiste ise) *-Kim zamanının* İmamı*nı tanımadan- ölürse, cahiliye ölümüyle ölmüştür."* [57] hadis-i şerifine dikkat çekmek istiyorum.

Naklettiğimiz bu hadisler, her zamanda herkes için büyük bir sorumluluk getirmektedir. Bu hadisler herkesi kendi zamanının İmamını tanımak ve ona biat etmekle yükümlü kılmıştır.

Nitekim Allah Teâla'nın: **"O gün ki, bütün insanları önderleriyle (**İmam**larıyla) berâber çağırırız; o gün kitâbı sağından verilenler varya, işte onlar kitâblarını okurlar; onlara kıl kadar haksızlık edilmez. Bu dünyâda kalbi kör olan ise, âhirette daha kör ve daha şaşkındır."** [58] ayetleri de istisnasız her zaman ve mekanda insanların itaat etmesi farz olan bir İmamın var olduğunu, o İmamı tanıyıp itaat edenlerin amel defterleri sağ elinden verilen, Allah Teala'nın mukafatına ulaşacak olan Ashab-ı Yemin olduklarını, o İmamı dünyada tanımaktan kör olup sapanların ise, ahirette daha kör ve daha sapık olacaklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Ne ilginçtir ki, Ehl-i Sünnet'in önde gelen müfessirlerinden Kurtubi, kendi tefsirinde bu ayeti tefsir ederken, Mucahit ve Kutade'nin ayette geçen *"İmamlarından"* maksadın insanın kendine önder kabul ettiği liderler olduğunu ve hak ehlinin peygamberlerinin önderliğinde ayağa kalkarak amel defterlerini sağ ellerinden alacaklarını ve batıl ehlinin de dalalet liderlerinin önderliğinde ayağa kalkarak amel defterlerini sol ellerinden alacaklarına dair görüşlerini

57 Usul-u Kafi, c. 1, s. 377, Bihar-ül Envar c.23, s.77. hadis no: 4, 5, 66, 78. Kenz'ul- Ummal, c.1, s. 103, hadis no: 463-464, Müsned-i Ahmed, hadis no: 16271, 5631, Sahih-i Müslim, hadis no: 3441, Müsned-i Teyalisi, s. 259, Nefehat-ül Lahut, s. 13, Yenabi-ül Meveddet, s. 117.

58 İsra/71,72.

naklettikten sonra Hz. Ali (a.s)'ın da: "Ayette geçen "İmam*larından"* maksad her asrın İmamıdır" buyurduğunu kaydetmiş sonra da Hz. Ali'nin Allah Resulü'nden naklettiği şu hadise yer vermiştir: Allah Resulü buyurmuştur ki:

> "Herkes kendi zamanının İmamı, Rabbinin kitabı ve peygamberinin sünneti ile çağrılacak ve denilecek ki; İbrahim'in takipçilerini getirin, Musa'nın takipçilerini getirin, İsa'nın takipçilerini getirin ve Muhammed'in takipçilerini getirin. Böylece hak ehli ayağa kalkacak ve amel defterlerini sağ ellerinden alacaklar. Sonra şeytanın takipçilerini ve sapık önderlerin takipçilerini getirin denilecektir. Böylece İmam ya hidayet İmamı olur, ya da sapıklık İmamı." [59]

Bu gerçeği ortaya koyan diğer bir ayet de Allah Teâla'nın: **"Yarattıklarımız içerisinde bir topluluk vardır ki, hak ile hidayet eder ve onunla hükmederler."** [60] ayetidir.

Bu ayeti kerime, her zaman için insanlar içerisinde hak üzere olup hakka hidayet eden ve hak ile hükmeden masum önderlerin var olduğunu ve var olmaya devam edeceğini açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim Ehl-i Sünnet'in önde gelen müfessirlerinden Fahri Razi de bu ayetin tefsirinde Cübai'den naklen der ki: "Bu ayet, hiçbir zamanın hak üzere olup hak ile amel eden ve hak ile hükmeden kimselerden hali olmayacağını ve onların hiçbir zaman batıl üzere birleşmeyeceklerini göstermektedir..." [61]

Fahri Razi, Allah Teâla'nın **"O gün her ümmetten bir kişiyi onlara şâhid tutarız. Seni de bunlara şâhid getiririz..."** [62] ayetinin tefsirinde de der ki: "Yeryüzünde var olan her topluluk ve her asırda onlara şahitlik yapacak biri olmalıdır. Allah Resulü'nün asrındaki şahide gelince o, Allah Teâla'nın: **"Böylece sizi insanlara şâhid olmanız için orta bir ümmet kıldık. Peygamber de size şâhittir..."** [63] ayetinin mucibince Resul'ün kendisidir. Allah Resulü'nün zamanından sonra da her zaman için bir şahidin var olması gerektiği ispatlanmıştır. Bu, hiçbir asrın insanlara tanıklık edecek bir şahitten hali olmadığı sonucunu doğrurur. Bu şahit de caiz-ül hata olmamalıdır. Aksi takdirde onun kendisi de başka bir şahide muhtaç olur ve bu sonsuza kadar teselsül edip gider. Teselsül ise batıldır. O halde her asırda sözleriyle hüccetin tamamlandığı bir topluluğun var olduğu sabit olmuştur..." [64]

Sonuç olarak naklettiğimiz bu ayet ve hadisler her zaman ve asırda insanların tanıyıp itaat etmesi gerektiği masum önderlerin var olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Allah Resulü de *"Zamanının İmamını tanımadan* veya *boynunda biat olmadan ölen cahiliyye ölümü ile ölür"* buyururken mutlaka böyle bir İmamı kastetmiştir. Yoksa Allah Resulü'ne, zamanın İmamı olarak mustabid sultanların ve zalim yöneticilerin tanınıp biat edilmesini insanlara farz kıldığını ve onları tanımayanların ve onlara biat etmeyenlerin cahiliyye ölümü ile öleceklerini buyurduğunu atfemeğin kendisi küfr ve inançsızlık olur.

---

59 bkz. Tefsir-i Kurtubi, mezkur ayetin tefsiri.
60 A'raf/181.
61 Tefsir-ül Kebir, c. 15, s. 72.
62 Nahl/89.
63 Bakara/143.
64 Tefsir-i Kebir, c. 20, s. 98, 99.

"Benden sonra hepsi Kureyş'ten olan on iki halife gelecektir.", "Kureyş'ten on iki halife oldukça bu din, düşmanlarına karşı hep muzaffer olacak ve hiçbir muhalif ve münafık ona zarar veremeyecektir.", "Benden sonra halifelerin sayısı, İsrailoğullarının önderleri gibi on iki adettir.", "Benden sonra İmamların sayısı, İsrailoğullarının önderleri ve İsa'nın havarileri gibi on iki adettir." "Benden sonra Ehl-i Beyt'imden on iki İmam gelecektir." "Ben peygamberlerin efendisiyim, Ali bin Ebu Talib de vasilerin efendisidir; benim vasilerim on iki kişidir. Onların ilki Ali, sonuncusu da Kaim'dir."

Velhasıl zalim yöneticileri tanımamak ve onlara biat etmemek ne cahiliye ölümüyle ölme sonucunu doğurabilir, ne de ahirette kör ve şaşkın haşrolmağı. Aksine, onlara gönül vermek ve onlara biat ederek yaptıkları mezalimlere katkıda bulunmak böyle bir sonuç doğurabilir. O halde tanınması ve biat edilmesi farz olan İmam, Allah Resulü'nün:

"Benden sonra hepsi Kureyş'ten olan on iki halife gelecektir."[65], "Kureyş'ten on iki halife oldukça bu din, düşmanlarına karşı hep muzaffer olacak ve hiçbir muhalif ve münafık ona zarar veremeyecektir."[66], "Benden sonra halifelerin sayısı, İsrailoğullarının önderleri gibi on iki adettir."[67], "Benden sonra İmamların sayısı, İsrailoğullarının önderleri ve İsa'nın havarileri gibi on iki adettir."[68] "Benden sonra

65 Sahih-i Buhari Buhari, hadis no: 6682 "Tarih'ul- Kebir" c.1, s.466. Sünen-i Tirmizi, hadis no: 2149, Müsned-i Ahmed, c.5, s.92, hadis no: 19920, 19944, 19946, 19956, 19978, 19991, 20036, 20105, 20142. Ebu Nuaym; "Hilyet'ul-Evliya, c.4, s.323; Tabarani; "Mucem'ul- Kebir", s.94. Menavi; "Kenz'ul Hakayık" s. 208, Müsned-i Ahmed'in haşiyesinde basılan Münteheb-ü Kenz-ül Ummal c. 5 s. 312, Tarih-i Bağdat, c. 14 s. 353, hadis no: 7673, ve c. 6, s. 263, hadis no: 3269, Yenabi-ül Meveddet, İstanbul baskısı, s. 445. Bkz. Münteheb-ül Eser, s. 13,

66 Sahih-i Müslim, hadis no: 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, Sünen-i Ebu Davut, hadis no: 3731, 3732, Müsned-i Ahmed bin Hanbel, c.5, s.87-88, hadis no: 19875, 19884, 19887, 19892, 19901, 19914, 19922, 19925, 19943, 19963, 19964, 19991, 20000, 20001, 20017, 20018, 20019, 20021, 20022, 20032, 20034, 20046, 20061, 20112, 20125, 20131. Müstedrek-üs Sahihayn Haydarabat baskısı, c. 3 s. 617, 618, Teysir-ül Vusül İla Cami-ül Usül, c. 2 s. 34, Tarih-ül Hülafa, s. 7. Bkz. Müntehb-ül Eser s. 12, 13.

67 el-Cami-üs Sağir, c. 1, s. 91, Müsned-i Ahmed, hadis no: 3665, 3593.

68 Keşf-ül Estar, s. 74.

> Ehl-i Beyt'imden on iki İmam gelecektir."[69]
> "Ben peygamberlerin efendisiyim, Ali bin Ebu Talib de vasilerin efendisidir; benim vasilerim on iki kişidir. Onların ilki Ali, sonuncusu da **Kaim**'dir."[70]

Tabirlerle ümmete muştuladığı Ehl-i Beyt'inden olan on iki İmamlardan gayrisi olamaz.

Ama ne var ki, Allah Resulü'nün ümmetine hidayet meşalesi ve kurtuluş gemisi olarak tanıttığı Ehl-i Beyt İmamları'ndan on biri, kendi dönemlerinde Hz. Resulullah'tan sonra fırtınalara kapılan İslam ümmeti gemisine kaptanlık yapmış ve hidayet arayanları selametle kurtuluş sahiline hidayet etmişlerse de, sonunda onların on biri de zalimler tarafından ya katletme, ya da zehirleme yoluyla şehit edilmişlerdir. Sadece Ehl-i Beyt İmamları'nın sonuncusu olan on ikinci İmam Hz. Mehdi (a.s), Allah Teala'nın özel korumasıyla hayatta bulunmaktadır. İşte Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamları'nın belirttiği üzere, yeryüzünü tamamıyla dinsizlik, zulüm ve haksızlık sardıktan sonra, Allah Teâla'nın kesin vaadi olan ilahi dinin bütün cihana egemenliğini sağlayacak ve onu, tekrar adalet ve eşitlikle dolduracak olan İmam da odur.

Evet, yukarıda zikrettiğimiz ayet ve hadisler, bu zamanda onu tanımayı ve ona biat etmeyi herkese farz kılmaktadır. Onu tanıyan ve ona biat eden basiret ehli, onu tanımayan ve ona biat etmeyen ise, bu dünyada kör olduğu gibi, ahirette de daha kör ve daha şaşkın olacaktır.

Bu konu öyle hafife alınabilecek bir konu değildir. Özellikle de Hz. Resulullah (s.a.a)'ın sadece yukarıda işaret ettiğimiz hadiselere iktifa etmediğini ve bizatihi Hz. Mehdi (a.s)'ın kıyamını zikrederek onu inkâr edenlerin İslam'ından şüphe edilmesi gerektiğini buyurduğunu görmekteyiz.

Cabir Bin Abdullah'tan dedi ki: Allah Resulü şöyle buyurdu:

1- *"Mehdi'nin çıkışını inkâr eden, Muhammed'e indirileni inkâr etmiştir..."*

2- *"...Mehdi'yi inkâr eden şüphesiz kâfir olur..."*[71]

Evet, Mehdi'yi inkâr etmek insanı küfre bile düşürebilir. Çünkü Mehdi'yi inkâr eden kimse, eğer bilinçli olarak inkâr ediyorsa, Allah Resulü'nün ahır zamana ait sözlerini inkar etmektedir; Kur'an-ı Kerim'in ahır zamanda salih insanların önderliğinde mutlak hakimiyetin Allah'ın dinine ait olacağı vaadini inkar etmektir. İşte bunun içindir ki, Ehl-i Sünnet'in önde gelen âlimlerinden olan Alaüddin Muttaki Hindi, bu hadisi naklettikten sonra, Hz. Mehdi (a.s)'ın zuhurunu inkâr etmenin küfre sebep olmasının tevcihinde Ehl-i Sünnet'in büyük fakihlerinden Ahmed bin Hacer Haytemi'nin sözlerine de değinmiş ve özetle onun şöyle dediğini kaydetmiştir:

> "İnkâr eden şahıs, Mehdi'ye inanmanın Nebevi sünnette yer aldığını biliyorsa, bu gerçek anlamda küfür olur; çünkü bu, onun kesin olan sünnetten saptığının ve yalan saydığının belirtisidir."[72]

---

69 Abakat-ül Envar, c. 2, s. 249.

70 Yenabi-ül Meveddet, s. 258, 445, Keşf-ül Estar, s. 74.

71 Bkz. "Fevaid'ul- Ahbar" (Ö:279), İkd'ud- "Durer, fi Ahbar'il- Muntazar", s. 157 (Ö:685). Feraid'us- Simtayn, c.2, s.337, No: 585 (Ö:730), Lisan'ul- Mizan, c.4, s.147 (Ö:852). el- Fetave'l- Hadise, s.37, ve Kavl'ül Muhtasar Fi Alamet'il Mehdiyy'il Muntazar, s. 21 (İbn-i Hacer-i Mekki), Arf'ül Verdi Fi Ahbar'il Mehdi, el-Havi Li'l Fetavi kitabına ek, c. 2, s. 161, Yenabi-ül Meveddet, s. 447, el-Burhan fi alamati Mehdiyy-i ahır-iz Zaman, 12.bab.

72 el-Burhan fi Alamet'il Mehdiyyi Ahirezzaman, Tas. Prof. Ğaffari, s. 170 ve Tas. Al-i (il) Yasin, c. 2s. 844.

Bilahare İslam Peygamberi ve Ehl-i Beyt İmamları defalarca çeşitli münasebetlerle Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm*'ın gaybeti, zuhuru, kıyamı ve diğer özelliklerinden bahsetmişlerdir. Hz. Mehdi (a.s) hakkındaki bu hadisler hem Ehl-i Beyt, hem Ehl-i Sünnet'in en muteber hadis, tefsir ve siyer kitaplarında yer almış ve her iki fırkanın birçok büyük âlimi bu hususu konu edinen müstakil kitaplar yazmışlardır. İnşallah ileride siz aziz dostlara bu kitaplardan bazılarını tanıtacağız. Ehl-i Sünnet'in önde gelen âlimlerinden olan Ali Muhammed Ali Dahil'in yazdığı "*el-İmam'ul Mehdi*" kitabı bu mevzuu ele alan onlarca cilt kitaplardan sadece birisidir. Yalnızca Bu eserde Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm* ile ilgili hadisleri nakleden sahabe ve tabiinden ellişer kişinin ismi kaydedilmiştir. [73]

Hz. Resul ve Ehl-i Beyt İmamlarından Hz. Mehdi (a.s) hakkında gelen hadisler öyle birkaç kişinin nakliyle sınırlı kalan ahat türünden hadisler de değildir. İleri de göreceğimiz üzere bu hadisler tevatür haddini bile aşmıştır. Asr-ı saadetten itibaren bu hadisler yaygın bir şekilde İslam ümmeti içerisinde bilinmekte ve dilden dile dolaşmaktaydı. Öyle ki, Hz. Mehdi (a.s)'ın zuhur edeceğine dair olan inancın ve o hazretin teşkil edeceği vaadedilen adalet düzenine duyulan özlemin henüz o hazret dünyaya gelmeden bile İslam ümmetinin kültürel, siyası, ekonomik ve toplumsal sahalarını etkisi altına aldığını ve asr-i saadetten itibaren İslam ümmetinin büyük şairlerinin son kurtarıcı olan Mehdi inancını ve bu muştluğu ifade eden hadislerin taşıdığı manayı şiirlerinde dillendirmeye başladıklarını görmekteyiz.

Örneğin, Ehl-i Beyt ekolunun mücadeleci ve yorulmaz şairi "Kumeyt'in (ö.126 hicri- kameri) İmam Muhammed Bâkır (a.s)ın huzurunda Kerbela şehitleri hakkında okuduğu şiirinde vaadi verilen İmam Mehdi (a.s)'ın ne zaman kıyam edeceğini sorduğunu görüyoruz.

Kumeyt'in şiiri şöyledir:

"Zaman beni güldürdü ve ağlattı; zira ki, zaman çeşit çeşit, renk renk olaylarla doludur.

Benim ağlamam o dokuz yiğit içindir ki, Kerbela çölünde bırakıldılar; o halde ki, hepsi de kefenlere bürünmüşlerdi.

Yine ağlamam o altı yiğit içindir ki, hiç kimse onlara ulaşamaz; yani Akil oğullarına, o en hayırlı sevarilere.

Sonra benim ağlamam, onların en hayırlısı, yani efendileri içindir ki; onları hatırlamak benim dertlerimi coşturmaktadır.

Eğer buirisi size ulaşanlardan dolayı sevinir yahut zaman içinde bir gün alay ederse,

Zira ki, siz izzetten sonra zillete düştünüz, benim de sizi savunmağa bir gücüm yoktur.

Peki, ne zaman hak sizde ayağa kalkacak, ne zaman ikinci Mehdi'niz kıyam edecektir?" [74]

Açıktır ki, şairin İmam Mehdi (a.s)'ın ne zaman kıyam edip de hakkı ortaya koyarak Ehl-i Beyt'e yapılan zulümlerin intikamını alacağını sorması, o zamandan beri Mehdilik inancının toplum içinde yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Yine, büyük Şair Kumeyt'in kardeşi Verd bin Zeyd-i Esedi, İmam Muhammed Bakır (a.s)'ın medhinde o hazretin huzurunda okuduğu şiirinde sözü İmam Mehdi

[73] "*el-İmam'ul-Mehdi*" Ali Muhammed Ali Dahil'in eseri, s.40-47 "*Nevid-i Emn ve Eman*" kitabı, s.91'de ise sahabeden 33 kişinin adı zikredilmiştir.

[74] *el-Gadir*, c.2 s. 201- 203 Beyrut baskısı, Kifayet-ül Eser, s. 248, el-Edep fi Zill'it Teşeyyu, s. 180.

(a.s)'a getirerek İmam (a.s)'a aynı soruyu sormaktadır.

Verd'in şiiri şöyle başlıyor:

"Sizi görmek için, ne kadar yüksek tepeleri aşıp da geldim.

Size olan aşk ve iştiyakım beni nice nice çöllere saldı da geldim."

Sonra şair şöyle devam ediyor:

"Ne zaman Samirra bina olduğunda o çocuk; gece parlak şimşeği gibi tulu edecek?

Doğumundan bir süre sonra gaybete çekmilecek; ancak yerkürenin bukalarını katedip gezip dolaşacak.

Benim ümidim onu görmek ona ulaşmaktır ki onun en hayırlı yaranından olayım.

Bunu bize nakilcilerden bir grup bize haber vermiş; onlar Allah'tan korkan ve çok itaat edenlerdir.

Hak nakilcileri bunu sizden bize bildirmiş; babalarınızın getirdiği kanunları, en hayırlı babalar ve en hayırlı kanun koyanlar." [75]

Keza, Emeviler'den Kerbela şehitlerinin imtikamını almak için kıyam edip, savaşan ve sonunda da canını bu yolda feda eden Zeyd bin Ali bin Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib, (ölüm 122 hicri) Hz. Resul'ü Ekrem'e intisap etmesinden ve vaadilen Mehdi (a.s)'ın kendilerinden olmasından dolayı iftihar ettiği şiirinde şöyle demektedir:

"Biz Kureyş'in efendileriyiz; hakkın kıvamı bizdedir.
Biz öyle nurlarız ki, halkın yaratılmasından önce var idik.
Biz onlarız ki, seçilmiş Mustafa ve Mehdi bizdendir.
Allah bizimle tanınır, hak bizimle ayakta durur.
Bu gün bizden yüzçeviren yarın cehennem ateşini boylaya durur." [76]

Burada dikkata şayan nükte şudur ki, anlaşılan Zeyd'in emevi zülmüne karşı olan bu kıyamından heyacana kapılanlar ve hatta onnun vaadilen Mehdi olduğunu sananlar bile olmuş ki, Beni Ümeyye'nin meşhur şairi Hakim bin Abbas Kelbi, Zeyd'in şehit edilip cansız bedenin asılmasından sonra Beni Haşim'e hitaben okuduğu şu şiirinde: *"Sizin Zeyd'i hurma ağacına asıverdik; doğrusu ben hiç ağaca asılan bir* Mehdi*'yi görmemiştim."* Zeyd'in Mehdi olduğunu sananları alaya almıştır.

Adı geçen Beni Ümeyye şairi bu şiirini, hicri ikinci asrın başlarında okumuştur. Bu, ozamandan beri Mehdi inancının Müslümanlar içerisinde yaygın olduğuna dair tarihi bir belgedir. Zira bu şiir, insanlardan bazıları mıstakında yanılmış olsalar bile, Mehdi inancının o zamandan beri toplum içerisinde var olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Yine, Arapların cahiliye ve İslam döneminin önde gelen üç büyük şairinden biri olan "İsmail Himyeri"nin (ö.173 hicri) İmam Sadık *aleyhi's-selâm*'ın huzuruna varıp o Hazret'in eliyle hidayet bulduktan sonra Hazret'in huzurunda okuduğu uzun kasidesinde İmam Mehdi (a.s)'dan söz ettiğine şahit oluyoruz. İşte aşağıdaki beyitler bu kasidenin bir parçasının tercümesidir.

"Allah'ımı şahit tutarım ki, senin sözün (Hz. Sadık -a.s-) ister baş eğer olsun ister

[75] el-İmam-ül Mehdi, s. 243, el-Edep fi Zill'it Teşeyyu, 181, 183.
[76] el-İmam-ül Mehdi, s. 251.

günahkâr, bütün mahlûklara hüccettir ki, buyurdunuz:

Kalben arzuladığım veliyy-i emir ve Kâim'in bir gaybet dönemi olacak; şüphesiz o gaybet edecektir, Allah'ın selamları o gaibe olsun.

Bir müddet gaybet perdesi ardında kalacak sonra zuhur edecek ve dünyanın doğusunu ve batısını adaletle dolduracaktır.

Gizlide ve açıkta ben buna inanıyorum, kınansam da ondan vazgeçmem." [77]

Görüldüğü üzere şair İmam Mehdi (a.s)'ın dünyaya gelmesinden bir puçuk asır öncesinden o hazret hakkında tam bir basiretle söz etmektedir. Elbette şair bu şiirinde itiraf ettiği üzere İmam Sadık (a.s)'ı mulakat ettikten sonra böyle bir basirete ulaşabilmiştir. Yoksa şair dipnotta naklettiğimiz bu şiirinin başlangıcında da belirttiği üzere daha öncelerden Mehdilik inancına sahipti. Ancak onun mistakında yanılmış ve vaadedilen Mehdi'nin Muhammed Hanefiye olduğunu sanmıştı. Bu da Mehdilik inancının o zamandan beri toplumda yaygın olduğunun açık bir kanıtıdır.

Bu şairlerden biri de Ebu Muhammed, Sufyan bin Masab Abdi Kufi'dir. Bu şair İmam Sadık (a.s)'ın döneminde yaşamış Ehl-i Beyt'in methinde özellikle de Hz. Ali (a.s)'ın faziletlerini içeren güzel şiirler okumuştur. O Hz. İmam Sadık (a.s)'dan Ehl-i Beyt'in faziletleri hakkında öğrendiği hadisleri şiir halinde dillendirmiştir. İmam Sadık (a.s) da onun bu hizmetini takdir etmiş ve "Ey Ehl-i Beyt takipçileri Abdi'nin şiirlerini çocuklarınıza öğretiniz ki, o Allah'ın dini üzeredir" buyurmuştur. [78]

Abdi'nin Gadiriyye ismiyle bilinen uzun bir kasidesi vardır. O bu kasidesinin bir bölümünde on iki İmamları teker teker isimleriyle saymıştır. Onun bu şiirini okuduğu zamanda İmam Mehdi (a.s) da dâhil olmak üzere o mübarek zatların bir kısmı henüz dünyaya bile gelmemişlerdi. Abdi'nin adı geçen şiirinin bir bölümü şöyledir:

"Sevgimi onlara (Ehl-i Beyt'e) verdiğim andan beri bana rafizi ismini taktilar; oysaki bu isim en güzel ismimdir benim.

Arş sahibinin kesintisiz salatı olsun; o gamlere deva olan Fatıma'nın oğluna.

Onun o iki oğluna ki, birini zehir ile yok ettiler; diğeri de yüzünü toz kaplamış halde toprak üzere yatmaktadır.

Ondan sonra abid, zahit olan Seccad'a; sonra talebin sonuna yaklaşan Bakır-ül Ulûm'a.

Cafer'e, oğlu Musa'ya, sonra da ihsankar Rıza'ya ve zahmet çeken abid Cevad'a.

İki Askeri'ye ve kaimleri olan Mehdi'ye ki, işin sahibidir ve yeni hidayet elbiseleri giyecektir.

O kimse ki, yeryüzünü zulümle dolduktan sonra, tekrar onu adaletle dolduracak; sapıklık ve fitne ehlinin kökünü kesecek.

O korkusuz, silah kuşanmış dilaverlerin önderi ki, yararsız otları kazımak için tuğyan ehli ile savaşacak.

Hidayet ehlidirler, Kayyum Allah'ın dinini, dünya ve derecelerine satan insanlar değillerdir.

Eğer onların gazebi cehennem ateşinde gizlenirse, artık cehennem ateşini alevlenen odundan biniyaz eder." [79]

---

77 *el-Gadir*, c.2 s. 247. Beyrut baskısı.
78 elGadir, c. 2, s. 295, 297.
79 el-Gadir, c. 2, s. 293.

Görüldüğü üzere, şair şiirinde on iki İmamı birer birer isim veya lakaplarını anarak saymıştır. Oysaki şairin yaşadığı o dönemde ismini veya lakabını zikrettiği İmamların bir kısmı henüz dünyaya bile gelmemişti. Yine şair açıkça İmam Mehdi, yaranı ve yüklendikleri müsyondan açıkça bahsetmiştir. Bu da o dönemde halkın Mehdilik akidesi ile aşina olduklarını ve özellikle de Ehl-i Beyt İmamları'nın takipçilerinin bu hususta tam bir basiret içerisinde olduklarını göstermektedir.

Bu şairlerden bir diğeri de hicri üçüncü yüzyılın büyük şairi Ebu Ali Muhammed bin Rezin Di'bel Huzai'dir. O hicri 148 yılında Kufe'de dünyaya gelmiş, orada büyümüş, sonra da Bağdat'a yerleşmiştir. O gençliğinin ilk yıllarında Müslim bin Velid'in terbiyesi altına girmiş ve ondan şiir sanatını öğrenmiştir.[80] Dibel genellikle Bağdat'ta yaşamıştır. Ancak ara ara oradan ayrılmış ve gezinti yapmıştır. Ebul Ferec demiştir ki: "Dibel yıllarca evinden ayrılır ve yer üzerinde gezinti yapardı. Her defasında da büyük faidelerle dönerdi"[81]

Dibel, Ehl-i Beyt aşığı idi. O, bu sevgisi nedeniyle çokluca Ehl-i Beyt'i metheden, Ehl-i Beyt düşmanlarını da yeren şiireler okumuştur. Bu nedenle de Ehl-i Beyt karşıtı güclerin düşmanlığını kazanmıştır. Öyle ki, artık emniyeti elden gitmiş ve canını koruyabileceği bir sığınağı kalmamıştır. Bilahere canını kurtarmak için kaçmak ve çöllerde gizlenmek zorunda kalmıştır. Onun kendisi demiştir ki: "Elli yıldır ki, kendi darağacımı sırtımda taşıyorum, ama beni asacak birini bulamıyorum." Onun Ehl-i Beyt'in methinde okuduğu en güzel kasidelerinden biri Taiyye kasidesidir. O bu kasideyi İmam Rıza (a.s)'ın huzurunda okumuş ve hazretin beğenisini kazanmıştır. O bu kasidede Ehl-i Beyt'e yapılan mezalimden söz ettikten sonra İmam Mehdi'nin zuhuruna olan özlemini ortaya koymuştur. Yüz beytten fazla olan bu kasidenin bir bölümü şöyledir:

Ayetler medreseleri tilavetten yoksun olmuş; vahiy evi yıkılmaya yüz tutmuştur.

Resulullah'ın Ehl-i Beyt'inin Mina'daki Hif'i Rükn'ü, Arafat'ı, Cemereleri.

Ali'nin, Hüseyin'in, Cafer'in, Hamza'nın ve alnı nasır bağlayan Seccad'ın evleri.

Peygamber'in Ehl-i Beyt'inden dolayı kınamanı kes ki, onlar yaşadıkları sürece, benim dostlarım ve güvendiklerimdir.

Ben onları işlerimin önderi olarak seçtim; zira onlar her halde hayırlıların en hayırlısıdır.

Ey Rabbim! Yakinimde basiretimi artır ve ey Rabbim! Onların sevgisini benim hayırlarıma ekle.

Görmüyormusun ki, otuz senedir ki, gece gündüz daim hasret içindeyim.

Onların varlıklarının diğerleri arasında paylaşıldığını, onların ellerinin ise varlıklarından hali olduğunu görüyorum.

Resulullah'ın Ehl-i Beyt'inin cisimleri zayıf düşmüş; Al-i Ziyad ise, şiştikçe şişmiştir.

Ziyad'ın kızları kasırlarda koruma altındayken; Resulullah'ın Ehl-i Beyt'i çöllerde avere ve perişandır.

Zülme uğradıklarında açarlar zalimlere ellerini; yardımcı ve koruyucudan yoksun olarak.

---

80 Tarih-ül Edeb-il Arabi, c. 2, s. 284, Tarih-i Edebiyat-i Zeban-i Arabi, s. 372.

81 el-Eğani, c. 18, s. 38.

Bugün veya yarın gerçekleşmesine ümitli olduğum şey olmasaydı,

Kalbim onların (Ehl-i Beyt'in) kederinden parça, parça olurdu.

Allah'ın adı ve bereketiyle şüphesiz kıyam edecek imamdır ümidim.

Aramızda hak ve batılı birbirinden ayıracak, ödül ve ceza verecek İmamdır özlemim.

Ey nefsim, sevinçli ol, sonra ey nefsim, muştluklar olsun sana ki, o gelecek olanın gelmesi uzak değildir.

Zulmün sürüp gitmesinden de sabırsızlığa kapılma ki, gücümün sabitleşeceğini bildirdiğini görüyorum.

Eğer Rahman o süremden biraz kısaltır da ömrümü biraz uzatır, vefatımı da biraz geciktirirse,

Öcümü alırım, artık bir gamım da kalmaz, kılıcımı zalimlerin kanıyla kana kana bir sulayıp da giderim." [82]

Görüldüğü üzere, büyük şair Di'bel, Ehl-i Beyt'e yapılan mezalimlerden duyduğu elem karşısında İmam Mehdi (a.s)'ın zuhur edip zalimleri yok edeceğine dair olan muştlukla kendisine teselli vermektedir. Bu şiir de İmam Mehdi (a.s)'ın zuhur edeceğine dair inancın o zamandan beri Müslümanlar arasında yaygın bir inanç olduğunun ayrı bir belgesidir.

Nakledilir ki, Di'bel bu beyitleri okuyunca İmam Rıza (a.s) başını doğrultarak ona:

"Ey Huzai! Bu şiirleri Ruh'ul Kudüs senin diline getirdi." buyurmuş, sonra da eklemiştir: *"O İmamın kim olduğunu biliyor musun?"*

Di'bel: "Bilmiyorum; yalnız o İmamın sizin soyunuzdan çıkacağını ve dünyayı adaletle dolduracağını duymuşum" diye cevap verince, İmam:

*"Ey Di'bel: "Benden sonra oğlum Muhammed (*İmam *Cevad -a.s-), ondan sonra oğlu Ali (*İmam *Hadi aleyhi's-selâm), ondan sonra oğlu Hasan (*İmam *Hasan Askeri aleyhiselam)* İmamdır*; Hasan'dan sonra da oğlu Hüccet-i Kâim İmamdır ki, insanlar gaybete çekildiği zaman onu bekler, zuhur ettiği zaman da itaat ederler ona. Eğer dünyanın sonuna bir gün dahi kalsa, Allah o günü o kadar uzatacaktır ki, o kıyam edecek ve dünyayı zulümle dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır."* [83] buyurmuştur.

Bu şairlerden bir diğeri de İmam Rıza (a.s)'ın ashabından olan Ali bin Abdullah Hafi'dir. Bu şair hicri 203 yılında vefat etmiştir. O İmam Rıza (a.s) için okuduğu bir mersiyede Ehl-i Beyt İmamlarının isimlerini andıktan sonra şöyle devam ediyor:

"Her asırda sizden bizim için bir hidayetçi imam vardır; zaman sizi tanımakta ve size menustur.

Allah'ın semasının yıldızları batmış; aslanları ağaçların yığını sarmıştır.

Sizden sekizi gaip olup gitmiş; dördü deve yavrusunu arzuladığı sürece beklenmektedir.

Ne zaman aydınlatıcı hak sizinle zahir olacak? Sizden gayrilerinde hak batıp sönmüştür." [84]

Görüldüğü üzere bu şair de henüz İmam Mehdi (a.s) dünyaya gelmeden önce, o

82 el- Edeb-üs Siyasi el-Mültezem fi'l İslam, *el-Gadir*, c.2, s.353, 355.. *el-Fusul-ul Muhimme*, s.249.
83 *el-Fusul-ul Muhimme*, s.251.
84 el-Edep fi Zill'it Teşeyyu, s. 183, el-İmam-ül Mehdi, s. 245.

hazretin ne zaman zuhur edip hakkı galip kılacağını sormaktadır.

Bu şairlerden biri de 220 hicri yılında vefat eden Abdullah bin Eyyub Hazibi'dir. İmam Rıza (a.s)'ın âşıklarından olan bu şair, İmam Rıza (a.s)'ın şehadetinden sonra oğlu İmam Muhammed Taki (a.s)'a hitaben okuduğu bir şiirinde şöyle demiştir:

"Ey Allah yolunda kurban olanın oğlu, ey toprak kökenli (Ebu Turab)'ın oğlu ki, temiz ve yüce soylusun.

Ey vasinin, resullerin afdalinin vasisinin, yani doğru konuşan ve dorulanan peygamberin oğlu;

Ey sağlam ip, ne zaman sığınacağım, sarayına ve orayı güvenilir bulacağım.

Ben kıyamet günü sana sığınacağım, kurtuluş yolunu senin yanında arayacağım.

Yarın bana şefaat etmekte kimse, benden öne geçmeyecek, kimse sizi sevmekte benden öne geçemez.

Ey sekiz batan İmamın oğlu, ey üç docacak İmamın babası;

Doğular batılar sizindir; Kitap (Kur'an) hakkınızda bunu tastik etmektedir."[85]

Görüldüğü üzere, bu şair de İmam Muhammed Taki'nin kendinden sonra gelecek üç İmamın babası olduğunu beyan etmekle birlikte kinaye ile İmam Mehdi (a.s)'ın döneminde gerçekleşecek olan güven ortamının ne zaman vaki olacağını sormaktadır. Bu, o insanların on iki İmam hakkında tam bir basiret içerisinde olduklarının ayrı bir kanıtıdır.

Bu şiirin bir benzerini de Masab bin Vaheb Nuşcanı inşa etmiştir. Onun şiirinde Allah Resulü'nden sonra ilahi önderler olan on iki İmama işaret edilmekle birlikte onlardan sekizinin Rabbin mulakatına kavuştuğu, dördünün ise beklendiği kaydedilmiştir.

Masab'ın şiiri şöyledir:

Eğer benim neye inandığımdan sorarsan, açıkta söylediğim inancım gizlide dediğim gibidir.

Ben Allah'a inanırım, ondan gayri bir ilah yoktur; o güçlüdür, izzet sahibidir, yaratıkları zayıf olarak yaratandır.

Yine inanırım ki, Resulullah en üstün resuldur, geçmiş ümmetler sağlam kitaplarında onu müjdelemiştir.

Ondan sonra Ali'dir, sonra da onbir İmam, bu Allah'ın tahallüfü olmayan kesin vaadidir.

Bunlar Muhammed'ten sonra bizim hidayet imamlarımızdır; benim halis sevgim hayatta olduğum sürece onlaradır.

Onlardan sekizi vefat edip gitmiş, geri kalan dördü sayıyı tekmil için beklenmektedir.[86]

Şairin şiirinde on iki Ehl-i Beyt İmamlarından söz edip, onlardan sekisinin dari faniyi terkettiklerini, dördünün de beklenmekte olduğunu belirtmesi, onun İmam Mehdi de dâhil olmlak üzere, Ehl-i Beyt İmamları hakkında tam bir basiret sahibi olduğunu açıkça göstermektedir. Bu şiir, on iki İmam ve İmam Mehdi inancının o zamandan beri bilinmekte olduğunun ayrı bir belgesidir.

Bir diğer şair de 254 hicri yılında vefat etmiş olan İsmail bin Salih Seymeri'dir. O İmam Rıza (a.s)'ın mersiyesi olarak Hz. İmam Hasan Askeri'nin huzurunda okuduğu bir şiirinde İmam Mehdi'ye kadar

85 el-Edeb fi Zill'it Teşeyyu, s. 185, 186, el-İmam-ül Mehdi, s. 245.
86 el- Edeb fi Zill'it Teşeyyu, s. 183.

birer birer Ehl-i Beyt İmamlarının isimlerini saydıktan sonra şöyle der:

> "On yıldız kendi medarında gurup etmiştir; Allah onların benzerini bize doğrucak.
>
> Ebu Muhammed, Hasan-ül Hadi (Askeri) aracılığıyla, hidayet takipçileri arzularına kavuşacak.
>
> Ondan sonra gezintisiyle çölleri kat eden kimsenin doğumu beklenir.
>
> İki gaybet sahibidir; hakikaten uzun olan ki, Allah gaybetinin uzamasını isteyenden amelini kabul etmez.
>
> Ey Allah'ın onbir hüccetleri, ümit güzleri on ikincisine dikilmiştir."[87]

Görüldüğü üzere bu şair de henüz İmam Mehdi (a.s) düyaya teşrif etmeden önce, o hazretten ve gerçekleşecek olan iki gaybetinden söz etmiştir. Bu şiir de Ehl-i Beyt izleyicilerinin o hazret hakkında tam bir basiret içinde olduklarının ayrı bir kanıtıdır.

Bu şairlerden bir diğeri de 221 hicri yılında dünyaya gelip, 283 hicri yılında şehit edilen İbn-i Rumi ismiyle meşhur olan Ali bin Abbas bin Carih'tir. Babası Rum asıllı olduğu için ona İbn-i Rumi denilmiştir. Bağdat'ta dünyaya gelmiş orada da şehit edilmiştir. Gerçekten Arap edebiyatının şahkarı sayılacak güzel şiirlere sahiptir. Ona Mutezid'in veziri Kasım bin Abdullah'ın meclisinde İbn-i Feraş tarafından zehir yedirilmiştir. O bunu farkedip meclisi terk edince, vezir Kasım bin Abdullah ona: "Nereye gidiyorsun?" diye sormuş, o da: "Gönderdiğin yere" cevabını vermiştir. Vezir ona: "Babama da selamımı ilet" deyince, o: "Benim yolum cehenneme düşmez" cevabını vermiştir.[88]

İbn-i Rumi'nin, Abbasi hilafeti ve onların Horasan'daki yöneticileri olan Tahiriler aleyhine kıyam edip şehit edilen Yahya bin Ömer, bin Hüseyin bin Zeyd bin Ali'nin mateminde okuduğu bir Cimiyye kasidesi vardır. O bu kasidesinde Abbasi halifelerini Ali evlatlarına karşı yaptıkları zulümlerden sakındırırken, kinaye ile onlara bir gün son kurtarıcı olan Mehdi'nin zuhur ederek bütün zalimlerin kellesini uçurup hakkı sahibine döndereceğini hatırlatıyor.

İbn-i Rumi'nin adı geçen kasidesinin bir bölümü şöyledir:

> "Ey Beni Abbas, düşmenliğinizden gücünüz yettiğince, cinayet edin, bağlayın çantanın ağzını sımsıkı sarın.
>
> Kötü yöneticilerinizi ve sapıklarını bırakın ki, onlar çoştukları fesat dalgalarında boğulmaya layıktırlar.
>
> Bekleyin o hakkı ehline dönderecek olanın gününü, o gün siz de üzdüğünüz gibi üzülürsünüz.
>
> O vakit ki, artık özür dileyeninizin bir mazereti kalmaz, sizin Allah'ın hücceti karşısında bir çıkış yolunuz olmaz.
>
> Öyleyse düşmanlık tohumunu daha fazla kendinizle onlar arasında ekmeyin ki, tohumlar ürün verir.
>
> Eğer bu durumun sizin için baki kalacağını sanıyorsanız, aldanmışsınız, zaman iki renkli çıkmıştır.
>
> Belki de onların gizlide bir intikam alanı var ki, size galip gelecek, her zaman sabah gecenin ardından gelir."[89]

---

87 el-Edeb fi Zill'it Teşeyyu, s. 186.
88 Luğatname-i Deh Huda, c. 1, s. 314, el-A'lam, c. 5, s. 110.
89 el-Gadir, c. 3, s. 39, el-İmam-ül Mehdi, s. 246.

Hz. Mehdi aleyhi's-selâm hakkındaki hadisler o kadar yaygın ve o kadar fazladır ki, İslami meselelerden çok azı hakkında bu kadar hadise rastlanılır. Ne Ehl-i Sünnet, ne de Ehl-i Beyt ekolunda bu hadislerin kesinliği hususunda şüphe yoktur. Hatta Ehl-i Beyt âlimlerine ilaveten bir çok Ehl-i Sünnet alimi de bu hadislerin mütevatir ve kesin olduğunu açıklamışlardır. Onlardan biri olan "Menakib'uş -Şafii" kitabının sahibi "Secezi" (Ö. 363 hicri kameri) der ki: Hz. Mehdi aleyhi's-selâm'e ait İslam'ın değerli Peygamberi'nden nakledilen, hadisler tevatür haddini bulmuştur.

İmam Mehdi (a.s)'ın dünyaya teşrif etmesinden yıllarca ve hatta onlarca yıl önce okunan bu şiirler ve benzerleri, o zamanın toplumunun Mehdilik itikadıyla kâmilen aşına olduklarını, bu inancı taşıdıklarını ve Ehl-i Biyt taraftarlarının ise bu açıdan tam bir basiret içerisinde olduklarını açıkça gözler önüne sermektedir.

Yine çoğu zaman pak Ehl-i Beyt İmamları'ndan, "Kâim-i Âl-i Muhammed" ve "Mehdi-i Muntazar" siz misiniz? gibi sorular sorulduğuna, onların da uygun durumlarda Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm*'ı tanıttıklarına şahit oluyoruz.

Bütün bunlar, son kurtarıcı olan Hz. Mehdi (a.s)'ın geleceği konusunun asr-ı saadetten itibaren İslam ümmeti arasında kuşku götürmeyen kesin bir itikat olduğunu göstermektedir.

Bazılarının Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm*'ın doğumundan önce bile Mehdilik iddiasında bulunmaları da bunun ayrı bir kanıtıdır.

Örneğin: "Keysaniye" fırkasının İmam Mehdi *aleyhi's-selâm*'ın doğumundan iki asır önce "Muhammed-i Hanefiye"yi İmam ve zuhuru beklenen "Mehdi" olarak görmelerini, onun gaybete çekildiğine ve bir gün zuhur edeceğine inanmalarını, iddialarına delil olarak da Peygamber *sallâ'llâhu aleyhi ve alih* ve Ehl-i Beyt'ten Hz. Mehdi'nin gaybeti hakkında nakledilen hadisleri göstermelerini başka şekilde yorumlamak mümkün değildir.

Keza Abbasi halifelerinden Mehdi-i Abbasi'nin de kendisine Mehdi adını vermesinin arkasında bu gerçek yatmaktaydı. O halkın Hz. Mehdi'yi bekleyişinden su-i istifade ederek kendisini vaat edilen "Mehdi" olarak lanse etmeye çalışıyordu.[90]

Ehli Sünnet ve Ehl-i Beyt âlimlerinin Hz. Mehdi (a.s) hakkındaki hadisleri kendi kitaplarında zikrettiklerine işaret etmiştik.[91] Bu kaynaklardan; "*Müsned-i Ahmed bin Hanbel*" (vefatı: 241 Hicri) ve "*Sahih-i Buhari*" (vefatı: Hicri, 256) gibi bazıları, Ehl-i Sünnet'in İmam Kâim'in (a.s) doğumdan önce yazılmış hadis kitaplarıdır. Bu kitaplar İmam Kâim (a.s) hakkındaki hadisleri toplayan Ehl-i Sünnet'in itibarlı kitaplarındandır.

Hasan bin Mehbub"un eseri olan "*Meşihe*" kitabı da bu konuyu ele alan Ehl-i Beyt kitaplarından biridir. Bu kitap, İmam-ı Zaman'ın gaybet-i kübrasından (büyük gaybetinden) yüz küsur yıl önce yazılmıştır. Bu kitapta İmam-ı Asr'ın (a.s) gaybeti hakkındaki hadisler zikredilmiştir.[92]

Yine merhum Tebersi, İman Bâkır ve İmam Sadık *aleyhi's-selâm* zamanındaki hadis ravilerinin gaybet hadislerini yazdıkları kitaplarda zikrettiklerini kaydetmiştir.[93]

Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet âlimlerinden birçoğu, yalnızca Hz. Mehdi'yi konu edinen kitaplar yazdıklarına da işaret etmiştik.[94] Bu kitaplardan bazıları Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm*'ın doğumundan önce yazılmıştır.

---

90 *İ'lam'ul Vera*, s.443.

91 Onlardan 106 kişinin adı "*Nevid'u Emn ve Eman*" kitabında s. 92- 95'te yazılmıştır, yine onlardan 35 kişinin adı Muhammed Hasan Âli Yasin'in eseri olan "*El Mehdi-yil Muntazar*" kitabında (s.80 ve 82) geçer.

92 *A'lam'ul -Vera*, s. 444-İsbat'ul -Huda c. 7. s. 53

93 *A'lam'ul -Vera*, s. 443

94 "*Nevid-i Emn ve Eman*" kitabının 95.sayfasında 32 kitabın adı zikredilmiştir. "*Mehdi-i Ehl-i Beyt*" kitabında ise 41 Ehl-i Sünnet ve 110 Ehl-i Beyt kitabı zikredilmiştir. "El Mehdi'yul -Muntazar" kitabının 21 ve 24 sayfalarında ise 14 kitabın ismi yer almıştır. Son zamanlarda yazılan "*Kitabname-i Hz. Mehdi aleyhi's-selâm*"da da Hazret hakkında yazılan 2500 kitabın ismi kaydedilmiştir.

Ehl-i Sünnet âlimlerinden olan "Revacani" (Ö. 250 H.) "*Ahbar-ul* Mehdi" adındaki İmam Mehdi hakkındaki kitabını İmam Mehdi *aleyhi's-selâm*'ın doğumundan önce yazmıştır.[95]

Yine İmamların (a.s) ashaplarından "Enmati" ve "Muhammed bin Hasan bin Cumhur" gibi bazıları Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm*'ın doğumundan önce o Hazret ve gaybeti hakkında kitap yazmışlardır.[96]

Evet, Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm* hakkındaki hadisler o kadar yaygın ve o kadar fazladır ki, İslami meselelerden çok azı hakkında bu kadar hadise rastlanılır. Ne Ehl-i Sünnet, ne de Ehl-i Beyt ekolunda bu hadislerin kesinliği hususunda şüphe yoktur. Hatta Ehl-i Beyt âlimlerine ilaveten bir çok Ehl-i Sünnet alimi de bu hadislerin mütevatir ve kesin olduğunu açıklamışlardır. Onlardan biri olan "*Menakib'uş -Şafii*" kitabının sahibi "Secezi" (Ö. 363 hicri kameri) der ki: Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm*'e ait İslam'ın değerli Peygamberi'nden nakledilen, hadisler tevatür haddini bulmuştur.[97]

"*El-İmam-ul* Mehdi" kitabının yazarı der ki: "Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet kaynaklarında mevcut olan İmam Mehdi hakkındaki hadisler, eğer sayılacak olursa, İmam Mehdi *aleyhi's-selâm* hakkında altı bin rivayet ile karşılaşırız ki, bunun büyük bir rakam olduğu açıktır. Hatta Müslümanların asla şüphe etmediği ve herkesin kabul ettiği kesin İslami meseleler hakkında dahi, bu kadar hadis mevcut değildir.[98]

Bütün bunlar, İslam tarihinin başlangıcı olan asr-i saadetteki Müslümanların ve onları takip eden nesillerin Hz. Mehdi'nin kıyam vadesi ile aşina olduklarını, bu husustaki inançlarının yaygın ve şüphe götürmez olduğunu, özelikle de Ehl-i Beyt mektebinde yetişmiş olanların bu hakikate sarsılmaz sağlam inançlarının olduğunu ve o dönemde yaşayan bütün inananların hayatları boyunca o mübarek zatın doğuşunu beklediklerini açıkça ortaya koymaktadır.

Hz. Mehdi *aleyhi's-selâm* hakkındaki gelen hadislerde onun Haşimoğulları'ndan, Hz. Fatıma *aleyha selâm*'ın evlatlarından ve İmam Hüseyin *aleyhi's-selâm*'ın soyundan olduğu, babasının adı "Hasan", kendi adı Peygamber *sallâ'llâhu aleyhi ve alih*'in adı, künyesi Peygamber *sallâ'llâhu aleyhi ve alih*'in künyesi olduğu ve gizli dünyaya gelip gizli yaşayacağı, biri kısa müddetli, diğeri uzun müddetli olmak üzere iki gaybeti olacağı, Allah'ın istediği zamana kadar gizli kalacağı ve sonunda Allah'ın emriyle zuhur ve kıyam edeceği ve İslam dinini tüm dünyaya hâkim kılacağı ve dünyayı, alabildiğine zulüm ve kötülükle dolduktan sonra, tekrar adalet ve eşitlikle dolduracağı açıklanmıştır.

---

95 *El Mehdi-yul Muntazar,* s. 21 *El fihrist-i Şeyh Tusi* kitabı. s. 176, Meşhed Üniversitesi.
96 *Fihrist'i Şehy Tusi,* s. 284 ve 301.
97 "*el-Mehdi-yul Muntazar*" kitabı s. 85.
98 "*İmam Mehdi*" kitabı, s. 66.

Ahirzamanda İmam Özlemi

Yusuf Tazegün

Malum olduğu üzere, hidayet önderlerinden birinin karşısında diz çökmek, o mübarek yüzlerini dünya gözüyle bir kere görebilmek ve o eşsiz sohbetlerine, nasihatlerine, ladunni bilgilerine bir lahza hazır bulunup Onlarla konuşa bilmek, elbette ki bir müminin imandan sonra mazhar olabileceği en yüce payelerden birisidir. "Sohbette insibağ ve in'ikas vardır" hakikatince, sohbet esnasında İmamın huzurunda hazır bulunanlar, -her kim olursa olsun-, O'nunla ola ola olgunlaşıyor ve adeta O'nlaşıyorlardı, İmamların etrafında dönen melekler onlarında etrafında dönmeye başlıyordu. Çünkü masumların o nuranî meclisine gökler ötesinden yağan esma-i hüsna yağmurları ve tecelli sağanakları, üfül üfül esen feyiz rayihaları, ışık ışık yayılan cilve pırıltıları, onun sohbetini dinleyenleri de bütünüyle kendi halet-i hususiyesine celbediyor, onlara kendi boyasını çalıyordu.

Cehennem acıdır, zira oranın en büyük azabı böylesi yüce insanların sohbetinden, gül cemallerinden mahrum olmaktır ve Cennet'e kim girmek istemez?.. O Cennet ki, bütün saadetlerimizin ülkesi. O Cennet ki, Allah oradan meşhud, o Cennet ki, Hz. Muhammed orada meskûn, kadınlarının efendisi en başta ve on iki İmam Rahmanın sohbetinde cümle cennetliklerde onların…

Allah'ın yeryüzündeki canlı şahitleri, konuşan Kuranları ve yürüyen mesajcıları ve gerçek halifelerinin devri, sadece onların etrafındakiler için değil, bütün bir insanlık için de bir mutluluk çağı olmuştur, bir model olmuştur. Onların tüm baskılara rağmen yol göstermeleri, hadisleri, fiilleri ve takrirleriyle kıyamete kadar tüm insanlar kemalden mahrum kalmamıştır, onların yetiştirdikleri -Kumeyl gibi, Malik, Hicr, Habip, Zürare, Aban gibi- sonraki asırların müminleri tarafından büyük bir imrenmeye, gıptaya, hasrete ve iştiyaka sebep olmuştur.

İşin doğrusu, masum İmamların çağlar üstü sohbeti hala göklerde, gönüllerde ve kitaplarda devam ede gelmektedir. Bilhassa Hadis, Fezail, Siyer ve İslam tarihi kitapları okuma zamanlarında mümin ilmen, hissen, kalben ve hatta ruhen, İmamların çağlar üstü devam eden sohbetine mazhar olabilmektedir. İmamları sevenler, Onlarla zaman ve mekân üstü bir irtibat halindedirler, zira birbirini Allah için sevenlerin sohbetleri zaman ve mekânla sınırlı ve kayıtlı olamaz. Özelliklede İmam Hüseyin için düzenlenen yas merasimlerinde ve mersiyelerde. Zaten yas merasimlerinin en büyük felsefesi de budur, insanı İmamıyla irtibata geçirmek, ruhun İmamla sohbet edip görüşmesini sağlamak.

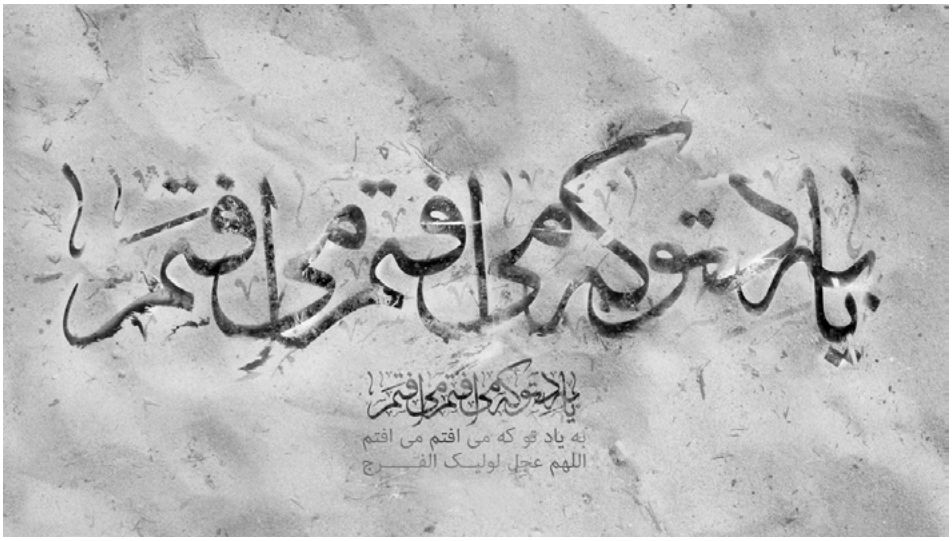

İşte ortada böyle muhteşem insanlar, fazilet kaynakları olunca, böylesine insanları ellerinden tutarak miraca çıkaranlar bulununca, bizler gibi İmam'ın huzurunu idrak edemeyenler, onun zuhuruna kadar büyük bir acı içerisindedirler, haklı olarak. Evet, Allah'a ulaşmak yolunda hiçbir şeyden mahrum değiliz, naibleri olan müçtehitlerimiz sayesinde tekâmül için her şeye sahibiz, lakin İmam'ın gül yüzünü görmekten mahrumuz ve bu mahrumiyet gönülleri hiçbir zaman iyileşmeyecek yaralarla dolduruyor.

Ne acı ki, hazır İmam gaybete çekildi, bizleri didarına müştak bırakarak, O yolcu uçtu gitti, bizler de ruhu bedeninden çıkan gözler gibi baka kaldık o gıybete çekilenin ardı sıra. Ta uzaklaşa uzaklaşa gözden kaybolduğu zamandan, on bir asır sonra kendimize geldik. Geldik gelmesine de, fakat O gelmedi. Lakin ümitliyiz bu Cuma olmasa haftaya Cuma diye...

Bu iştiyaktır ki, gönülleri olduğu kadar, gözleri de karşı konulmaz bir "görme arzusu"na icbar ediyor. Sevgi, aşk, hasret, insanı arayışa itiyor. Acaba bizler de Yusuf-u Zehra'yı bir şekilde görüşemez miyiz, görüşüp de sohbet edemez miyiz? Günümüzde değişik toplantılarda sorula gelen "İmamımızı nasıl görebiliriz ve onunla konuşabilir miyiz?" sualinin içinde yatan sevgi, özlem ve iştiyakı karşılayabilecek bir cevap var mı?

İçinde bulunduğumuz noktada acaba İmam-ı Zaman ile sohbet etmenin, onun cemalini görmenin, huzurunda bulunmanın bir yolu yok mu? Onun güzel gözlerine bakıp, sohbetini yakalayabilmenin burada bir formülü olamaz mı, buna bakmak lazım. O vefat etmedi yahut Hz. İsa gibi göklere çekilmedi, o aramızda, lakin tanımıyoruz kendisini bize tanıtmadıkça, Onun pak ve nurlu bedeni hala burada... bizi ne kavuşturur ve ne sebep olur ki kendisini bize tanıtsın, buna bakmak lazım. Mesela, bunlardan en hakikisi ona manevî kardeş olabilecek sıfat ve fiillerle donanmaktır, her şeyden önemlisi vacipleri yerine getirmek ve haramlardan sakınmaktır ki, bu takdirde bizzat İmamımızın kendisi bize ziyaretini lütfedecek ve bize olan sevgisiyle kendisini tanıtacaktır.

Öyleyse öncelikle Peygamber'in kardeşi olmak gerek, "Benim kardeşlerim o kimselerdir ki, beni görmeden bana iman ederler. Ben onlara müştakım, onları görmek için özlem içindeyim" diye buyuruyor Allah'ın Resulü. Eğer Ahirzaman nesil sağlam bir imana, çağın tüm günahlarına karşı direnecek güçlü

bir takvaya sahip olurlarsa, ancak o zaman Peygamberin kardeşlerinden olacaktır ve hiç şüphesiz Peygamberin kardeşi olan İmam-ı Zaman'ın da kardeşidir, Peygamberin görmek istediğini İmam-ı Zaman da görmek isteyecektir. "Peygamber Kardeşleri" unvanına layık bir neslin en mümeyyiz vasıflarından birisi de, Peygamber Aşığı oluşlarıdır.

Peygamber aşığı olmak onun yolunda ilerlemektir, o büyük zatın hedefiyle ideallenmek, öz Muhammedi İslam bayrağını dünyanın her tarafında dalgalandırma arzusu içinde olmaktır. Bu amaç ve hedef doğrultusunda yaşayan nesil kayıp İmamın sevgisini kazanan nesildir, o en sevgiliye yeniden geri dönmesi için yüreklerinin derinliklerinden çağrılar yapan ve davetiyeler gönderen nesildir.

Cemaatler kölendir, kâbeler haclen..
gel ey Leylâ,
Gel ey candan yakın cânân ki
gâiblerdesin hâlâ!
Bu nazın elverir, Leylâ, in artık in
ki bâlâdan
Müebbed bir bahar insin şu yanmış
yurda, Mevlâ'dan…

Esasen bu davetnamesindeki duyuşlarıyla Mehmed Akif, hemen hemen bütün ehl-i imanın duygularına tercüman oluyordu ve hala da olmaya devam etmektedir hiç şüphesiz...

Birde ahir zaman neslin gönlünden, cümleler yardımıyla gaybetteki on ikinci İmam'a (a.f) iltifaten şöyle tercüman olunabilir:

Yusuf-u Zehra'ya iltifaten.

Gönlümü ilmine ve aşkına verdiğim İmam!

Soğuk ve derin sularında hayallerimi boğduğum, yaralı bir martı misali sahiline sığındığım ve en yüksek doruğuna ulaşma ümidiyle bir kâğıt misali rüzgârında sürüklendiğim İmam!

Rüzgârına yükleyip götürürken gülücüklerimi ve hiç bilmediğim bir mevsimin de saklı tutarken umutlarımı, senden ayrılmanın acısına ağlıyorum. Yüreğimde çağlayanlar var, dinmeyen gözyaşlarım var Efendim. Sana yolluyorum tüm hasretlerimi, asarak yüreğimin çöl kumlarını. Demet demet yıldızların kutlu rehberlerimdir, kapına yöneldiğim gecenin şu ıssız saatlerinde. Gönül heybemde gözyaşlarım, geçtiğim yollara serpiyorum sadakam diye. Yürek tezgâhında dokuduğum sancılarım var sadağımda, kuşandığım acılar var. İşte kapındayım Efendim, dilimde senden dileğim zuhurun var.

Her sabah hüzünle karışık bir umut var içimde, yeni bir günün getirdiği umutla bastırıyorum sensizliğin hüznünü. Her doğan gün yeni bir umut ,yeni bir arayış benim için, belki sana kavuşacağım zamana bir gün daha yaklaşıyorum; bu Cuma değilse haftaya Cuma..

Sen yoksun etrafında pervane olduğum şem'im, sensizlik ateş gibi çöktü yüreğime, kalbime düştüğü her yeri yakar oldu, hiçbir yağmur yetmedi içimdeki hasret ateşini küllendirmeye, gözyaşlarım bile ateş oldu gönlümde ve hiçbir sevgi yetmedi senin özlemini gidermeye. Perşembelerim oldu, beni sana ulaştıracak yollarda yürüdüm, senin duyacağın ağıtlarla ayak izlerini aradım ve Cumalarım oldu; gelmeyişinin akşamında aslında doğduğumu hiç anlamadığım güneşle beraber bende battım bir kez daha… Ayrılığında cam kırıklarıyla kaplı kalbim, ne zaman seni düşünsem, seni hatırlatacak en ufak bir şey görsem o kırıklarla dolu yeri batmaya başlıyor yüreğime.

Ne olur gel İmam'ım! Elimde bırakma ümitlerimi, çağın yetim ve öksüzleri var seni bekleyen. Sana kasideler yazan bağrı yanık âşıkların var, ağıt yakanların var. Mesih nefesli çarmıha gerilmeyi bekleyen, ateşe atılmak için İbrahimler misali dimdik duran, Kerbela

çölündeki susuz ashap gibi senin yardımına koşan, İsmail'ce bıçak altına yatmaktan çekinmeyen, yoluna kurban olmayı bekleyen koç yiğitlerin var. Devrin Asiye yüzlü, Meryem iffetli, Masume hicranlı, senin gül bitiren yağmurlarını bekleyenler kadınlar var, ellerinde demet demet güllerle, gözyaşı çağlayanlarıyla yollarını yıkamayı bekleyen kadınlar var. Kabul eder misin bizi Mevlam, ashabın olarak?

Ne olur Efendim, ceddin gibi Mekke'den Medine'ye hicret eder gibi gel. Sen gel ki, güneşin bizi terk ettiği karanlık gecelerimize dolunaylar doğsun. Sen gel ki bizde senin gelişinle "taleal bedru"ları okuyalım sevinçle. Yeniden bestelensin tüm aşk şarkıları ve hicran şiirleri artık son bulsun.

Ah Sevgili! Dünyanın ismeti, kevir'in hayat kaynağı, ey hüsn-i anının peşinde savrulup gittiğimiz nur-i dide! Bütün suya susamışlar senin deryandan sirab olmak için koştular, Hızırlar senin ab-ı hayatınla ölümsüzleştiler. Nasıl saygı duymam sana; cümle güzellikler hayranken ve bütün ferahlığa adanmışken varlığın, nasıl hürmet etmem sana. Ne söylendiyse güzellik üstüne hep sana adandı; ne biliniyorsa erdem adına hep seni besteledi çağlarca ve çağlarca. Ve senin içindi, zereh'in yanında derya misali dökülen gözyaşları, yüzünde küfi çizgiler beliren âlimin kekeme erguvanlar misali pul pul dökülüşü. Senin zuhurun için figan etti Zehra, senin ayrılığın için kan ağladı Rıza…

Sen ey, bütün şairlerin mısralarındaki en güzel teşbih, Mahbuba! İnan ki sensiz gündüzlerimiz bile geceye döndü, yüzümüzü okşayan rahmet yüklü soluğundan mahrumuz asırlardır ve bu mahrumiyetle yandığımız ateşler, ceddin İbrahim için yakılan ateşten daha acımasız.

Sen nuruyla âlemi aydınlatan Dilara! Nasıl özlemeyiz seni görmediğimiz için, bütün melekler etrafında pervane olup kanatlarına senin gölgeni dokurken nasıl hayran olunmaz sana… Senin ayrılığın akla geldikçe güneş bir kat daha hüzünlü batıyor, hicran acısını yeniden diriliyor gönüllerde ve yetim serhadlerde doludizgin ırmaklar hüzün diye akıyor. Sana kavuşamadık ya; yollarında selviler uzandı, bülbüller visalde bile figan eder oldu. Kim bilir belki de Mevlana bu şiiri senin ayrılığın için söyledi:

Dinle neyden, duy neler söyler sana!
Derdi vardır ayrılıktan yana,
Kestiler sazlık içinden der, beni
Dinler, ağlar; hem kadın, hem er beni
Göğsü, göz göz ayrılık delsinde bir,
Sen o gün benden işit özlem nedir.

Evet, utancımız büyük, adını bir bayrak gibi dalgalandıramadık gönül semalarında, yetimlerinle iyice ilgilenemedik, giremedik kalplere, adını sunamadık sana muhtaç sinelere, aileleri yetiştiremedik gönül makberimizde, zorluklara "hoş geldin" diyemedik açık gönülle, velhasıl sana layık olamadık Sultanım! Keşke bir güvercin olabilseydik, dünyanın dört bir tarafına mesajını dağıtan ellerinden uçurduğun, senin çağları aşan o kutsi mesajlarını taşıya bilseydik deniz aşırı diyarlara. Lakin n'olur yalnız bırakma bizi, günahlarımızla kavrulmaya terk etme, himmetini esirgeme boynu bükük, yüreği yaralı sevenlerinden.

Biz taşıyamadık senin mesajını gaybetinde ve böylece boş kalıplarda harcandı sözler, cümleler anlamlarını yitirdi, kıyaslar, istihsanlar bütün nakıs akıllar hüküm sürdü, vahiy ve ceddin sayfaları yerine "ben"lerin, "rey"lerin saltanatı başladı.

Öyleyse ne olur gel, gel ki: "Kadem bastın gönül tahtına / A Sultanım sefa geldin." Diyelim bağrı yanık âşıkların gibi.

Nudbe Duâsı

Nudbe duası olarak meşhur olan bu dua, içeriğinden de anlaşılacağı üzere, Allah Teâlâ'nın son hüccet ve temsilcisi olan zamanımızın efendisi Hz. İmam Mehdi (a.s) için okunan bir duadır. Bu duanın Ramazan, Kurban ve Gadir-i Hum bayramlarıyla Cuma günleri okunması özellikle tavsiye olunmuştur. Hz. İmam Mehdi'nin (a.s) ziyaretnamesi okunduktan sonra bu duayla da Allah Teâlâ'ya o hazretin zuhurunu bir an önce gerçekleşmesini sağlaması için dua edilir. Bu dua aynı zamanda Ehl-i Beyt mektebi itikadını ve imamet anlayışını da en güzel veçhiyle ortaya koymaktadır. Bu dua şöyledir:

بِسْـــــــــــمِ اللهِ الـرَّحْـمَـنِ الـرَّحِـــــــــــيم

الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ نَبِيِّهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ تَسْلِيماً

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur; Allah'ın salâtı ve kâmil selâmı, O'nun peygamberi, efendimiz Hz. Muhammed'e (s.a.a) ve onun pak soyuna olsun.

اللّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا جَرَى بِهِ قَضَاؤُكَ فِي أَوْلِيَائِكَ الَّذِينَ اسْتَخْلَصْتَهُمْ لِنَفْسِكَ وَ دِينِكَ إِذِ اخْتَرْتَ لَهُمْ جَزِيلَ مَا عِنْدَكَ مِنَ النَّعِيمِ الْمُقِيمِ الَّذِي لا زَوَالَ لَهُ وَ لا اضْمِحْلالَ بَعْدَ أَنْ شَرَطْتَ عَلَيْهِمُ الزُّهْدَ فِي دَرَجَاتِ هَذِهِ الدُّنْيَا الدَّنِيَّةِ وَ زُخْرُفِهَا وَ زِبْرِجِهَا فَشَرَطُوا لَكَ ذَلِكَ وَ عَلِمْتَ مِنْهُمُ الْوَفَاءَ بِهِ فَقَبِلْتَهُمْ وَ قَرَّبْتَهُمْ وَ قَدَّمْتَ لَهُمُ الذِّكْرَ الْعَلِيَّ وَ الثَّنَاءَ الْجَلِيَّ وَ أَهْبَطْتَ عَلَيْهِمْ مَلائِكَتَكَ

Ey Allah'ım! Kendin ve dinin için, seçkin ve hâlis kıldığın dostların hakkında uyguladığın takdirin hususunda sana hamdolsun. Sen kendi katında olan zevalsiz, kalıcı nimetlerini onlara ayırdın (lâyık gördün). Ama bu nimetleri vermenin karşılığında, alçak dünyanın rütbe ve makamlarına, yaldız ve süslerine aldırış etmeyip, züht edecekleri hususunda onlardan söz aldın; onlar da bu hususta sana söz verdiler ve sen onların vefalı olacaklarını bildiğin için onları kabul ettin; kendine yaklaştırdın; önceden onların yüce anılarını ve açık övgülerini yaydın; meleklerini onlara indirdin;

وَ كَرَّمْتَهُمْ بِوَحْيِكَ وَ رَفَدْتَهُمْ بِعِلْمِكَ وَ جَعَلْتَهُمُ الذَّرِيعَةَ [الذَّرَائِعَ] إِلَيْكَ وَ الْوَسِيلَةَ إِلَى رِضْوَانِكَ

vahyinle onlara ikramda bulundun; ilminle onları üstün kıldın ve onları kendine ulaşmanın ve rızanı kazanmanın vesilesi kıldın.

فَبَعْضٌ أَسْكَنْتَهُ جَنَّتَكَ إِلَى أَنْ أَخْرَجْتَهُ مِنْهَا وَ بَعْضٌ حَمَلْتَهُ فِي فُلْكِكَ وَ نَجَّيْتَهُ وَ [مَعَ] مَنْ آمَنَ مَعَهُ مِنَ الْهَلَكَةِ بِرَحْمَتِكَ وَ بَعْضٌ اتَّخَذْتَهُ لِنَفْسِكَ خَلِيلا وَ سَأَلَكَ لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ فَأَجَبْتَهُ وَ جَعَلْتَ ذَلِكَ عَلِيّا

Bazılarını (Hz. Âdem'i) çıkarıncaya dek cennetine yerleştirdin; bazısını (Hz. Nuh'u) gemide taşıdın ve kendi rahmetinle onu ve onunla beraber iman edenleri helâk olmaktan kurtardın. Bazısını da (Hz. İbrahim'i) kendin için dost edindin; o da sonrakiler arasında bir lisan-ı sıdk istedi ve sen icabet ederek onu yüce kıldın.

وَ بَعْضٌ كَلَّمْتَهُ مِنْ شَجَرَةٍ تَكْلِيما وَ جَعَلْتَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ رِدْءا وَ وَزِيرا وَ بَعْضٌ أَوْلَدْتَهُ مِنْ غَيْرِ أَبٍ وَ آتَيْتَهُ الْبَيِّنَاتِ وَ أَيَّدْتَهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

Bazılarıyla da (Hz. Musa ile) bir ağaç vasıtasıyla konuştun; kardeşini ona destek ve yardımcı kıldın. Bazılarını da (Hz. İsa'yı) babasız dünyaya getirdin; ona apaçık nişânelerini verdin ve Ruhu'l-Kudüs ile destekledin.

وَ كُلٌّ [وَ كُلا] شَرَعْتَ لَهُ شَرِيعَةً وَ نَهَجْتَ لَهُ مِنْهَاجا وَ تَخَيَّرْتَ لَهُ أَوْصِيَاءَ [أَوْصِيَاءَهُ] مُسْتَحْفِظا بَعْدَ مُسْتَحْفِظٍ [مُسْتَحْفَظا بَعْدَ مُسْتَحْفَظٍ] مِنْ مُدَّةٍ إِلَى مُدَّةٍ إِقَامَةً لِدِينِكَ وَ حُجَّةً عَلَى عِبَادِكَ وَ لِئَلا يَزُولَ الْحَقُّ عَنْ مَقَرِّهِ وَ يَغْلِبَ الْبَاطِلُ عَلَى أَهْلِهِ وَ لا [لِئَلا] يَقُولَ أَحَدٌ لَوْ لَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولاً مُنْذِرا وَ أَقَمْتَ لَنَا عَلَما هَادِيا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَ نَخْزَى

Bunlardan her birine bir şeriat ve bir açık yol koydun; her biri için vasîler seçtin; bir koruyucudan sonra başka bir koruyucu, bir süreden başka bir süreye kadar dinini ayakta tutmak ve kullarına hüccet olmak üzere görevlendirdin ki, hak asıl konumundan sarsılmasın ve bâtıl hak ehline galip gelmesin ve kimse: "Niye bize korkutucu bir resul göndermedin? Ve hidayet edici bir nişâne dikmedin de, biz yolumuzu şaşırıp zillet ve bedbahtlığa duçar olmadan senin nişânelerine tâbi olaydık" demesin.

إِلَى أَنِ انْتَهَيْتَ بِالْأَمْرِ إِلَى حَبِيبِكَ وَ نَجِيبِكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ، فَكَانَ كَمَا انْتَجَبْتَهُ سَيِّدَ مَنْ خَلَقْتَهُ وَ صَفْوَةَ مَنِ اصْطَفَيْتَهُ وَ أَفْضَلَ مَنِ اجْتَبَيْتَهُ وَ أَكْرَمَ مَنِ اعْتَمَدْتَهُ قَدَّمْتَهُ عَلَى أَنْبِيَائِكَ وَ بَعَثْتَهُ إِلَى الثَّقَلَيْنِ مِنْ عِبَادِكَ وَ أَوْطَأْتَهُ مَشَارِقَكَ وَ مَغَارِبَكَ وَ سَخَّرْتَ لَهُ الْبُرَاقَ وَ عَرَجْتَ بِرُوحِهِ [بِهِ] إِلَى سَمَائِكَ وَ أَوْدَعْتَهُ عِلْمَ مَا كَانَ وَ مَا يَكُونُ إِلَى انْقِضَاءِ خَلْقِكَ

Ta ki, sıra senin seçkin kıldığın Habib'in Muhammed'e (s.a.a) geldi. O, Senin beğenmiş olduğun gibi yaratıklarının efendisi, seçkin kıldığın kullarının en üstünü, beğendiklerinin en faziletlisi ve güvendiklerinin en kerametlisi idi. Bu yüzden onu tüm peygamberlerinden öne geçirdin; onu cin ve insanların bütününe mebus kıldın; doğusuyla, batısıyla her yeri onun ayakları altında kıldın; Burak'ı (gök âleminde seyretmek vesîlesini) onun emrine verdin; ruhunu göklere çıkardın; olmuşların ve olacakların, yaratışının sonuna kadar olan ilmini ona verdin.

ثُمَّ نَصَرْتَهُ بِالرُّعْبِ وَ حَفَفْتَهُ بِجَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ الْمُسَوِّمِينَ مِنْ مَلائِكَتِكَ وَ وَعَدْتَهُ أَنْ تُظْهِرَ دِينَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ وَ ذَلِكَ بَعْدَ أَنْ بَوَّأْتَهُ مُبَوَّأَ صِدْقٍ مِنْ أَهْلِهِ

Sonra da ona düşmanlık edenlerin kalbine korku salarak, ona yardım eyledin; Cebrail, Mikail ve yüce makamlı olan meleklerinle onu muhafaza eyledin; müşrikler istemese de, dinini bütün dinlerden üstün kılacağını vaat ettin. Bunu ona, ailesinin de bulunduğu doğruluk yuvasına (Mekke'ye) yerleştirdiğinde bildirdin.

وَ جَعَلْتَ لَهُ وَ لَهُمْ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ ، لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكا وَ هُدًى لِلْعَالَمِينَ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنا وَ قُلْتَ إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرا

Mekke şehrindeki insanların ibadeti için yapılmış ilk evi, onun için ve ailesi için, âlemlere hidayet vesîlesi ve mübarek kıldın; o evde apaçık nişâneler ve İbrahim'in makamı vardır. Kim o eve girerse emniyette ve amanda olur; ve buyurdun ki: **"Elbette ki Allah siz Ehl-i Beyt'ten her kötülüğü gidermek ve sizleri tertemiz kılmak ister."** [Ahzap/33]

ثُمَّ جَعَلْتَ أَجْرَ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَوَدَّتَهُمْ فِي كِتَابِكَ فَقُلْتَ قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَ قُلْتَ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ وَ قُلْتَ مَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلا فَكَانُوا هُمُ السَّبِيلَ إِلَيْكَ ،

Yine Muhammed'in (s.a.a) peygamberliğinin mükâfatının "Ehl-i Beyt'i sevmek" olduğunu Kur'an'da açıkladın ve buyurdun ki: **"De ki, ey Resul, ben sizden, yakınlarımı (akrabalarımı) sevmekten başka bir mükâfat istemiyorum."** Ve yine buyurdun ki: **"De ki, benim sizden, peygamberliğimin mükâfatı olarak istediğim şey, sizler içindir (kendi yararınızadır...)."** [Sebe/47] (Yâni "Ehl-i Beyt'i sevmek, onları saadete kavuşturur" diye söylemesini emrettin.) Ve buyurdun ki: **"De ki, peygamberliğime karşı sizden bir karşılık istemiyorum. Meğerki, dileyen bir kimse Rabbine bir yol bula."** [Furkan/57]

وَ الْمَسْلَكَ إِلَى رِضْوَانِكَ فَلَمَّا انْقَضَتْ أَيَّامُهُ أَقَامَ وَلِيَّهُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِمَا وَ آلِهِمَا هَادِيا إِذْ كَانَ هُوَ الْمُنْذِرَ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ فَقَالَ وَ الْمَلَأُ أَمَامَهُ

Demek ki onlar (Ehl-i Beyt), sana ulaşan yol ve rızana vardıran vesîle idiler. Onun (Peygamber'in) ömrünün günleri sona erince de, velisi Ali İbn Ebu Tâlib'i (a.s) hidayetçi olarak tayin etti. Çünkü o korkutucu idi; her kavmin bir de hidayetçisi vardır. Böylece o, büyük bir halk kitlesinin de önünde olduğu halde buyurdu ki:

مَنْ كُنْتُ مَوْلاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلاهُ اللّٰهُمَّ وَالِ مَنْ وَالاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ وَ انْصُرْ مَنْ نَصَرَهُ وَ اخْذُلْ مَنْ خَذَلَهُ وَ قَالَ مَنْ كُنْتُ أَنَا نَبِيَّهُ فَعَلِيٌّ أَمِيرُهُ وَ قَالَ أَنَا وَ عَلِيٌّ مِنْ شَجَرَةٍ وَاحِدَةٍ وَ سَائِرُ النَّاسِ مِنْ شَجَرٍ شَتَّى

"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onunla dost olanla dost ol, ona düşman olana düşman ol! Ona yardım edene yardım et, onu yalnız bırakanı yalnız bırak!"

Yine buyurdu ki: "Ben kimin peygamberi isem, Ali de onun emîri (önderi)dir." Ve yine buyurdu ki: "Ben ve Ali, bir ağaçtanız; ama diğer insanlar ayrı ayrı ağaçtandırlar."

وَ أَحَلَّهُ مَحَلَّ هَارُونَ مِنْ مُوسَى فَقَالَ لَهُ أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلّا أَنَّهُ لا نَبِيَّ بَعْدِي وَ زَوَّجَهُ ابْنَتَهُ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ أَحَلَّ لَهُ مِنْ مَسْجِدِهِ مَا حَلَّ لَهُ وَ سَدَّ الْأَبْوَابَ إِلا بَابَهُ ثُمَّ أَوْدَعَهُ عِلْمَهُ وَ حِكْمَتَهُ فَقَالَ: أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْمَدِينَةَ وَ الْحِكْمَةَ فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا

Ve yine onu (Ali'yi) kendine nispetle Harun'un Musa'ya (a.s) olan mevkiinde karar vererek buyurdu ki: "Senin bana olan mevkiin, Harun'un, Musa'ya olan mevkii gibidir; sadece benden sonra peygamber yoktur." Yine âlemlerin kadınlarının hanımefendisi olan kendi kızıyla onu evlendirdi; kendine mescidinde helâl olan her şeyi ona da helâl eyledi ve onun kapısından başka, mescide açılan bütün kapıları kapattı. Sonra ilmini ve hikmetini ona tevdi ederek buyurdu ki: "Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır. Kim hikmet şehrine gelmek isterse o kapıdan gelsin."

ثُمَّ قَالَ أَنْتَ أَخِي وَ وَصِيِّي وَ وَارِثِي لَحْمُكَ مِنْ لَحْمِي وَ دَمُكَ مِنْ دَمِي وَ سِلْمُكَ سِلْمِي وَ حَرْبُكَ حَرْبِي وَ الْإِيمَانُ مُخَالِطٌ لَحْمَكَ وَ دَمَكَ كَمَا خَالَطَ لَحْمِي وَ دَمِي وَ أَنْتَ غَدا عَلَى الْحَوْضِ خَلِيفَتِي وَ أَنْتَ تَقْضِي دَيْنِي وَ تُنْجِزُ عِدَاتِي

Sonra buyurdu ki: “Sen (ey Ali), benim kardeşim, vasîm, vârisimsin. Senin etin, benim etimdir; senin kanın, benim kanımdır; senin barışın, benim barışımdır; senin harbin, benim harbimdir; benim etimle kanım imanla yoğrulduğu gibi, senin etin kanın da imanla yoğrulmuştur; yarın mahşerde Kevser havuzunun başında sen benim halifemsin; sen, benim borçlarımı ödeyeceksin; sen, benim vaatlerimi gerçekleştirensin.

وَ شِيعَتُكَ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ مُبْيَضَّةً وُجُوهُهُمْ حَوْلِي فِي الْجَنَّةِ وَ هُمْ جِيرَانِي وَ لَوْ لا أَنْتَ يَا عَلِيُّ لَمْ يُعْرَفِ الْمُؤْمِنُونَ بَعْدِي

Senin Şiîlerin nurdan minberler üzerinde yerleşmiş (oturmuş) yüzleri ak olarak cennette benimle yan yana yer alacak; onlar benim komşularım olacak. Ey Ali, eğer sen olmasaydın, benden sonra müminlerin kimler olduğu belli olmazdı.”

وَ كَانَ بَعْدَهُ هُدًى مِنَ الضَّلالِ وَ نُورا مِنَ الْعَمَى وَ حَبْلَ اللهِ الْمَتِينَ وَ صِرَاطَهُ الْمُسْتَقِيمَ ، لا يُسْبَقُ بِقَرَابَةٍ فِي رَحِمٍ وَ لا بِسَابِقَةٍ فِي دِينٍ وَ لا يُلْحَقُ فِي مَنْقَبَةٍ مِنْ مَنَاقِبِهِ

Böylece o (Ali), ondan (Resulullah’tan) sonra dalâletten kurtaran hidayetçi, körlüğü önleyen nur, Allah’ın sapasağlam ipi ve dosdoğru yolu (sırat-ı müstakim) idi. Kimse, ne Peygamber’e akrabalığı açısından, ne de dinde önceliği yönünden, ondan öne geçemez; hiçbir fazilet menkıbesinde de, kimse ona ulaşamaz.

يَحْذُو حَذْوَ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِمَا وَ آلِهِمَا وَ يُقَاتِلُ عَلَى التَّأْوِيلِ وَ لا تَأْخُذُهُ فِي اللهِ لَوْمَةُ لائِمٍ قَدْ وَتَرَ فِيهِ صَنَادِيدَ الْعَرَبِ وَ قَتَلَ أَبْطَالَهُمْ وَ نَاوَشَ [نَاهَشَ] ذُؤْبَانَهُمْ

O, Peygamber’in (s.a.a) adımının yerine, adım atar; (Kur’an’ın) tevili üzerine (münafıklarla) savaşır; Allah’ın dinini himaye etmek hususunda, hiçbir kınayıcının kınamasına aldırış etmezdi. Allah yolunda Arap büyüklerinin kanını döktü; kahramanlarını yere serdi; azgınlarına boyun eğdirdi.

فَأَوْدَعَ قُلُوبَهُمْ أَحْقَادا بَدْرِيَّةً وَ خَيْبَرِيَّةً وَ حُنَيْنِيَّةً وَ غَيْرَهُنَّ فَأَضَبَّتْ [فَأَصَنَّتْ] [فَأَصَنَ] عَلَى عَدَاوَتِهِ وَ أَكَبَّتْ عَلَى مُنَابَذَتِهِ حَتَّى قَتَلَ النَّاكِثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ وَ لَمَّا قَضَى نَحْبَهُ

Onların yüreğine Bedir, Hayber, Huneyn ve diğer savaşların kinini koydu. Böylece ona düşman kesildiler; ona hamle ettiler; öyle ki onu, Nâkisin (ahitlerini çiğneyenler) ve Kasitin (zâlimler) ve Mârikinle (dinden çıkanlarla) savaşmak zorunda bıraktılar.

وَ قَتَلَهُ أَشْقَى [الْأَشْقِيَاءِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ] الْآخِرِينَ يَتْبَعُ أَشْقَى الْأَوَّلِينَ لَمْ يُمْتَثَلْ أَمْرُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فِي الْهَادِينَ بَعْدَ الْهَادِينَ وَ الْأُمَّةُ مُصِرَّةٌ عَلَى مَقْتِهِ مُجْتَمِعَةٌ عَلَى قَطِيعَةِ رَحِمِهِ وَ إِقْصَاءِ وَلَدِهِ إِلا الْقَلِيلَ مِمَّنْ وَفَى لِرِعَايَةِ الْحَقِّ فِيهِمْ ،

Ancak azgınların en azgını ve ilk azgının (Hz. Salih'in mucize olarak kayadan çıkardığı devesini katleden zalimin) takipçisi olanın (İbn Mülcem) onu katletmesi sonucu o dünyadan göçünce de Allah Resulü'nün, bir biri ardınca gelen Hidayet İmamları hususundaki emrine itaat etmediler. Ümmet, onların (Ehl-i Beyt'in) hakkına riayet etme hususunda vefalı davranan az bir grubun haricinde, onun (Allah Resulü'nün) düşmanlığında ısrarlıydı, yakınlarının hakkını çiğnemek ve evlatlarını uzaklaştırmak hususunda, birleşmişlerdi.

فَقُتِلَ مَنْ قُتِلَ وَ سُبِيَ مَنْ سُبِيَ وَ أُقْصِيَ مَنْ أُقْصِيَ وَ جَرَى الْقَضَاءُ لَهُمْ بِمَا يُرْجَى لَهُ حُسْنُ الْمَثُوبَةِ

Sonuçta onlardan (Ehl-i Beyt'ten) niceleri (erkekleri) öldürüldü; niceleri (çocukları ve hanımları) esir alındı; ve niceleri (yurdundan, yuvasından) uzaklaştırıldı. Böylece Allah'ın onlar (Ehl-i Beyt) hakkındaki kaza ve kaderi, onları güzel mükâfata lâyık kılacak şekilde cari olup gitti.

إِذْ كَانَتِ الْأَرْضُ لِلهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ وَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولا وَ لَنْ يُخْلِفَ اللهُ وَعْدَهُ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ فَعَلَى الْأَطَائِبِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِمَا وَ آلِهِمَا

Zira "**yeryüzü Allah'ındır, onu kullarından dilediğine miras bırakır; son zafer ise takvalılara aittir."** [A'raf/128] **"Rabbimiz her eksiklikten uzaktır; ve O'nun vaadi (hiç şüphesiz) gerçekleşecektir."** [İsrâ/108] Allah asla vaadinden dönmez; O, izzet ve hikmet sahibidir.

فَلْيَبْكِ الْبَاكُونَ وَ إِيَّاهُمْ فَلْيَنْدُبِ النَّادِبُونَ وَ لِمِثْلِهِمْ فَلْتُذْرَفِ [فَلْتَدُرَّ] الدُّمُوعُ وَ لْيَصْرُخِ الصَّارِخُونَ وَ يَضِجُّ [يَضِجَ] الضَّاجُّونَ وَ يَعِجُّ [يَعِجَ] الْعَاجُّونَ

Öyleyse ağlayanlar (Ehl-i Beyt'in Şîaları) Muhammed ve Ali'nin (Allah'ın salât ve selâmı onlara ve soylarına olsun) pâk soyunun mazlumlarına ağlasın; ağıt yakanlar, onlar için ağıt yaksın; gözyaşı dökenler, o büyük insanlar için göz yaşı döksünler; ah u figan edenler, onlar için ah u figan etsinler.

أَيْنَ الْحَسَنُ أَيْنَ الْحُسَيْنُ أَيْنَ أَبْنَاءُ الْحُسَيْنِ صَالِحٌ بَعْدَ صَالِحٍ وَ صَادِقٌ بَعْدَ صَادِقٍ أَيْنَ السَّبِيلُ بَعْدَ السَّبِيلِ ، أَيْنَ الْخِيَرَةُ بَعْدَ الْخِيَرَةِ أَيْنَ الشُّمُوسُ الطَّالِعَةُ أَيْنَ الْأَقْمَارُ الْمُنِيرَةُ أَيْنَ الْأَنْجُمُ الزَّاهِرَةُ أَيْنَ أَعْلامُ الدِّينِ وَ قَوَاعِدُ الْعِلْمِ

(Yürekten feryat ederek desinler ki): "Nerededir Hasan; nerededir Hüseyin; nerededir Hüseyin'in oğulları; nerededir o birbiri ardına gelen salihler; nerededir o birbiri ardına gelen doğrular; nerededir o birbirini takip eden kurtuluş yolları; nerededir o sırayla gelip giden seçkinler; nerededir o ışık saçan güneşler; nerededir o nur yayan aylar; nerededir o parlak yıldızlar; nerededir o din bayrakları ve ilim payeleri;

أَيْنَ بَقِيَّةُ اللهِ الَّتِي لا تَخْلُو مِنَ الْعِتْرَةِ الْهَادِيَةِ أَيْنَ الْمُعَدُّ لِقَطْعِ دَابِرِ الظَّلَمَةِ أَيْنَ الْمُنْتَظَرُ لِإِقَامَةِ الْأَمْتِ وَ الْعِوَجِ أَيْنَ الْمُرْتَجَى لِإِزَالَةِ الْجَوْرِ وَ الْعُدْوَانِ أَيْنَ الْمُدَّخَرُ لِتَجْدِيدِ الْفَرَائِضِ وَ السُّنَنِ

nerededir o hidayet ve itret ailesinin dışında olmayan Bakiyyetullah; nerededir o zâlimlerin kökünü kazımak için (Allah tarafından) hazırlanan kimse; nerededir o sapıklık ve eğrilikleri düzeltmek için beklenilen önder; nerededir o zulüm ve tecavüzü yok etmek için umut edilen rehber; nerededir o farzları ve sünnetleri yeniden hayata geçirmek için saklatılan lider;

أَيْنَ الْمُتَخَيَّرُ [الْمُتَّخَذُ] لِإِعَادَةِ الْمِلَّةِ وَ الشَّرِيعَةِ أَيْنَ الْمُؤَمَّلُ لِإِحْيَاءِ الْكِتَابِ وَ حُدُودِهِ أَيْنَ مُحْيِي مَعَالِمِ الدِّينِ وَ أَهْلِهِ أَيْنَ قَاصِمُ شَوْكَةِ الْمُعْتَدِينَ أَيْنَ هَادِمُ أَبْنِيَةِ الشِّرْكِ وَ النِّفَاقِ أَيْنَ مُبِيدُ أَهْلِ الْفُسُوقِ وَ الْعِصْيَانِ وَ الطُّغْيَانِ أَيْنَ حَاصِدُ فُرُوعِ الْغَيِّ وَ الشِّقَاقِ [النِّفَاقِ] ،

nerededir o dini ve şeriatı geri getirmek için seçilen; nerededir o kitabı (Kur'an'ı) ve kanunlarını ihya etmesi ümit edilen; nerededir o din öğretilerini ve din ehlini diriltecek olan; nerededir o saldırganların şevketini kıracak olan; nerededir o şirk ve nifak binalarını (nizamını) yıkacak olan; nerededir o fâsık, isyankâr ve tâğutları yok edecek olan;

أَيْنَ طَامِسُ آثَارِ الزَّيْغِ وَ الْأَهْوَاءِ أَيْنَ قَاطِعُ حَبَائِلِ الْكِذْبِ [الْكَذِبِ] وَ الافْتِرَاءِ أَيْنَ مُبِيدُ الْعُتَاةِ وَ الْمَرَدَةِ أَيْنَ مُسْتَأْصِلُ أَهْلِ الْعِنَادِ وَ التَّضْلِيلِ وَ الْإِلْحَادِ

nerededir bâtılın ve bölücülüğün dallarını kesecek olan; nerededir o eğrilik ve heva heveslerin eserlerini mahvedecek olan; nerededir o yalan ve iftira ağlarını koparacak olan; nerededir o azgınları silecek olan; nerededir o inat, sapıklık ve ilhad ehlinin kökünü kazıyacak olan;

أَيْنَ مُعِزُّ الْأَوْلِيَاءِ وَ مُذِلُّ الْأَعْدَاءِ أَيْنَ جَامِعُ الْكَلِمَةِ [الْكَلِمِ] عَلَى التَّقْوَى أَيْنَ بَابُ اللهِ الَّذِي مِنْهُ يُؤْتَى أَيْنَ وَجْهُ اللهِ الَّذِي إِلَيْهِ يَتَوَجَّهُ الْأَوْلِيَاءُ أَيْنَ السَّبَبُ الْمُتَّصِلُ بَيْنَ الْأَرْضِ وَ السَّمَاءِ أَيْنَ صَاحِبُ يَوْمِ الْفَتْحِ وَ نَاشِرُ رَايَةِ الْهُدَى أَيْنَ مُؤَلِّفُ شَمْلِ الصَّلاحِ وَ الرِّضَا ،

nerededir o dostlara izzet verip, düşmanları zelil edecek olan; nerededir o sözleri takva üzerine birleştirecek olan; nerededir o Allah'ına doğru açılan tek kapı olan; nerededir o Allah dostlarının (evliyanın) yöneldiği Allah'ın yüzü olan; nerededir o yer ve göğü birbirine bağlayan vesîle olan; nerededir o fetih gününün sâhibi ve hidayet bayrağını göklere çekecek olan; nerededir o ıslâh ve hoşnutluğu bir araya toplayacak olan;

أَيْنَ الطَّالِبُ بِذُحُولِ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَبْنَاءِ الْأَنْبِيَاءِ أَيْنَ الطَّالِبُ [الْمُطَالِبُ] بِدَمِ الْمَقْتُولِ بِكَرْبَلاءَ أَيْنَ الْمَنْصُورُ عَلَى مَنِ اعْتَدَى عَلَيْهِ وَ افْتَرَى أَيْنَ الْمُضْطَرُّ الَّذِي يُجَابُ إِذَا دَعَا أَيْنَ صَدْرُ الْخَلائِقِ [الْخَلائِفِ] ذُو الْبِرِّ وَ التَّقْوَى

nerededir o peygamberlerin ve peygamber evlatlarının kanlarının hesabını soracak olan; nerededir o Kerbela Şehidi'nin kanını alacak olan; nerededir o kendine zulüm ve iftira edenlere karşı zafer kazanacak olan? Nerededir o dua ettiğinde, duası kabul olan çâresiz; nerededir o yaratıklardan ihsan ve takva sâhiplerinin önderi olan;

أَيْنَ ابْنُ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَ ابْنُ عَلِيٍّ الْمُرْتَضَى وَ ابْنُ خَدِيجَةَ الْغَرَّاءِ وَ ابْنُ فَاطِمَةَ الْكُبْرَى

nerededir o Mustafa Peygamberin oğlu; nerededir o Murtaza Ali'nin oğlu; nerededir o üstün makam sâhibi Hatice'nin oğlu; nerededir o Fatımatü'z-Zehra'nın oğlu?

بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي وَ نَفْسِي لَكَ الْوِقَاءُ وَ الْحِمَى يَا ابْنَ السَّادَةِ الْمُقَرَّبِينَ يَا ابْنَ النُّجَبَاءِ الْأَكْرَمِينَ يَا ابْنَ الْهُدَاةِ الْمَهْدِيِّينَ [الْمُهْتَدِينَ] يَا ابْنَ الْخِيَرَةِ الْمُهَذَّبِينَ يَا ابْنَ الْغَطَارِفَةِ الْأَنْجَبِينَ يَا ابْنَ الْأَطَائِبِ الْمُطَهَّرِينَ [الْمُسْتَظْهَرِينَ] يَا ابْنَ الْخَضَارِمَةِ الْمُنْتَجَبِينَ يَا ابْنَ الْقَمَاقِمَةِ الْأَكْرَمِينَ [الْأَكْبَرِينَ]

Babam, annem ve ben sana feda olayım; canım sana yönelen belalara siper olsun. Ey Allah'ın dergâhına yakın olan büyüklerin oğlu; ey kerem sahibi soyluların oğlu; ey hidayete kavuşmuş hidayetçilerin oğlu; ey temiz seçkinlerin oğlu; ey soylu civanmertlerin oğlu; ey temiz kılınmış temizlerin oğlu; ey seçilmiş cömertlerin oğlu; ey ulu efendilerin oğlu,

يَا ابْنَ الْبُدُورِ الْمُنِيرَةِ يَا ابْنَ السُّرُجِ الْمُضِيئَةِ يَا ابْنَ الشُّهُبِ الثَّاقِبَةِ يَا ابْنَ الْأَنْجُمِ الزَّاهِرَةِ ، يَا ابْنَ السُّبُلِ الْوَاضِحَةِ يَا ابْنَ الْأَعْلامِ اللائِحَةِ يَا ابْنَ الْعُلُومِ الْكَامِلَةِ يَا ابْنَ السُّنَنِ الْمَشْهُورَةِ يَا ابْنَ الْمَعَالِمِ الْمَأْثُورَةِ يَا ابْنَ الْمُعْجِزَاتِ الْمَوْجُودَةِ يَا ابْنَ الدَّلائِلِ الْمَشْهُودَةِ [الْمَشْهُورَةِ]

ey aydınlatan dolunayların oğlu; ey ışık saçan çırağların oğlu; ey akan yıldızların oğlu; ey parlak yıldızların oğlu; ey apaçık yolların oğlu; ey âşikâr nişânelerin oğlu; ey kâmil ilimlerin oğlu; ey câri sünnetlerin oğlu; ey menkul öğretilerin oğlu; ey mevcut mucizelerin oğlu; ey görünen delillerin oğlu;

يَا ابْنَ الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ يَا ابْنَ النَّبَإِ الْعَظِيمِ يَا ابْنَ مَنْ هُوَ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَى اللهِ عَلِيٌّ حَكِيمٌ يَا ابْنَ الْآيَاتِ وَ الْبَيِّنَاتِ يَا ابْنَ الدَّلائِلِ الظَّاهِرَاتِ يَا ابْنَ الْبَرَاهِينِ الْوَاضِحَاتِ الْبَاهِرَاتِ يَا ابْنَ الْحُجَجِ الْبَالِغَاتِ يَا ابْنَ النِّعَمِ السَّابِغَاتِ يَا ابْنَ طه وَ الْمُحْكَمَاتِ ،

ey Dosdoğru Yol'un (Hz. Ali'nin) oğlu; ey Büyük Haber'in (Hz. Ali'nin) oğlu; ey Allah katında Ümmü'l-Kitap'ta (asıl kitap) ismi yüce ve hakîm olanın oğlu; ey ayetlerin ve açık hüccetlerin oğlu; ey apaçık, nurlu burhanların oğlu; ey yeterli hüccetlerin oğlu; ey bol nimetlerin oğlu; ey "Taha" ve "Muhkemat"ın oğlu;

يَا ابْنَ يس وَ الذَّارِيَاتِ يَا ابْنَ الطُّورِ وَ الْعَادِيَاتِ يَا ابْنَ مَنْ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى دُنُوّا وَ اقْتِرَاباً مِنَ الْعَلِيِّ الْأَعْلَى لَيْتَ شِعْرِي أَيْنَ اسْتَقَرَّتْ بِكَ النَّوَى بَلْ أَيُّ أَرْضٍ تُقِلُّكَ أَوْ ثَرَى

ey "Yasin" ve "ez-Zâriyat"ın oğlu; ey "et-Tur" ve "el-Âdiyat"ın oğlu; ey Aliyyü'l-Â'la'ya (her şeyden yüce olan yüce Allah'a), aralarında iki yaydan belki daha az bir mesâfe kalacak kadar yaklaşanın oğlu; keşke bilseydim, uzaklığın seni nereye çektiğini veya hangi yerin ya da hangi toprağın seni üzerinde taşıdığını;

أَ بِرَضْوَى أَوْ غَيْرِهَا أَمْ ذِي طُوًى عَزِيزٌ عَلَيَّ أَنْ أَرَى الْخَلْقَ وَ لا تُرَى وَ لا أَسْمَعَ [أَسْمَعُ] لَكَ حَسِيسا وَ لا نَجْوَى عَزِيزٌ عَلَيَّ أَنْ تُحِيطَ بِكَ دُونِيَ [لا تُحِيطَ بِي دُونَكَ] الْبَلْوَى وَ لا يَنَالَكَ مِنِّي ضَجِيجٌ وَ لا شَكْوَى

acaba Razva Dağı'nda mısın? Yoksa başka bir yerde misin? Yahut Tuva Dağı'nda mısın? Halkı görmem, ama seni görmekten mahrum olmak, senin en hafif bir ses ve konuşmanı duymamak bana çok ağır geliyor. Zorluk ve belanın beni değil de, hep seni çevrelemiş olması, benim bir feryat ve şikâyet sesimin bile sana ulaşmaması bana çok ağır geliyor.

بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ مُغَيَّبٍ لَمْ يَخْلُ مِنَّا بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ نَازِحٍ مَا نَزَحَ [يَنْزَحُ] عَنَّا بِنَفْسِي أَنْتَ أُمْنِيَّةُ شَائِقٍ يَتَمَنَّى مِنْ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ ذَكَرَا فَحَنَّا

Canım feda olsun sana, ey gaip olup ama bizleri bırakıp gitmeyen. Canım feda olsun sana ey bizden ayrı düşen ama gönlü bizimle olan. Canım feda olsun sana, ey iştiyak sahibinin gönlündeki arzu; hatırlayıp da gönülden ah çeken erkek ve kadın müminlerin dileği.

بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ عَقِيدِ عِزٍّ لا يُسَامَى ، بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ أَثِيلِ مَجْدٍ لا يُجَارَى [يُحَاذَى] بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ تِلادِ نِعَمٍ لا تُضَاهَى بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ نَصِيفِ شَرَفٍ لا يُسَاوَى

Canım feda olsun sana ey benzeri olmayan izzet komutanı. Canım sana feda olsun ey varılamayan şevket ve şerefin kurucusu. Canım sana feda olsun ey yüceliğine ulaşılamayan nimet kaynağı. Canım sana feda olsun ey dengi olmayan şeref sahibi.

إِلَى مَتَى أَحَارُ [أَجْأَرُ] فِيكَ يَا مَوْلايَ وَ إِلَى مَتَى وَ أَيَّ خِطَابٍ أَصِفُ فِيكَ وَ أَيَّ نَجْوَى عَزِيزٌ عَلَيَّ أَنْ أُجَابَ دُونَكَ وَ [أَوْ] أُنَاغَى

Ne zamana kadar senin için böyle şaşkın kalacağım, ne zamana kadar? Hangi vasıflarla seni vasıflandırayım; hangi dille seninle raz u niyaz edeyim. Senden başkasından cevap almak, başkalarıyla konuşmak ama senden bir şey duymamak bana çok ağır geliyor.

عَزِيزٌ عَلَيَّ أَنْ أَبْكِيَكَ وَ يَخْذُلَكَ الْوَرَى عَزِيزٌ عَلَيَّ أَنْ يَجْرِيَ عَلَيْكَ دُونَهُمْ مَا جَرَى هَلْ مِنْ مُعِينٍ فَأُطِيلَ مَعَهُ الْعَوِيلَ وَ الْبُكَاءَ

Ben sana ağlarken, halkın sana sahip çıkmaması, bela ve üzüntülerin başkalarının başına değil de, senin başına gelmesi bana çok ağır geliyor. Acaba bir yardım eden var mı ki, onunla oturup senin için ağlayıp feryat edelim?

هَلْ مِنْ جَزُوعٍ فَأُسَاعِدَ جَزَعَهُ إِذَا خَلا هَلْ قَذِيَتْ عَيْنٌ فَسَاعَدَتْهَا عَيْنِي عَلَى الْقَذَى ، هَلْ إِلَيْكَ

Acaba senin için sızlayan biri var mı ki, o sustuğunda, ben ah u figan edeyim? Acaba sana ağlamaktan ağrıyan bir göz var mı da, onun yerine ben ağlayayım?

يَا ابْنَ أَحْمَدَ سَبِيلٌ فَتُلْقَى هَلْ يَتَّصِلُ يَوْمُنَا مِنْكَ بِعِدَةٍ [بِغَدِهِ] فَنَحْظَى مَتَى نَرِدُ مَنَاهِلَكَ الرَّوِيَّةَ فَنَرْوَى مَتَى نَنْتَقِعُ مِنْ عَذْبِ مَائِكَ فَقَدْ طَالَ الصَّدَى

Ey Ahmed'in oğlu! Acaba senin mülâkatına nâil olabilmenin bir yolu var mı? Acaba bizim bu günümüz, senin yarınına kavuşacak mı ki, biz de hoşnut olalım? Ne zaman senin o doyurucu çeşmelerinin başına gelip de kana kana içmek bize nasip olacak? Ne zaman senin o tatlı suyundan kanasıya içeceğiz; gerçekten susuzluk süresi çok uzadı?

مَتَى نُغَادِيكَ وَ نُرَاوِحُكَ فَنَقِرَّ عَيْنا [فَتَقَرَّ عُيُونُنَا] مَتَى تَرَانَا [وَ] نَرَاكَ وَ قَدْ نَشَرْتَ لِوَاءَ النَّصْرِ تُرَى أَ تَرَانَا نَحُفُّ بِكَ وَ أَنْتَ تَؤُمُّ الْمَلَأَ وَ قَدْ مَلَأْتَ الْأَرْضَ عَدْلاً وَ أَذَقْتَ أَعْدَاءَكَ هَوَاناً وَ عِقَاباً وَ أَبَرْتَ الْعُتَاةَ وَ جَحَدَةَ الْحَقِّ وَ قَطَعْتَ دَابِرَ الْمُتَكَبِّرِينَ وَ اجْتَثَثْتَ أُصُولَ الظَّالِمِينَ ، وَ نَحْنُ نَقُولُ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Ne zaman senin huzurunda bulunup her sabah ve akşam senin ziyaretinle gözlerimiz aydınlanacak? Ne zaman sen bizi, biz de seni zafer bayrağını dalgalandırdığın halde göreceğiz? Acaba senin halkın önderliğini üstlenerek yeryüzünü adaletle doldurduğunu, düşmanlarına zillet ve azabı tattırdığını, azgınları ve hakkı inkâr edenleri yok ettiğini, mütekebbirleri dağıttığını, zalimlerin kökünü kazıdığını görüp de senin çevreni sararak: “el-Hamdü lilllahi Rabbi’l-âlemin” demek bize ne zaman nasip olacak?

اللّٰهُمَّ أَنْتَ كَشَّافُ الْكُرَبِ وَ الْبَلْوَى وَ إِلَيْكَ أَسْتَعْدِي فَعِنْدَكَ الْعَدْوَى وَ أَنْتَ رَبُّ الْآخِرَةِ وَ الدُّنْيَا [الْأُولَى] فَأَغِثْ يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ عُبَيْدَكَ الْمُبْتَلَى وَ أَرِهِ سَيِّدَهُ يَا شَدِيدَ الْقُوَى وَ أَزِلْ عَنْهُ بِهِ الْأَسَى وَ الْجَوَى وَ بَرِّدْ غَلِيلَهُ يَا مَنْ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى وَ مَنْ إِلَيْهِ الرُّجْعَى وَ الْمُنْتَهَى

Allah’ım! Sen kalplerden gam ve üzüntüleri giderensin, şikâyetim Sana’dır; çözüm senin katındadır. Bu sıkıntılar girdabındaki hakir kulunun feryadına yetiş, ey imdat isteyenlerin imdadına yetişen; efendisini ona göster de bununla üzüntü ve perişanlığını gider ey müthiş kuvvetler sahibi; kalbindeki yangını söndür; ey Arş’a istiva eden ve dönüş ve sonuç kendisine olan Allah.

اللّٰهُمَّ وَ نَحْنُ عَبِيدُكَ التَّائِقُونَ [الشَّائِقُونَ] إِلَى وَلِيِّكَ الْمُذَكِّرِ بِكَ وَ بِنَبِيِّكَ خَلَقْتَهُ لَنَا عِصْمَةً وَ مَلاذا وَ أَقَمْتَهُ لَنَا قِوَاما وَ مَعَاذا وَ جَعَلْتَهُ لِلْمُؤْمِنِينَ مِنَّا إِمَاما فَبَلِّغْهُ مِنَّا تَحِيَّةً وَ سَلاما ، وَ زِدْنَا بِذَلِكَ يَا رَبِّ إِكْرَاما

Allah’ım! Bizler, seni ve Peygamberi’ni hatırlatan velinin zuhuruna müştak olan hakir kullarınız; onu, bizler için korunak ve sığınak olarak yarattın; onu, bize dayanak ve barınak yaptın; onu, bizlerden mümin olanlara imam kıldın. Bizden taraf ona esenlik ve selâm ulaştır; bununla bize ikramını çoğalt;

وَ اجْعَلْ مُسْتَقَرَّهُ لَنَا مُسْتَقَرّا وَ مُقَاما وَ أَتْمِمْ نِعْمَتَكَ بِتَقْدِيمِكَ إِيَّاهُ أَمَامَنَا حَتَّى تُورِدَنَا جِنَانَكَ [جَنَّاتِكَ] وَ مُرَافَقَةَ الشُّهَدَاءِ مِنْ خُلَصَائِكَ

onun karar bulduğu yerde bizi de yerleştir; onu bizim önümüze salmakla bize verdiğin nimetini tamamla; ta ki bizi kendi cennetlerine dâhil edesin ve hâlis kullarından olan şahitlerle arkadaş olmaya muvaffak edesin.

اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ جَدِّهِ [وَ] رَسُولِكَ السَّيِّدِ الْأَكْبَرِ وَ عَلَى [عَلِيٍ] أَبِيهِ السَّيِّدِ الْأَصْغَرِ وَ جَدَّتِهِ الصِّدِّيقَةِ الْكُبْرَى فَاطِمَةَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ وَ عَلَى مَنِ اصْطَفَيْتَ مِنْ آبَائِهِ الْبَرَرَةِ وَ عَلَيْهِ أَفْضَلَ وَ أَكْمَلَ وَ أَتَمَّ وَ أَدْوَمَ وَ أَكْثَرَ وَ أَوْفَرَ مَا صَلَّيْتَ عَلَى أَحَدٍ مِنْ أَصْفِيَائِكَ وَ خِيَرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ ، وَ صَلِّ عَلَيْهِ صَلاةً لا غَايَةَ لِعَدَدِهَا وَ لا نِهَايَةَ لِمَدَدِهَا وَ لا نَفَادَ لِأَمَدِهَا

Allah'ım! Muhammed ve soyuna salât eyle ve onun ceddi ve senin elçin olan Seyyidü'l-Ekber Muhammed'e ve Seyyidü'l-Asgar babasına ve büyük annesi Sıddıka-i Kübra Muhammed'in kızı Fatıma'ya ve seçtiğin ihsankâr babalarına, seçkin velilerin ve beğenilmiş yaratıklarından birine gönderdiğin salatların en üstününü, en kâmilini, en bolunu gönder; salat eyle ona öyle bir salâtla ki onun sayısının nihayeti olmasın, devamının bitişi olmasın ve süresinin sonu olmasın.

اللّٰهُمَّ وَ أَقِمْ بِهِ الْحَقَّ وَ أَدْحِضْ بِهِ الْبَاطِلَ وَ أَدِلْ بِهِ أَوْلِيَاءَكَ وَ أَذْلِلْ بِهِ أَعْدَاءَكَ وَ صِلِ اللّٰهُمَّ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ وُصْلَةً تُؤَدِّي إِلَى مُرَافَقَةِ سَلَفِهِ وَ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَأْخُذُ بِحُجْزَتِهِمْ وَ يَمْكُثُ فِي ظِلِّهِمْ وَ أَعِنَّا عَلَى تَأْدِيَةِ حُقُوقِهِ إِلَيْهِ وَ الاجْتِهَادِ فِي طَاعَتِهِ وَ اجْتِنَابِ مَعْصِيَتِهِ

Allah'ım! Onunla hakkı berkarar kıl, batılı yok eyle; dostlarına yol göster; düşmanlarını zelil eyle. Bizimle onun arasında öylesine bir bağ oluştur ki, onun atalarıyla birlikteliğimizi sağlasın. Bizleri onların eteklerine sarılanlardan ve onların gölgesinde yaşayanlardan kıl. Bizi, onun boynumuzdaki haklarını teslim etmeye, itaatinde ciddi olarak çalışmaya ve emrinden çıkmamaya muvaffak eyle.

وَ امْنُنْ عَلَيْنَا بِرِضَاهُ وَ هَبْ لَنَا رَأْفَتَهُ وَ رَحْمَتَهُ وَ دُعَاءَهُ وَ خَيْرَهُ مَا نَنَالُ بِهِ سَعَةً مِنْ رَحْمَتِكَ وَ فَوْزا عِنْدَكَ

Onun hoşnutluğunu bize ihsan eyle. Onun şefkat, rahmet ve hayır duasını bize lütuf buyur ki, bizler bu vesileyle senin geniş rahmetine ve katından olan saadete kavuşalım!

وَ اجْعَلْ صَلاتَنَا بِهِ مَقْبُولَةً وَ ذُنُوبَنَا بِهِ مَغْفُورَةً ، وَ دُعَاءَنَا بِهِ مُسْتَجَابا وَ اجْعَلْ أَرْزَاقَنَا بِهِ مَبْسُوطَةً وَ هُمُومَنَا بِهِ مَكْفِيَّةً وَ حَوَائِجَنَا بِهِ مَقْضِيَّةً

Onun sayesinde namazımızı kabul eyle, günahlarımızı bağışla, dualarımızı müstecap eyle, rızklarımızı bol eyle, dertlerimizi bertaraf eyle ve hacetlerimizi reva buyur.

وَ أَقْبِلْ إِلَيْنَا بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ وَ اقْبَلْ تَقَرُّبَنَا إِلَيْكَ وَ انْظُرْ إِلَيْنَا نَظْرَةً رَحِيمَةً نَسْتَكْمِلْ بِهَا الْكَرَامَةَ عِنْدَكَ ثُمَّ لا تَصْرِفْهَا عَنَّا بِجُودِكَ وَ اسْقِنَا مِنْ حَوْضِ جَدِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ بِكَأْسِهِ وَ بِيَدِهِ رَيّا رَوِيّا هَنِيئا سَائِغا لا ظَمَأَ بَعْدَهُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Keremli yüzünle bize yönel, sana olan takarrubumuzu kabul eyle, bize rahmet güzüyle nazar eyle; öyle bir rahmet ki, onun sayesinde indindeki kerâmete kâmil olarak kavuşalım; sonra o nazarını öz cömertliğinle bizden çevirme ve bize onun ceddinin havuzundan onun kadehi ve onun eliyle öylesine âfiyetle kana kana içir ki, artık ondan sonra hiçbir zaman susamak söz konusu olmasın, ey şefkatlilerin en şefkatlisi.

Misbah

ISLAMIC THOUGHT AND RESEARCH MAGAZINE SUMMER 2019 VOL: 8 NO: 15

ISSN 2146-2569

جامعة المصطفى (ص) العالمية
نمايندگي تركيه

Turkey Representation
Office of al-Mustafa
International University